

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

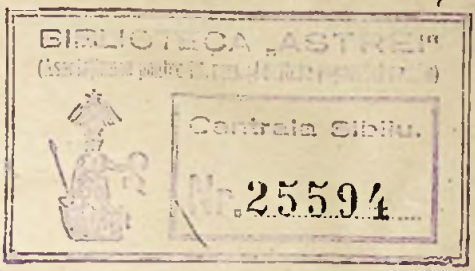
This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

11562
I 928.

14 SEP 2012

PRIN FUMUL CALUMETULUI

— ROMAN —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
repository.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PRIN FUMUL CALUMETULUI

PARTEA I.

Vis de lumină.

Casa avocatului Rucăreanu albea sub razele soarelui unei dimineți de primăvară, ce sfredeleau cu fluidul lor tremurător de căldură zăbrelele negre de fier ale porții, ori se topeau înfundându-se în umbra odăilor prin ferestrele deschise.

Pe treapta largă, de piatră a ușii de intrare, o fată tânără îmbrăcată în doliu, aștepta să i se deschidă și surâdea cu duioșie unui copil ciufulit și somnoros care din mijlocul curții o privea supărat frecându-și nasul.

Pe fondul negru al vălului de doliu ce se revărsa peste marginile pălăriei, se contura un profil fraged și grav ca la copiii din gravurile englezești și în buclele negre de păr ce se iveau nesupuse, soarele arunca o pulbere de lumină.

Ușa se deschise și în prag apăru un fecior în tunică neagră, elegant și curtenitor.

Ea se întoarse brusc, întrebând cu înfrigurare :

— Domnul avocat a sosit ?

— Da, a sosit aseară, — răspunse feciorul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mdrr.ist.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Fu introdusă într'un elegant vestibul, strălucitor de curăţenie şi în care florile de primăvară ce-l împodobeau, răspândeau un miros turburător de pământ proaspăt răscolit, acel miros nelămurit, care stârneşte în suflet dor de viaţă nouă.

— Domnul va fi gata curând,—zise feciorul.—Până atunci puteţi aştepta în birou; este şi D-l secretar acolo. Cum să vă anunţ?

— Spune-i că D-ra Mira Cosmintzchi doreşte să-i vorbească.

Rămasă singură Mira deschise, fără să mai bată, uşa mare, albă, adâncită în draperii, pe care servitorul i-o indicase — şi intră. Dar înainte de a o închide în urma ei, rămase locului, nemişcată, privind aiurită uitând de sine ca în faţa unui lucru uimitor care se prinde adânc de creier spre a nu mai putea fi uitat niciodată.

La biroul din mijlocul odăii, cu faţa spre ea, şedea scriind un băiat de o frumuseţe peste desăvârşire. La început el nu ridică ochii. Părul negru, uşor uitat într'o ondulaţie leneşă şi neregulată, îmbrăţişa o frunte potrivit de mare, copilăresc de senină şi aşa de albă în cât marginile tâmplelor se pierdeau într'o nelămurită umbră albăstrie şi par'că ceva răcoros se ascundea în umbra întunecată a părului. Gura puţin mai mare decât obişnuitul frumuseţii, avea o frăgezime trandafirie; şi conturul feţei şi fineţea pielii, şi umbra genelor lăsate, dădeau figurii aceleia o expresie de copilăresc şi de duioşie profundă în acelaş timp, care vrăjea privirea, încremenind-o.

Nemişcarea persoanei intrate îl făcu să ridice capul; şi ochii lui albaştri cu adâncuri verzi, aveau o ciudată asprime îndărătnică, de o frumuseţe atrăgătoare şi rea totodată, ca adâncul apelor noaptea. Ochii aceia, se impuneau stăpânitori pe chipul lui, poruncind par'că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

duioşiei răsfăţate ce se furişa negăsită şi totuşi pretutindeni. Erà în colţul gurii? în umbrele trăsăturilor feţei? Erà atât de lipsită de contur expresia aceia, că n'o puteai descoperì. Duioşia şi severitatea păreau că se ascund una pe alta, înşelând privirea ca un lucru ademenitor, fugar, care cere să fie ghicit, dar scapă de sub ochi şi rămâne neînţeles.

Mira îl privia mereu, Roşeà de neputinţa de a-şi rupe privirea şi pierzându-şi stăpânirea de sine, se simţì ameţind.

Tânărul secretar băgă de seamă turburarea ei. Sprincenele lui negre se strânseră puţin, iar în colţul gurii i se umbrii un înţeles de silă. Fără să se mai uite la ea, îi zise cu o brutalitate neaşteptată:

— Dar intră, domnişoară.

Un val de sânge se urcă puternic isbind tâmplele fetei şi ca deşteptată dintr'o hipnotizare, îşi regăsì voinţa. Închise uşa cu acea mişcare repezită ce o pricinueşte trezirea la realitate, apoi merse sprintenă până în fundul odăii, unde se aşeză pe un fotoliu cu faţa spre fereastră, privind afară.

Dar vraja aceia tirană, se furişă după ea şi nesimţit o învăluì ca o îmbrăţişare.

Mira zâmbì şi întoarse capul. Şi din nou privirea i se prinse de ceafa palidă, de linia taliei, de eleganţa firească a gestului lui. Îl privia uimită, cu gândul încremenit.

El nu se mişca. Întors, scria mereu neîngrijindu-se de prezenţa ei şi par'că ceva supărat erà în mişcarea nervoasă a braţului ce scria.

Mira băgă de seamă şi iarăşi mândria ei se înălţă îndârjită. Întorcându-se în scaun, începu a răsfoì cu interes căutat revistele ce se aflau pe o măsuţă lângă ea şi gândì: Domnişorul acesta îşi închipuie desigur că mi-am pierdut capul de cum l-am văzut. Ce înfu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

murat!—şi continuă să întoarcă foaie după foaie, privindu-le cu atenţie încordată fără a vedea nimic.

Stând astfel îşi întorceau spatele unul altuia, fiecare plecat peste hârtiile lui, de par'că de când lumea ar fi fost certaţi pentru pricini de neiertat.

Advocatul nu întârzie mult. El apăru elegant în haina-i de culoare deschisă, care se potrivea frumos cu părul lui cărunt. Înaintă cu grabă afectuoasă spre Mira, care ridicându-se dela locul ei, întinse mâna.

Câteva clipe lungi, mâinile lor se imbrăţişară tăcut.

Erà în strânsura aceia, consolări pentru doliul ei, amintiri pline de regrete, făgăduinţi. Ea le simţi pătrunzându-i în inimă şi ochii ei se umplură de lacrimi.

Plecă dureros capul pe care Rucăreanu cu un gest părintesc i-l strânse la piept, apoi cu batista lui ştergându-i ochii, îi aşeză şuviţele de păr răvăşite, mângâind-o ca pe un copil.

— Ei haide, destul acum, nu te vreau aşa; uite ţi s'a roşit năsucul. Mai bine mi-ai râde puţin, să-ţi mai văd gropiţele. Tot aşa ştii să râzi cu gropiţe? Spune!

Ca o părere trecu un zâmbet peste faţa Mirei, lăsând îndată locul expresiei de durere de mai înainte.

— Îmi pare foarte bine că ai venit,—continuă avocatul.—De nu veneai azi, veneam eu să te văd. De sigur ştii că de-abia eri am sosit din străinătate. Nu poţi să-ţi închipui cât de trist am fost Mirinel, că n'am putut fi lângă tine, într'o asemenea nenorocire. Ţi-a fost cu adevărat o mamă. Ce de calităţi pier odată cu dânsa! E aproape revoltător gândul să nu rămâie nimic dintr'un suflet atât de rar. E aproape o lună de atunci, nu-i aşa?

— O lună, da, şi am şi început să înţeleg ce înseamnă să fii singură pe lume. În D-ta mi-e toată nădejdea şi de aceia am venit la D-ta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei bine, stai colea și spune tot, povestește-mi necazul. Trebue să te ajutăm, copilule.

Stingherit de această scenă de intimitate, secretarul se ridică, îndreptând o privire întrebătoare asupra avocatului, care după ce aruncă o ochire peste hârtiile de pe birou, zise :

— Da, da... Poți continua, Mihai... și mai cu seamă hârtia aceasta ; îmi trebue peste o jumătate de oră.

Apoi, apropiind un scaun, se așeză lângă Mira care își începu povestirea.

După cum se știa, Mira erà fiica adoptivă a bătrânei răposate Vanda Cosmintzchi, o poloneză după tată, născută prin nu se știe ce parte a Moldovei, care după ce colindase lumea întreagà ca o rară pasăre călălătoare, purtându-și frumusețea și vocea-i măiastră pe unde o ducea fantezia, venise obosită de drum, să se așeze în București, în Bucureștiul care n'o cunoștea, târând după ea trena unei frumoase averi. Asupra averii cât și a trecutului ei, lumea dădea din umeri întrecându-se în presupuneri, cărora nesiguranța le deschidea așa de larg porțile.

Pentru că nu putea suferì pe cele câteva rude dușmănoase și lingușitoare, uitate în vre-un târgușor de pe malul Prutului și pentru că acestea nu se puteau bucura de averea ei, găsiră voinicia de a o disprețuì, pe motivul aventurilor bănuite.

Astfel, după cum erà de așteptat, Vanda Cosmintzchi scrise un testament în favoarea unică a acestei copile, pe care o luă lângă dânsa de cum se simți hotărîtă să rămână în țară.

Dar hienele nu dormeau. Mirosul cadavrului gâdilându-le nările le trezì din amorțeală și prinseră a scormoni, doar vor găsì ceva și pentru ele. Și nu după multă vreme dela moartea mamei ei adoptive,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mira primi o citație prin care eră chemată într'un proces de atacare a testamentului.

Ea eră atât de neștiutoare de toate acestea, și-apoi atât de singură și atât de mică se simțea în încăperile acelea mari și bogate a căror stăpână rămăsese, încât fricoasă, căută de îndată o împăcare. Spaima ei însă, nu făcu decât să atâțe speranțele și pretențiunile părții adverse, care nu primi nici un fel de învoire.

— Acum,—isprăvii ea,—în d-ta mi-e toată nădejdea. Mă simțeam atât de învinsă mai zilele trecute, încât mi se părea că nu mai am alt nimic de făcut, decât să îmi iau ce e al meu și să plec, lăsând totul acelora, cari poate au dreptate când zic că e al lor. Mă gândeam unde m'aș putea duce și eram foarte nenorocită. Atunci mi-am adus aminte de ceia-ce mi-a spus mama într'o zi când se simțea mai slăbită: „De câte ori vei avea vre-un necaz, du-te și cere sfaturi d-lui Rucăreanu; este cel mai bun și mai cinstit om pe care l-am cunoscut". Am aflat că trebuia să sosești eri și iată, am venit.

Avocatul tăcu o clipă, apoi prinzându-i fața în mângâierea palmelor lui calde, uscate, parfumate, prietenoase, îi spuse mișcat:

— Bietul copil, bietul meu copil necăjit! Fără îndoială că e un lucru plictisitor, dar n'avea nici o grijă; sprijină-te pe mine. Voiu face mai mult decât pentru copilul meu. Îi vom învinge, sunt sigur de asta. Răul e că până la închiderea procesului nu poți atinge nimic din capital. Dar nu trebuie să te îngrijește nici de asta cât timp mă ai pe mine Mirinel, înțelegi tu?

Înăbușită de mulțumire și recunoștință, ea îngână abia:

— Cât ești de bun, domnule Rucăreanu!

— Ei ce? domnule Rucăreanu? Vezi bine, acum ești mare! Te pomenești că va trebui să-ți zic și eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domnișoară. Desigur că nu-ți mai aduci aminte când alergai în crâmpeiul acela de rochiță, prin ușile deschise, strigând în gura mare: A venit „Totoțu"! convinsă că spui în cea mai perfectă românească: „A venit tata frumosul". Nu mai sunt eu „Totoțu", ia spune?

Cu ochii plini de lacrămi, Mira începu să râdă înăbușit.

— Na, că te-am făcut să-mi arăți gropițele! Așa vezi! N'ai decе să fii supărată. Ai să stai frumușel acasă și voi veni eu să te învăț ce trebuie să faci când va fi nevoe de tine. Dar spune-mi drăguța mea, tu ești minoră; ți s'a hotărît vre-un tutore?

— Nu știu nimic. S'a perindat în ochii mei atâta lume, atâtea domni, bancheri, procurori, funcționari... mi-au arătat hârtii, m'au întrebat, au scris... N'am priceput nimic; nu voiam să mă interesez de nimic, de teamă să nu stric ceva. Te așteptam. Știu că testamentul este în favoarea mea, continui să stau în casa mamei și atâta tot. Ce frică mi-eră că n'o să te înapoezi curând!

— Mă voi interesa eu de toate acestea. Pe ce zi e fixată prima înfățișare? Ai poate citația la tine?

Mira i-o întinse și el citi: 4 Mai 1916, ora...

— Va să zică e curând de tot. Cu atât mai bine. Am să viu eu pe la tine să iau câteva acte, sau dacă n'oi putea eu, va veni Mihai. Dar mi se pare că nu vă cunoașteți încă. A, trebuie neapărat să ți-l prezint pe d-l Mihai Vladeș; dar nu trebuie să te uiți la el decât foarte puțin, bagă de seamă Mira, căci este un tânăr cu desăvârșire seducător, domnul meu secretar.

Tânărul se ridică. Prin pielea străvezie a feței lui, se vedea aproape mișcarea sângelui ce i se urca în obraji.

O salută cu multă seriozitate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din puținul ce auzise vorbindu-se pe când scria, înțelesese că trebuie să fie o rudă, sau cel puțin o foarte de aproape cunoștință a D-lui Răcăreanu, totuși nu se mustra de loc de primirea ce i-o făcuse.

— Ce zici Mira, am un frumos secretar, nu găsești? mai zise zâmbind Rucăreanu în necazul lui Vladeș, care îi aruncă o privire plină de implorare și nemulțumire.

Ca un fulger trecu prin mintea Mirei amintirea primului moment al întâlnirii și mușcându-și buza, zise politicoasă, scuzându-se:

— Te rog să mă ierți d-le! Aproape nu te băgasem de seamă. Eram atât de preocupată de necazul acesta al meu!... Par'că nu mai văd nimic împrejur... sunt amețită...

Vladeș se uită la ea mirat și neînțelegând, nu răspunse nimic, ci întorcându-se către Rucăreanu:

— Eu sunt gata maestre.

— Bine, mergem numaidecât. Atunci ne-am înțeles Mira: dacă nu vin eu, va veni d-l Vladeș să-i dai hârtiile de cari vom avea nevoe. Ar fi bine să le am chiar azi.

Ea întinse mâna avocatului care o conduse până la ușă și-i zise răspicat, cu intenție vădită:

— Mi-ar părea așa de bine să vii d-ta! Să știi că te aștept,—mai zise ea și întorcând capul către Vladeș pentru a-l saluta, întâlni privirea lui rece, plină de siguranță, care par'că o aștepta pe a ei, ca pentru a-i spune: Știu bine că te prefaci.

Mira tremura sub surâsul ce-i încremenise pe buze. Alunecându-și pe nesimțite privirea deasupra capului lui, pe un tablou din părete, păru că-l privește o clipă cu interes, apoi visătoare, distrată, strânse mâna lui Rucăreanu apăsând cuvintele:

— La revedere pe azi, nu-i așa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi ieşi fără a mai întoarce capul.

* * *

Ajunsă acasă, Mira aruncă la întâmplare pălăria şi începu a umbla prin odaie, împreunându-şi degetele pe care le chinuia. Se oprea, îşi trecea mâna peste frunte şi iar începea să umble.

Ce fuseseră toate acestea? De unde răsărise băiatul acesta cu frumuseţea lui neomenească? Putea să existe o asemenea frumuseţe şi totuşi să nu se vorbească pretutindeni de ea? Desigur că nu era de aici; desigur că nimeni nu ştia de unde vine; desigur că era o minune.

Se aşeză pe divan, zâmbind imaginii ce-i sta înaintea minţii. Îl vedea şi ochii i se pironeau iarăşi ca atunci, în faţa lui, măriţi, furaţi ca de o adâncime.

— Cum nu puteam să-mi desfac de el privirea! — şopti ea. Dar deodată sâmbetul i se topi. Cu obrajii ferbinţi, se ridică şi îşi muşcă de ciudă pumnul.

— Dar ce adevărat e că băieţii frumoşi sunt proşti şi îngâmfaţi — zise iarc şi din nou începu a se învârti prin odaie.

— Înţeleg că trebuie să fi părut proastă, cum rămăsesem în uşă privind la el. Dar era foarte firesc să fiu uimită. El nu ştie cât este de frumos? Pentru asta nu trebuia să mă privească cu superioritatea aceia îngâmfată cu care m'a privit.

Mergea repede de colo până colo, făcând din mâini mişcări repezite de care ea nu-şi dădea seama.

Îl certa şi-l ura. Apoi iarăşi vraja aceia ce pusese stăpânire pe ea, o oprea în loc într'un zâmbet şi ea şoptea: Ce păcat! Ce păcat! Ce frumuseţe de băiat!

De se oprea, o nerăbdare îndărătnică o frământa gonind-o prin odae; iar de umbla, o înduioşare caldă îi moleşea mişcarea oprind-o în loc. Cu mâinile împreunate se ruga ridicând ochii spre tavan:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De-ar veni el! De-ar veni el! Dar deodată încruntându-se, ea jură în sine:

— De-o veni el, îi voi da o lecție să mă ție minte.

* * *

După amiază, Mira într'o rochie neagră, cea mai lungă pe care o găsise, bine pudrată pentru a părea mai palidă, se așeză într'un fotoliu lângă fereastră, ținând pe genuchi o carte luată la întâmplare, în care nu avea nici o dorință să citească.

Se rugase atât de fierbinte să vie Mihai, încât ea îl aștepta încrezătoare, deși simțea în fundul sufletului îndoiala tremurând pitulată ca un câine biciuit.

Era hotărîtă pentru a nu-și uita rolul pe care hotărîse să-l joace, să-și țină mereu gura puțin strânsă și privirea foarte întristată. Cu cartea uitată pe genuchi, privea necontenit pe fereastră și de câte ori tresărea când i se părea a fi auzit vre-un sgomot și gura i se destindea într'un surâs, ea se mustra îndată potrivindu-și figura la loc.

Pe aleia pe care era situată casa D-nei Cosmintzchi, circulația era rară. Pe pavagiul curat aluneca din când în când roțile moi a vre-unui automobil, sau tot atât de rar se auzia sgomotul surd al pașilor cailor dela vre-o trăsură.

Față în față cu ferestrele ei se află o casă frumoasă pe vremuri, vestejită la culoare, cu ferestrele înalte, împodobite cu perdele lungi, despărțite la mijloc, prin cari se zărea rama ovală a unui tablou prins în peretele din fund. Casa aceia era locuită de o moșiereasă văduvă și bătrână, surdă și uscată, pe care mai toți ceilalți locuitori ai cartierului o găsiseră aici și o priveau cu aceiași curiozitate cu care ar fi privit o mumie vie, cu originea pierdută în necunoscut.

Temperament svăpăiat în tinerețe, își cheltuise cea mai mare parte din avere în diferite situații amoroase,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păstrându-şi doar casa aceasta în care îşi consuma zilele, absorbită de unica grijă de a-şi ascunde pe cât cu putinţă urmele bătrâneţii. Aproape la fiecare ceas din zi era văzută în deschizătura perdelelor, de unde i se vedea doar faţa sbârcită şi făinoasă, încadrată de o perucă neagră, încreţită, gâtul strâns într'un colier lat de perle şi diamante, stând mereu în aceiaşi poză: cu capul puţin plecat într'o parte, sprijinit pe două degete inelate. Cu un zâmbet nemişcat de curtezană privea trecătorii părând a nu gândi nimic, pe când înlăuntru ei, îşi consuma resturile de pasiune, excitându-şi imaginaţia, îmbrăcând totul în roman de dragoste.

Căutase pe vremuri prietenia Wandei, mai cu seamă când aflase că aceasta fusese artistă, colindase lumea, avusese aventuri. O considera o camaradă de sentimente. Dar Wanda anevoioasă la prietenii, îi închise uşa dela a doua oară. Faptul acesta făcu să-i crească mai mult curiozitatea asupra acestei femei şi a casei misterioase care se închidea pentru dânsa. Moartea Wandei îi procură o satisfacţie uşurătoare. Va putea să străbată însfârşit acolo. Prin Mira, fetiţa aceasta fără autoritate, va putea pătrunde lesne aceia ce pentru ea era un mister plin de senzaţii turburătoare.

Era o zi rară când „moşiereasa", cum îi rămăsese numele, deşi de mult nu mai avea nici urmă de moşie, nu-şi făcea vizita peste drum.

Când Mira se nemerea pe afară, sau când uşa era descuiată, nu mai putea să scape de ea; iar când Mira se ascundea, nici atunci bătrâna nu se da bătută. Se ducea pe din dos, stând ceasuri întregi de vorbă cu servitoarea, încercând uşile, pândind, aşa că Mira se afla ca într'o închisoare, până când în cele din urmă prefera să-i suporte prezenţa, silindu-se să răspundă curiozităţii ei prin cuvinte cât mai scurte şi mai vagi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
14 Ana Luca

Nevăzând-o la fereastră, Mira ştia fără să mai privească ceasul, că e încă devreme.

De unde şedea, ea vedea poarta curţii şi o bună parte din stradă.

Sub cerul albastru-argintiu, văzduhul era liniştit, parfumat, surâzător. In salonaşul larg, înalt, mobila de bronz şi brocart, pirotea într'o nemişcare somnoroasă, elegant.

Trecuse aproape un ceas de când Mira, în fotoliul ei, aştepta. Agitaţia gândurilor îi agita mişcările. Arunca priviri adânci şi scurte asupra lucrurilor dimprejur, îşi muşca buzele, sau frământa cu vârfurile degetelor marginile cărţii. I se înjghebau în minte dialoguri întregi pe care le isprăvea şi iar le începea dela capăt, schimbând frazele, corectându-se, născocind, rotindu-se totuşi în jurul aceleaşi idei. Avea impresia că prin aceia ce avea de gând să facă, ea îşi juca norocul şi aceasta o înfrigura. Alcătuia planuri de luptă, imagina poveşti întregi pe cari la început le găsea desăvârşit de potrivite ; apoi, după câteva clipe le găsea absurde, era nemulţumită şi închipuia altele.

— Dacă se va supăra pentru totdeauna ?—Şi teama aceasta îi stăvilea gândurile pe o clipă.

— Ei şi? — îşi răspundea îndată, — nu va fi nimic mai rău decât acum. Cel puţin va rămâne el cel jignit !

Uneori fruntea i se strângea şi figura îi lua o expresie de grijă şi durere. Era teama că nu va veni el.

— Desigur că nu va veni, — îşi zicea ea, — va căuta dinadins să nu vie ; va găsi un motiv. Şi fără voe ochii i se umpleau de lacrămi.

— Atunci, totul să se sfârşească aci ?

De disperare îngenunchia şi se ruga cu ardoare, apoi rămânea pe gânduri.

Incetul cu încetul, asigurată de ruga ei, îşi recăpăta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încrederea şi reveneau pe nesimţite zâmbetul şiret şi privirea-i ameninţătoare.

In cele din urmă, ridică din umeri şoptindu-şi cu un surâs îndoelnic:

— Să aşteptăm!

După vre-o două ore de aşteptare şi tresăriri, auzi lămurit poarta deschizându-se. Tâmplele îi băteau ca nişte ciocănele repezi; năvala sângelui îi împăinjenea ochii; suflarea i se opri în gâtul încleştat. Ca printr'un văl tremurător, îl văzu pe Mihai apărând în cadrul porţii.

Prima ei mişcare fu să se ridice şi să-i iasă înainte; dar se stăpâni şi rămase pe loc. Auzi sunând şi sunetul acela îi vibră în inimă de par'că ar fi simţit apăsarea mânii lui acolo. Auzi cum servitoarea deschise uşa; în sfârşit Mihai intră. Sub aparenţa de oboseală şi nepăsare, inima ei bătea puternic.

Il primi în picioare, cu fruntea uşor încruntată, ridicând asupra lui o privire greoae, în care căuta să pună ceva din uimirea cu care îl privise întâia oară. Se uită lung în ochii lui, apoi coborî privirea în pământ.

— Aşteptam pe D-l Rucăreanu — zise ea.

— D-l Rucăreanu mă trimite — răspunse el sec, cu o uşoară ironie. Cred că ştiţi pentru ce am venit.

— Da, hârtiile acelea, ştiu, le-am şi pregătit.

Se opri înconjurându-l vag cu o privire îndoelnică.

— Trebue neapărat să ţi le dau d-tale?

— Dacă vrei d-ră, dacă nu ai încredere.....

— Nu e vorba de încredere, dar.... desigur că îţi datorez o explicaţie, căci n'aşi vrea să crezi că vreau să te jignesc.

Şi indicându-i cu un gest un scaun la oare care depărtare de ea, adăugă:

revistatransilvania.ro/index.php?an=1901-1932

— Eşti bun să iei loc ?

Ea se aşeză şi el îi urmă mişcarea, privind-o ciudat.

Aproape o uitase pe fetiţa aceasta, care, ca mai toate femeile pe care le întâlnise, rămăsese cu ochii aţintiţi asupra lui. Venise fiindcă fusese trimis ; şi acum ascultând-o, îşi reamintea în întregime scena de dimineaţă. Se aştepta la un nou tertip din partea ei şi asta îl plictisea.

Mira continuă.

— E vorba de o superstiţie.

Cum ea făcu o pauză după fraza aceasta, el o întrebă, ridicând sprincenele ironic :

— Ai o superstiţie în ce mă priveşte, d-ră ?

Atitudinea aceasta, care alături de vârsta lui aproape copilărească semăna a impertinenţă şi privirea lui mai îndărătnică şi mai batjocoritoare decât i-o văzuse întâia oară, răcea treptat turburarea din glasul Mirei şi încercarea ce-şi impusese de a-l jigni se închegă pe nesimţite într'o dorinţă reală. Nu mai avea decât un gând: să triumfe asupra lui, să se răsbune de ofensa privirilor lui încrezute şi ironice. Totuşi continuă să vorbească rar, obosită, convinsă.

— Nu, te rog să n'o iei asupra dumitale personal. E într'o măsură atât de generală superstiţia mea !

Şi cu o preciziune şi linişte neaşteptată, începu povestirea plănuită, mirându-se singură de limpeziciunea cu care mintea.

Era şi adevăr în cele ce spunea, afară de fondul de înţeles ce voia să pună în povestirea ei şi asta îi făcea mai uşoară minciuna.

Când era mică, într'o călătorie în care o luase mama sa, treceau prin Constantinopole. In faţa unei moschee, o turcoaică batrână, şedeà pe trepte ţinând pe genunchi o tavă cu nisip în care citea viitorul dupa felul ei. Trecând pe lângă ea, bătrâna ceru d-nei Cosmintzchi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să i îngăduie de a le ghici soarta. Şi pe când vântura nisipul rostind vorbe neînţelese, interpretul traducea cuvintele ei. Ii spuse atunci bătrâna, că în orice împrejurare importantă din viaţă să se ferească de.... ochii albaştri.

Când Mira rosti cuvintele acestea, Mihai nu-şi putu stăpâni un surâs.

Ea încruntă uşor fruntea, privindu-l printre gene şi continuând să vorbească cu o demnitate plină totuşi de politeţe.

— Se poate să-ţi pară o copilărie, dar d-ta îţi poţi închipui cât de mult ţin ca afacerea aceasta să-mi reuşească. Sunt într'o situaţie grea şi teama îmi deşteaptă superstiţii. Cuvintele acelea m'au impresionat mult şi mi-am adus aminte de ele azi dimineaţă, când deschizând uşa d-lui Rucăreanu, am întâlnit privirea... ochilor d-tale. In momentul acela, am fost lovită ca de... cum aşi spune... ca de o prevestire rea.

Mira rosti ultimele fraze privindu-l drept în ochi, ţinând capul sus printr'o mişcare instinctivă de dominare, simţind cu voluptate cum se ridica negura care-i apăsase până atunci sufletul.

Pe când vorbea ea, Mihai deschidea tot mai mari ochii şi tot mai multă uimire şi interes se aduna în privirea lui.

Primi cuvintele ei cu o încredere bruscă, deplină, cu încrederea cu care se primeşte ceva aşteptat, dorit de mult. Bucuria acestei revelaţii îi goni orice urmă de îndârjire din ochi şi toată faţa i se lumină de o seninătate copilărească.

Ea nu-l vedea, deşi îl privea drept în faţă.

Ameţită de jocul ei, ea nu şi-l putea închipui decât dezamăgit, jignit, dezorientat. Sângele i se sbătea furtunatec în vine ca pornit pe luptă şi inima îi sta strânsă de o grijă tainică.

(cc) BY-NC-SA www.ucoslkarnie.ro/adri1901-1922

Nu auzì nici bătaia ce se repeta discret în uşă ; dar auzì scârţâitul uşor al uşii şi zării în deschizătură peruca încreţită şi faţa făinoasă a moşiercsei.

Sosirea lui Mihai se potrivise întâmplător cu ivirea în fereastră a bătrânei. Cu ochi lacomi de curiozitate îl privi până ce dispăru pe uşa casei, apoi cu grabă îşi aşează pe umeri manteluţa de dantelă neagră cu guler de pene albe, roase, îşi petrecu pe după gât şnurul inseparabilului „face-à-main" şi trecu drumul.

Neprimind răspuns la bătaia în uşă, nerăbdătoare o deschise şi apăru în prag cu figura iscoditoare, radioasă, încercând să-şi îndulcească vocea părăsită de modulaţii, printr'un surâs fără contur.

— Bonjour chère demoiselle. Vous avez des visites ?

Şi fără să aştepte a fi poftită, se aşează pe un scaun lângă ei, plimbându-şi repede privirea dela unul la altul prin sticlele „face-à-main"-ului.

Prin uşa rămasă întredeschisă, o rază de soare căzând prin ferestrele de cristal ale vestibulului, îşi tremura pulberea, tăind spaţiul într'o linie oblică. O muscă o străbătu ca o săgeată, turburând-o.

Mira simţi o înfiorare. Cum se putea ca viaţa banală, indiferentă, să pătrundă aici, să se amestece în această clipă de pâlpâire sufletească în care ea se uitase cu totul ? I se păru deodată că şi ea şi ceea ce spunea, era searbăd, de o falşitate ridicolă, în lumina care o demascase. I se păru totul risipit, pierdut ; simţea că pământul i se clatină sub picioare. Ce făcea ea aici cu minciunile ei ? Acum el avea să plece şi poate nu-l va mai vedea nici odată şi totul se sfârşea aici.

Era o deşteptare dintr'un vis care i se păruse fermecător şi din care în lumina zilei nu rămânea decât ridicol şi deziluzie.

Ceva amar îi strângea gâtul Voia să-i strige că tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce spusese era minciună, că frumusețea lui o ferme-case, că nu putea înțelege viața fără să-l revadă.

Mihai o privea mereu cu aceiași mulțumire uimită. Era surprins de a găsi în cuvintele ei aceia ce îi măgulea în mod tainic o simțire ciudată, nelămurită, dar ale cărei rădăcini erau puternic răspândite în sufletul lui. Incearcă să spună ceva, dar prezența bătrânei îl stingherea.

Nu putea spune ceia ce voia să spună și nici despre altceva nu putea vorbi în clipa asta. Nu știa ce să facă. Se ridică și-și luă pălăria.

— Păstrează-ți hârtiile dacă vrei, d-ră, — zise el cu un surâs emoționat. — Nu mă voi atinge de ele. Nu mă voi atinge nici cu gândul de ceia ce vrei să-ți reușească. Îți sunt prea recunoscător pentru spaima ce ți-am pricinuit.

Mira nu înțelese nimic din cuvintele lui. Înțelegea doar că pleacă și că totuși nu era supărat; că pleacă și că trebuia să-l facă să revină.

Intinzând mâna către o mobilă de lângă ea, luă actele și-l ajunse în vestibul.

— Te rog să le ci, — zise ea cu glasul tremurat, incurcându-se.—Am presimțirea că odată ce ți-am destăinuit taina aceasta, puterea vrajei este nimicită. Ia-le, chiar dacă aceasta ar fi să-mi poarte nenoroc.

Il rugă atât de dornic, încât el nu putu să o refuze.

— Dacă ții d-ta, voi face cum dorești; le voi duce d-lui Rucăreanu care mă așteaptă.

Și strângându-i mâna îndelung, urmă înduioșat:

— Cele ce mi-ai povestit adineauri mi-au făcut o plăcere pe care nu poți s'o înțelegi. Îți voi explica poate vreodată. La revedere d-ră.

Intr'o clipire a genelor îi fulgeră amintirea primirii care i-o făcuse de dimineață și privind-o pătrunzător în ochi, adăugă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
20 http://statransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Şi te rog să mă erţi.

Din prag Mira îl privea depărtându-se.

Il privi.vreme îndelungată, uitând că nu-l mai vede, uitând de câtă vreme privea. Nu înţelegea nimic. Voise să-şi răzbune jignirea, jignindu-l la rândul ei şi în loc de asta îi pricinuise o mulţumire. Nu pricepea şi nici nu căuta să priceapă. O fericire necunoscută, tainică, luminoasă, îi tremura în suflet şi-i întredeschidea buzele într'un surâs. Şi ea şopti ca într'un suspin:

— Ne-am împăcat, ne-am împăcat!

Alergând dealungul peronului, intră în camera ei pe o uşă dosnică şi se încuie acolo, lăsând pe bătrâna moşiereasă singură cu nesăturata ei curiozitate.

De data aceasta, avea cu ce să-şi treacă timpul în închisoarea ei.

* * *

In veranda luminată de soare, lângă masa aşternută, bătrâna doamnă Vladeş îşi aştepta feciorul, cum o făcea în fiecare zi de atâţia ani.

Işi avea jilţul ei, aşezat anume pentru asta sub geamuri şi cum venea ora prânzului, ea se aşeza acolo şi ridicând un colţ al perdelei de pânză albă, aştepta să-l vadă intrând pe poartă. Seara, când grija muştelor n'o mai oprea de a deschide larg toate uşile, locul de aşteptare era în prag, pe scara de piatră largă şi joasă, bătătorită de vreme, printre crăpăturile căreia creşteau în fiecare an, la fel, firele de romaniţă şi troscot. Acolo se aşeza seara, pe un scăunel mic şi bătrân ca dânsa, ca să-l aştepte.

De obiceiu îşi petrecea timpul aşteptării observând grădiniţa. Vre-o floare mai trebuia sprijinită, vre-o crenguţă uscată de liliac trebuia tăiată, mai trebuiau ridicate câteva viţe de bună-dimineaţa.

Tot ce erà în jurul ei în casa aceia, îi era drag ca făcând parte din trupul ei. Doar aici se născuse Mihai,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aci crescuse şi fiecare lucru fusese atins de mânuţele lui de copil. Şi tufele de vâzdoage care creşteau în fiecare an aceleaşi şi boschetele de liliac în cari se ascunsese de atâtea ori... Ţărâna în care creşteau, fusese frământată şi răsfrământată de mâinile lui şi câte rânduri de mici încălţăminte se tociseră pe cărarea petruită ce cobora până la portiţă; de câte ori trecuseră acele ghetuţe pragul bătrânei uşi a verandei deasupra căreia viţele sălbatice atârnau ca o draperie. Pentru ea toate acele lucruri, purtau în ele acelaş farmec plin' de taină ce o făcea să vadă în flăcăul ei, mereu, pe copilul pe care-l ţinuse pe genunchi.

De atâţia ani îl aştepta în fiecare zi, la aceleaşi ceasuri, mereu la locul ei şi bucuria liniştitoare ce-o simţea la sunetul deschiderii porţii, eră necontenit aceiaşi; iar când ceasul obişnuit al sosirii lui trecea fără ca el să fi venit, aceiaş îngrijorare, aceleaşi închipuiri tragice din care îşi făcuse o obişnuinţă, o chinuiau neobosit.

Astăzi din nou i se părea că băiatul ei întârzie; totuşi eră mai liniştită astăzi.

Citise toate gazetele, cum făcea zilnic de câtva timp, tot ce-ar fi putut-o lămuri despre apropiata intrare în răsboi şi astăzi i se păru mai potolită lumea. Ea îşi făcu cruce, rugându-se:

— Dă-le un gând bun Doamne, linişteşte-mă Doamne!

De când Mihai, cu o bucurie peste fire, îi arată hotărirea lui cu neputinţă de clintit, de a se duce de bună voie la război de îndată ce se va fi poruncit mobilizarea, de atunci toate îi erau întunecate. Trăia ameţită fără să-şi mai înţeleagă rostul, într'o încordare de spaimă, ca şi când ar fi aşteptat necontenit să-i cadă în cap o greutate strivitoare. După ce citea pe rând gazetele în care căuta cu lăcomie o luminiţă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

speranță, se închidea în odae și timp uitat se ruga la icoane pentru înlăturarea războiului. Și pentru că nu putea nădăjdui într'o renunțare din partea lui Mihai, nădăjduia într'o minune. Trebuia să nădăjduiască, căci eră încredințată că va muri în ziua aceia.

Il avusese târziu, după aproape douăzeci de ani de căsătorie și avea credința că bucuria cu care îl purtase în trupul ei, îi făurise frumusețea asta neobișnută.

Rămasă văduvă când el abea începuse a rosti primele cuvinte, numai avu altă dragoste, altă grijă, altă mândrie decât copilul ei. Frumusețea lui o neliniștea și adesea i se părea că e ceva prea mult. Nu se simțea aproape vrednică de a ține în mâinile ei soarta unei făptuiri așa de minunate și adorarea ei făurea basme. Își închipuia uneori că el este o minune, un înger trimis de Dumnezeu ca să-i încerce puterea iubirii, a devotamentului. Impreuna mâinile ca de rugăciune când îl privea mișcându-se prin casă, cu ochii lui albaștri, senini ca stelele în lumina zilei, cu părul lui moale, castaniu și mai creț pe atunci, cu pielea lui albăstriu de albă, cu zâmbetul lui ce-i mișca inima într'o duioșie ce o scotea din fire uneori și zicea în extaz: „Minune, minunea mea"!

Se gândea, cu ochii măriți de luare aminte, că tot ce trebuia să adaoge ea în creșterea lui, trebuia să fie de aceleaș preț cu aceia ce-i dăruise natura și fiecare clipă a vieții ei eră supusă acestei datorii. Fiecare mișcare a feței lui eră o lecție de învățat, pentru a o prevenì dacă eră de neplăcere, pentru a o face să se repete dacă eră de mulțumire. Fiecare scâncet eră răsplătit cu toate bucuriile cu putință. Apoi când adormea obosit și cald în brațele ei, o prindea o milă nesfârșită, mila aceia adâncă, roabă, care îndoae genunchii la căpătâiul acestor ființe slabe și care, în acelaș timp, poate face din orice mamă o fiară. Se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

găsea vinovată față de el din senin și nici odată nu i se părea destulă grija și dragostea cu care îl înconjura. Îngenunchia lângă pătișorul lui și cu ochii plini de lacrămi îi făgăduia toate fericirile pe cari dragostea ei nemărginită putea să i le dea.

Fu uimită când băgă de seamă că nu toată lumea simțea pentru copilul ei ceia ce simțea ea. Înțelese atunci, că pe când ceilalți vedeau la el numai ce era aparent în forme, în culori, în mișcări, ea mai vedea ceva, cu mult mai mult; ceva ce nu i se arăta decât ei, prin acel mister dela care purcede închipuirea tuturor misterelor, a lumii spiritelor, a ființelor nevăzute care nu se arată decât uneori și unor anumite ființe, de cari îi leagă acest mister, prin legătură de sânge sau de suflet.

Pentru ea, din fiecare por al cărnii lui, din fiecare firișor din puful acela fin ce-i înmătăsea pielea, din abureala trupului lui când alerga prin soare, din fiecare strop de sudoare ce-i înroura fruntea prin somn umezindu-i părul, îi vorbea o vrajă ce-i înlănțuia inima cu o dragoste menită a nu se stinge de cât odată cu simțirea ei.

Nelipsit de privegherea mamei, crescu cu gingășia unei fetițe și tot ca pe o fetiță îl purta mamă-sa, cu rochiță și cu părul lung. Îi mai păstra în coada de păr castaniu legată cu panglică albastră, așa cum i-o tăiase când trebui să-l ducă la școală.

Voise să-l învețe acasă, mereu sub ocrotirea ei, dar rudele și prietenii, toți de o părere, o sfătuiră cu stăruință să-l lase a se deprinde cu viața.

Cuvântul acesta fu pentru ea o dureroasă trezire. Trebuia să sosească odată clipa în care să se ivească începutul drumului lui, a acelui drum atât de deosebit de al ei și pe care ea nu-l putea înlătura.

Viața!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu bănuise pe această rivală de nebiruit, care se impune cerându-şi implacabil drepturile ei asupra fiinţei pe care te-ai deprins s'o socoteşti atât de absolut a ta.

Va trebui deci să înceapă a simţi, a gândi neatârnat de simţirea şi gândul ei; va trebui să răspundă în această viaţă pe propria lui seamă; işi va făuri o soartă pe propriile lui puteri şi ea nu putea avea alt amestec decât să-i pregătească puterile acelea. Nu va fi mereu carnea ei, sufletul ei, ci o fiinţă deosebită, cu alt trup, cu altă voinţă, cu altă soartă.

Rămurica se depărta de trunchiul lângă care stătuse atât de aproape ca mugur, işi întindea vârful către un alt punct cardinal, către un orizont cu totul deosebit, către care îl îndreptase cine ştie ce taină a sorţii.

Il duse totuşi la şcoală cu mândria de a fi mama celui mai desăvârşit elev şi fără a se îndoi o clipă că va fi cel mai iubit dintre copii.

După ce îl prezintă directorului, foarte scrupulos în pedagogismul lui, acesta îi zise punând bărbăteşte o mână pe umărul lui gingaş:

— Ei bine domnule, deacum am isprăvit cu jocul; aici va trebui să înveţi.

Băiatul îl privi cu ochii lui senini, în care mamă-sa văzu ceva atât de îngeresc, încât i se umplu inima de lacrămi.

Când ieşiră din camera aceia ea îl ridică în braţe şi-l acoperi de sărutări. Câţiva copii ce se aflau acolo văzând un băiat aşa de mare în braţe, pufniră de râs. El se uită mirat la ei, apoi roşindu-se până în rădăcina părului, se smuci din braţele ei, silind-o să-l ducă mai curând de acolo.

Tot restul acelei zile băiatul îl petrecu într'o agitare neobişnuită. O lume nouă i se deschidea înaintea minţii şi el păşea în ea ca o fiinţă nouă. Apăsarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânii directorului pe umărul lui, o simțea întipărită adânc acolo, ca un botez al începutului luptei cu viața. Când mamă-sa cu sfințenie păturea ultima lui rochiță s'o strângă deacum printre amintirile scumpe și-l chemă și pe el să-și ia adio dela ceia ce-i investmântase prima lui copilărie, el o mototoli între degete pe când privirea-i străbătu prin geamuri afară, undeva, departe, aprinsă de o flăcără nouă. Când mamă-sa îi sărută mâinile șoptind obișnuita-i mângâiere: „fetița mamei", fruntea lui imaculată se strânse de prima încruntare și cu obrajii roșii îi zise:

— Nu-mi mai spune așa mamă!

Ea îl strânse la piept, mângăindu-i părul și-i spuse rugătoare:

— Tu tot „fetița mamei" ai să rămâi.

Și neștiind ce să răspundă el se smunci și fugi afară.

Îi fu greu d-nei Vladeș să se deprindă cu nerăbdarea cu care copilul ei aștepta pornirea la școală. Acolo nu întârziară a se ivi certurile, gelozia, învinuirile, acele răutăți dintre copii, cari dau naștere la adevărate drame sufletești, pe cari oamenii mari le-au uitat de mult, înăbușite sub mormanul celor următoare; de cari chiar dacă-și amintesc uneori, nu le mai dau importanță sau nu le mai cred și totuși cât va fi omenirea, vor fi cele mai dureroase, fiind cele dintâi. Ele fac să sfârâe sufletul proaspăt sub cea dintâi arsură; pe cicatricea lor se clădesc cele viitoare și ele hotărăsc măsura în care se vor simți mai târziu toate celelalte.

Părtinirea îndreptățită a profesorului care-l iubea deoarece era un copil bun și faptul că era dat de exemplu în orice împrejurare, îi făcură dușmani dela care avea multe de suferit. Căutau să-i facă rău; îi murdăreau în ascuns hainele și caetele pentru a nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai putea fi dat de exemplu. Mângâerile mamei lu care-l însoţea întotdeauna în drumul la şcoală, îl fă-ţ ceau ridicol în ochii lor şi dădeau prilej de glume răutăcioase.

El nu înţelegea şi rămânea uimit în faţa răutăţilor camarazilor lui. Ii privea nedumerit cu ochii lui albaştri, blânzi, ceiace provoca râsul celorlalţi copii. Ar fi voit să le răspundă şi el, să-i braveze, dar mâhnirea îi strângea gâtlejul şi-i umplea inima de amărăciune şi ca să nu plângă în faţa lor, fugea şi plângea în ascuns, sfâşiindu-şi hainele şi smulgându-şi părul de necaz pe el însuşi. Se socotea slab ca o „fetiţă", sfios şi prost.

La început, dintr'o pornire firească, el povesti mamă-sei toate acestea. Neliniştită, ea se plânse directorului care certă aspru pe vinovaţi.

Atât le trebui certaţilor ca să-l ocolească mai mult, îndoind în acelaş timp ironiile şi răutăţile care i le făceau pe ascuns.

„Dă-i pace mă, că te spune mamiţichii", răsuna în urechile lui în fiecare recreaţie.

Pentru prima oară simţi un necaz împotriva mamăsei. I se părea că îl trădase şi hotări să nu-i mai destăinuiască nimic de acum.

I se născu vag în suflet impresia că mamă-sa e vinovată de gingăşia lui fizică, de repulsiunea ce o avea faţă de orice brutalitate, de durerea ce o simţea faţă de orice nedreptate, de nevoia de care nu se putea desface, cu toate că şi-o ura, de a fi iubit şi mângâiat, de toate aceste lucruri pe care el le socotea slăbiciuni, infirmităţi şi care îl disperau.

Simţea în el, nelămurită încă, dorinţa de a putea fi crud, îndrăzneţ, sfidător. Prin faptul că acei copii ce erau în felul acesta, erau priviţi ca şefi între ceilalţi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în ochii lui Mihai aceste mici monstruozităţi se îmbrăcau în înţelesul de eroisme.

Se ferea de mângâerile mamă-sei şi fugea să se ascundă când ea îi repeta obişnuita-i mângâere: „fetiţa mamei". Se silea să-şi însuşească apucături exagerat băeţeşti. Devenise supărăcios, se strâmba, se murdărea, se ciufulea, cu o dorinţă de a se urâţi, pe care mamă-sa n'o înţelegea şi inima ei se strângeà de durere.

— Viaţa, urâta viaţă începe a se oglindì într'însul, —gândeà ea cu amărăciune vorbind vieţii: — Tu nu meriţi atâta gingăşie!

Băiatul ascultà cu atenţie încordată basmele cu haiduci sau cu feţi frumoşi ce se luau la întrecere cu smeii în vitejii şi plăteà în ascuns Mariei, servitoarea lor, cu bani din economiile lui spre a o face să mai întârzie lângă el seara când ea picurà de somn, pentru a-i mai spune vre-un basm nou sau pentru a-i repetà unul vechi.

Cerù mamă-sei să-i cumpere un costum de luptător şi în zilele de sărbătoare chema la el pe fetiţa negustorului vecin, o copilă mai mică de cât dânsul şi după ce-i închipuia şi ei un soiu de arme, se jucau de-a războiul. Dar deodată, pe neaşteptate, o imbrâncea, o gonea, apoi se pitula în vre-un colţ şi rămânea tăcut multă vreme.

Ca să-l înveselească, mamă-sa se prefăcea voioasă, râdea, alerga în jurul lui, se juca cu micile lui arme repezindu-se în glumă spre dânsul ca la atac; dar el o privea cu un surâs atât de bătrânesc şi cu un înţeles atât de adânc în ochii lui blânzi, în cât ea se simţea sub privire aceia învinovăţită, fără să înţeleagă de ce.

Apoi aceste toane copilăreşti se potoliră cu cât se făcea mai mare, dar rămase tăcut, trist şi totuşi blând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se mai încrunta puțin, uneori, la mângâerile exagerate ale mamă-sei care îmbătrânind devenea tot mai neliniștită, mai plângătoare. Dar o iubea și dragostea pătimașă și cucernică ce ea îi purta, îl înduioșa mult.

Dar când pentru ea tot înțelesul vieții era el, într'însul, piedestalul ce sufletul i-l clădise unui ideal așteptat, erà atât de puțin legat de ideea iubirii de mamă, că oricare ar fi fost idealul sosit, ar fi tins către ori care altă parte, numai spre ea nu. Astfel, clipa în care el crezu că-și întrezărește idealul, îl asvârli atât de departe de ea, încât chiar gândul morții așezat între ei, nu-l putea întoarce.

De cum auzi vorbindu-se de posibilitatea unui război, arătă o atât de strălucitoare bucurie, o atât de îndârjită hotărâre de a pleca cu cei care erau chemați, încât bătrâna mamă care cunoștea încăpățânarea ce sălășluia în adâncul ochilor lui albaștri, nu găsi puterea de a zice o vorbă, dar sfârșită de lovitura aceasta neașteptată, se porni pe plâns și plânse, plânse zile întregi. El deasemeni plânse de durerea ei, dar rămase neclintit.

Neavând încă vârsta trebuitoare, Mihai nu făcuse nici un fel de instrucție militară; și afară de asta, faptul că erà unicul ei copil, erà marea speranță a d-nei Vladeș că i-l vor lăsa în pace. Dar când in primăvara anului 1916, fură chemate pentru pregătire la școlile de infanterie, noii recruți, deși nechemat, ne mai așteptând cuvântul mamă-sei, pe care o ameți într'o expansiune de desmierdări și făgăduinți, fu printre cei dintâi care se prezentară. Și două luni lungi de așteptare, cât el stătu la Târgoviște, ea le petrecu în rugăciuni, nădăjduind mereu în minunea ce o aștepta dela Dumnezeu.

Fluerul unei fabrici, vesti ora două.

Incepuse tocmai în mintea ei perindarea șirului tu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turor accidentelor cu putință de închipuit, când Mihai sosi. El o sărută, după obiceiul rămas din copilărie și se așeză de-a dreptul la masă. D-na Vladeș îl servea de obicei singură, luând bucatele din mâinile tremurătoare ale babei Maria; el vorbea totdeauna puțin și adesea mânca citind, pe când mamă-sa îl privea nesăturat și dragostea cu care îl privea de atâția ani, îi săpase în colțul gurii un surâs ce stătea acolo veșnic, dând feței ei o expresie de nespusă bunătate.

Numai decât descoperi starea neobișnuită în care se afla Mihai astăzi. Erà nervos și preocupat. Își concentra adesea privirea într'un punct nedefinit, apoi deodată își schimba atitudinea printr'o mișcare bruscă și uneori zâmbea.

Incă din ajun îl stăpânea o agitare.

Plecând dela Mira își rememorase adesea scena petrecută între ei.

— Ce și-o fi zis despre mine? —gândea el.—Trebue să-i fi părut nebun.

Apoi se liniștea zicându-și:

— Trebue s'o revăd, să-i vorbesc, să-i explic. Poate că ea mă va înțelege.

Scotocise cu tot dinadinsul prilejul de a o vedea azi. Nu-i fu greu să găsească acel prilej. O hârtie de iscălit și erà destul. Atunci îi va vorbi. Desigur că-l va înțelege și-l va îndreptăți.

Abia către sfârșitul mesei, mamă-sa prinzându-i un zâmbet, îl întrebă:

— Ce ai tu astăzi, Mihai?

El își umflă pieptul ca pornit într'o destăinuire, apoi privind-o lung în ochi o sărută drăgăstos și zise mângâind-o ca pe un copil de care vrei să scapi printr'o minciună:

— Sunt fericit că sunt băiatul tău, mămico!

Gata de plecare Mihai se uită în oglindă. Se privi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lung, ca nici odată. In urmă își trase o palmă peste obraz, își trecu degetele prin părul peste care își aruncă pălăria la întâmplare și plecă.

* * *

— Trebue s'o fac să mă înțeleagă — își zise Mihai, pornind cu pas repede și hotărît.

Și în mintea lui se adunară deodată, învălmășite turburările lui sufletești, copilăria, năzuințele-i neclare. Și ca oprit în drumul lui de o povară ce-i îngreuia calea își încetini pasul fără să-și dea seama.

— Dar ca să mă cunoască, ar trebui să cunoască viața mea, aspirațiile, sufletul meu, — continuă el să-și spună.

Dar cum putea el s'o facă să le înțeleagă? De ce s'ar fi putut plânge și care erau acele aspirații? Și cu încetul, limpezindu-se, apăreau una câte una amintirile din trecut.

Era școlar. Pe drum, îngrămădiți lângă un zid, mai mulți conșcolari tăbărâseră asupra unuia singur. El, în hăinuțele lui curate, plăpând și sfios, privea dela oare care depărtare, neîndrăznind să ia apărarea celui bătut și plângând de disperare. Abia după ce agresorii se depărtară, îl mângâe și plin de revoltă asupra celorlalți și asupra lui însuși, strânse pumnul amenințător.

„Ah, când voi fi mare!"

Apoi, un bătrân trăgea la deal un cărucior prea greu pentru bătrânețea lui. El alergă să-i ajute împingând căruțul alăturea de dânsul. Conșcolarii începură să râdă de el, trăgându-l de haine, strigându-i: „hi, cal!" El părăsi pe bătrân, fugi acasă, se ascunse și plânse cu furie.

„Ah, când voi fi mare!"

Și ce făcuse de atunci încoace? Fiecare amintire a unei umilințe, îi frigea creerul. Aștepta mereu ceva,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceva ce devenea tot mai vag, tot mai zadarnic și asta mai cu seamă îl dispera.

Mihai se cunoștea bine pe el însuși cu toate că nu-și mărturisise niciodată deschis adevărul pe care-l presimțea în sine.

Știa că în el sunt două ființe deosebite și mai știa că nu va putea învinge ușor pe nici una din ele, căci amândouă cereau cu tărie să trăiască.

Conștiința de a fi născut bărbat și sensibilitatea și gingășia-i femeiască, dădeau în el o luptă chinuitoare. Aceia ce slăbiciunea îi cauza ca umilință făcea să crească în sufletul lui, un nou strat de ambițiune. O ambițiune turbure, neînțeleasă. Dorința de a se răzbuna de toate, de a putea lucra odată după gândurile lui, de a-și putea impune voința lui altora; dorinți vagi care-i hrăniseră copilăria.

Cu vremea însă toate acestea se depărtau, își pierdeau energia și se furișa în el pe nesimțite înțelesul că forța care dorea să fie, nu stătea în ambiții, nici în împrejurările viitoare, ci în el însuși.

Exista în el însuși?

Aceasta era îndoiala și tristețea nemărturisită care-l chinuia.

Aceia ce-i uscase lacrămile de copil, ce-i umpluse sufletul de visuri și speranțe, vitejiile smeilor și haiducilor, ambițiuunile lui Cezar și Alexandru se topiseră una câte una față de realitatea vremii lui, dar ca pe o cicatrice, simțea în adâncul ființei sale acel „Aut Caezar aut nihil" care într'un fel sau altul a vibrat în sufletul oricărui adolescent și care vibrase în acest suflet cu atât mai puternic cu cât era mai plăpând. Și desamăgit, sufletul lui se chinuia bolnav, în căutarea unui ideal eroic.

Mihai nu-și dăduse nici odată bine seama în ce constau ambițiile lui. Dorea să facă lucruri mari, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drăznețe, dar nefiind făcut pentru luptă, suferea de îndată ce provoca invidie sau ură. Ar fi dorit să braveze lumea și totuși să fie iubit. Sufletul lui prea debilitat la sânul dragostei părintești, se strângea la orice respingere. Deprins a vedea iubire în privirile ce se îndreptau către el, era uimit atunci când n'o găsea; dar îndărătnica lui dorință de tărie respingea orice convingere despre trebuința de dragoste ce era legată de sufletul lui prin obișnuință și pe care o ura până la disperare,

Astfel suferea de a nu fi iubit, respingând în acelaș timp iubirea.

Viața îi era o veșnică luptă cu el însuși. In fața unei nedreptăți sau conflict, un simțământ de dreptate îi formula în gând fraze pline de adevăr și simțire, cele mai sigure, mai leale și mai blânde arme. Dar ceva îi oprea cuvintele la marginea rațiunii; ceva îi spunea că e lașitate să răspundă cu stăpânire de sine unei jigniri; îi punea în gură cuvinte nepotrivite cu adevărata lui fire și amețit, orb, se pomenea rostind un cuvânt neașteptat, brutal. Incolțit apoi, se pierdea, nu-și mai regăsea îndreptățirea de a-l fi rostit. Indemnul acela misterios dispărea deodată; se ascundea cu lașitate, lăsându-l încurcat, rușinat, umilit. Atunci se retrăgea în el însuși, se revolta împotriva nevolniciei lui, a copilăriei și a tot ce socotea o cauză a acestor slăbiciuni. Uneori în mijlocul unei discuții, arunca cuiva un adevăr îndrăsneț, brutal, care consterna. Dar niciodată nu găsea în el puterea de a duce lupta până la capăt. Insuși zăpăcit de isbucnirea lui nu-și mai găsea limpeziciunea trebuitoare să-și desvolte, să-și argumenteze cuvintele rostite. Pornirii lui războinice i se opuneau imediat alte sentimente: îndoiașare, părere de rău. O luptă se da în el; se descurca rău, se simțea ridicol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru cei ce îl cunoșteau puțin, nu putea fi o figură antipatică, dar inspira o simpatie mediocră. Era stimat pentru forța lui de studiu, pentru firea lui deobiceiu blândă, pentru rațiunea lui justă. Dar pe neașteptate făcea un lucru atât de surprinzător în contradicție cu toate acestea, încât dădea naștere uimirei de a se fi avut o părere bună despre dânsul. Astfel era o enigmă pentru cei mai mulți. Dacă uneori părea inteligent, alteori părea uimitor de prost. Când părea bun, când foarte răutăcios. El își dădea seama de asta, suferea, se judeca și se condamna cu asprime și își făgăduia mereu că odată va arăta lumei aceia ce este în realitate.

Frumusețea lui fizică care ar fi putut să-i slujească drept armă pentru „forța" ce dorea să fie, și-o disprețuia căci pentru el era un motiv de suferință. Bărbații îl invidiau pentru asta și duioșia lui firească făcea să i se strângă inima în fața dușmăniei. Femeile îl răsfățau și mândria lui suferea la rându-i. Ar fi vrut să impuie o admirație sfielnică plină de profundă gravitate.

Ajunse aproape de casa Mirei în timp ce gânduri după gânduri se perindau în mintea lui și se pierdură unul după altul; și Mihai se opri locului tot atât de nelămurit asupra lui însuși ca și la început.

Ce putea să-i spue din toate acestea Mirei? Cum avea să se explice?

Mai făcu inconștient câți-va pași și se găsi în fața porței Mirei.

Curtea se întindea dealungul casei și se lărgeà după ultimul colț al clădirei. Se prelungeau dealungul, peronul de mozaic, drumul asfaltat pentru trăsuri și un strat îngust de flori înalte. In fund, un loc patrat, părea un crâmpei de parc așa cum era, fără straturi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai iarbă şi arbori deşi, bătrâni, ce făceau noapte cu umbra lor de cum se lăsa seara.

Acolo în fund, lângă o masă de bambus, Mira, într'o rochie neagră, subţire, care îi schiţa ca într'un medalion gâtul şi profilul alb şi fin, lucra, pe când umbrele crengilor de de-asupra tremurau uşor peste ea. Brodă nişte căpşune pe un şervеţel, potrivind culorile ca într'o pictură.

Printre tulpinele trandafirilor ce se înşiruiau de-alungul grilajului de fier, Mihai zări silueta îndepărtată a Mirei. Deschise portiţa şi intră.

Mira îl primi dela locul ei, lăsând lucrul pe masă. Avea ochii turburi şi gura crispată. Putu să răspundă cu destulă stăpânire de sine la salutul lui, dar când Mihai o întrebă despre cauza tristeţei ei, ea nu se mai putu stăpâni şi isbucni într'un plâns sgomotos.

Totul mergea din rău în mai rău de când rămăsese singură. Se iviau mereu furnisori cu facturi neachitate şi cari nu puneau prea multă ceremonie în cuvinte.

O supărau vizitele nedorite şi indiscrete ; scrisorile de ameninţare sporeau mereu din partea familiei Cosmintzchi, iar servitoarea, singura ce-şi păstrase, eră mai mult la plimbare decât acasă.

Mihai eră atât de surprins de isbucnirea ei, atât de mişcat, că nu ştia nici ce să facă, nici ce să spună.

Zărind-o din stradă îi păru aproape imaterială : iluzia unui fluture într'un parc. O ştia bogată, frumoasă, tânără, independentă. Părea un strop de lumină sub umbra tremurătoare a copacilor. Şi iată că descoperea înlăuntru ei un potop de mâhnire.

Ingână cu un zâmbet prostesc, încercând o glumă :

— Poate că e adevărat ce ţi s'a spus despre ochii albaştri. Să ai oare mai multe necazuri de când m'ai văzut ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea îl privi mirată, apoi amintindu-şi, zâmbi ca surprinsă asupra unei minciuni.

— Din potrivă, d-ta ai putea să mă ajuţi.

Se opri dându-şi seama de ce îi cerea şi urmă încurcată :

— Cu un sfat, ştiu eu...

Işi frământa degetele privind înlături.

Pe ceafa ei albă, subţire, se răsuceau câteva şuviţe mici, negre, de păr. Privită în întreg decorul acela de copaci bătrâni, de ziduri înalte şi largi, părea că devine mai subţiată, mai topită. Ochii ei roşii de plâns priveau cu disperarea rătăcirei.

Erà un copil şi-i cerea lui ocrotire.

Erà atât de neaşteptat pentru el şi atât de potrivit cu cerinţele lui sufleteşti, încât îşi dădu seama că în clipa aceia şi-ar fi dat viaţa pentru ca s'o ocrotească.

Să fie un bărbat, un ocrotitor !

Năvăli brusc în el, avântul acela fără zăgaz a adolescentului, care trăind o copilărie îngrădită, răsfăţată, întâlneşte clipa în care i se arată încredere în el, când are posibilitatea să dovedească că este om; pornirea plină de curaj şi încredere naivă în cea dintâi luptă cu seriosul vieţii. Ii ceru să-i destăinuiască totul şi o ascultă cu o linişte şi autoritate de par'că salvarea şi fericirea ei ar fi atârnat de hotărirea lui.

Ea îşi povesti de-avalma necazurile. Nu erà obişnuită cu toate acestea. Işi amintì copilăria ei, felul cum se deprinsese să vadă lumea şi i se umplură din nou ochii de lacrămi, mărturisind uimirea dureroasă ce încerca, văzând răutate în jurul ei.

Incetul cu încetul se cernea între ei o intimitate plină de încredere şi înduioşare care pe nesimţite îi deschidea şi lui sufletul.

El deasemeni îşi povesti copilăria lui, bântuită de înfiripări, de năzuinţe neînţelese. Se înduioşă amintin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

du-şi micile lui laşităţi şi se înflăcără mărturisind ceia ce simţea în el şi ce trebuia să devină.

Vorbind îl prinse o revoltă împotriva a ceva necunoscut; ceva ce nu ştia niciodată dacă e din lăuntru lui, sau în afară de el.

Lumina soarelui coborînd spre apus, cădea pieziş peste figura lui, descoperindu-i învăpăerea sângelui, strălucirea ochilor. Privirea-i concentrată părea a fixa un punct nedefinit în văzduh. Vorbea neîntrerupt, cu vocea tremurată, ca într'o isbucnire de copil care se simte mângâiat după ce şi-a stăpânit multă vreme plânsul.

Nimeni nu avea încredere în el, nimănui nu inspira seriozitate, toţi îl tratau ca pe un copil; şi mama şi d-nul Rucăreanu şi alţii. El se gândi la femeile cari fără sfială îi arătaseră dragoste şi roşi închipuindu-şi că Mira l-a înţeles. Il chinuia stupida calitate de a fi aceia ce se chiamă un băiat frumos şi poate şi părea cu mult mai tânăr decât era în realitate. Era un copil frumos şi nimic mai mult. Dar dacă sub masca aceasta de imberb, se ascundea un caracter, o voinţă, un suflet, asta nu părea a interesa pe nimeni.

— E un lucru oribil—spunea el,—să nu fii crezut; să fii ceva şi să pari altceva. Să porţi în tine un suflet mândru şi chinuit şi să nu fii în aparenţă decât o păpuşă ridicolă. E privelişte stranie a craniului care rânjeşte desbrăcat de trăsăturile de noblete şi gravitate a acelui care le-a purtat. Asta mă înebuneşte, mă face sălbatec, brutal. Aşa m'ai văzut când a-i intrat pentru prima dată în biroul d-lui Rucăreanu. Acolo intră atâtea femei pentru diferite afaceri, pentru divorţuri. Lipsa lor de sfială faţă de mine, mă revoltă. Indrăsnelile lor, privirile lor, mă jicnesc; astfel, cu vremea m'am învelit într'o asprime de caracter ca într'o piele de arici şi din obişnuinţă îmi ridicasem şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împotriva d-tale ghimpii. Ce uşurare, ce mulţumire am simţit eri, când mi-ai spus că alta erà pricina uimirii d-tale. Imi place mai bine să-ţi par fatal, respingător, decât să te pun în rândul celorlalte femei.

Mira avu o tremurare în privire şi se roşì aşa de tare, încât Mihai tăcu o clipă şi socotind că sfiala de-al fi ofensat prin vorbele ei din ajun o făcea să roşească, îi zâmbi asigurător.

— E ciudat, nu-i aşa d-ră, — continuă el — să fiu nemulţumit de ceia ce place oricărui bărbat. Dar vreau şi eu să lupt, ca oricare altul, pentru o cucerire. Oferta asta întâlnită la fiecare pas, mă degradează şi mă umileşte. Din acea lipsă de sfială pot constata şi valoarea sentimentelor ce pot inspira. Pot eu impune, pot inspira sfială, seriozitate ? Pot fi iubit ca un om, ca un bărbat, eu, o păpuşă, o secătură frumoasă, aşa cum femeile desigur mă socot şi cum bărbaţilor le place să şi-o spună ? Cine poate bănuì că am un suflet plin de cele mai înalte aspiraţii ? Crezi că nu-mi dau seama de micimea multora din cei ce mă nesocotesc şi mă tratează de copil ? Crezi că n'aşi putea să înfrunt pe oricare din ei şi să-l dobor prin puterea raţiunei mele ?

Şi cu aceiaşi înflăcărare, continuă să-şi vorbească în gând.

Un simţimând nebănuit, il făcea să se teamă de ridicol, deşi rostite înlăuntru lui, lucrurile acelea i se păreau măreţe, frumoase. Oare nu cunoştea el toată nedreptatea şi răul care apasă omenirea ? N'ar putea lupta împotriva minciunei şi nedreptăţei ? n'ar putea fi o forţă sguduitoare care să înfrângă prostia şi răutatea?

Se simţia pornit în sus, pe coasta unui urcuş. Se chinuia să se agaţe. O forţă irezistibilă îl atrăgea în sus. Ii trebuia neapărat un punct de sprijin. Simţea cum sufletul lui îşi răscoleşte toate puterile ca să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

înalțe, se sbătea, se înăbușia; trebuia să ajungă sus, la lumină, la aer, îi trebuia nădejdea, îi trebuia încrederea în el, îi trebuia siguranța forței lui. Și ochii Mirei îi spuneau: da, te cred, ești o personalitate, ești o forță, spune mai departe, eu te-aș putea înțelege. Și gândul lui îi striga disperat, neputincios și îndărătnic: Ce ești, ce-ai putea fi? Spune! Și acum auzia glasul rațiunei acuzatoare: De ce strângi mâna acelui pe care-l disprețuești, de ce surâzi celui nedrept, de ce te prefaci a crede atunci când te minte, de ce te faci că nu pricepi insulta? Ai putea să fii vre'o dată un erou, un luptător, când tremuri de teama urii, când te simți fericit dacă dușmanul tău îți zâmbește?

Simți că puterile îl părăsesc, că mintea i se întunecă. Nimic nu-l ajuta în sborul ambițiunei lui, se prăbușea. Închipuirile lui vagi, se topeau la lumina conștiinței ca un vis la lumina zilei. Sub avântul lui pătimaș, încrederea în sine-și pierea ca o ceață iluzorie. Disperat își înfipse degetele în păr pornind într'un plâns nebun, neașteptat:

— Nu e adevărat, mint, totul e minciună. Sunt laș, sfios, prost, nebun,—murmură el printre hohotele de plâns.—Laș! Laș!—și își trăgea părul în încordarea inconștientă a degetelor.

Mira îl privia cu spaimă. Îi trecu prin minte scena din ajun; acum se petrecea alta tot atât de neașteptată și pe care iarăși n'o putea înțelege. Îi fulgeră prin minte că ar fi nebun și se crispă în scaunul ei.

El continuă cu vocea înăbușită de lacrimi:

— Așa sunt d-ră, cum mă socotește lumea, un nimic, o secătură. Au dreptate, așa sunt și nu voi fi nici odată nimic. Să nu te încrezi în mine. Am vrut să-ți înșel încrederea pentrucă ești tânără și încreză-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toare, dar nu sunt nimic şi nu trebue să te încrezi în mine.

Lacrămile i se opriră brusc şi simţi în suflet o pace, de par'că toată turburarea i se revărsase dintr'o dată. Îi trecu prin minte că se află în faţa unei fete pe care abia o cunoştea, că el, bărbat, plângea şi se învinovăţia ca un copil; dar nu se ţinu de rău şi nici nu se simţea mai umilit pentru asta.

Ajunsese într'o clipă la un grad de descurajare atât de înalt, încât nimic nu mai avea importanţă pentru el. După câtva timp, reluă mai liniştit:

— Dar nu este asta adevărata mea fire. Mi-au stricat sufletul prin felul cum am fost crescut. Poate că totuşi îmi voi recăpăta încrederea în mine când voi porni la războiu.

Mira deschise ochii mari şi îl întrebă atât de repede încât lui i se păru că ea îşi avea pregătită întrebarea de mai înainte.

— Cum, d-ta te duci la războiu?

— Da, — răspunse el simplu.

— Dar nu cred să ai încă vârsta, — zise ea zâmbind cu neîncredere.

— Mă duc de bună voe.

Zâmbetul Mirei dispăru. Îl privea preocupată, tăcută. Toate întrebările, toate sentimentele ei, stăteau pironite într'un punct al raţiunei.

Mira erà dintre acele suflete curate care nefiind nevoite să mintă niciodată, nu-şi înşală niciodată judecata. Vedea just, judeca just şi vorbea just. Înţelegea limpede şi mergea drept la ţintă. Din chiar acest spirit de justeţe, îl înţelesese inconştient din prima dată şi făurise şi prima ei minciună care o duse la scopul dorit. Şi de data aceasta, în subconştientul ei, erà limpede că nu putea să-i arate nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uimire, nici neîncredere, nici îndoioşare şi tăcea. După câtva timp, îl întrebă banal :

— Dar mama d-tale ce zice ?

— Mama ? biata mama ! desigur că nu prea e încântată ; dar ce pot face ? Nimeni nu poate pricepe ce e pentru mine războiul acesta. Mă va plămădi din nou şi când voi eşi de acolo, voi fi născut din nou. Pe urmă pot să fiu laş, pot să surâd cu nepăsare la orice, pot să mă las în voia slăbiciunilor mele. Voi şti ce sunt în fond şi nu voi mai suferi.

Lumina roşie a soarelui în apus, făcea să-i lucească genele umede de lacrămi. El surâse cu zâmbetul lui frumos care părea mai fermecător acum când ochii îi erau înfierbântaţi de plâns.

— Şi atunci, — urmă el, — poate să-mi surândă femeile, să mă privească, să-mi mângâe bărbia ca unui copil, atunci când faţa îmi va fi sculptată de cicatricele acelea adânci, frumoase. Atunci voi fi cu adevărat frumos,—râse el descoperindu-şi dinţii albi.

Mira se stăpânea privindu-l, pe când în inima ei simţea o tremurare. Ar fi voit să-l certe ca pe un copil inconştient, să-l mângâe. Şi-l închipuia rănit, scrâşnind de durere sau poate chiar mort, cu capul sdrobit în ţărână, el, un surâs, o melodie, tot ce putea fi mai artă prin frumuseţe, prin gingăşie sufletească, un copil, un amor. Nu, el nu trebuia să se ducă acolo ; pentru nimic în lume nu trebuia să se ducă la război.

Nu putea să se înceapă cu el o discuţie contradictorie, dar trebuia să facă ceva. Avea o datorie de conştiinţă, o grijă care-i va ocupa sufletul şi timpul.

In tăcerea gravă a Mirei, Mihai înţelegea cu totul altceva. O credea împovărată de revărsarea tristeţei lui. Ea pătrundea în adâncul sufletului lui şi-i înţelegea furtuna. Pentru ea, el nu era un copil. Dela început fusese pentru dânsa o forţă sguduitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Își simția inima plină de un sentiment necunoscut până atunci, de o mulțumire recunoscătoare.

Târziu când Mihai se ridică să plece, făcură drumul până la poartă mergând încet, alături, vorbind fără turburare, ca legați printr'o prietenie liniștită, bătrână.

Trecând prin fața ușei de intrare, Mihai își aduse aminte de nemulțumirile ei casnice, la care el nu răspunsese decât vorbind despre dânsul și roși în sine de egoismul lui. Simți că pentru dânsa ar putea fi totuși un erou; că ar fi în stare să facă orice, ca să-i înlăture o neplăcere.

Când își luă rămas bun dela Mira, îi zise înduioșat:

— Totuși poți să ai încredere în mine. Consideră-mă prietenul d-tale și te rog să dispui de prietenia mea. Cere'mi orice să fac pentru d-ta; — și adaugă râzând: — Măcar să te convingi dacă pot fi și eu bun la ceva. Îmi făgăduești?

Fața Mirei se lumină de un surâs fericit.

— Îți mulțumesc. Poate, cine știe? N'aș cuteza să afirm că nu voi avea niciodată nevoe de D-ta. Mai știu eu?

— Aș fi fericit să-ți dovedesc prietenia mea,—răspunse el cu un avânt plin de egoism.

Dela poartă ea îl petrecu câtva timp cu privirea, apoi se întoarse dealungul peronului, mergând încet, cu obrajii în palme, privind în jos. Despărțindu-se, fiecare rămase cu încredințarea că celălalt e un copil care are nevoe de ocrotirea lui.

Ajunsă la mesuța de bambus, Mira începu a strânge cu mișcări gânditoare firele de mătase împrăștiate de vânt, adunându-le în șervețelul brodat cu căpșune. În zare, ziua își adună lumina îngrămădind-o într'o vâlvătae și copacii din grădină stăteau încremeniți ca într'o înfiorare cucernică, sub acest sfârșit de mângâere a luminei, ce se topea pe creștetele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1933

* * *

Vladeș luă masa la Rucăreanu în seara aceia. Il găsi în biroul lui intim, o încăpere nu prea mare, care se putea numi și bibliotecă și buduar și care corespundea direct cu camera lui de culcare. Era colțul preferat al avocatului. Când Mihai intră, el citea la biroul din mijlocul odăei sub lampa ascunsă de un lung volan de mătasă albastru-închis, ținându-și tâmpla dreaptă ușor sprijinită pe vârful cuțitului pentru hârtie, de os alb, cu mâner de abanos incrustat.

Mihai dădu bunăseara, la care Rucăreanu fără a ridica ochii din carte, răspunse:

— Bună seara Mihai, șezi:

Printr'o favoare deosebită Mihai avea acces în acest apartament intim, care era una din cele două lumi deosebite a casei avocatului Rucăreanu. De o parte odăile în care primea, luminoase, în tapete deschise, cu mobila sclipitor de disciplinată, în care nimic nu lipsește și nimic nu e de prisos, cu flori proaspete în glastre; și de altă parte, odăile lui intime, îmbrăcate în culori calde, odihnitoare, umbroase, cu stolurile aproape veșnic lăsate, unde nici un obiect nu se înrudește prin stil cu altul, ci fiecare își are mândria frumuseții lui personale, unde florile se usucă în glastre fără apă, unde se vestejesc ramurile înflorite, prinse în perdele și vițele de ederă înșerpuite în jurul piedestalelor.

In fiecare din acele camere, arde necontenit câte o candelă la picioarele unui crucifix mare, sculptat în lemn sau turnat în metal. Acest din urmă fapt, dăduse loc la adevărate desbateri între servitori asupra religiei avocatului. Feciorul îl stima foarte mult din pricina aceasta și zicea:

— Adevărat creștin e boerul nostru.

Bucătăreasa, unguroaică, susținea că d-l e catolic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căci crucile erau catolice, având pe Crist în relief prins deasupra; când, într'o seară, jupâneasa intră furtună în camera lor, abia putând povesti cele ce văzuse:

— Faceţi-vă cruce —, zise ea speriată, — cuconaşul nostru e păgân căci nu se închină ca toţi creştinii.

Şi povesti cum uitând să cureţe candela de cu vreme, se dusese tiptil, desculţă, până la uşa odăei de culcare să vadă dacă domnul intrase să se culce, sau mai avea vreme să o cureţe şi cum uitându-se prin gaura cheei, îl văzu stând drept în faţa crucei, cu braţele desfăcute în lături, formând din trupul lui o altă cruce, ţinând faţa ridicată, cu o privire aţintită de nebun. Dar, — zicea ea, — avea ceva atât de frumos şi blând pe chipul lui, cum ea nu-l mai văzuse niciodată şi dacă nu i-ar fi fost teamă că o simte, l-ar mai fi privit încă multă vreme.

Această descoperire neaşteptată, îi puse într'o aşa încurcătură, încât renunţară la orice susţineri în această privinţă.

Ca orice singuratec, Rucăreanu îşi avea viaţa alcătuită din obiceiuri; o întreagă gamă de preferinţe în acord cu sensibilităţile lui, cari îi dădea vieţii o armonie atrăgătoare şi care îi dedubla viaţa. A mânca e o necesitate a vieţii; a mânca dintr'un vas plăcut ochiului, devenit prieten prin obişnuinţă, e o necesitate a singurătăţei; şi Rucăreanu era un pasionat singuratec.

Se însurase dintr'o dragoste greşită cu o femee sgomotoasă, geloasă din ambiţiune şi cicălitoare. Suportase fără plăcere, ca pe o fatalitate, timp de zece ani, viaţa în tovărăşia ei şi nici odată nu-i trecu prin minte că ar putea să şi-o schimbe. Dar când ea, printr'o toană nesocotită îl părăsi într'o zi, avu sensaţia că i se descreţeşte fruntea, că ese însfârşit la lumină dintr'un drum încâlcit, în care rătăcea de vreme îndelungată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Viața lui purificată dintr'o dată de acele nimicuri supărătoare, ce se insinuau îndărătnice, inpunându-i preocupări străine de ființa lui, luă un caracter cu desăvârșire intelectual și sufletul lui însetat de liniște, se cufundă într'o senină filosofare. Și când mai târziu, ea bătu la ușa lui, rugându-se a fi reprimită, rămase uimită de neînduplecarea cu care el îi răspunse: „nici odată".

Astfel rămase singur și încredințat că acum trăește o adevărată viață. Să poți gândi în liniște, să lași gândului toată libertatea caracterului lui, nesupunându-l toanelor unui caracter străin, cu care fiind veșnic în contact, îi impune directive străine, supărătoare, zadarnice, făcându-te astfel să trăiești enervat și silnic o viață străină, în loc să-ți trăești adevărata ta viață sufletească.

Astfel socotea el o viață adevărată.

După ce mai citi câtva timp, Rucăreanu lăsă cartea deschisă pe biurou și își apăsă fruntea cu vârfurile degetelor, ca și când ar fi voit să pue un punct impresiilor ce primise din carte. Plimbă o privire lungă în jurul lui, asupra obiectelor ce dormitau în umbra abat-jourului, apoi privirea i se opri asupra lui Mihai, pe care îl examină cu același interes, cu care contemplase obiectele.

Părea profund mulțumit. Lăsă capul peste spetează scaunului, uitându-se în lumina lămpei.

Mihai era obișnuit cu aceste tăceri îndelungate și cu toate acestea se simțea aici mai bine ca ori unde. Fără să-și lămurească vre-o dată, ședările în intimitatea lui Rucăreanu, îi făceau impresia unor botezuri ce-l curățau de toate impresiile urâte ale zilei.

Totuși Mihai întrerupse tăcerea cu o voce domoală, ferindu-se par'că a o speria:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vin dela D-ra Cosmintzchi, zise el. A iscălit cererea aceia.

— Ah! Şi ce făcea? Părea bine dispusă, sau era îngrijorată?

Cu un sentiment de vinovat Mihai răspunse repede, la întâmplare:

— Părea destul de liniştită.

Feciorul anunţă prânzul şi ei trecură în sufragerie.

Sufrageria era instalată în cea mai mare dintre încăperi. Lumina lămpii stăvilită de lungul abat-jour întunecat, se revărsa furios asupra mesei, făcând să strălucească argintăria şi lăsând spaţiului umbrit din jur, mai multă profunzime. Mobila neagră, repeta în luciul ei licărirea aplicaţiilor de metal galben, ce sclipea prin colţurile mai întunecate ale odăei ca nişte luminiţe. Pe piedestalele cu grele vase de flori, stofele brodate atârnau ca nişte mantale prinse doar de un umăr, lăsând pe jumătate goală forma obiectului de care atârnau, spre a nu-i ascunde frumuseţea şi firul metalic din broderie, lucea cu o strălucire moartă. În sus, pe pereţi, luceau ramele de bronz a două mari tablouri. In unul, un Bachus şade într'un genunchi sub o boltă de viţă, întinzând gura către un strugure, pe care îl ţine în mână deasupra capului, iar în celălalt, o femee aşezată pe marginea unei fântâni romane, ţine în poală o grămadă de fructe, către care îşi întind mâinile patru copiii goi.

Şi pe lângă acestea, uşile înalte şi luciul largei pardoseli, dădeau efectul unui colţ de catedrală; iar masa peste care lumina cădea drept ca lumina divină din aripile porumbelului Sfântului Duh, părea pregătită pentru o slujbă sfântă.

Iubind cu patimă eleganţa cu care îşi umplea singurătatea, Rucăreanu o risipea în jurul lui din plin. Astfel, înainte de a-l pofti la masă, feciorul trebuia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

să toarne într'un vas de aramă ce stătea pe piedestalul lui în apropierea mesei, un praf de miresme, peste cărbunii aprinşi din lăuntru ; un amestec de smirnă, enupere şi răşină, vândut sub numele de parfumuri arabe. Peste faţa de masă erau împrăştiate flori proaspete şi în fiecare dimineaţă se aruncau la lada de gunoi flori veştede ca de pe urma unui bal.

Masa aceasta părea că aşteaptă o femee plină de mister şi eleganţă şi totuşi nu aştepta pe nimeni nici odată. Abia din când în când Mihai era singurul oaspe.

Se aşezară.

Rucăreanu îşi avea tacâmul lui deosebit din care mânca întotdeauna. Farfurii de argint cu marginile gravate şi cupa deasemeni de argint cu picior aurit, lucruri colecţionate de prin călătoriile ce făcea adesea.

Gesturile lui par'că învăţaseră dela eleganţa lucrurilor ce atingea, o flexiune liniştită şi majestuoasă ce se înfrăţea aşa de mult cu ele, încât nu şi l'ar fi putut închipui cineva altfel decât în mijlocul acestui lux.

Mâncând, Rucăreanu se simţea urmărit de o impresie plăcută şi nu-şi amintea de unde îi venea. Fărâmiţând o floare între unghiile lustruite, căuta să-şi aducă aminte. La o mişcare a lui Vladeş, păru că-şi aminteşte, dar nu-i venea să creadă.

„Asta să fie ?," gândi el. — Şi căutând mai departe, îşi aminti de cele câteva cuvinte schimbate cu el, despre Mira.

„Ciudat,-îşi zise el,-cum a putut să-mi vie asta ?"

Ca o impresie vagă trecu asupra gândului lui, că Mihai ar iubi pe Mira.

„O, ar fi un noroc pentru ea, continuă el să gândească. E un băiat de o delicateţă rară, cuminte, cu viitor, da, ar fi un mare noroc".

Dorea din toată inima fericirea acestei copile ce îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

era dragă, deoarece îi crescuse aproape în braţe; dar mai mult ca asta, îi era sfântă îndatorirea ce avea în amintirea Vandei Cosmintzchi.

Şi el se lăsă furat de amintirea aceia.

Frumoasă încă, împrăştiind în jurul ei parfumul acelui mister, ce îl aducea cu sine din depărtările de pe unde spiritul ei de artă culesese tot ce era mai frumos, turbura încă, atunci când primele lumini argintii ale inserării, începură a răsări în întunericul părului ei negru. El era tânăr, abea începea a fi tânăr când o iubi.

Rămase credincioasă unei iubiri apuse departe, lucru ce abia lăsa să se înţeleagă sub forma unui mister, fu mişcată totuşi de acest prinos întârziat de iubire, adus fiinţei ei, şi îi primi dragostea cu recunoştinţa conştiinţei târziului, dăruindu-l cu un belşug rar de prietenie. Dar atât. El suferi, dar de suferinţa aceia frumoasă care visează, care cheamă privirea şi sufletul spre înălţimi. Nu cunoscuse suferinţa tiranică a cărnei aţâţate şi svârlite, nici înăbuşitorul desgust al săturării.

Vârsta ei îl privea ca o mamă, dar femeescul din suflet surâdea iubirei lui cu zâmbetul acela înflăcărat, molcon, dârz în desnădejde, ca flacăra frunzelor de toamnă. Ea răspundea privirii lui cerşetoare de patimă, cu frazele ei artistic rânduite, deşi sincere:

— Vreau să închin pe rugul pe care mi-am ars simţirea, acum când n'a rămas decât cenuşa rece a amintirilor, târzia şi întâia mea iubire feciorelnică. Aceasta nu va arde, nu se va consuma ci va rămâne ca o floare peste cenuşa celorlalte.

Această atmosferă de adorare ce îşi găsea preţuirea într'o răsplată ce i se păstra fără să i se dea, trista bucurie a învingerii prin renunţare, calda seninătate pe care nici o încruntare, nici o silnicie n'o turbura şi în care sufletul lui abia deschis venea să ia prima

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

învățătură, întipări peste sufletul lui și mai mult încă, o delicatețe de simțire, o înobilare de care își dădea seama și pe care o prețuia. Când albul luă stăpânire în părul ei, începu să-l numească cu multă potrivire „copilul meu"; și când într'o zi. el îi vesti apropiata lui căsătorie, fu o strângere de mână de o duioșie bună, triumfătoare în superioritatea curăției ei. Atunci ea își luă pe Mira.

— Mi-a plecat un copil, mi-am luat altul — îi zise ea, — dar pe amândoi vă iubesc de o potrivă.

Astfel copilul acesta pe care îl lăsa în urma lui, ce își lua ființă în casa aceia prin plecarea lui, rămânea acolo să-i păstreze o parte din suflet. Era ca și copilul lui.

De aceia impresia că Mihai ar iubi-o, că astfel ar fi fericită, îi însenina inima.

Urmărit de ideia aceasta, către sfârșitul mesei aduse vorba despre ea.

— Trebue negreșit să mă duc s'o văd. Ce-o fi făcând ea atât de singură și atât de micuță în toată casa aceia? Știu că în timpul din urmă mamă-sa nu mai primea pe nimeni și nu-mi aduc aminte ca Mira să fi avut vre-o prietenă. O mai fi venind cineva să o vadă? Biata fetiță, cât e de puțin pregătită pentru viață! Imi închipui că în mintea ei totul trebue să fie învăluit într'un înțeles de basm. Ce-a putut înțelege ea din viața acelei femei, al cărei trecut era mai de nepătruns ca o noapte, ale cărei vorbe și acțiuni erau totdeauna datorite, nu unei porniri spontane, dar unor impresii depărtate, necunoscute. Mă îngrijea uneori nedumerirea din ochii ei de copil, cu veșnica lor expresie de uimire și fantasticile ei închipuiri; dar mă liniștea gândul averei ei. Așa cum a fost crescută ea, e făcută pentru a fi bogată și fericită. Altfel ar fi cel mai rătăcit și mai nenorocit suflet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vorbind, Rucăreanu fu ciudat surprins de expresia de bucurie din ochii lui Mihai şi care nu se potrivea de loc cu vorbele sale; dar o atribui plăcerei de a auzi vorbindu-se de Mira şi trecu peste asta. Apoi convorbirea se urmă palidă şi în sfârşit vorbiră despre evenimentele la ordinea zilei. Momentul părea suprem pentru intrarea în acţiune. Ruşii ocupau pentru a doua oară Bucovina şi România trebuia să'i susţie deschizându-şi frontul şi atrăgând pe Austro-Germani spre a'i slăbi pe frontul rusesc. Lumea întreagă îşi aţintea privirea întrebătoare asupra noastră. Cornul mobilizărei trebuia să sune fără întârziere.

Ochii lui Mihai fulgerau scântei vorbind sau ascultând.

Niciodată Vladeş nu vorbise patronului său despre hotărârea sa de a se duce la războiu. Il oprise întotdeauna o intimidare ciudată. Era poate o presimţire vagă că Rucăreanu i-ar fi vorbit despre mamă-sa? Nu se gândea la asta; dar ori de câte ori încercase să-i vorbească, intervenise vre-un cuvânt, un gest, care îi oprise pornirea. Pentru Rucăreanu războiul nu era decât o oroare absurdă.

„Dacă aşi avea puterea unui Dumnezeu, — zicea el, — aşi şterge orice altă ideie de pe pământ, nelăsând decât unica înţelepciune: Înţelegeţi, ertaţi, iubiţi. La ce foloseşte restul“ ?

Cu toată creştineasca lui filosofie, îl agita şi pe el, în mijlocul acestor evenimente turburătoare, acel instinct al patriotismului pe care nu-l bănuim în noi şi care ne uimeşte cu puterea cu care se deşteaptă în împrejurări anumite.

Işi dădea seama ce legături tainice îl legau de pământul acesta care îi purta amintirile copilăriei, care vorbea graiul sufletului lui. De câte ori vedea trecând soldaţi pe stradă în sunetul goarnelor, la schimbarea gărzii palatului sau cu altă ocazie, simţea o vagă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrsr.ro/mdr1901-1932

emoție împotriva căreia însă se răsvrătea îndată. Își zicea că e un sentimentalism automat și prostesc, când sudoarea de pe frunțile soldaților miroase a sânge, iar sunetul orgolioaselor trompete strigă neînduplecare și măcel. Totuși nu-și putea înlătura acea vagă emoție crescută în .suflet, odată cu sufletul lui.

Asta nu-l împiedica însă de a socoti ușuratecă și inconștientă înflăcărarea grăbită a unora, față de gravitatea îngrijorătoare a împrejurărilor.

In timpul celor două luni cât Mihai stătuse la Târgoviște pentru instrucție, Rucăreanu lipsise din țară. Nu știa nimic despre hotărârea lui de a pleca voluntar și Mihai ar fi vrut să îi știe părerea în această privință; apoi avea și datoria de a'l preveni.

Prinzând un moment favorabil, zise :

— D-ta nu dorești războiul acesta maestre ?

Rucăreanu îl privi cu surprindere :

— Cum ai spus Mihai ?

Auzise bine ; dar i se păru un moment, că nu din gura lui ieșiră acele cuvinte rostite cu un sunet înăbușit, ca mocnind într'un înveliș de pasiune.

Mihai repetă întrebarea și el îi urmări mișcarea buzelor. Umbra de mustață ce de-abia mijea, dădea și mai multă frăgezime gurei lui. Colțurile erau adâncite ca la femeile frumoase, iar baza buzei inferioare era ușor trasă de pielea ce se întindea peste bărbie într'un contur pronunțat și ritmic.

Rucăreanu aproape îi repetă mișcarea buzelor și zâmbi.

Numai zâmbetul acela era un antidot pentru dorința de destăinuire a lui Mihai. El se roși și plecă ochii. Fața îi luă o expresie de amărăciune îndărătnică.

„Și el mă crede un copil nedestoinic" !

După ce îl privi zâmbind, avocatul răspunse :

— Întrebarea ta mă uimește, Mihai. Să fii și tu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintre aceia care strigă cu inconştienţă: „Vrem războiu?" Să doresc războiul? Ca să-ţi ei libertatea să doreşti asemenea lucru, trebue mai întâiu să-ţi dai seamă, nu numai de puterea ta de sacrificiu, dar încă dacă ai dreptul să pretinzi ca toţi ceilalţi să-l dorească. Cât despre mine, ţi-am făcut vre-o dată impresia unui erou războinic, Mihai? Eu îmi voi îndeplini datoria mea. Asta nu mă va împiedică însă să sufăr. Pot pretinde altora să nu sufere? Sau pot dori suferinţa? Se poate avea dreptul de a dori un războiu? Mă uimeşte autoritatea uşuratecă cu care se vorbeşte despre asemenea lucru. Pe soldatul simplu pe care îl întâlnesc în drum, îngândurat de gravitatea datoriei lui, îl pricep şi admir mai bine. El are o datorie; îşi dă seama că e grozavă, dar o va îndeplini. Dar înflăcărarea din ochii tăi, veselia inconştientă de pe feţele acelora ce „doresc războiul", o consider o bucurie criminală. Ei nu sunt datoria, ei sunt provocacarea; şi provocarea e crimă!

Rucăreanu avea darul de a privi ori ce chestiune dintr'o trăsătură generală, unică. Dintr'o singură linie aducea discuţia la sfârşit şi îi punea punct.

Mihai îl acuza de „idei învechite" şi de multe ori îşi luase curajul să-l contrazică; dar Rucăreanu, printr'o neaşteptată întorsătură a convorbirei, îi punea capăt, lăsându-l fără replică. Apoi, când Mihai se găsea singur faţă în faţă cu ideile lui, le găsea atât de juste, încât se mira că nu l'a putut combate.

De astă dată însă, prin cuvintele lui, avocatul îl acuza mai mult decât îşi dădea seama şi lui Mihai îi trebuia o apărare faţă de el însuşi.

El se roşi de mai înainte cum i se întâmpla întotdeauna când voia să înceapă o conversaţie combativă şi de sforţarea ce o făcea de a învinge timidita-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tea ce îi inspira Rucăreanu. Dar avocatul se ridică. Feciorul anunțase că servise cafeaua în birou.

Mihai nu cunoștea și nu avea vre-o înclinare pentru voluptatea orientală ce o dă sorbitul pe îndelete a unei cafele cu caimacul bogat și rumen, dar stătea bucuros în tovărășia lui Rucăreanu, pe când acesta înfundat cu totul în fotoliul larg de pluș vânăt își sorbea cafeaua printre valurile de fum albăstriu ale tutunului parfumat de Havana. Și astfel tăceau amândoi. Mihai citea găzetele de seară, sau răsfoia vre-o carte și uneori tăcerea era așa de mare încât se auzea sunetul sec al frunzelor uscate, când vre-o insectă le atingea. Fumul țigărei se ridica în tavan, apoi se lăsa până la mijlocul odăei pe un plan uniform, despărțind aerul în două zone diferite. Acolo se încolăcea, se rotea, se ondula, până se absorbea cine știe unde. In umbra unui colț, candela pâlpâia ades, amintind mereu existența ei și a Celui pe care-l slujia. Și Cristul acela, peste care se mișcau lumini și umbre, nu era un Crist mort, uitat, prăfuit; dar era un Crist viu, ce suferea, respira, clipea, pe când flăcăruia candelei se ridica către El, închinându-se slăvindu-l, eternizând prin veșnica ei mișcare, suferința și adorarea. Totul tăcea și totuși în fiecare obiect părea că trăește o gândire. Tăcerea aceasta, era o odihnă a sufletului și în acelaș timp o răscolire. Aici sufletul se regăsea pe sine, se oglindea în el însuși, vorbea cu el însuși. Nicăeri ca aici sunetul pendulei nu surprindea; dar o surprindere liniștitoare, asigurătoare, ca o muche de țărm într'un drum pe mare. Și nicăiri ca aici, glasul ei nu părea așa de distinct, glasul vremei.

In astă seară însă Mihai era prea preocupat de lucruri din lăuntrul lui, ca să poată gusta liniștit această odihnă sufletească. Își luă bună seara; Rucăreanu nu-l reținu și el plecă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se duse de-a dreptul acasă. Răspunse scurt mamăsei la cele câteva întrebări, se închise în camera lui, stinse lampa şi se culcă.

Simţi mai întâi în capul lui o năuceală, o învălmăşeală de gânduri, de amintiri, ce se acopereau una pe alta, se isbeau şi întunecau totul. Apoi mintea i se goli de-odată ca şi cum totul ar fi căzut undeva, la fund. Ii era bine astfel. Ridică mâinile deasupra capului, respiră uşurat şi se gândi să doarmă. Dar încetul cu încetul ca dintr'o adâncime, începură a se ridica la suprafaţă câte o aducere aminte. Erau unele palide şi fără de putere, ce se ridicau puţin şi recădeau iarăşi, altele se ridicau până la jumătate, altele şi mai sus chiar. Revăzu pe Rucăreanu, masa, lumina, fumul de miresme, pe mamă-sa, apoi tribunalul, se opri puţin la ideia războiului şi-i trecu vag prin minte fraza : „ei nu sunt datoria, ei sunt provocarea".

Gândul lui se opri asupra acestui punct. „Ce-o fi voind să înţeleagă prin asta?", îşi zise el. Şi continuă să gândească:„ El priveşte totul din sfera lui înaltă, stearpă, de unde nu poate vedea decât în depărtare pe când aci, jos, palpită adevărata viaţă cu tot ce este interesant în ea. Cum ar putea el înţelege pulsul vieţii cu felul lui de a trăi în afară de viaţă? Provocarea! ? Eu sunt un voluntar, voi fi un erou. Ce crimă e în asta ? Provocarea!"

Zâmbi cu un zâmbet copilăresc apoi îşi umflă nările şi strânse pumnii. Şi iar gândurile începură să i se resfire şi încetul cu încetul reapăreau pe rând imaginile zilei.

Dar aceia ce apărea mai puternic, mai limpede, mai îndărătnic, era Mira. Amintirea ei se interpunea pretutindeni şi necontenit, până ce se întinse peste toată suprafaţa acelei adâncimi, ca petele de petrol

pe suprafața apei. Deodată el deschise ochii mari și aproape se ridică.

„Așa cum e ea crescută trebue să fie bogată și fericită, altfel se pierde".

„E ciudat! — gândi el —" s'ar zice că ași dori-o dimpotrivă: săracă și nefericită. Și cu toate acestea nu e adevărat. Îi vreau binele din toată inima. A plâns azi, micuța de ea!"

Își rememoră scena petrecută între ei. Își aducea aminte fiecare cuvânt. Cele uitate îi reveneau în legătură cu amintirea vreunei mișcări, vre-unei priviri. Se gândi la singurătatea ei: Nu i-o fi frică noaptea, atât de singură? Se gândi la procesul ei: De ce n'o lăsau în pace oamenii aceia? Dacă Mira ar pierde procesul? Căută o părere de rău în gândul acesta, dar nu găsi nici una.

„Sunt nebun — șopti el cu o mișcare nervoasă, — Biata micuță".

Ca o desvinovățire a acestei răutăți, se întrebă ce ar fi în stare să facă pentru ea. Aci gândul lui se găsi dintr'odată, ca într'o grădină încărcată de roade.

Surâse disprețuitor impresiei că ar iubi-o. Nu, el nu putea fi subjugat de sentimentalism. Se lăsă de bună voe dorinței de a o ocroti și aci găsi și îndreptățirea acelei neînțelese bucurii în legătură cu necazurile ei. Căci dacă îl lega atât de puternic amintirea de dânsa, e că în taina cugetului, își impusese datoria de ai fi ocrotitor. Îi era o datorie mai cu seamă acum când aflase ce suflet plăpând purta în ea și câtă nevoe avea de un ocrotitor sufletesc, care să o vegheze necontenit și să-i conducă pașii în viață. Își mărturisi în sfârșit deschis că o voia în adevăr săracă, necăjită, fiindcă simțea în el o nesfârșită provizie de devotament, de sacrificii, pe care i-ar fi fost drag să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i le dăruiască. El nu putea fi stăpânit de un sentiment dominator prin această fetiță.

In fond, această ideie de protecțiune nu era decât un anti-mergător, necesar, care făcea loc celuilalt sentiment, acelui adevărat, firesc și egoist și care fără de acestălalt, înșelător, ar fi găsit un puternic și chinuitor obstacol în încăpățânata lui mândrie.

Se lăsă multă vreme purtat de gânduri. De surprindea vre-o emoție ce căuta să-l copleșească, se încrunta, oprind cu voință, o clipă, în loc acel sentiment. Dar antimergătorul se strecura ușor, sigur, târând după sine, pe nesimțite, pe călălalt și atunci el surâdea înduioșat: „Biata micuță"!

Adormi târziu încredințându-se pentru a nenumărată oară: „Da, am o datorie de a-i fi ocrotitor!"

* * *

Eșind dela tribunal, spre seară, advocatul Rucăreanu, însoțit de secretarul său, se urcă în automobilul ce-l aștepta.

— Acasă, — porunci el.

Automobilul trecu podul și făcu la stânga mergând dealungul cheiului. Dâmbovița aluneca spre ei, târându-și valurile-i grase în fundul malurilor înverzite. Iarba tânără, voinică, în puterea ei de desvoltare primăvăratecă, se lupta cu praful ce năzuia să întineze feciorelnica ei curăție și biruindu-l, curată încă, se mândrea ridicând cochet capul și zâmbind apei somnoroase ce trecea pe lângă ea murdară și leneșe ca o cerșetoare din orient.

Dar, în ceasul acesta, părea că printr'un capriciu al sultanului soare, cerșetoarea devenea favorită; și sultanul îmbătrânit în viciu, îi arunca un văl de purpură, culcându-și razele dealungul trupului ei. Și răsbunată de toată rușinea sdrențelor din timpul zilei, cadâna surâdea moleșită de plăcere.

Arcurile podurilor însemnau pe apă curcubee groase de umbră. Un vagabond își spăla sdrențele la o cișmea în josul malului. Și praful infect al străzilor ridicat în văzduhul împurpurat de amurg, acoperea orașul într'o ceață de o culoare suavă, ca o străvezie petală de nalbă.

Avocatul era nemulțumit. Cu o mișcare nervoasă plesni peste palmă mănușile de piele ce le avea în mână.

— Ce lucru plictisitor — zise el.

Vladeș îl privi cu așteptare, apoi întrebă:

— Relativ la moștenitori?

— De sigur. Oare ți-am spus că în ședința de azi dimineață, Bădeanu a cerut evacuarea și sigilarea imobilului? Și încă nu e acesta lucru cel mai de temut. E că situația devine din ce în ce mai critică. Se așteaptă ordinul de mobilizare dintr'un moment într'altul; se pomenește, în asemenea caz, de o suspendare a tribunalelor civile. Sentința e departe de a fi pronunțată și toată această afacere s'ar putea să rămână pentru multă vreme neclarificată. Cine poate ști cât va dura războiul? Poate câți-va ani. Și banii care stau închiși fără să se poată folosi de ei. Din ce va trăi biata fată atâta timp și pe vremuri atât de grele? Ar fi să rămână în adevăr pe drumuri, căci unde ar găsi acum un împrumut asupra testamentului? Nici cu dobânda cea mai mare. Bietul copil! Trebue să mă gândesc, să găsesc neaparat o soluție!

Mihai asculta toate acestea turburat, cu fruntea încordată, cu gândul chinuit de neputința de a găsi aceia ce căuta.

Trecuse mai bine de o lună de când hotărise în sine a fi ocrotitorul Mirei și totuși nu făcuse, nu găsise nimic de făcut pe această cale. Acum i se prezenta ocazia și totuși ce-ar fi putut el face?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un zâmbet desnădăjduit îi fulgeră în colţul gurei; apoi iar începu a se gândi cu încordare: Ce putea face, ce putea face pentru el?

In timpul acestei luni care trecuse, o văzuse doar de patru ori. Odată îi făcuse o vizită cu Rucăreanu, de două ori o văzuse la tribunal şi altă dată când ea însăşi veni la avocat. Vederea ei întotdeauna îi produsese o turburare fericită, dar de câte ori gândul îi întârzia asupra vreunei înduioşări, se stăpânea, smucindu-şi cu voinţă gândul.

„Exagerez eu însumi sentimentul acesta, — îşi zicea el — sunt ridicol!"

Stăruia totuşi de bună voe în dorinţa de a-i face un bine, un bine mare, nici el nu ştia ce; dar ceva care să-i asigure fericirea. Şi dorea cu atâta râvnă lucrul acesta, ca şi când ar fi pus prinsoare cu cineva, sau ar fi făgăduit unei persoane de care îi era teamă să nu piardă încrederea în el. De data aceasta, ea era in adevăr într'un impas; şi el dorea ca dela dânsul să-i vie scăparea; să-i facă un bine mare, definitiv şi hotărâtor; să i-l dăruiască şi-apoi strângându-i mâna, să se despartă ca doi simpli cunoscuţi, pe care doar întâmplarea i-ar mai pune faţă in faţă.

Dar ce putea să facă, ce?

Automobilul se opri în faţa largilor trepte a casei avocatului. Ei coborâră şi în momentul când Rucăreanu atinse clanţa uşei cu geamuri înalte, adăpostite de o dantelă de fier negru, Vladeş îl întrebă cu nelinişte;

— Mai ai nevoe de mine astă seară, maestre?

— Nu, nu, eşti liber. Credeam că rămâi să iei masa cu mine, dar dacă ai treabă, firește nu te reţin.

Apoi aducându-şi aminte:

— A, ascultă Mihai, se poate întâmpla să vezi pe Mira înaintea mea. Nu trebue să-i spui nimic despre ce ţi-am vorbit. E mai bine să nu afle, de cât când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

va fi neapărată nevoe. Nu se ştie ce poate interveni; poate se va aranja ceva.

Vladeş îl asigură şi se despărţiră.

Rămas singur, Vladeş porni pe jos înapoi, mergând dealungul şirului de castani ce-şi înălţau florile drepte ca nişte făclii albe, şi ajunse în colţul străzei. Acolo se opri şi se uită nehotărât în dreapta şi'n stânga. Spre dreapta era casa lui, spre stânga casa Mirei. Stătea pe loc, ţintuit de şovăială, ca şi cum cel dintâi pas ar fi fost o sentinţă şi ochii lui întrebau: „încotro"?

Fără să-şi răspundă, se pomeni mergând. Picioarele lui mergeau, când mintea lui se întreba încă; „încotro". Păşea greoi, distrat, fără pornire; dar era în liniştea acelui mers, o putere atât de neclintită, ca pornită din adâncul unei legi înfiptă în inima firei şi în faţa căreia nici gândul, nici voinţa, nu mai aveau nici o putere; şi par'că conştiente de aceasta şi gândul şi voinţa se dădeau în lături, neputincioase. Şi paşii lui se urmau liniştit, cadenţat, duşi de forţa aceia stăpână. Nu băgă de seamă când trecu dintr'o stradă în alta, nu băgă de seamă când umbra serii învălui oraşul, purificatoare, bună, desfiinţând sub vălu-i umed de albastru, toată urâţenia pământului; nu băgă de seamă semnele ce-şi făcură două femei, aproape de el, şoptind: „Ai văzut? Ce frumuseţe de băiat"! Incă nu era hotărît în ce parte trebue să apuce, când se pomeni în faţa casei Mirei. Se opri o secundă, apoi trecu înainte. In faţa acestei case către care venise atât de simplu, i se limpezi de odată, lipsa de noimă a prezenţei lui acolo. Ce căuta aici? De ce venise? Sub ce cuvânt ar fi putut intra? N'avea decât un pas de făcut spre a atinge mânerul porţei şi totuşi cu cât era mai departe acum, când judecata îi sta înainte, decât de acolo, din colţul străzei, de unde i se păruse atât de aproape şi atât de firesc. Trecu de câteva ori încoace şi în colo pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dinaintea porţei. Un cântec de pian se destrămà în aer, ocolind, rătăcind, amăgind urechea, ascunzându-şi par'că obârşia. Cuprinsă de negura serei casa părea pustie. Nici o fereastră nu era luminată.

Poate Mira nici nu era acasă; şi gândul acesta îi dădea îndrăsneală. N'avea decât să încerce: dacă nu va fi acasă, atât mai bine, dacă va fi, îi va spune ceva... îi va spune că D-l Rucăreanu îl rugase să treacă pe la ea, spre a o asigura că totul merge bine. Intră în curte, dar nu se opri la uşă şi nu sună, ci merse înainte privind rândurile negre de ferestre a celor două caturi, până la colţul casei, de unde începea grădina. De-asupra unui mic balcon pe jumătate ascuns în creştetul stufos al unui nuc bătrân, o uşă cu geamuri, era deschisă şi-acum i se lămuri de unde pornea cântecul.

— E acasă, — zise el simţindu-şi obrajii calzi.

Rămase câtva timp ascultând.

Inserarea aceia senină, de vară, cu miresmele ei turburătoare, de par'că pământul, ca o cadelniţă uriaşă, ar exala dinadis asupra nopţei o ameţitoare tămâere de dorinţi voluptoase, ca o poruncă fatală a unei legi eterne, cântecul acela deosebit de mişcător şi sentimentul care fiinţà tainic în sufletul lui, se contopeau intr'o înduioşare, ce făcea să-i tremure inima de lacrămi.

Se scutură cu îndârjire, oprindu-se din lunecuşul acela şi se întoarse de-alungul zidului. Dar mişcările lui, erau conduse de o forţă străină, atât de sigură şi de liniştită, încât el nebănuind-o nici nu i se împotrivea.

Sună. Peste câteva clipe o lumină se aprinse în dosul uşei şi servitoarea îi deschise. Recunoscându-l, ea îi spuse un zâmbitor: „bună seara conaşule" şi Mihai profitând de bunăvoinţa ei, o rugă să-l nu-l anunţe.

— Nu întrerupe pe d-ra din cântat, — zise el, — voi intra singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajuns sus, deschise uşa încet, intră păşind uşor şi se opri în întuneric.

Mira cânta mereu şi fără să se întoarcă, zise cu o voce ce părea încălzită de plâns:

— N'aprinde, te rog, încă Eleno; mai lasă-mă puţin aşa în întuneric.

Dar neprimind răspuns, întoarse capul.

Ochii ei obişnuiţi cu întunericul, îl recunoscură îndată la lumina slabă ce venea dinspre balcon. Se ridică cu grabă.

— D-ta erai? — zise ea cu uimire; apoi scuzându-se: — şi aici e atât de întuneric!

Înaintă spre uşă, către butonul electric; dar Mihai cu un pas îi aţinu calea.

— Acuma eu te rog: nu aprinde încă. Era aşa de frumos cum cântai în întuneric. Nu întrerupe frumuseţea asta. Mai cântă puţin! vrei? Am să stau nemişcat într'un colţ, să te ascult. Te rog!

Era atâta rugăciune în glasul lui, încât Mira fără nici o opunere se îndreptă către pian, reluându-şi locul.

— Îţi place? — întrebă ea. — E în adevăr un cântec divin. Are o poveste frumoasă şi tristă cântecul acesta. Am să ţi-o spun poate vre-o dată. Dar stai colo, în fotoliul din uşa balconului, să te văd cel puţin în lumina serii — zise ea arătându-i locul. — Este o taină a mamei acest cântec. Ea îl cânta adesea ori, aşa, către sfârşitul serii şi plângea cântându-l. Se numeşte „Nirvana". Ascultă!

Şi Mira începu să-l cânte aşa cum o învăţase Vanda, cu tot ce avea mai frumos în amintirea ei, cu tot ce era mai adânc în simţirea ei.

Numai Vanda avea cântecul acela.

Îl adusese de „departe". Ea numea astfel, cu un singur nume, toate ţările pe unde umblase. Era scris pe însăşi mâna compozitorului, care îl numise după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum scria deasupra: „De-alungul vieţilor până în Nirvana" şi iscălise: „Un nebun în noaptea nebuniei lui". Într'o seară găsind-o plângând pe când îl cânta, Mira se aruncă în braţele Vandei mângâind-o şi atunci ea îi spuse povestea acelui cântec, poveste care în închipuirea uimită şi neclară de copil a Mirei, rămase ca ceva fantastic, după cum fantastice i se păreau toate povestirile ei, toată viaţa ei.

Se părea că fusese un evreu, un evreu tânăr, de o frumuseţe stranie, acel straniu pe care îl au purtătorii de nebunie — şi în mintea Mirei se întruchipa fugar şi vag un Ahasverus, tânăr, sălbatec şi nebun — şi evreul acela fusese cântăreţ şi filosof.

Cântăreţ, n'avea patrie; filosof, n'avea credinţă şi căuta credinţa. Şi printre dărămăturile de gânduri ce se sfărâmau isbindu-se între ele, în pornirea vijelioasă de a afla, în desnădejdea de a nu găsi aceia ce era însăşi inima sufletului său, înţelesul fără de care sufletul lui nu putea să existe, cu încetul se furişă nebunia. Şi sufletul acela rătăcitor, fără toiag în întuneric, acel suflet însetat de lumină, o întâlni către sfârşitul existenţei lui scurte, bolnav şi nebun, şi'n fericirea ce o simţi, păru că simte înţelesul pe care-l căuta. Dar prin poarta prin care pătrunse lumina, dă-du năvală nebunia, cuprinzându-l de-a'ntregul. Şi 'n ultima lui noapte se închise în odaia lui şi cântă, cântă până în zori. Apoi dând în dar iubitei, sufletul lui în acest cântec, îi spuse într'o ultimă şoaptă:

„Nu ştiu câte vieţi te-am căutat, fericirea mea, dar pricep că tu eşti Nirvana, de oarece ajungându-te trebue să mor. Mă pierd în fericire, mă pierd în tine iubirea mea!".

Cam astfel, nelămurită şi plină de un mister ce-aproape o înfiora, se desfăşura în închipuirea Mirei povestea acelui cântec şi ea îl cânta cu toată profunzimea largei ei fantezii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Pornea molcom, limpede, ca adâncul cerului în dimineţile senine, ca cea dintâi privire de copil, ca zâmbetul primei răsăriri a sufletului. Şi sufletul surâde în mâna creatorului de bucuria luminei. Apoi o mână îl împinge pe poarta vieţii. Stă aiurit în poartă şi un fior îl cuprinde. Pământul sub picioare-i e negru, e aspru şi prăpăstios şi el porneşte sub porunca vieţii. Ca floarea de lotus ce abia 'şi deschide primele-i petale, aşa de neîntinat coboară în viaţă, în prima lui întruchipare şi tot ca floarea de curat. Dar trupul ce'l poartă e greu şi-i opreşte avântul de sbor; îi e frig, îi e foame, îi e sete şi astfel răsar în el, pe nesimţite, întâile dorinţi. Sub pasu-i nevoit, şovăelnic, mii de fiinţe mici, nevăzute, pier în durere, strivite; dar nu le ştie neştiutorul suflet, căci nu priveşte ce rămâne în urmă, ci numai înaintea vieţii lui. Şi iată că în urma primilor lui paşi, ca flori otrăvitoare, răsar cele dintâi păcate ale orbirei. Din depărtare bucuriile cu feţe mincinoase şi vrăjite îi surâd chemându-l cu ademenitoare glasuri şi el zoreşte mersul şi tot mai multe gemete rămân în urma lui: căci fiecare pas făcut in viaţă, opreşte alţi mulţi paşi în calea lor. Cu sete el smulge din cale-i plăceri după plăceri ca să-şi adape patima-i crescândă, dar ca viermii la rădăcina florilor, durerile mişună sub ele: căci bucuria care-l mulţumeşte, din multe inimi smulge bucuria. Dar orb, el trece înainte, căci neştiinţa 'i întunecă văzul. Făclia dreptăţii zadarnic străluce, chemându-i privirea în sus; pământul îl cheamă cu şoapte vrăjite spre negrele-i patimi şi plăcerile-i crude. Ca lotusul ce creşte sub ape, dar n'are putere să iasă din apa 'nverzită şi să-şi înalţe floarea spre lumină, tot astfel îl învălue cu noaptea lui păcatul şi îl înlănţueşte de pământ.

„Dar iată orizontul vieţii pe care-l aşteaptă hidoasele desamagiri cu rânjete răsbunătoare: Sunt dragos-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele înşelate, e bătrâneţea, bolile şi moartea. Şi-acum geme, blestemă, striveşte tot în cale-i şi răsvrătirea lui deslănţuită nu-şi află alinare decât în ura şi răul ce seamănă în juru-i.

„Nepotolita-i sete de păcat îl îndeamnă să se agaţe de viaţă şi îngrozit se svârcoleşte în faţa morţii ce'l mână din urmă cu biciu-i cumplit şi pentru o clipă îl afundă în haos. Dar chinu-i sfârşit n'a luat, căci alte sute de vieţi l'aşteaptă, să întrupeze rând pe rând, cu întreaga lor povară de dureri, făpturile ce-au suferit prin el.

„Şi veac cu veac păcatele s'adună, căci alte vieţi tot alte patimi nasc şi alte dezamăgiri îi urmează. Şi cresc durerile în juru-i de'l îneacă. Nici o bucurie nu'i mai luminează vre-un orizont spre care să se îndrepte. Ursit e să fugă iubirea de el şi el de iubire şi moartea mereu să'l gonească din viaţă în viaţă. Durerile vechi îl alungă din urmă şi alte dureri îl întâmpină în faţă ; căci nu e loc in infinitul haos în care să se poată ascunde un suflet de urmarea faptei lui ce'l urmăreşte, cum un ogar cu mirosul lui fin, îşi urmăreşte prada însângerată.

„O mare nesfârşită sunt lacrimile lui şi multe, nesfârşite mări sunt lacrămile ce el a făcut să se verse. Şi în valurile amare ce'l isbesc sfâşiindu-l şi vor să'l acopere, şi în besna înfiorătoare a rătăcirei lui, îngrozitul suflet ridică braţele şi imploră : „Aprinde'mi facla ta natură şi întinde'mi puternicul tău braţ de mă scapă". Şi 'n nerăspunsul împietrit din juru-i şi-aude răspunsul : „In tine singur îţi stă scăparea ; în tine îţi este facla. Voeşte fără şovăială s'o aprinzi şi ea se va aprinde cu încetul. Aruncă-ţi din suflet dorinţa şi ura şi asascultă înatul glas al înţelepciunei".

„El nu mai geme, ci ascultă, ascultă şi încearcă, să înţeleagă. In juru-i aceiaşi furtună, acelaş sbucium

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și acelaș geamăt, dar nu mai sunt ale lui, ci a lumei întregi, pe care acum o vede întâia oară și întâia oară par'că o înțelege.

„Potolită, flacăra dorințelor se stinge și durerile nehrănite de patimi se istovesc și cad neputincioase la picioare-i. Cu fiecare rază de înțeles o patimă în trupu-i se topește și fiecare rază de înțeles, e un pas pe calea luminoasă a înțelepciunei. Purificat de doruri și de ură, sufletul începe a se înălța senin, ușor.

„Rămâne în urmă pe rând, clocotul lavei pământului, pesnetul valurilor mării, gemătul, stigmat al ființei, urletul vânturilor, învălmășirea norilor. Și trece mai sus, tot mai sus. Negurile s'au risipit, au rămas departe în urmă. Lumina îl înconjoară din ce în ce, de pretutindeni și sufletul regăsit, surâde cu cel dintâi surâs de bucuria luminei. O poartă aurită se deschide și acum pătrunde în grădina fericirei eterne. Alunecă pe cărări de lumină și in juru-i plutesc buchete de lumină într'un aer luminos. Și lumina aceia e fericirea. Ea îl învălue, îl pătrunde, îl distramă. Devine însuși lumină, însuși fericire, devine însuși Nirvana."

Ochii Mirei străluceau de extaz. Degetele ei albe pâlpâiau în umbră ca fluturi ce ar alerga prin întuneric să prindă notele în fuga lor. Și sunetele luminei răsăreau limpezi ca sclipirea stelelor.

In cadrul ușei dinspre balcon, umbra lui Vladeș se contura într'un spațiu nedefinit, uitat, par'că isvorâtă din orizontul misterios unde zorile lunei răsar din noaptea copacilor. Ca într'un vis îl privea Mira și ca în vis umbra aceia se apropia din ce în ce în forma realității. Acum i se deslușea profitul în linia lui diafan de clară și părul pe care îl umbrea lumina lunei ca și când ar fi pus o aureolă nevăzut de ușoară în jurul fiecărui fir de păr. Ea nu știa nimic despre el. Cine era? Al cui? Părea un singuratec ce răsărise din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adâncul zării şi, alunecase pe nesimţite peste pervazul ferestrei. Nu ştia despre el decât că era frumos şi necăjit ca un copil. Şi ea deasemeni era atât de singură, părăsită într'o viaţă al cărui mâine nu-l cunoştea. Camerile acelea multe ce zăceau în întuneric, nedescuiate dela moartea mamei ei adoptive, o înconjurau ca un pustiu plin de năluci, în mijlocul căreia rămăsese rătăcită. Imprejurul ei, în umbra adâncă a odăei, plutea vraja basmelor Vandei Cosmintzchi şi clipa aceasta, cu tot ce era în ea, îi era aşa de cunoscută! Par'că o trăise cândva. Îi răsări în minte o poveste, pe care Vanda, i-o spusese de mult, când era mică. I-o citise dintr'o carte cu imagini. Era o poveste germană şi imaginea arăta doi copii desculţi, cu traiste pe umeri, o fată şi-un băiat, plecaţi în lume şi poposiţi în mijlocul unei păduri. De-asupra copacilor negri, se vede o jumătate de lună plină şi jos în umbră, şedeau: ea pe un trunchi şi el în genunchi lângă ea, privind'o cu o dragoste plină de grijă şi adorare. Şi povestea germană spunea, că erau doi copii sărmani şi pribegi, cari nu aveau altă avere decât curăţia sufletelor şi frumuseţea lor. De obicei Mira plângea când asculta povestea aceasta şi din obişnuinţă, fără să-şi dea seama, lacrămile i se porniră de-alungul obrajilor în două şiruri, ce păreau în întuneric două mici isvoare de lumină.

In Nirvana, sufletul plutea destrămat în surâsul fericirei eterne, se împrăştia, dispărea... Ultima notă se pierdea în amintirea auzului. Mihai ţinea capul plecat în palme, cu coatele pe genunchi. Când se făcu tăcere şi ridică capul, văzu gestul fugar cu care Mira îşi şterse o lacrimă. Dintr'o pornire impulsivă veni către ea, vru să zică ceva, dar pătruns de frumuseţea acelei clipe nu putu să scoată nici un sunet. Îşi coborâ privirea de-alungul urmelor de lacrămi şi înge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nunchind își plecă fruntea pe genunchiul ei. Ea îl lăsă fără surprindere. Totul era așa de firesc ; totul se petrecea ca în povestea germană, care îi era atât de aproape în minte.

El ridică capul încet și privind-o din nou, o întrebă :

— De ce plângi ?

Atunci ea râse, ducând repede mâna la ochi.

— Am plâns ? Nici nu știam. Dar e adevărat că eram foarte mișcată. Nu știu ce farmec e împrejurul meu... Și-i atâta liniște ! Ascultă ! par'că s'aude sborul notelor ce aluneçă departe. Nu simți în aer urma cântecului ? E așa de frumos! de-aceia am plâns ! Par'că nici odată n'am simțit atâta frumusețe în jurul meu. Din pricina frumuseții acesteia trebue să fi plâns.

El repetă rar cuvintele ei :

— Din pricina frumuseții,... — și privi în jurul lui ca și când ar fi căutat în frumusețea aceia un înțeles. Dar ce prețios prinos a primit frumosul în astă seară. Dacă asta îi e răsplata, atunci aș vrea să fac și eu parte din frumosul acesta.

Ea îi căuta ochii în întuneric.

— Mai vrei ? Nu-ți ajunge pe cât ești ?

— Cum ? și d-ta mă găsești frumos ?

— Nu, ești urîcios, ești oribil, ești înspăimântător ! Îți place acuma ? Ești mulțumit ?

In timpul acestei luni, Mira nu se gândise decât cum să-l împace cu frumusețea, cu blândețea firii lui. Avea sufletul plin și un potop de cuvinte sta să năvălească de pe buzele ei.

— Ei bine, da, ești frumos și frumos mi-ai părut dela prima dată.

El ridică capul cu surprindere.

— Deci nu era adevărat ceiace mi-ai spus?

— De sigur că nu era adevărat. Dar n'am vrut să te mint ; am vrut numai să-ți fac pe plac. Ei ce ? Vrei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să plângi? Îți pare rău că ești frumos? Vrei să te strâmbi cum spuneai că făceai când erai mic, ca să te faci grozav, să mă sperii? Vrei să întorci capul dela mine ca atunci când te-am văzut întâia dată? Fă-o dacă vrei să strici frumusețea asta care ne înconjoară, frumusețea care m'a făcut să plâng adineauri și pe care o invidiai.

— Și d-ta râzi de mine!

— Nu râd de d-ta; dar vreau să înțelegi ce preț are frumusețea d-tale. Ai vrea să ai un nas ca a lui Cyrano? Ce viteaz ai fi atunci. Ce geniu ai fi dacă ai avea figura lui Beethoven. Atunci ai fi extraordinar, ai fi o forță! M'am gândit mult la cele ce mi-ai spus d-le Vladeș și cred că n'ai dreptul să-ți urăști frumusețea. Lasă să ți-o urască toți, cât vor voi; dar d-ta nu. Ai vrea să fii o forță? Dar ești! Nu simți puterea frumuseții, puterea aceia nesilită, simplă dar neînvinsă a razei de soare, care prin simplu fapt că apare, schimbă înfățișarea lumii? Nu trebue să disprețuești puterea frumuseței. Turburarea ce o simte oricine privindu-te, gelozia, ura de care spuneai, nu este oare pentrucă ți se recunoaște forța aceasta? Și femeile care te plictisesc așa de mult, gândește-te puțin la ele. Gândește-te cum adorm seara cu imaginea d-tale în minte, cum ți s'ar supune dacă ai voi. Ești un mic zeu pentru ele. Nu e o forță asta? Nu e o forță, că numai prin simplu fapt că apari, semeni fericire în jurul d-tale, faci să răsară în suflete sentimente frumoase faci să strălucească mințile? Nu zâmbi; e adevărat, Eu însă-mi simt că sunt mai deșteaptă de când te-am văzut. Niciodată n'așî fi putut vorbi așa cum îți vorbesc, dacă nu te-așî fi văzut, dacă nu m'așî fi gândit la d-ta. Am gândit atâtea lucruri, am putut citi atât de limpede în mine, am înțeles deodată lucruri, pe care nici un învățat nu m'ar fi putut face să le înțe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

leg, E o forță asta. Și forța asta vrei s'o nimicești? Vrei să suferi, să te încrunți să îmbătrânești? Vrei să fii un domn posomorît, studios și pus pe sfadă; Și când bărbații nu vor mai fi geloși, când femeile te vor lăsa în pace, atunci o să începi să fii fericit, da? așa vrei?

Ea îi ținea mereu capul în mâini, privindu-l drept în ochii înegriți de umbră, nemăsurat de adânci, fără nicio licărire de lumină, ca două năluci pierdute într'un orizont întunecat. El nu-i vedea fața; dar vrăjit de șoapta glasului ei, asculta cu sufletul rătăcit. Atingerea mâinilor ei ușoare, ca aripile de fluturi, îi mângâiau inima. Lumina lunei contura părul Mirei, vârful urechei, gâtul puțin plecat și umărul în linia-i curată, ușoară, desprinsă limpede.

Il mângâia o plăcere dulce, necunoscută încă de a sta supus în ascultare, de a se lăsa stăpânit, certat de făptura aceasta, micuță, gingașă, ,cu glasul slab, pierdută în umbra în care par'că plutea, conturată de lumină ca o închipuire mistică. Ce spunea ea, trebuia să fie adevărat și nu-și amintea să fi gândit vre-o dată altfel.

Ea îi vorbea simplu, ușor, fără sfiiciune și fără a căuta îndrăzneală. Fusese prea iubită și admirată de copil, ca să cunoască sfiiciunea și prea cu grijă îi fusese îngrădită naivitatea curată și firească a sufletului, ca să bănuiască vre-o umbră de rău în simțirea ei. Tot ce se petrecea, i se părea foarte firesc.

Sufletul ei desvoltat într'o atmosferă de fantezii poetice și misterioase, n'ar fi putut iubi decât frumusețea. Mihai, așa cum era, era cerința sufletului ei și trebuia să-l întâlnească. Era natural.

. Cu glas alintat și cald, continuă:

— Și apoi frumusețea e un dar divin. Dacă am trăi în vremea vechilor Greci, ai fi desigur atribuit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vre-unei zeităţi ce te-ar fi zămislit în valurile de argint a vre-unui isvor tăinuit. Şi puterea asta divină va stăpâni în d-ta fără să vrei chiar. Ţi-aduci aminte cum te-am privit întâia oară? O lumină par'că mi-a înecat sufletul şi m'a ameţit. De-atunci, fără voia mea, fără voia d-tale, lumina aceia îmi stă mereu colea sub frunte, ca o icoană prinsă în peretele minţii; şi-o văd şi cu ochii deschişi şi când închid ochii. Ea îmi conduce şi gândul şi paşii cu o putere pe care n'o pot birui. Şi d-ta mai vrei să fii o forţă!

Incredinţându-şi în mâna lui sufletul cu atâta sinceritate, cu atâta uşurinţă, ea se făcea mai mică, mai copil şi el fu pătruns de o milă plină de adorare.

— Dar dacă ai fi suferit din pricina asta, — zise el, — cum se întâmplă de-atâtea ori, ai mai fi vorbit astfel? Ori care ar fi frumuseţea aceia, când ea ar face să sufere fiinţe ca d-ta, nu poate fi decât cel mai hidos lucru. De câte ori puterea frumosului nu e decât puterea răului!

— E vina cui vrea să pue stăpânire pe el. Frumosul trebue să stăpânească singur, însenind în juru-i totul fără să fie stăpânit de nimeni. Să-i surâzi, să încerci pecât se poate să-l ajungi, nu să cauţi să-l cobori la tine. Eu aşi vrea să am sufletul frumos ca chipul d-tale şi trebue să mi-l ţii de model; eşti dator s'o faci. Dacă-ţi renegi frumuseţea, dacă vrei s'o arunci, de crezi că n'ai ce face cu ea, atunci dă'mi-o mie în dar. Inchipueşteţi că n'o mai ai şi trăeşte cum vrei fără ea, dar lasă'mi-o mie neatinsă minunea care mi-a luminat gândul.

Ii mângâia fruntea şi părul dat în sus şi plecându-şi mai mult peste faţa lui capul prăfuit de lumină, cerea copilăreşte:

— Spune, vrei să mi-o dai?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O rază de lună îi contura colțul gurii adâncit într'un zâmbet rugător și dornic.

Ce-i cerea ea? Mai putea cere ceva când toată ființa, toată viața lui erau ale ei?

El îi luă o mână și își culcă pe ea obrazul fierbinte.

— Dar d-ta însă-ți ești atât de frumoasă; de o frumusețe cu desăvârșire îngerească, căci revarsă numai bine și mângâere. Frumusețea d-tale isvorăște din lăuntru, din sufletul d-tăle, în care tot ce e frumos se oglindește așa de limpede și de prietenesc. Căci ce-ar fi frumusețea fără sufletul care să-i dea viață? E așa de puțin ce am pe lângă bogăția d-tale de frumuseți! Dar îți dau tot ce-mi ceri. Iată, îmi las aici, în palma asta mică și dulce, toată viața mea. Ți-e robită. Stăpânește-o cum vrei și cât vrei; dar dă-mi sufletul d-tale. Te iubesc mult Mira.

Își plecă fața, acoperindu-și ochii în palmele ei și rămase așteptând, ametit de pornirea lui.

Dar Mira nu răspundea, nu-l vedea și nu mai putea gândi. Cuvântul acesta din urmă, căzu cu o greutate neașteptată peste inima ei. Privirea-i deveni gravă, aproape înspăimântată. Tot ce se petrecuse până atunci, tot ce gândise și simțise, i se părea un joc sglobiu, un vis ușor de lumină. Dar cuvântul acesta greu, necuprins de înțelepciunea ei, în lumina căruia întrezăria adâncimi de întuneric, de mistere, o înecă în botezul primei mărturisiri a iubirii și povara lui o copleșea. Mintea i se întunecă și inima i se umplu de lacrămi. Abia respirând, se ridică șovăind și merse către fereastră de care își rezimă capul greu.

O tremurătoare respirare îmbălsămită, de salcâm, se urca din grădină, trecea plutind în sus și Mira își simți sufletul furat de ea, plutind ușor în văzduh. Străzile dimprejur erau lăsate liniștei la ora aceia. De-asupra acestui cartier cochet de vile și grădini, luna se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răsfăţa împăcată, scăldându-se leneş în apa adâncă, răcoroasă, a cerului. Minunata, luminoasa, surâzătoarea viaţă a cerului picura visare asupra pământului.

Mirei i se păru că toată natura stă pătrunsă de acelaş înţeles, al aceluiaş cuvânt, că toate i-l repetau, că toate aşteptau dela ea răspunsul. Umbra grădinii urca spre ea, cerul cobora într'o vibrare de scânteieri albăstrii, urma şoaptelor ce pluteau în jurul ei, tot mai aproape, toate o împovorau, o strângeau, curmându-i suflarea şi ea se simţea slăbind, sfârşindu-se.

Vladeş crezând-o mâhnită de îndrăzneala lui, se ridică venind spre ea; şi în spaima de-a nu mai reîncepe, Mira încercă să vorbească de alt ceva. Cu greu putu să rostească: — Ce frumos e!—Dar dând drumul glasului, lacrămile cari par'că atâta aşteptau, năvăliră din gâtlej, sfărâmându-i cuvintele. Înăbuşindu-se, ea mai şoptea deabia:

— E aşa de frumos! aşa de frumos!

Dădu capul pe spate şi lacrămile se porniră pe faţa ei năvalnic, nestăpânite. De mult aşteptau să pornească. De mult răsărise isvorul lor nebănuit în fundul sufletului ei şi fiecare turburare, fiecare aşteptare sau surprindere, fiecare gând nou sau amintire, le sporise în fiecare clipă; dar închise într'un văl înşelător de nelămurire, nu-şi găseau eşirea. Un cuvânt însă venit pe neaşteptate, sparse vălul, înţelesul pătrunse şi lacrămile se revărsară.

Vladeş îi sprijini capul pe umărul lui, mângâindu-i faţa şi îi vorbeà rugător:—Te-am întristat cu vorbele mele; dar ştiu să te preţuesc Mira, ţi-o jur. Te iubesc mult şi toată viaţa de-ar trebui, te-aşi ruga într'una: dă-mi sufletul tău Mira.

Cu greu recăpătându-şi puterea de-a vorbi, Mira răspunse vorbind ca în vis:

— Dar cred că de mult e al d-tale. Nu ştiu când şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

nu știu cum ți s'a dat, dar căutând în mine nu găsesc nimic ce-ași putea să-ți mai dau.

Inchise ochii ținând mereu capul rezimat de umărul lui și se gândea cu uimire: Cum se putuse săvârși în ea opera aceasta, în ascuns de voința ei, în ascuns de cugetul ei? Fără știrea ei, simțurile ii urziseră o soartă nouă, hotărâtoare, de care urma să fie prinsă toată viața ei; și dacă el n'ar fi iubit-o, s'ar fi trezit într'o bună zi legată zadarnic de soarta aceasta, care ar fi târât-o cu cruzime pe un tărâm pustiu și dureros. Se cutremură întrezărind primejdia pe lângă care trecuse și par'că agățându-se de fericirea ce o întâlnea, îi apucă mâna strângând-o tare la pieptul ei, șoptind recunoscătoare:

— E de mult al d-tale.

Ținea în sus gura întredeschisă, înfrigurată, dându-i astfel tot sufletul, toată ființa ei. Era atât de încrezătoare, atât de suavă în paloarea ce i-o zugrăvea pe față lumina lunei și atât de mult în puterea lui, încât lui Mihai i se păru că ea se topește, se nimicește în brațele lui și un sentiment de pietate duioasă îl stăvili dorința arzătoare ce-o avea de-ai sorbi de pe buze, sufletul ce i se dăruia ca într'un potir. Și pentru a-și da mai multă stăpânire, el își strânse puternic tâmplele cu vârfurile degetelor. In clipa aceia îi veni în minte cele ce-i spusese avocatul. Dintr'o zi în alta se putea ivi primejdia de-a fi lăsată fără mijloc de trai, ființa aceasta mică, fericită, încrezătoare și într'un avânt de drăgostoasă protecțiune, îi mângâe părul privind-o drept și cinstit în ochi.

— Dragostea mea, să ai încredere în mine. Te iubesc mult și te voi iubi întotdeauna. Spune, o să ai încredere în mine?

Ea îl privi cu ochii mari deschiși și surâse. Cum putea să nu aibă încredere în el, când el era atât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frumos! Când vine primăvara te poți îndoi că totul are să înflorească? Se putea îndoi că frumusețea aceasta nu-i va aduce decât fericire? Numai privindu-l, se simțea purtată într'o lume de bucurii ce o împresura ca flori de lumină.

Ea îi răspunse:

— Am încredere în puterea divină a frumuseții tale. Ea nu-mi poate aduce decât fericire.

Stătură mult în lumina ferestrei, tăcuți, îmbătați, furați de valurile de frumusețe ce se revărsau în văzduh; atâtea frumuseți ce îi înconjurau de pretutindeni, mărindu-se una pe alta și toate laolaltă, mărite de închipuirea lor vrăjită.

Când el trebui să plece, Mira aprinse lampa; și în lumina care se făcu, ei se întâlniră ca două făpturi noi, răsărite pe neașteptate dintr'o lume ce dispărea în umbră.

Zâmbiră amândoi deodată, întinzându-și mâinile.

Ca și simțirea ei care pe ascuns, pe întuneric, pe nesimțite, se prefăcuse, se dăruise și la lumina cugetului îi înfățișase un suflet nou, tot așa în umbra serii, ei se transformară atât de mult, încât la lumina lămpii se găseau față în față, alții, cu totul alții. Ea își ascunse fața la pieptul lui și el îi sărută părul.

— Te iubesc mult.

Ea îi prinse pe buze cuvintele, înapoindu-i-le cu pasiune îndoită:

— Te iubesc mult!

— Pentru toată viața!

— Pentru toată viața!

Ea îi înconjură gâtul cu brațele de par'că ar fi fost a lui de 'ntotdeauna, el îi cuprinse mijlocul și se sărutară cu un sărut prelung, ca un ecou al cuvintelor:

„Pentru toată viața!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihai ocoli mult pe străzi necunoscute înainte de a sosi acasă.

Știa bine că mamă-sa nu dormea încă, și că îl aștepta de sigur, ca de obicei, în prag, pe scăunelul ei. Vorbind cu ea, nu putea să nu-i destăinuiască tot : toate gândurile și toate planurile lui. Atunci ar fi pornit o convorbire de cumpăneli, de aprecieri, de socoteli, care l'ar fi tras silnic din visarea în care îl înlănțuiau amintirile atât de calde încă. Purta în suflet întreg gustul acelor bucurii luminoase, acelei înălțări a spiritului ce îi exalta mintea și îi înfiora inima. Și toată această năvală de gânduri și simțiri se aprindeau în el cu scânteerea ce scot în căderea lor molcomă de topire, cărbunii aprinși ; se furișau până în cele mai nebănuite și neînsemnate țesături ale simțirii, se agățau de el îndărătnice, enervate, sbătându-se, cerând o împlinire, o consumare. Când obosit de repetarea amintirei, trudit de umblet necurmat, se îndreptă spre casă, era târziu. In fundul micii curți, casa ațipită, revărsa tăcere și somn prin geamurile negre. D-na Vlades deabia se culcase. Il așteptase până atunci, așa cum și-o închipuise Mihai, în prag, pe scăunelul ei obișnuit. Și aceiași lună care surâdea înfloririi inimilor celor doi tineri, lăcrămă o lumină tristă peste singurătatea cotropită de închipuiri dureroase a bătrânei mame.

In seara aceasta, ziarele o turburaseră mult. Toată lumea par'că înebunise ; toți cereau războiu, toți voiau nenorocirea ei. După ce se rugase mai fierbinte ca totdeauna, se așeză să-l aștepte. Trebuia să-l înduplece. Va găsi puterea să-l convingă. El nu putea s'o lase astfel să moară de întristare. Și plângea așteptându-l. Târziu obosită de plâns și de așteptare, intră în casă să se culce. Stinse lampa și se așeză în pat, dar nu ca să doarmă, ci îl aștepta încă. Ochii ei erau trezi în întuneric și în lacrămile ce îi stopeau genele scăpărau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lumini în mișcarea clipirii, se fugăreau scântei trecătoare, se aprindeau focuri mari, urmate de întuneric adânc. În mintea ei înfrigurată jucau fantasme. Vedea războiul, așa cum și-l putea închipui cu mintea ei neștiutoare, în focuri ce se aprindeau, se stingeau, spintecau văzduhul. Îi țiuia în urechi tropote de cai, sgomot de săbii, vaete de durere, o avalanșă cumplită de trupuri și de arme, pe care o privea în imaginație, cu răsuflarea curmată. Apoi totul se ștergea și închizând ochii își lăsă capul greu pe pernă. Dar iată: la lumina soarelui ce face să strălucească armele, două armate pornesc măsurat una spre alta. Înaintea uneia din ele pășește mândru și dârz un ostaș mic, în armură strălucitoare, pe care ea o cunoaște atât de bine. Un ostaș mic, cu bucle castanii, cu ochi cerești și surâsul înduioșător de inocent. S'au apropiat. Acum el ridică sabia lui mică și năvală pornește. Într'o clipă ostașul cel mic e acoperit, înăbușit, dispărut sub furia nebună a ostașilor mari. Ea îl caută peste tot și nu-l vede nicăiri. Cineva îi șoptește; „Mihai e mort". Deschide ochii și înaintea ei apare o placă cu litere de foc pe care stă scris și ea aude în acelaș timp: „Mihai Vladeș, mort pentru patrie". O greutate i se lasă din ce în ce mai puternic peste piept. Încearcă să respire dar pieptul nu se mai poate ridica. Picioarele, și mâinile îi sunt reci și grele și rămâne nemișcată, cu ochii mari, deschiși.

Auzi totuși ușa deschizându-se, auzi pașii tiptili ai lui Mihai ce intră spre a trece în odaia lui, dar nu putea mișca gura să spue un singur cuvânt. Apoi, cu încetul simți o ușoară căldură coborându-se spre vârful degetelor pe care le mișcă puțin și îndată o năvală de respirare prinse a-i mișca pieptul, grabnic, muncit. zorită par'că de a se răsplăti de întârzierea suferită, Mihai nu închise în urma lui ușa ce unea cele două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

camere de culcare, căci scârțâia puțin și nu voi să facă sgomot. Își scosese cravata și stând pe marginea patului, se descălța. Auzind respirația aceia chinuită, se opri și ascultă.

— „Ce somn neliniștit are mama astă seară," — gândi el; și se mustră că poate întârzierea lui îi pricinuise îngrijorare.

Cu o voce de par'că se sbătea cu deșteptarea buimăcită dintr'un somn greu, ea îi zise:

— Ai venit, Mihai?

— Da, mamă-răspunse el, ascultând în acelaș timp cu luare aminte, turburarea ei. Cred că n'ai fost neliniștită.

Ea îi răspunse cu greu, mințind ca să-i facă plăcere:

— Nu. Dacă vrei să aprinzi lampa, uite chibriturile colea pe masă.

— Nu mamă, am să mă culc pe întuneric.

Desnădăjduită de a-i putea vorbi despre un lucru care l'ar fi întristat, ea își lăsă iar capul pe pernă și iar lacrămile se porniră, revărsându-se prin colțurile ochilor și lunecând de-oparte și de alta în păru-i cărunt.

Patul scârțâi ușor când Mihai se inveli în așternut. In tăcerea odăilor, numai ceasornicul risipea harnic clipe după clipe. Nici unul, nici altul nu se gândea la somn; dar nebănuind nici unul turburarea lăuntrică a celuilalt, tăceau respectându-și împărtășit odihna. Se opreau din gânduri, ascultând fără mirare mișcările neastâmpărate ale celuilalt, acele reflexe ale mișcării gândului.

Deși nebănuite, totuși în taină, neliniștile lor par'că se încuviințau una pe alta.

O dungă de lumină de culoare metalică, cădea piezișe peste ușa deschisă înspre odaia lui Mihai. Lumina slabă a odăilor se îmbina peste prag, către care privirile lor ades se îndreptau fără voe. Ceva ca o su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

flare nesimțită, o vibrare tainică, plutea peste pragul acela, trecând din odae în odae, dela inimă la inimă, lăsând după ea o urmă nevăzută, cum paianjenul își lăsă firul străveziu, țesând un drum între sufletele lor, pe care neliniștea lor să se reverse, să se unească, să se contopească și-apoi consumându-se una pe alta să se prefacă în pace, în odihnă. Ființă între ei nevăzut și totuși nebiruit ca fatalitatea, acel spirit al simțirii ce plutește peste tot în jurul nostru în văzduh, ziua și noaptea, neodihnit, umblând dela suflet la suflet, făcând legături tainice între ele; acel spirit în puterea căruia omul e o jucărie pe care o mânuește cu ușurința forței desăvârșite, învăluindu-l ca într'un zigzag încâlcit cu nenumăratele-i fire misterioase; a cărui poruncă mută e atât de imperioasă, încât zadarnică sau funestă, nu avem liniște până ce nu o îndeplinim. Neliniștea lor sporea, cu cât puntea ce se urzea între gândurile lor, în umbra odăilor, se apropia de împlinire. Tot mai des privirile lor cercetau golul lăsat de ușa deschisă, simțind tot mai clar, că de-acolo venea sporirea turburării lor, că de-acolo le-ar fi venit liniștirea. Sufletele lor trebuiau să se reverse.

Avântul tinereții isbucni cel dintâi.

Ridicat într'un colț Mihai aștepta un sgomot, o mișcare a mamă-sei.

— Tu nu dormi, mamă?

Fără surprindere ea răspunse:

— Nu,

— Și nici nu ți-e somn?

— Nu.

Ea răspundea scurt, de teamă să nu-și trădeze lacrămile din gât.

— Ași vrea să-ți vorbesc, mamă. Poți să mă asculți?

— Spune dragul mamei, ascult.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Atunci simplu, aproape surprins, ca şi cum cuvintele ar fi luat-o înaintea voinţei lui, zise:

— Eu vreau să mă însor mamă.

Şi cuvintele acelea căzură în întunericul tăcut, uşor cum ar cădea o piatră într'o apă adâncă. Apoi se făcu tăcere şi Mihai aşteptă.

Dar mamă-sa nu-i răspunse. Surprinderea acestor vorbe îi usucă aproape lăcrămile din ochi. Strânse puţin sprincenile, cencentrându-şi mintea ca să înţeleagă, apoi gândurile i se rătăciră pe drumurile noi ce îi deschidea această veste neaşteptată.

Aşa dar, venise vremea să-l piardă cu ori ce chip; dacă nu prin războiu, măcar prin căsătorie. Se împlinise ceva; se sfârşise cu „copilul ei". Trăise până acum pentru él şi prin el; îşi nesocotise ori ce avânt către ori care năzuinţă ce nu era copilul ei, fără să-şi dea seama; trăise departe de lume, care pierduse orice interes pentru ea, fără să-şi dea seama; slăbiciunea o cuprinse cu încetul, dar ea nu băgă de seamă; acum bătrâneţea prinse să o încătuşeze, dar nimic nu o preocupase din toate acestea. Îşi avea copilul. Şi când vre-o mâhnire căuta să-i agite viaţa ei personală, dădea din umeri, împăcându-se repede: Ce-mi pasă? Eu îmi am copilul meu. Şi-acum se sfârşia. Se desprindea de el printr'o lege naturală, cum se desprinde coaja cea verde de nucă când şi-a împlinit menirea ei de ocrotire. Vremea era aceia care usca legăturile între ei. Se simţi învinsă. Pentru prima dată o cuprinse paşnic o dorinţă adâncă de moarte şi un gând domol îi veni în minte: Părinţii ar trebui să moară când şi-au împlinit menirea lor.

Lui Mihai tăcerea ei i se părea o neîncuviinţare şi începu să povestească tot ce ştia despre Mira. Vorbea cu atâta căldură şi se înflăcăra în aşa fel pe când vorbea, încât se surprindea găsindu-i calităţi pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu i le descoperise până acum; descoperind în el sentimente pe care nu şi le bănuise încă. Ca s'o înduplece îi vorbi despre starea primejdioasă în care se afla Mira, încredinţând-o că pe lângă fericirea lui, căsătoria aceasta era şi o binefacere pentru această copilă rămasă singură şi neştiutoare de nesiguranţa în care i se clătina ziua de mâine. Ca s'o liniştească, îi vorbi despre aceia ce îşi închipuia că grija ei de mamă era interesată, despre averea pe care fără nici o îndoială o va dobândi mai curând sau mai târziu. Neîntrezărind nici o mulţumire care ar fi putut pune vre-o piedică, văzând numai bine şi frumos în dorinţa lui, vorbea cu o convingere înlănţuitoare, cuceritoare. Dar pe când în sufletul lui plouau fericirile din toate aceste chemări de închipuiri, în mintea mamei, imaginile cu totul de altă culoare, se perindau greoi, întunecate. O vedea pe noră-sa umblând prin casă, sprintenă, drăgăstoasă, prevenitoare, aducând o dragoste proaspătă, voinică, veselă, întrecând-o pe lângă el în tot, în îngrijiri, în iubire, în drepturi. Îi va eşi alergând înainte, întrebându-l cu autoritatea iubirii: „Pe unde mi-ai umblat? Eşti obosit? Ţi-e foame? Ţi-am pregătit ceva bun azi." El îi va povesti tot, o va asculta în toate; şi ea va fi atât de nefolositoare în viaţa lor. Adesea îi va stingheri prezenţa ei. Apoi o va auzi vorbind cu lumea despre el, ca de ceva al ei. Va zice: „bărbatul meu". Al ei!... şi ea repeta în gând aiurită:

„Da, da, da... aşa trebue să fie."

In colţul dinspre fereastră, ca un strop de lumină, lucea coroana de argint a icoanei de lemn cu zugrăveala întunecată. Ridicată pe jumătate, ea îşi îndreptă privirea într'acolo, mişcând buzele fără a scoate vre-un sunet.

„Aşa-i voia ta, Doamne!"

Dar dacă era de neînlăturat să-l piardă, era fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cumpănire mai bine așa, decât la războiu. Îl va ști oricum, în preajma ei, îl va vedea, îl va putea mângâia uneori, îl va simți trăind lângă ea. Și privirea-i îndreptată spre icoane, deveni recunăscătoare și mai înseninată. Nu se va mai duce la războiu, nu-i va mai fi viața primejduită. Ce gând ușurător! Respiră adânc, împreunând mâinile ca pentru mulțumire.

— Fă cum vei ști tu mai bine, Mihai, cum cere inima ta; n'am să fiu niciodată împotriva dorinții tale, numai să scap odată de gândul că te vei duce la războiu!

Ca de un zăgaz ivit pe neașteptate, se isbi bucuria ce curgea din gândurile lui Mihai și o nemulțumire grea, șovăelnică îi strânse inima.

— Dar nu e vorba de asta, mamă,—și urmă vorbind încet, voind par'că prin încetinirea glasului să facă mai înceată, mai ușoară, durerea ce o pricinuia.

— Tu tot mai nădăjduiești că-mi voi schimba gândul? Tot n'ai înțeles că fericirea mea atârnă de războiul acesta? Nu te-ai obișnuit cu gândul că a mă duce acolo este o trebuință de care nu mă pot lipsi? Mamă, dragă mamă, dar te asigur că nu pot renunța la hotărârea mea.

D-na Vladeș repezi spre cadrul de gol al ușii o privire plină de groază ca și când i s'ar fi înfățișat ceva monstruos.

— Ce spui tu? Nu poți renunța? Atunci vrei să te însori numai ca să mai faci o ființă nenorocită? Crezi că nu sunt destul lăcrămile mele cari vor curge în lipsa ta? Vrei să mai lași pe cineva aci în urmă să numere zilele până te vei întoarce; să-și stoarcă ochii de lacrămi așteptându-te? Ai putea să ai o astfel de inimă? Un copil, cum spui că e fata aceasta, curată și iubitoare, s'o părăsești într'o astfel de jale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după câteva luni, poate după câte-va săptămâni de căsătorie? Cum poți să gândești astfel de lucruri?

— Dar ce deosebire este mamă, dacă o las după câte-va luni, sau după un an, sau după doi? Nu e acelaș lucru? Câți din viitorii mei camarazi nu vor fi de-abia insurați și toți trebue să se despartă. Durerea e aceiași odată ce lucrul acesta trebue să se întâmple. M'am gândit la toate câte îmi spui tu, mamă și nu văd nici un rău în căsătoria aceasta. Din potrivă; trebue să se facă. Pentru noi toți e mai bine. Eu am nevoe s'o știu a mea; să știu c'o voi găsi a mea când mă voi întoarce; ea va avea nevoe de un cămin și amândouă veți avea nevoe de o tovărășie, de îngrijire, de sfaturi. Tu vei fi o mamă pentru ea, ea îți va fi un copil bun. Ce mulțumire pentru mine să vă las aici pe amândouă, una în grija celeilalte, să vorbiți despre mine, să mă așteptați împreună. De ce să plângeți? Să mă așteptați cu încredere, cu mândrie. Să vă am în amintirea mea împreună și amândouă să fiți mândre de mine. Ce bun mi-ar fi gândul ăsta.

Un simțământ de secare, de istovire, turnă un gust searbăd în toată ființa ei, storcându-i puterea din glas.

— Și eu care-mi închipuiam adineauri că dacă nu mâhnirea mea, măcar dragostea te va reține!

— Nimic pe lume, mamă. Cum să te fac să înțelegi că-mi este cel mai scump dintre idealuri? De mult, întotdeauna l'am așteptat. Trebuia să vie, dacă nu războiul, o altă împrejurare prin care să mă pun la încercare eu însumi pentru liniștea mea, pentru încrederea pe care trebue s'o am în mine. Mamă dragă, tu nu știi cât am suferit eu. Tu m'ai iubit așa de mult întotdeauna; și pentru dragostea ta îți sunt recunoscător cât nici nu crezi poate.

Dar se vede că e o fatalitate ca omul să aibă oricând prilej de nefericire, chiar prin iubire. Cum să-ți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbesc mamă, ca să nu te mâhnesc? Dragostea către un copil, ori cât de mare ar fi ea, nu trebue să-i răpească lumina, aerul libertății în care să stea față în față cu natura, cu viața așa cum este ea: sălbatecă și în care sufletul lui să se desvolte voinic, curagios, aspru. Ți-aduci aminte mamă de tristețea care mă cuprindea când ceilalți colegi ai mei plecau în excursii lungi, cu profesorii lor, iar eu rămâneam lângă tine de teama ce-o aveai să nu mă obosesc, să nu mă pierzi? Tu bună și iubitoare mă mângâiai, te jucai cu mine, căutai să-mi procuri plăceri ca să uit, dar gândul meu era la libertatea lor. Și câte, câte ași mai avea de spus! In umbra iubirii tale fără de margini eu am crescut ofilit, plăpând, o „fetiță", cum iți plăcea să mă numești. Tu ai fost un înger de bunătate. Ce-am putut învăța de la tine decât blândețe și duioșie? Dar nu aceasta e menirea unui bărbat! Tu nu știi, grija ta protectoare câtă dușmănie mi-a creiat printre camarazii mei de școală printre cari mi-am trăit copilăria. Teama ta veșnică, recomandația profesorilor de-a mi se cruța firea mea delicată, cum s'au răsbunat toate acestea împotriva mea! Băeții la școală, vezi tu, nu vor să admită altuia privilegiul de-a fi scutit de brutalitatea firească a vieții de școlar și nevoiți să mă cruțe fățiș se răsbunau lovindu-mă indirect, în ascuns, făcându-mă să sufăr de zece ori mai mult. Simțiam dușmănia plutind în jurul meu peste tot, fără să știu de unde vine, fără să știu pentru ce. Râdeau de hăinuțele mele curate, de mâinile mele albe, de duioșia prostească a privirii mele. Și atât au râs de mine, încât râsul lor zi cu zi mi-a intrat în suflet și a săpat acolo o rană de neîncredere și ambiție. Trebue să mă vindec de rana asta, mamă. Râsul acela înăbușit, ascuns și care a răsunat tot mai puternic, mai batjocoritor în mine cu cât a trecut vremea, gândul că nu sunt decât „o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fetiță" cum îmi ziceai tu, mi-au ros încrederea în mine. Imi ziceam că ei au dreptate, că tu ai dreptate când mă numiți astfel; că nu voi putea fi niciodată un om. Ajunsesem să mă urăsc închipuindu-mi că nu sunt decât o ciudățenie a naturii, venită pe lume dintr'o eroare și nefolosind la nimic. Și astăzi când mă surprind asupra unei înduioșări copilărești, simt că e ceva în mine care-mi rânjește ironic și atunci îmi urăsc cele mai bune gânduri; sunt în stare să fac o faptă rea din pricina unui sentiment bun. Eu n'am știut niciodată să-mi manifestez în mod curajos o revoltă, n'am putut niciodată să răspund printr'o pornire spontană unei jicniri. M'am văzut mic, umil, gata să renunț acolo unde era nevoe de autoritate. sau căutând să înduioșez cu vorba ca să evit intervenția brutalității. Am atribuit această slăbiciune, căutând o scuză, unui simț estetic sau unui spirit de dreptate; dar îndoiala mă chinuia și mă chinuește. Sunt un fricos? un netrebnic? Nu-mi voi putea apăra mama la nevoe, soția care mi se va sprijini la braț încrezătoare? Nu-mi voi putea apăra patria mea, nu voi putea să mor când onoarea mi-o va cere? Atunci ce sunt? atunci pentru ce m'am născut? Totuși, de când știu că mă voi duce la război, n'am avut o clipă de îngrijorare. Simt în inima mea un avânt de îndrăzneală, de vitejie, neînchipuit. Este poate dintr'un fel de inconștiență, sau numai din dorința mare ce-o am de-a fi adevărat? Trebue să mă conving de adevăr mamă, altfel înebunesc sau mă omor. Vezi dar că trebue să mă duc și vreau să mă duc cu buna învoire a ta. Să mă trimiți tu ca la un lucru ce mă va face fericit. Lasă-mă să mă duc, mamă. Să se ducă și băiatul tău acolo cu ceilalți bărbați ai țării să cunosc bucuria vitejiei pe care niciodată n'am gustat-o; să-mi apăr patria, să te apăr pe tine mamă pe logodnica mea, să știu că pe voi, brațul meu vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apără. Şi când mă voi întoarce cu urmele rănilor pe faţă, ars de vânturi, cu palmele bătătorite de patul puştei cu inima călită în primejdii, când voi fi lăsat acolo din frumuseţea aceasta sarbădă, atunci voi începe să trăesc o viaţă nouă, cu un nou început: se va fi isprăvit cu îndoiala, cu tristeţea. Voi fi fericit mamă. Şi când îmi voi pleca capul pe genunchii tăi, tu mă vei mângâia iarăşi, dar nu-mi vei mai zice nici fetiţa mamei, nici frumosul mamei; ci îmi vei zice; „Viteazul mamei flăcău". Ce vis frumos! Nu simţi şi tu. mamă trebuinţa inevitabilă de a mă duce?

Sprijinit în coate, ţinea îmbrăţişată perna pe care o mângâia cum ar fi mângâiat obrajii mamă-sei.

Ea nu înţelegea lămurit rostul cuvintelor lui, dar simţea apăsând asupra ei o povară strivitoare. Înţelegea doar că el socotea fericirea lui aceia ce pentru ea era moarte şi contrazicerea acestor vederi îi întuneca mintea, încâlcindu-i limpedea raţiune în care văzuse atâta dreptate de a-l opri, mărindu-i astfel chinul şi spaima.

— Eu sunt bătrână, dragul mamei şi slabă. Eu nu pot înţelege idealul tău. Idealul meu de mamă e să te ştiu lângă mine şi sănătos. Şi nu înţeleg de ce să-ţi cauţi fericirea în altceva decât în cei ce te iubesc şi-i iubeşti. Dacă mireasa ta te iubeşte aşa cum eşti, ce-ţi pasă de restul lumii.?

— Dragostea nu e ceva fără sfârşit, mamă. Ea mă iubeşte pentrucă sunt frumos şi frumuseţea oricât de fermecătoare ar fi, îşi pierde preţul când te-ai obişnuit cu ea. Şi atunci? Să stăm amândoi să ascultăm pe alţii povestind isprăvile lor eroice? Voi fi un cuceritor de dragoste frumos şi intact, alături, de acei schilozi, ce-şi vor fi lăsat bucăţi din trupul lor ca să ne apere pe noi, aceştia plăpânzii. Şi când, cu vremea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu voi mai avea nici frumusețea, ce va mai fi rămas din mine? Nici nu te mai gândi la asta mamă.

— Dar ce va rămâne din tine dacă nu te vei mai întoarce? Ce va rămâne din noi? La asta nu te gândești. Care va fi binele ce-l vei fi făcut?

— Dacă voi muri? Asta, desigur că ar fi o nenorocire. Dar dacă voi veți fi scutite de nenorocirea asta va fi mai puțină durere? Mii de familii vor suferi de pe urma acestui războiu. Ce importanță are dacă vom fi noi aceștia ori alții? Țara nu alege. Ea trebue să fie apărată. Nu mai poate fi vorba să ne dăm în lături dela ceia ce îi datorăm ci să ne întrecem a-i da fiecare mai mult. Dar pentru Dumnezeu, mamă, de ai avea zece copii, pe toți ar trebui să-i trimiți. Pe cei fricoși să-i îmbărbătezi tu însăți și să-i îndemni să plece și când toți vor fi căzut, să ți-l smulgi dela inimă pe cel din urmă, pe ultima-ți nădejde și să-l jertfești și să fii mândră când vei fi sacrificat tot, mai mult decât puterile tale, mai mult decât toți. Adu-ți aminte de istoria războaelor vechi, când idealul femeei era de a îmbărbăta bărbații. când idealul mamei era de a dărui țării cât mai mulți fii. Fii și tu o mamă eroică. S'ar putea întâmpla să mor. Ei și-apoi? Vei fi pierdut un băiat frumos. Să fii mândră că ai dăruit țării ceva de preț, dacă are vre-un preț asta. Mama mea dragă, dar eu mă voi întoarce, pentru că trebue să te aud zicându-mi: Viteazul mamei flăcău. Auzi tu mamă?

Dar ea nu mai auzea. Ascunzându-și capul în așternut își astupă urechile chircindu-se, împuținată, nimicită. El vorbea atât de pătrunzător, atât de curagios! Fiecare cuvânt al lui avea o greutate de voință și convingere ce o cucerea și întrezărind ivirea unui sentiment ce-l îndreptăția, ea crezu că înebunește. Nu voia să-l mai audă. Nu, ea nu putea fi ca acele femei

eroice. De sigur că n'aveau inimă de mamă acele femei aspre şi ambiţioase. Cum putea să-şi facă ea un ideal din jertfa lui, când idealul ei era frumuseţea, blândeţea, gingăşia lui? Se simţea micşorată, încolţită de cercetările conştiinţei ei. Nu mai înţelegea cine are dreptate şi cine nu; şi ca să nu se mai gândească îşi strânse cu putere capul în mâini, voind să-şi frângă astfel gândul.

Mihai ascultă câte-va clipe şi ne mai auzind nici o mişcare, crezu că mamă-sa a adormit.

— „Biata mama, am obosit-o cu poveştile mele," — gândi el.

Tiptil se apropie de uşă şi mişcând-o cu multă băgare de seamă, o închise. Dunga de lumină schimbându-şi locul, căzu orizontal peste uşă ca un zăvor mare de argint.

In curând Mihai adormi cu un zâmbet ce visa glorie şi iubire, pe când dincolo de zăvorul de lumină, pustie, neînţeleasă şi neauzită, durerea mamei isbucni într'o năvală de lacrămi ce curseră sbuciumat toată noaptea.

A doua zi era Duminică. După un somn adânc şi împlinit, Mihai se deşteptă când soarele ivindu-se printr'un colţ al geamurilor, îşi tremura căldura razelor peste pleoapele-i închise. Se deşteptă cu un un simţământ ciudat, pe care par'că îl mai încercase odată, fără să ştie când, ca şi cum s'ar fi deşteptat într'un pat străin, într'un oraş străin, plin de lumină şi spaţiu, unde venise să se aşeze pentru o viaţă nouă, cu un viitor misterios şi fermecător. Privi afară. Albastrul cerului albea de lumină. Câte-va vrăbii poposite în liliacul din faţa ferestrei, făceau gălăgie mare cu ciripitul lor, în care cântă sunetul spaţiului şi lumina soarelui. Se ridică şi privi împrejur, zâmbind adânc, voluptos. Era plin de simţământul unei mângâeri profunde şi stator-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nice, pe buze şi în vârful degetelor; a degetelor ce mângâiaseră părul iubitei, pe buzele ce sorbiseră cel dintâi sărut de iubire. Şi cu acelaş zâmbet pe care nu-l putea stăpâni şi care făcea să-i strălucească privirea, se îmbrăcă şi eşi din odae. D-na Vladeş cosea de mult în dreptul ferestrei deschise. Faţa ei uşor umflată de nesomn şi arsă de lacrămi, neajunsă încă în faza de istovire, părea mai tânără şi privirea-i era arzătoare ca de friguri. Mihai se îndreptă drăgăstos către ea.

— Ce frumoasă eşti tu astăzi, mamă. Ai dormit bine ?

Ea nu-şi putu stăpâni un suspin, cu toate că zâmbi.

— Da, foarte bine.

Stând pe braţul jilţului, el îşi alipi răsfăţat capul de al ei şi rămase câtva tăcut, pe când gânduri repezi i se rostogoleau în minte. Revăzu toate întâmplările serii trecute. Tot ce se petrecuse cu Mira şi care îi rămăsese în minte ca un cântec cu şunete largi, şoptitoare, turburător de liniştite şi adânci, ce se năşteau din mişcarea unor umbre cu contururi subţiri de argint; apoi convorbirea în întuneric cu mamă-sa. Par'că ea suferea aseară de câte îi spunea dânsul; totuşi azi părea aşa de liniştită, de împăcată.

Îi cuprinse gâtul cu braţele sărutând-o cu bucurie pe amândoi obrajii, pe când ea se lăsa blândă, iubitoare, robită.

— Măicuţa mea bună, te iubesc mult, mult, mult...

Veselia nu-i dădea răgaz să stea în loc. Sări de pe marginea jilţului, învârtindu-se nebuneşte prin casă, vorbind mult şi repede, găsind o glumă în fiecare lucru. Niciodată mamă-sa nu-i văzuse figura aceasta, atât de strălucitoare de fericire, Il privi zâmbind, apoi suspină şi eşi să-i pregătească cafeaua. Mihai eşi pe verandă. Era uimit de limpeziciunea cu care simţea azi frumuseţea lucrurilor ce-l înconjurau. Pridvorul

acesta înecat de lumina soarelui dulce de dimineață, cu multele-i gemulețe deschise și împodobite cu perdeluțe albe, pe al căror pervaz stau rânduite cutiile lungulețe de lemn vopsit, în care înfloresc busuioc, lămâiță și alte plante cu mirosuri tari, cele câteva covoare românești, așternute pe jos și pe lavițe și în care roșul stăpânește, un roșu clar ce lucește în soare ca stropi de viață, ca pete de sânge sănătos și viu; masa așternută curat, ce-l așteaptă pentru gustarea de dimineață; toate aceste lucruri banale pe care le văzuse de atâtea ori, astăzi par'că se întreceau să-l dăruiască cu un simțământ de mulțumire și el își simți inima înecată de emoție. „Frumosul răsplătește cu fericire pe cel ce îl înțelege, — gândi el, — o simt azi pentru întâia oară.

Pe masă îl așteptau ziarele de dimineață pe care d-na Vladeș le cercetase de mult, cu deamănuntul. Mihai aruncă o privire peste pagini, fără a vedea, fără a înțelege nimic, apoi le aruncă. Rupse un fir de lămâiță, îl strivi în palme, respiră de mai multe ori parfumul lui răcoritor și acriu, apoi își trecu amândouă mâinile prin păr, ținând astfel fața drept spre soare. Ridică brațele în sus. Ar fi vrut să se prindă cu mâinile de bolta cerului, să se înalțe în spațiu, să soarbă într'o respirare tot largul văzduhului și să se afunde undeva, în infinit. Nerăbdător începu a se plimba de-a lungul verandei cu pasul sprinten, zâmbind adesea, lăsând să-i scape câte o șoaptă, câte un gest nestăpânit. D-na Vladeș veni, aducând cafeaua. El îi eși galant înainte, îi luă ceașca din mână, o sărută sgomotos, vărsând jumătate din conținutul cești în farfurie; apoi se așeză și începu a mânca cu poftă vorbind în acelaș timp, povestind mamă-sei întâmplări pe care le știa de mult, dar pe care nu-i venise niciodată în minte să i le povestească, clădind astfel prin cuvinte de un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

interes străin, un înveliș sub care se pitula adevărata cauză a neobișnuitei lui turburări și pe care se temea să o atingă ca de teama unei exploziuni.

Dar această fereală mai purcedea și din corupțiunea tainică a unei împăciuitoare minciuni. Mihai avea o slabă impresie că mamă-sa nu-l încuviințase din inimă în toate intențiile lui; că chiar fusese mâhnită; azi însă liniștea ei făcea să pară că între ei exista o înțelegere deplină, mulțumită și eră atât de bine astfel! De ce ar fi turburat cu vre-o întrebare, cu vre-o îndoială, această înțelegere? Îi plăcea să creadă în ea din însă-și dorința ce-o avea ca mamă-sa să fie mulțumită. Când isprăvì de mâncat și de povestit, își luă rămas bun, mângâindu-i părul cărunt, vorbindu-i ca unui copil:

— Măicuța mea dragă, vreau să te văd fericită; să vezi tu ce fericiți o să fim!

Din poartă mai trimise o sărutare mamă-sei, care din prag, privea în urma lui, îndrăgostită.

— „Ce măicuță adorabilă e mama mea,"—își zise Mihai pornind cu pas ușor, purtat de simțirea lui ca pe aripa unui vânt.

D-na Vladeș trecu în odaia ei și începu a se îmbrăca grăbită. Azi voia să se ducă ea însăși la piață după târgueli.

Din puțina pensie ce îi rămăsese după moartea sotului ei și ceia ce îi adăuga Mihai din câștigul lui, abia putea, cu multă chibzuială, să întrețină cum se cuvine pretențiosul mecanism al gospodăriei. Totuși azi avea prilejul să-și îngădue un mic „chef". Și ea zâmbi. Asta îi aducea aminte de zilele de premii, de sărbători din trecut, când îmbrăcându-și băiatul în hăinuțe noi, îl lua de-acasă zicându-i: „Astăzi facem un chef amândoi".

Și cheful lor eră o masă la restaurant, fotograful,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi-o vizită la librărie. Astăzi iar vor face un mic chef amândoi, cu o masă mai aleasă ; şi toate sunt aşa de scumpe azi ! Pe baba Maria o puteau înşela ; trebuia să se ducă ea însă-şi; şi de n'ar uita, trecând pela băcănie, să spuie să-i păstreze o sticlă de vin la gheaţă.

„Dragul mamei băiat, e aşa de fericit astăzi !"

In ochii ei strălucea sfinţită licărirea celei mai adevărate iubiri, singura care iubeşte necondiţionat, fericirea fiinţei iubite. Şi d-na Vladeş se îndreptă către scrin, făcând cu bucurie o risipă neprevăzută în banii ei rânduiţi cu socoteală.

* * *

Drumul pe care îl luă Vladeş eră către Rucăreanu; dar sufletul lui mergea spre Mira. Nu se cuvenea să o viziteze atât de dimineaţă. Şi totuşi, oare cum l'ar fi primit azi ? cum s'ar fi privit ? ce şi-ar fi spus ?

Aseară încă, intrase la ea ca străin ; azi pentru întâia dată ar fi intrat acolo ca iubit, ca logodnic, ca stăpân. Ce lucru nou şi fermecător ! Nu se simţea mergând ; din ochi îi scăpăra fericire şi tot sufletul îi clocotea ca apa bulbucăind la răstoace.

Pornise către Rucăreanu să-şi reverse sufletul şi să-i ceară oare cum consimţământul, de oarece îl socotea ca şi părintele Mirei. Ajuns în faţa casei lui, nu putu să intre.

„S'o văd întâi pe ea" ! cerea în el o turburare îndărătnică.

Străbătu câteva străzi în aşteptarea trecerii timpului şi după un sfert de oră i se păru că trecuseră ceasuri nenumărate. Grăbit luă drumul către Mira. Ferestrele erau deschise. Servitoarea scutura pernele albe aşezate pe pervazul ferestrei.

— D-ra e la biserică, — spuse ea neîntrebată, privindu-l cu un zâmbet plin de înţeles şi îngăduinţă.

„Pricep eu ce e între voi", zicea zâmbetul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La biserică.

Mihai nu mai întrebă nimic şi porni încet, gânditor.

Mira era la biserică! Ceva înduioşător şi grav se aşează peste sufletul lui, potolindu-i sburdălnicia. Trebuia să se gândească la lucruri serioase şi erau atâtea! Devenea cu adevărat un bărbat, ocrotitorul şi chiar educatorul Mirei. Incepea pentru el o viaţă plină de datorii şi responsabilitate. Şi gândul lui se pierdu departe în viitor, în închipuiri nenumărate. Un simţământ de mândrie şi teamă îl stăpânea acum. Ce fericire că-l cunoştea pe Rucăreanu, cu judecata lui blândă, cu vorba lui hotărâtă. Avea atâtea chestiuni importante de discutat, atâtea sfaturi de cerut.

Ajuns în faţa casei avocatului, găsi poarta încuiată. Sună mult, până ce la o fereastră de deasupra, apăru capul somnoros şi ciufulit al servitorului.

Ca în orice duminică, avocatul plecase în zorii zilei cu automobilul lui, la moşie. Mihai uitase că azi era duminică, o duminică ca atâtea alte duminici, o zi ca celelalte, însemnate în calendar. Acum abia îşi dădea seamă că el trăise până acum ziua aceasta ca pe o zi fără nume, unică în nesfârşitul timpului. Contrariat în aşteptările lui, se simţi desechilibrat; nu mai era în el decât copilul răsfăţat; îi venea să plângă. Totuşi trebuia să-l vadă pe Rucăreanu cu orice preţ.

Mai avea douăzeci de minute până la plecarea trenului care l'ar fi lăsat în apropierea moşiei lui. Se urcă în prima trăsură şi porni spre gară. Ajuns, coborî grabnic, plăti birjarului şi atunci, aducându-şi aminte, rupse o foae din carnet şi scrise câteva cuvinte mamă-sei, însărcinând pe birjar cu ducerea biletului. Trenul era la peron. Abia avu timp să-şi cumpere biletul, să se sue în vagon şi trenul porni.

In bucătăria D-nei Vladeş era zor mare. Baba Maria îşi frigea degetele jumulind găina opărită, iar d-na

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vladeș învelită într'un imens sorț alb, turna gălbenușuri de ou în mijlocul unei grămăjoare de făină albă. Preocupate, nu auziră că intrase cineva în curte, ci se pomeniră cu un birjar în fața ușei deschise. Aducea un bilet pentru d-na Vladeș. Uimită, ea își șterse mâinile pe șorț și luă biletul. Înăuntru scria: „Măicuță dragă, nu mă aștepta la dejun ; sunt reținut în oraș..."

D-na Vladeș simți întâi o ușoară strângere de inimă, apoi cu încetul fața i se destinse într'un surâs de o bunătate nespusă. „Prânzește cu dânsa desigur,—gândi ea. Dragul mamei băiat" ! Și cu acelaș zâmbet fericit și blând, se întoarse către baba Maria :

—Nu te mai grăbi Mario; cuconașul nu vine la masă azi.

Și intră în casă, spre a aduce un bacșiș mesagerului.

Baba Maria, privi lung în urma ei și-și făcu cruce :

— Ce-o mai fi și asta ? zise ea murmurând neînțeles printre buze. Atâta cheltuială și se și bucură că o să stea singură la masă.

* * *

Cu o seară înainte, Rucăreanu luase parte la o ședință extraordinară a consiliului de administrație a băncei X.

Înfundați în fotolii largi de piele, învăluiți în fumul țigărilor, discutau, care aprins, care domol și mai toți îndreptând priviri fugare asupra lui Rucăreanu, spre a citi pe figura lui aprobarea sau desaprobarea. Din colțul cel mai umbrit, avocatul privea în gol, absent, visător. Chestiunile de felul acesta nu-l interesau și aproape nu le discuta. Totuși în orice asociație din care Rucăreanu făcea parte, prezența lui devenea necesară ca resortul principal într'un mecanism. Un da, un nu, tăcerea lui chiar, aveau o putere hotărâtoare. In afară de pledoariile lui, vorbea uimitor de puțin și nici odată de prisos. Astfel cuvântul lui era cu deosebire prețuit. Pledoariile lui erau o sărbătoare. „Va vorbi Rucăreanu", fraza aceasta avea pentru toți ceva senzațional și emoționant, Cu săptămâni înainte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se știa ziua în care va vorbi și toți veneau să-l asculte. El era neștiutor de puterea cuvântului său; știa însă de mai înainte că trebuie să isbândească, pentru că el credea cu adâncă sinceritate în dreptatea cuvintelor lui. Apărând pricina unui criminal, el înțelegea mizeria lui sufletească determinată de mizeria împrejurărilor, îl plângea din toată inima făcând să plângă pe cei ce-l ascultau și rămânea la sfârșit cu convingerea fericită că a salvat un om mai mult din calea rătăcirii. Fiind bogat, nu profesa avocatură de cât dintr'un spirit de umanitarism, atâta tot. Nu-l amețea nici beția oratoriei, nici satisfacerea ambiției de succes; de-aceia rămânea liniștit, nepăsător, absent.

Mulți credeau că-l pricep și că l'au definit în câteva cuvinte: O fire liniștită, o judecată dreaptă, o bună creștere desăvârșită. Dac'ar fi putut pătrunde în mintea lui câte odată pe când ei erau convinși că el ascultă discuțiile lor importante, s'ar fi îndepărtat de el cu teamă ca de un nebun. Rucăreanu își dădea bine seama de deosebirea ce exista între spiritul lui și al celorlalți. Nimic mai relativ ca inteligența, nimic mai variat ca forma spiritului. Oameni de o inteligență remarcabilă, sunt orbi într'o anumită direcție; nu-și pot observa de pildă un defect care sare în ochii tuturora, care îi face ridicoli și le aduce neajunsuri în viață. Alții, posedând un spirit viu, pătrunzător, sponfan în ce privește amănuntele vieții, nu pot cuprinde nimic larg, nimic întreg, dela un capăt la celălalt. Rucăreanu nu putea vedea lucrurile decât din depărtare și în întregime. Pentru el amănuntele vieții nu existau. Îi erau așa de clare ideile largi, generale, așa de limpede vedea prin prisma timpului și-a spațiului, încât amănuntele îl plictiseau cu inutilitatea lor. Nu le pricepea și nici nu voia să le priceapă. Fantasmagoriile ce prind așa de ușor rădăcini în creerul fraged al copiilor, nu-l influențaseră niciodată. De mic și-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

închipui pe D-zeu în felul lui, iar stafiile şi toate celelalte snoave, nu-l înspăimântaseră. La vârsta la care copiii se sperie de o umbră, el sfida întunericul şi singurătateà, dorind să întâlnească aceia ce i-ar fi descoperit un mister mare şi în care el nu credea. Nu putea să-şi întipărească în memorie tabla înmulţirii, dar se întreba de pe atunci: ce este „*frumosul*"? Noi numim frumos un apus de soare cu miros de fân cosit, pentrucă în amurg lumina e mai bună pentru ochi, răcoarea pentru pori, parfumul fânului pentru miros. Bufniţei îi priește întunericul pentrucă atunci vede; deci pentru ea întunericul e frumos, după cum pentru vierme frumoasă e descompunerea, căci este elementul lui.

Sau îşi zicea: Eu numesc această culoare roşu, pentrucă aşa am învăţat că se numeşte şi cine ştie dacă nu o văd în acelaş fel după cum altul vede culoarea pe care eu o numesc verde. Se mai întreba: Există oare vre-un raport bine stabilit între lichidul şi solidul planetei noastre? Dacă ar dispare o mare, oare solidul ar suferi în raport cu cantitatea apei dispărute? Astfel de idei îi frământau mintea, pe când pedagogul dispera de a-l mai face să priceapă tabla înmulţirii.

Nu fusese un elev strălucit, dar era inteligent şi reuşi să înainteze an după an şi la vârsta când mai toţi tinerii încep a scrie literatură, el scria filosofie. Nopţi nenumărate veghiase până în zori, singur, în odaia lui, în faţa ferestrei deschise fie iarnă sau vară, privind cerul şi gândind filosofie. Sufletul lui se ducea cu privirea acolo, sus, în înălţimi şi de-acolo privea pământul în toată întinderea lui, din adâncul vremii în care putuse pătrunde istoria. Vedea mişcarea popoarelor, zădărnicia lucrurilor şi cântărea oamenii după faptele lor. Nu avea nici o admiraţie pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eroii războinici şi nu-l iubea pe Napoleon. „N'au făcut alta, zicea el, decât să ciopârţească fără folos minunata haină a lui Dumnezeu, tăind un petec de ici ca să-l cârpească în altă parte, pricinuind vărsări de sânge şi dureri neînchipuite, pentruca mereu să se înoiască aceiaşi stare de lucruri dela început".

La vârsta când încep a se veşteji primele idealuri, când credinţa şi morala curată din suflet încep a se isbi de primele dezamăgiri, când pentru întâia dată se deschid ochii asupra acestei omeniri reale, nevoită a se bălăci în minciună şi laşitate, la vârsta când fiecare tânăr se crede un apostol menit să mântue biata omenire din mizeria în care e cufundată, atunci ii eşi în cale inevitabilul, tainicul laborios, convertitorul revoluţionar.

Era în Cişmigiu. Din nişte tufişuri ii răsări înainte un tânăr cu ochii arzători, cu părul vâlvoi, cu buzunarele pline de cărţi şi ziare. In avalanşa de cuvinte pe care tânărul o revărsă, atât de neaşteptate pentru Rucăreanu încât nu le pricepu dintr'odată, înţelese că era vorba de massele asuprite, de răsturnarea prejudecăţilor de reorganizare generală.

— Înţelegi, vreau să te convertesc, să fi de-ai noştri, ii spunea tânărul.

— Nu mă interesează fericirea unei clase de oameni, ci fericirea universală, răspunse Rucăreanu.

Intr'o nouă avalanşă de cuvinte, tânărul căută să-l convingă că ideile lui conţineau fericirea universală. Il pofti la şedinţele cercului lor şi ii dădu câteva broşuri. Rucăreanu nu înţelese mare lucru din acele şedinţe. Dintr'o singură privire văzu linia generală a caracterizărei lor : Multă inconştienţă, ambiţie, tinereţe şi poftă de mâncare, care luptau una împotriva alteia.

In general îşi băteau joc şi se răsvrăteau împotriva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poliției în primul rând, a armatei, a tronului, a căsătoriei și a tot ce era lege făcută de oameni. Nu voiau să aibă slujbe, pentrucă nu admiteau să aibă șefi și nu lucrau pământul căci nu voiau să fie nici robi, nici negustori. In contrazicere cu aceste păreri aveau o poftă de mâncare îndrăcită și-și lingeau buzele mâncând tocanele de ceapă, fără carne, cu sosuri groase, pe care tovarășa Lenuța, o femee uscățivă și sentimentală, le pregătea la mașina ei cu cărbuni, pe când cele câteva femei publice din asociație, tolănite pe patul ei acoperit cu cearceaf alb, fumau bând cafele și plângându-și martirul la care le îndemna societatea care nu le înțelegea sufletul lor de Magdalene.

Tovarășa Lenuța, era dealtfel singura care câștiga ceva din produsul mâinilor ei și cu toate că ironizând-o pentru înjosirea de a lucra, o proslăveau pentru menirea sublimă ce-o avea de-a întreține ședințele cercului. Și ea, îi servea mulțumită și mândră, înțelegând că tocanele ei hrăneau propășirea "ideei". Intrunirile se țineau în biata lor odae, unde lucra necontenit în fumul de tutun prost, căci Lenuța era și tovarășa de viață a „șefului", tânărul din Cișmigiu.

„Șef", adică era exclus din ideile lor; dar indulgența cu care el îl înlătura, lăsa atât de indiscret să se vadă plăcerea ce simțea auzindu-l, încât se înțeleseră mutual să-l lase să se strecoare câte puțin, până când într'o zi, unul din tovarăși proclamă sus și tare: Dacă ar trebui să existe vre-o dată un șef, acela ar trebui să fii tu.

Și era în adevăr un șef, în banda aceia mică, alcătuită din câți-va pierde-vară. Erau câți-va evrei cu privirile pline de mister si cu viața intimă necunoscută, câteva femei de noapte și câți-va meseriași fără lucru care se reînoiau foarte des. Toți aveau aerul că nu pricep nimic. Dar întrunirile aveau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru ei ceva senzațional care îi făcea să se distreze, mai cu seamă când se citea corespondența secretă, sau când se vorbea despre fabricarea explosibilelor.

Tovarășul șef era singur capul și sufletul. Singur redacta broșura cu titlul alarmant: „Auziți-mi glasul", a cărei tipărire tovarășul David o obținea în chip gratuit printr'o rudă necunoscută! Singur citea toate ziarele, toate cărțile care l'ar fi putut pune în curent cu mișcarea anarhistă din trecut și prezent, din toate părțile lumii; singur ținea cuvântări tovarășilor ce-și târau timpul în odăița lui, în după amiezile și serile fără ocupație, cuvântări nebuloase, a căror idee fundamentală dispărea și apărea ca lumina unui far îndepărtat și rămânea veșnic necunoscută; fraze paradoxale și prea științifice pentru a fi înțelese de restul grupului, dar cari cucereau prin căldura cu care erau rostite și prin sugestia ochilor lui aprinși și inteligenți,

Dar această putere de sugestie nu se putea întinde asupra lui Rucăreanu, care era făcut să pătrundă cu o singură privire orizonturi largi. Totuși energia tovarășului șef înrâuri asupra lui. In felul lui, acela lupta pentru binele omenirii. Rucăreanu își începu activitetea din punctul lui de vedere. Zilnic scria, pe câte zece fițuici, idei de pace, de înfrățire universală, îndemnuri la lepădarea de ambiții, la iertare, la înțelelegere. Apoi le lipea în ascuns pe ziduri, pe garduri, pe felinare.

„Zece pe zi;—gândea el,—într'un an de zile pot fi convertiți mii de oameni". Nici nu bănuia că poliția îl urmărise cât-va timp, încunoștiințată fiind de vizitele lui în acel cerc suspect, că fițuicile lui fuseseră citite de poliție și apoi fu lăsat în pace, fiind socotit ca un maniac religios și inofensiv. Apoi într'o zi găsi ridicolă aceia ce numise el o activitate și care se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mărginea la câte-va garduri din Bucureşti când lumea e atât de imensă. Şi renunţă.

Se cufundă apoi în studiul religiilor şi se înflăcără pentru budism. I se păru unicul adevăr: meditarea, renunţarea la tot, înlăturarea oricărei speranţe mincinoase. Dar cu cât intra mai profund în înţelesul budismului, se simţea tot mai mult copleşit de o desnădejde şi o tristeţe chinuitoare. In cele din urmă, studie cu mult interes creştinismul şi îl pricepu aşa cum ştia el să priceapă. Inlătură tot ce i se păru falş şi denaturat şi pătrunse adevăratul adevăr. Toate isvoarele filozofiei, cu tot înţelesul lor le găsi aci. Câtă viaţă, câtă bucurie, câtă seninătate era acolo. Chemarea la luptă veşnică spre a îndrepta pe orbi pe calea luminii, osteneala fără de răsplată materială, sublima înălţare prin umilinţă, toate acestea i se păreau bucurii divine şi înţelese că numai aici este adevărata fericire. Se opri aici şi nimic nu-i mai schimbă credinţa.

Dar prin creştinismul lui, el unea toate credinţele, înfrăţindu-le.

Creştinismul în ideia lui pură aşa cum o înţelegea Rucăreanu, nu respinge nici o credinţă, ci le îmbrăţişează pe toate deschizând templele si sufletele prin iubire.

Inchinându-te in templul meu, zice creştinismul, te închini D-zeului tău care este şi D-zeul meu, ori cum ai vrea să-l numeşti în mintea ta. Şi ce are creştinismul în sine mai mult sau mai puţin de cât iubirea, pacea, înfrăţirea universală? E aşa de simplu! In credinţa lui, creştinismul, nu numai că era departe de a fi scăzut în intensitatea puterii lui de dominare, dar era încă departe de-a fi în apogeul lui. Va veni o zi în care toată omenirea îl va înţelege şi recu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noaşte de la sine, ca pe cel mai simplu lucru; în ziua de adevăr; căci trebue să vie ziua când întreaga omenire va fi unită într'o fericire egală prin pace şi iubire; şi această operă, ori ce nume i se va da, ea se va numi tot creştinism. Aceasta era credinţa lui Rucăreanu.

Totuşi felul lui de viaţă s'a fi părut un contrast faţă cu credinţa lui, deşi în fond nu era nimic contrazicător. Dacă trăia singuratec, închis în viaţa lui intimă, nu era că nu iubia pe oameni. Având pentru toţi un sentiment egal, şi-i apropia în mod egal, prin înţelegere, prin compătimire, prin îndatorire. Dar nefiind înţeles şi iubindu-şi cu patimă frumuseţile sufletului lui, nu voia să şi le risipească, nu voia să piardă nimic din ele. Işi trăia cu beţie viaţa sufletească şi asta nu o putea face de cât în singurătate. Aceasta era aceia ce ar fi părut o distanţă pusă între el şi ceilalţi oameni, de care totuşi era gata să se apropie la cea dintâi întindere de mână. Era un împăciuitor fără să fie un luptător, de oarece pentru el nu existau buni şi răi şi dacă nu avea ambiţii, dacă nici nu concepea ideia de ambiţie, era că nu avea de întrecut pe nimeni. Ii învăluia pe toţi într'un sentiment egal, la o distanţă egală; s'ar fi putut zice că oamenii nu-l interesau.

Scufundându-se în singurătate în tainele sufletului său, se lăsa furat de un vârtej care îl ducea sus, sus, îmbătându-l de voluptatea înălţării. Acesta era viciul lui Rucăreanu.

Uneori felul lui de-a vedea totul dela distanţă şi de-a 'ntregul, se manifesta în forme foarte ciudate. Adesea i se părea că priveşte totul de pe un piedestal înalt, înalt, de unde vedea omenirea, din care făcea parte şi el, cel rămas jos, sub aspectul unor fiinţe minuscule şi neînsemnate. Se vedea pe el, mic, o fur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

nică, eşind din muşuroiul lui de casă, urcându-se într'un fel de maşinărie tot atât de mică, o altă furnică pune maşina în mişcare şi dispar unde-va, unde se petrece nu ştiu ce, tăcut, misterios şi zadarnic ca într'un muşuroi de furnici. La tribunal, aşteptându-şi rândul, adesea mintea îi pornea pe drumul ei obişnuit, în sus, pe piedestalul ei şi de acolo vedea miile de judecătorii şi tribunale şi le vedea mici, mici de tot, iar în ele mişunau făpturi şi mai mici în forme curioase. Dar mai cu seamă uşile le vedea, peste pragul cărora intră necontenit nădejdi şi desnădejdi pentru ca să iasă tot atâtea întristări şi bucurii.

Vreme îndelungată îl obsedase viziunea scheletului în om. Trecătorii pe drum, vizitiul ce sta în faţa lui, era un schelet care conducea un alt schelet într'o adunare de schelete, ce-şi vor întinde braţele, strângându-şi între ei degetele cu încheeturi noduroase. Şi scheletele acelea aveau interese cu, sau împotriva altor schelete asemenea lor. Şi ce de interese contra interese, ce de păreri contra păreri, ce de vorbe, ce de mişcări din fălci şi din braţe, câtă pasiune în repetarea cuvintelor, a căror importanţă e roasă de nesfârşita lor întrebuinţare şi de o obositoare zădărnicie.

Acestea erau lucrurile pe care nu le cunoşteau acei ce credeau că l'au înţeles, definindu-l simplu: un om aşezat şi distins.

Şedinţa se termină pe la ora unsprezece şi avocatul se reîntoarse acasă. Îşi aminti cu plăcere de lectura interesantă pe care o avea de isprăvit. Citi până după miezul nopţii, apoi scoase în balcon un „chaise-longue“ Era o noapte frumoasă, cu o jumătate de lună în descreştere, cu cerul împodobit de nori uşori, albi. Rucăreanu se aşeză în chaise-longue, îşi acoperi picioarele cu o cuvertură şi privi vreme îndelungată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mișcarea grațioasă a norilor, îmbătându-și cu voluptate privirea de spațiu și de coloritul nopții senine.

Era una din plăcerile lui rare să-și petreacă uneori noaptea îmbrăcat, ascultând tăcerea nopții, visând treaz, aţipind într'un scaun: să-și trăiască noaptea. Desbrăcatul obișnuit, așezarea în așternut în fiecare seară, i se părea că îi drămuește viața; și apoi erau unele nopți pline de atâta frumusețe!

Spre ziuă adormi puțin și când în zori feciorul veni să-l deștepte, îl găsi gata îmbrăcat. Se urcă în automobil și plecă. Soarele răsărind, aurea câmpurile. Păsărelele se deșteptau, umplând văzduhul cu ciripitul lor vesel.

Ajuns la moșie primul gând îi fu să se ducă la pescuit. Intră în casă să-și schimbe hainele. Grigore, administratorul, îl ajută să se îmbrace, istorisind pe îndelete întâmplările din timpul săptămânii.

Grigore era un fost coleg de școală a lui Rucăreanu și se tutuiau. Nu prea învățase multă carte. Avea o figură senină, era mulțumit de toate și lipsit de energie. Rucăreanu ținea la el de milă și pentru darul lui de a vorbi puțin.

Ascultându-l avocatul își îmbrăcă hainele de pânză albă și-și înodă la gât lavaliera de mătase. Nevasta administratorului veni să-i ureze bună dimineața, aducându-i ceașca cu cafea turcească, cu caimac rumen și spumos, așa cum numai ea știa să o prepare.

Anuța, fetița lor, veni și ea neîntârziat, cu obișnuitul buchețel de flori și cu undițele. Era marea ei plăcere să poarte undițele până la eleșteu. Rucăreanu o numise „Rochița rândunelei" atât era de fragedă, cu gâtul ei subțire, cu codița blondă mică, încovrigată, pe ceafă După ce își bău cafeaua, Rucăreanu își așeză pe cap pălăria cu boruri largi și moi și porni întovărășit de Anuța. In drum, câte un bărbat sau femee, în haine de sărbătoare, îl întâmpinau cu un „sărut mâna", iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

copiii cari îl aşteptau în fiecare duminecă, îi alergau în cale cu buchețelele lor sărăcăcioase de flori de câmp, pândindu-i buzunarele. Ajunse la iaz. Barca mică, cu lemnul înegrit de soare, se legăna uşor lângă ţărm. De partea cealaltă, înspre pădure, apa părea că doarme în umbra copacilor.

Rucăreanu se urcă în barcă, Anuţa o împinse uşor dela mal, apoi se întoarse sglobie către casă.

Aerul filtrat de roua dimineţii era aşa de limpede încât se zărea în pădure până la cel mai din fund copac. In iarba de un verde profund, curat, se vedeau gândăceii cu spinarea lustruită, urcaţi pe vârful firelor mai înalte. In înaltul văzduhului se zăreau rândunelele până ajungeau doar un punct fugar. Rucăreanu îşi lăsă în voe barca şi undiţa şi se pierdu în contemplare. In jurul lui era singurătate complectă. Sgomotele naturii străbăteau spaţiul, melodioase, largi, măsurând întinderea văzduhului. In apa limpede, cerul se oglindea întreg, cu seninul lui, cu mersul domol şi mut al norilor străvezii, cu sborul repede al păsărilor: iar în umbră se oglindea tremurarea crengilor copacilor. In tufele de trestii se auzea plescăitul broaştelor şi se repeta în ecou bătaia ciocănitoarelor în pădure. Barca lui Rucăreanu trecu printre două rânduri de tufe de trestii ca pe o cărare de apă şi se îndepărtă după cotul de pădure.

Vechea casă boerească a moşiei lui Rucăreanu, era acum locuinţa administratorului, iar pentru dânsul Rucăreanu îşi construi o nouă locuinţă după planul lui. Incăperile de jos dădeau pe o terasă lungă, acoperită şi deschisă în faţă şi care se termina cu câteva trepte largi. Deasupra acestor încăperi era o sală imensă, largă cât toată clădirea, nu prea înaltă, cu un perete întreg de geamuri acoperite cu stoluri creţe, verzui. Era salonul de artă a lui Rucăreanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avea acolo o colecție nesfârșită de tablouri, de statui, de covoare. Divanuri imense se întindeau de-a lungul zidurilor, îngropate în covoare și alte nenumărate covoare acopereau întinsa pardoseală. Pe mese joase, orientale, erau așezate într'o frumoasă neorânduială obiecte de artă de toate felurile; și mai împodobea sala, o furie de lămpi care de care mai alese, candele și vase cu flori și cu ramuri uscate. Era acolo un chevalet cu o pânză neisprăvită. In jurul lui, pe jos, oale cu pensule. De chevalet atârna un halat pentru pictură. In alt capăt, un birou cu un fotoliu ademenitor, cu cărți și hârtii aruncate în aceiași dezordine interesantă. In peretele de geamuri se băteau ușor ramurile copacilor, iar stolurile verzui puneau asupra tuturor lucrurilor, o umbră dulce.

De-asupra acestei săli, pe acoperiș, era o terasă tot atât de întinsă, îngrădită de o balustradă dantelată. De acolo se vedea toată întinderea moșiei de jur împrejur; de acolo se putea vedea cel mai frumos apus de soare și acolo dormea Rucăreanu adesea în nopțile senine, într'un așternut improvizat de covoare și perne orientale.

Mai erau două ceasuri până la ora prânzului când avocatul se întoarse dela pescuit. Pescuitul, ca de obicei, nu fusese prea strălucit. Aducea vre-o șase peștișori pe care îi dădu îngrijitoarei, apoi se urcă în sala de lucru. Voia să termine până la prânz peisagiul început. Imbrăcă halatul, dădu în lături o perdea, își aprinse obișnuita-i havană și se așeză la lucru. Abia își combinase câte-va culori pe paletă, când auzi pe scară glasul Anuței, întovărășit de al lui Vladeș. Nu-i venea să creadă, când ușa se deschise și intră Mihai, în adevăr.

Rucăreanu simți văzându-l, o plăcere care îl surprinse. Vizitele, mai cu seamă aici la țară, îi erau cu desăvârșire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

displăcute. Deşi nu-l poftise niciodată pe Vladeş aici, văzându-l acum, simţi o mulţumire neaşteptată. Vladeş îl privea zâmbind, uluit. Avocatul acela sobru, tăcut, elegant, era acum un pictor în haine de pânză albă. Nu mai era decât artistul, un poet prin toată fiinţa lui. Rucăreanu îl desmetici, venind către el şi luându-l cu un braţ de după umeri pe când în cealaltă mână ţinea paleta şi pensulele şi îl făcu să se aşeze.

— Sunt foarte mulţumit că te văd Mihai. Ce te aduce? Trebuie să ai ceva important să-mi spui de oarece ai venit până aici. Oricum, sunt foarte, foarte mulţumit că ai venit. Şezi şi spune, în timp ce eu îmi termin zugrăveala. Cu ce-ai venit? Cu trenul? Imi pare rău că nu te-am luat cu mine. Dacă aşi fi ştiut că vrei să vii! Spune, văd de pe faţa ta că ai ceva interesant să-mi spui.

Fără să mai aştepte alt îndemn, Vladeş se porni cu avânt în istorisirea lui şi povesti tot ce se petrecuse în seara aceia, tot ce dorea şi tot ce era hotărât să facă. Vorbi cu duioşie timidă de Mira, cu înflăcărare despre războiu şi în sfârşit îi anunţă hotărârea nestrămutată de a se înrola ca voluntar. Rucăreanu îl ascultă fără întrerupere până la ultimul cuvânt, privindu-l cu uimire, uitând de pictură.

Apoi se făcu tăcere în odae. Cu o mişcare domoală Rucăreanu şterse pensula pe un capăt al paletei, apoi braţul îi alunecă peste marginea jilţului şi privirea i se prinse adânc într'un punct nedefinit pe covor. Il întristase ceva din povestirea lui Vladeş şi nu-şi dedea încă seama anume ce. Stătu astfel câteva clipe, apoi aruncă paleta şi pensulele, se ridică şi începu a se plimba tăcut prin odae. De o dată se opri privind pe Mihai cu un aer contrariat.

— E o clipă grea Mihai şi nu găsesc în mine dreptul să te contrazic în hotărârea ta de a te duce la războiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De-aşi fi ca tine, poate aşi face ca tine şi de va fi nevoe şi de noi, aceştia cu părul cărunt, de sigur că nu voi sta o clipă la cumpănă. Dar tu şi războiul! Iată două idei care nu se pot îngemăna în mintea mea. Am impresia că s'ar duce la război un copil sau o fată.

Altă dată aceste cuvinte ar fi fost o rană în sufletul lui Mihai. Dar alături de fericirea lui şi de încrederea atât de proaspăt şi darnic căpătată în el, în viaţă, simţi numai o uşoară tristeţe şi răspunse cu un zâmbet potolit:

— Mi-am făcut un ideal din asta, dacă bravura, îndrăsneala de-a privi primejdia în faţă, nepăsarea de moarte, pot constitui un ideal.

— Cum se vede că eşti un copil Mihai.. Ţi-e capul plin de poveşti legendare. Dar curajul inconştient, pornit din forţa brută, are vre-o valoare pentru tine?

— D-ta poţi să disprepuieşti acest curaj brutal, d-ta care eşti o forţă spirituală, Dar eu ce sunt? Reprezint o inteligenţă, un talent? Nimic. Şi pe deasupra să fiu şi laş? Nu vreau să fiu mai mult decât un bărbat ca ori care altul, dar nici mai puţin. Nu un copil, o femee, cum ai spus adineauri. Gândul ăsta nu-l pot suporta.

— Naivule, naivule! Te'ntrebi ce eşti? Eşti un surâs, o simţire delicată, o frumuseţe. Crezi că preţueşte asta mai puţin decât o lovitură brutală de braţ? Ciudat eşti Mihai. Cum stai în faţa mea, văd în tine aşa de dinstinct două fiinţe deosebite. Una, un copil frumos şi blând şi cealaltă un demon care caută să răzvrătească pe cea dintâi. Şi demonul acela e ambiţia. Fiind prea tânăr ca să fii o personalitate, vrei cu orice preţ să fii un erou de război. Dar chinuit de ambiţia asta, muncit de gândul acesta lipsit de sens ai putea să-ţi dai seamă dacă ai vre-un talent, dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriatransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

sufletul tău curăţit de această ambiţie nu poate fi mai de folos omenirii decât un braţ înarmat? Eşti convins că fiinţele ca tine nu sunt o menire bine determinată a naturii de-a susţine o cumpănă contra ceia ce este urât, rău, brutal în omenire? De ce vrei să fii o forţă neapărat sguduitoare? Fii bunătatea, surâsul, încântarea ochiului şi a sufletului. Invaţă pe oameni că spiritul binelui şi al frumosului e de ajuns să conducă omenirea, că e singurul care poate călăuzi omenirea spre fericire şi luptă împotriva spiritului hidos, brutal al răului. Fii spiritul păcii, fii o părticică din sufletul lui Crist. Asta e menirea fiinţelor ca tine şi numai când îţi vei da seama de ea, vei şti să te preţueşti,

In alte împrejurări, cuvintele lui Rucăreanu l'ar fi cucerit, dar Vladeş era închis de mai înainte în încăpăţânarea de a respinge dela el ori ce l-ar fi contrazis în ideia lui fixă şi răspunse fără să caute a înţelege:

— E foarte frumos ce spui, maestre, dar a încânta ochiul şi sufletul celorlalţi, a celor obosiţi de luptele mari, curajoase ale vieţii, e menirea cântăreţelor pe scenă. Cât despre menirea cealaltă, mare, de a lupta contra spiritului rău, n'aşi putea s'o urmez de cât atunci, când intrând în slujba ei, voi fi convins că nu e pentru mine un refugiu a laşităţii mascate, dar în adevăr o menire divină.

— Vrei cu tot dinadinsul să dai firei tale numele laşitate. Ţi-e mintea crudă încă Mihai, ca să judeci şi să compari. Dacă ţi-ai putea da seama câtă laşitate şi prostie e în lume, cât de astupate sunt căile priceperii, cât de uşoare, de lipsite de fond, din ce instincte şi idei obscure sunt născute acele bravuri personale, acele lupte curagioase ale vieţii, cum spui tu, atunci ţi-ai putea da seama cu ce construcţie de inteligenţă şi simţire a înzestrat natura pe acei ce pot pricepe bunătatea, renunţarea, frumosul, poezia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vieții. Tu le posezi toate astea în adâncul sufletului tău și vrei să lupți împotriva lor și le numești lașitate. Tu porți în tine daruri pentru o menire mult mai mare. Du-te la războiu, dacă vrei; nu am dreptul să te opresc; dar vreau să înțelegi că idealul tău trebue să-l cauți într'o luptă mai frumoasă, mai lungă, mai grea: fericirea omenirei prin înfrățire. Acum du-te la războiu, dragul meu, acum nimeni nu are dreptul și nici puterea să te reție; dar să-ți ajute D-zeu să te întorci pentru lupta cealaltă, mare și singura adevărată. Și pentru că te duci, ia din viață cu tot dreptul, toate bucuriile. Iubește, fii fericit; trăește mult până atunci, cât poți mai mult. Dacă Mira te iubește, însoară-te cu ea. Dacă te iubește în adevăr, nu va fi mai fericită dacă nu va fi fost a ta. Poți fi încă atât de fericit. Mira e un copil adorabil, tu deasemenea. Puteți fi încă multă vreme fericiți, fericiți cum nu sunt mulți oameni pe lume.

Il mângâe blând cu palma peste ceafă privindu-l cu dragoste sinceră, pe când Mihai ținea fața în sus, fericit sub mângâerea aceia, ca un copil căruia i se dăruește un lucru dorit de mult. Lui Rucăreanu i se părea că vede primăvara pe fruntea aceia copilăresc de senină. Zâmbi cu duioșie și aproape inconștient lasă să-i scape cuvintele:

— Tu mi-ai fost drag băiatule:

Apoi începu iar a se plimba gânditor prin odae.

Umbrele frunzelor de pe stor tremurau necontenit formând un boschet iluzoriu, mișcat de un vânt mut, o lume născută prin reflectarea altei lumi. O creangă se mișcă mai tare sub povara unui cârd de vrăbii ce se isbiră pe ea, certându-se șgomotos. Ziua era plină de soare.

Niciodată lui Rucăreanu nu i se păru atâta singurătate și atâta umbră în odaia aceia. Cu o mișcare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

instinctivă dădu storurile într'o parte şi deschise geamurile. Vrăbiile se împrăştiară şi un suflu uşor de vânt trecând prin ramurile salcâmului, făcu să cadă câteva petale uscate de trandafiri dintr'un vas mare de piatră din faţa ferestrei.

Rucăreanu continuă :

— Da, îmi eşti cu adevărat drag, Mihai. Mi-o spun pentru întâia dată acum când ştiu că ne vom despărţi curând, o spun cu toată mulţumirea de-a descoperi în mine acest simţimânt de profundă simpatie, care e ceva deosebit în viaţa mea. Nu sunt un sentimental. La mine sentimentul par'că s'ar filtra prin creer, atât de mult atârnă de cerinţele mele cerebrale şi pentru că n'am întâlnit încă pe nimeni să mi le împace pe toate, de aceia nici nu mi-am apropiat pe nimeni, de-aceia, cum vezi, nici n'am prieteni. Tu însă, fără să mi-o mărturisesc vre-o dată, ai fost prietenul tainic al sufletului meu. Apropierea ta întotdeauna m'a umplut de mulţumire. Tu niciodată nu te-ai mirat de nimic, nu m'ai întrebat nimic, de par'că m'ai fi înţeles din prima clipă. Înţelegerea aceasta poate era ceiace mă mulţumea. Şi-apoi frumuseţea ta fizică, eleganţa ta firească, suflul de fineţe ce te îmbracă în totul, toate acestea îmi făceau bine să le simt în apropierea mea. Imi erai un reflex din afară, liniştit şi asigurător ce surâdea singurătăţii mele şi de care abia astăzi îmi dau seama.

Ţigara uitată de mult pe măsuţa de lângă chevalet, abia mai respira o urmă de fum în agonie. Aşezându-se la locul lui în jilţ, Rucăreanu începu a fuma tăcut Părea neobişnuit de mişcat. Ivirea bruscă a ideei de a se despărţi de Mihai, îi agita în suflet regretul de-a nu-l fi preţuit în de-ajuns şi mai cu seamă de-a nu fi gustat mai din plin bucuria aceasta rară a unei înţelegeri depline. Il vedea depărtându-se, ducând pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fruntea lui senină lumina veselă a primăverii, pe când el rămânea aici cu sufletul încărcat de tăcere şi îl durea să recunoască inevitabila necesitate a împărtăşirii, pe care atâta timp o renegase. Pentru întâia dată mirosul frunzelor uscate îl înăbuşea, gândul singurătăţii îi era greu. O gelozie firească mijea în el de fericirea dătătoare de viaţă a lui Mihai. In clipa aceasta înţelegea că pentru a avea tot, îi mai trebuia ceva: Să poată deschide uşa vieţii lui unui sufet drag, care intrând să nu turbure nimic acolo şi care să-l înţeleagă. Şi sufletul lui îndelung amăgit îşi făurea o fiinţă ideală, inexistentă, pe care desbrăcând-o de tot ce e de prisos nu mai rămânea decât un suflu, o idee, care contopindu-se în urmă cu fiinţa lui proprie, dispărea cu totul, rămânând în locu-i doar un cuvânt: „inutil".

Din ce în ce mai mult se aşternea o umbră de tristeţe pe faţa lui Rucăreanu.

Vladeş se simţea strâmtorat. Nu se gândise el nici odată prea mult la firea patronului său; dar suferise şi el de înrâurirea acelui farmec ce inspira în general persoana avocatului. Fiindu-i mai aproape, începuse cu vremea să-l iubească, având neîncetat prilejul să-l admire şi din obişnuinţă, îi învăţase firea cu toate capriciile ei. Il înţelegea din instinct şi mai totdeauna răspundea cu exactitudine gândurilor lui Rucăreanu, stabilind astfel între ei un acord mutual desăvârşit.

Şi prin acea îndrumare a instinctului, păru că-i ghiceşte şi acum pricina melancoliei şi fără să se gândească zise:

Dumneata nu voeşti să fii fericit, maestre, căci numai de-ai vrea, ai putea să fii mai fericit ca mine. Ce femee n'ar fi mândră de-a fi tovarăşa D-tale?

Răspunsul fu o strângere nervoasă a sprincenelor şi Mihai se grăbi să se îndrepte:

— Ce suflet mândru ai D-ta, Maestre! Ce puternic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ești în D-ta însuți! Iți faci o jucărie din a respinge prieteniile ce ți se dăruesc. Ai putea fi năpădit de prietenie și dragoste și totuși le disprețuești pe toate.

Avocatul aținti o privire lungă asupra lui Mihai și zâmbi cu o nepăsare tristă:

— Prieteni! Ce vrea să zică prietenie, Mihai? Ai întâlnit tu vreodată un prieten în care să nu te jicnească nimic? Și apoi, chiar de ar fi să-l găsesc, nu vreau să-l caut, să-mi ocup mintea absurd în cercetări și deziluzionări. Nu-mi este de trebuință, nu mă interesează. A avea prieteni înseamnă a-i răbda, a ceda, a te înfrânge pe tine însuți; și această îngăduință nu e nici odată dezinteresată, ci purcede din nevoia de a alunga urâtul singurătății. Am suveranitatea de a nu mi se urî cu gândurile mele și nu înțeleg să-mi impun neplăcerea unei nepotriviri. Să introduc pe cineva aici, să caut să-l inițiez în amănuntele intimității mele, ca să mă socotească, să mă aprobe sau dezaprobe; să se mire și să mă cerceteze? Niciodată n'ași aduce asemenea jicnire vieții mele sufletești. Mă prinde și pe mine urâtul câteodată. Înnoirea de impresii, variația în gândire, sunt nevoi fizice. Es câteodată, seara, pentru a răspunde unei invitații într'un cerc oarecare. Dar nu câștig de cât convingerea odată mai mult, ce puțin mă interesează lumea. Am devenit un om ciudat, dragul meu Mihai. Prea am trăit mult în mine însu-mi. In vremea vechilor profeți, oamenii căutau în pustiu glasul lui Dumnezeu și singurătatea pustiului le exalta mintea, până la înțelesul dumnezeirii, iar când ajungeau acolo, se socoteau ei înșiși Dumnèzei și se ridicau deasupra lumii. Când ai stat prea mult de vorbă cu natura, când ai trăit singur vreme îndelungată, fără voia ta, intervine o forță ce te ridică la o înălțime, de unde amănuntele vieții nu te mai interesează. Din discuțiile obișnuite, nimic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu poate stăpâni mintea mea deprinsă hoinară. Simt cum ființa mea se rupe în două, una care rămâne jos și alta care se înalță și privește totul de de-asupra, în întregime. Dac'ai ști, privită de sus, toată frământarea asta a omenirei, cât e de liniștită și nepăsătoare. De mii de ani oamenii se urăsc și se iubesc, râd și plâng, fără nici un folos, fără nici o schimbare, cu o răbdare uriașă și veșnică. De sus, din înălțime, nici nu se observă care râde, care plânge, care iubește sau blestemă. Ce importanță are? Totul e mișcarea acesta veșnică și nepăsătoare. Ceasuri întregi aud vorbindu-se in jurul meu și plecând, încerc să-mi dau seama de importanța acelei convorbiri și rare ori găsesc doar un cuvânt de seamă, dar nici acela, nu e niciodată nou. Și totuși, se vorbește, se vorbește atâta! Îți poți da seama ce se vorbește în toată lumea într'o singură zi? Și cu toate acestea, este lumea mai înțeleaptă cu un singur cuvânt a doua zi? Atunci? Care e cuvântul care m'ar interesa, ca să caut lumea și conversația? Dacă omul s'ar fi născut mut, numai cu gândirea, sufletul ar fi umblat pe căile lui drepte, fără înșelare și fără rătăcire. Atunci ar fi fost o tăcere imensă în care s'ar fi auzit glasul naturei, a înțelepciunii. Dac'ai putea să-ți dai seama ca mine câtă simțire, câtă înțelepciune e în tăcere, atunci m'ai înțelege. Eu am în suflet o întreagă colecție de apusuri și răsărituri și toate mi-au vorbit. De-ai înțelege ce spune tăcerea unui răsărit între ghețari, pe Alpi, un răsărit pe care îl aștepți să apară la picioarele culmilor după o noapte petrecută acolo sus într'o colibă și pe care eu le-am văzut; ce spune tăcerea atâtor amurguri peste tot, pe câmpie, în munți, pe ape, prin ruini, în țara de bronz a Nilului și pe care eu le-am văzut: ce spune tăcerea unei nopți petrecută pe o plută pe Olt, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901-1932

întins pe un pat de ramuri, să priveşti stelele, pe când cârmaciul tace fumându-şi pipa. La început era cuvântul şi cuvântul era D-zeu — zice Biblia — şi adaugă mai târziu; D-zeu este în natură. Da; acolo, acolo sunt cuvinte şi cine poate să le înţeleagă simte o emoţiune fără seamăn, cunoaşte adevărata, unica fericire.

Suflet plin de viaţă şi tinereţe a lui Vladeş nu putea prinde înţelesul adevărat al cuvintelor lui Rucăreanu. Pentru el, nu vorbea decât singuratecul, poetul. Era mişcat de frumuseţea darului de a vorbi a avocatului şi îl privea cu o admiraţie care totdeauna mângâia inima lui Rucăreanu.

Zâmbind, el zise:

— Iată un frumos discurs împotriva cuvântului rostit de un maestru al cuvântului.

— Tocmai, Mihai, pentrucă ştiu ce preţueşte. Care este ideia ce nu se poate întoarce pe toate feţele? Ce lucru sfânt nu se poate întoarce în ridicol? Ce minciună nu poate fi prefăcută în adevăr? Să nu fiu împotriva cuvântului, eu, care ştiu cu ce uşurinţă cuvântul poate sărbători infamia şi întina cea mai sfântă viaţă? Cu ce uşurinţă se poate înduioşa cu o minciună şi înfiera dreptatea? Susţine tot ce vrei, dar susţine frumos şi vei avea dreptate. Susţine că mila este o laşitate şi moleşeşte sufletul, susţine că adevărul este stupid pentrucă e simplu; că cinstea e o prostie căci e partea oamenilor cari nu ştiu să o înlocuiască prin inteligenţă; susţine că Isus e cel mai mare criminal căci în numele lui s'au comis cele mai multe crime. Spune-le prin cuvinte frumoase şi vei fi convingător. Ăsta este cuvântul. Prilej mai mult de rău decât de bine. Şi dacă e de folos uneori, e ca să îndrepte răul pe care tot el îl creiază. De ce în clipele înălţătoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orice cuvânt e meschin şi ridicol? Dovadă de inutilitatea lui. Dacă sunt un maestru al cuvântului, cum mă numeşti tu, e ca să pot uşura vre-o mizerie, dar apoi mă retrag cu voluptate în tăcerea, în singurătatea mea.

Tăcu câte-va clipe, lăsându-se în voia evocărilor, apoi continuă:

— De-ai şti, Mihai câtă mulţumire găsesc în singurătatea mea. Trăesc o viaţă plină de bucurii, de bucurii adevărate, atât de adevărate, încât nimic nu m'ar putea îndemna să mă lipsesc de ele. Mă las în voia lor cu beţie, cu o patimă ca de viciu, ca de opium. De cum vine seara, din toate colţurile odăei mele par'că răsar zâmbete de mulţumire ce se îmbrăţişează între ele. Nimic enervant, nimic plicticos. Eleganţa odăei, tăcerea, lumina delicată a lămpii toate acestea sunt ca o legănare plăcută. Nu caut gânduri ci stau şi ascult şi simt pulsul vieţei şi al vremii în nesfârşitul cărora îmi las sufletul să se scalde. De copil priveam cu râvnă sborul păsărilor şi sufeream adevărate chinuri la gândul că nu voi putea sbura niciodată ca ele. Simţeam o sete chinuitoare de răcoarea, de largul spaţiului, iar pământul de care eram pironit la fel cu zidurile caselor din jurul meu, mă strângea de gât. Sufăr încă de boala asta. Amănuntele vieţii mă înăbuşă. Am nevoe de spaţiu în gândire şi asta n'o pot găsi decât în singurătate. Citesc şi recitesc istoria omenirii şi urmăresc mişcarea popoarelor ca pe un joc de şah ce-ar sta pe masă sub ochii mei. In câteva ceasuri am străbătut din nou Alpii cu Hanibal, cărarea lui Alexandru cel Mare, pustiurile Asiei cu poporul Israelit, marea pe spinarea lui Ulise. Şi dacă am obosit umblând pe pământ, deschid uşa balconului, târziu, când toată lumea doarme. In jos e întuneric; doar vârfurile copacilor se văd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clătinându-se şoptitor şi de-asupra cerul larg, bogat. Poate fi ceva mai sublim ca viaţa cerului în nopţile senine? Astronomia o înlătur ca pe un zeu efemer. O idee nouă venită mâine poate răsturna toate ideile ce-au stăpânit de secole. Imi place mai bine astronomia poeţilor care numesc luna „regina nopţii", de cât s'o numesc un corp planetar, când mâine, cine ştie ce nebun convins, ar veni să dovedească că nu e decât imaginea planetei noastre repetată în oglinda cerului, iar miile de stele, repetirea înmiită a aceleiaşi oglindiri. Vreau mai bine să-mi închipui că luna îşi simte toată splendoarea, că gustă toată voluptatea de-a pluti acolo unde e aşa de larg, aşa de curat, atât de senin şi atâta pace.

Iar stelele le vreau simple podoabe ale nopţii: flori ale cerului. Nu mi se pare nimic mai fermecător decât jocul acesta mut de lumini, de culori, mai graţios ca mişcarea leneşă a norilor acelora străvezii de senin, mai armonios ca tăcerea aceia largă ce pare o amintire a celei mai divine melodii. Trebue să înţelegi şi tu, Mihai, ce va să zică să-ţi laşi sufletul să plutească în splendoarea asta, să o simţi adânc, întreagă. Apoi închipuindu-mi, după cum se spune, că pământul pe care trăesc este şi el un strop de lumină plutind în acelaş spaţiu, că eu exist în acel strop de lumină, că alunec cu el în albastrul cerului, că fac parte din această armonie uriaşă, atunci mă prinde o exaltare care mă răpeşte cu totul. Simt vârtejul sburării în spaţiu ; nu mai invidiez nici luna, nici stelele. Sunt ca şi ele, eu însumi lumină, însumi splendoare. Şi aiurit, vreme îndelungată, trăesc o beţie neînchipuit de dulce din care revin ameţit, obosit de plăcere. Şi nu numai în nopţile de vară, dar şi iarna când pământul e acoperit de zăpada curată, sclipitoare, când văzduhul e mai profund, stelele mai clare, mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adăp cu voluptate din puritatea aceia rece până ce îmi simt sufletul strălucind de lumină şi curăţie. E o bucurie rară Mihai şi pe care o iubesc cu patimă. O bucurie pe care o găsesc în sufletul, în singurătatea mea care mă răsplăteşte din plin şi care nu-mi lasă dorinţa de a mă amesteca printre oameni. Vezi dar, că am şi eu avutul meu de sentiment, de duioşie, dar pentru lumea mea. Dacă îi înţeleg pe oameni, dacă mă străduesc uneori să uşurez mizeria unora, dacă am chiar un sentiment de duioşie pentru ei, nu înseamnă totuşi să le doresc tovărăşia. Nu mă interesează, nu-mi sunt de trebuinţă în viaţa mea sufletească. Se spune că cel mai cumplit blestem este să nu aibi cine să-ţi dea un strop de apă pe patul morţei. Dar nimic nu-mi doresc mai mult decât acest blestem. O, nu! nici doctori, nici preoţi, nici prieteni. Ar fi îngrozitor să mi se turbure cu nimicuri ceasul acela suprem de taină, când sufletul trece dincolo de zarea vieţii, când poate la lumina ultimii pâlpâiri să ţi se lumineze întreaga lume a tainelor şi poate ţi-e dat să înţelegi taina cea mare. Nu ştii cât preţ „pun eu pe ceasul acela, Mihai. Cine ştie dacă nu e cel mai sublim din viaţa noastră, singurul care are vre-un preţ şi dacă nu trăim pentru el. Nu vreau să mi-l turbure nimeni. Singur, culcat sub fereastra deschisă, în tăcere, să privesc cerul şi să ascult glasul naturii până la cea din urmă clipă. Renunţ cu bucurie la stropul de apă, nădăjduind un strop de înţeles. Care ar fi prietenul care nu m'ar plictisi atunci învârtindu-se pe lângă mine cu masca mincinoasă a încurajării pe faţă, s'au doctorul care să-mi facă plăcere, silindu-mă să iau o doctorie oribilă nu ca să mă scape, dar ca să-şi împace lui conştiinţa. Nu Mihai, nu-mi trebuesc prieteni, nu-mi trebue tovărăşia oamenilor. N'am ce face cu ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rucăreanu spuse aceste din urmă cuvinte fără dispreţ şi fără îngâmfare, cu blândeţea şi încetineala cu care vorbea de obiceiu. Şi ca cuprins de o oboseală plăcută îşi sprijini fruntea în palmă şi rămase tăcut. Apoi un zâmbet îi încolţi în marginea gurii şi îi răspândi pe toată faţa o lumină misterioasă. El continuă cu ochii pe jumătate închişi aţintiţi într'o viziune îndepărtată şi vorbind aşa de încet, că Mihai abia respira ca să-l audă :

— Visam odată un fel de a muri şi n'am încetat să-i simt frumuseţea : Un câmp imens de zăpadă pe o noapte senină. De jur împrejur, cât vezi cu ochii, un covor de scânteeri de diamante pe care nici un pas a vreunei vietăţi nu l'a atins. In sus văzduhul scânteetor de senin, prin care străbate rece şi curată sclipirea stelelor. Şi peste toate o armonie de tăcere, de spaţiu, de puritate. Acolo, singur, faţă în faţă cu eternitatea, cu spaţiul, cu Dumnezeu, să-ţi laşi sufletul să pornească în infinit, îngheţat de purificare.

Rucăreanu tăcuse.

Vladeş era copleşit şi puţin încurcat ca în orice moment de mare emoţie. Era o cinste şi o uimire pentru el, că omul acesta, tăcut şi mândru în înălţimea lui îi desvăluise astfel sufletul, în mod simplu şi neaşteptat. Era mişcat dar nu putea spune nici un cuvânt. In tăcerea aceia i se părea că orice cuvânt al lui ar fi sunat ca o banalitate.

Rucăreanu îşi ridică fruntea şi se întoarse către el cu un aer înveselit.

— Dar ce egoist sunt, se mustră el. Vorbesc numai despre mine când sufletul tău e plin de atâtea simţiminte noi, de avânt, când capul ţi-e plin de proecte de viaţă. Vezi tu ce făptură stupidă e omul ? In faţa fericirii tale am simţit imediat trebuinţa de a recapitula, de a cântări viaţa mea. De ce ? De ce nevoia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

asta de comparație, dacă nu dintr'un simțimânt de invidie mai mult sau mai puțin înfrânat. Dar îmi am scuza mea, Mihai. Ori ce ași zice eu, ai nevoe de a fi înțeles din când în când. Din nefericire Nitzsche are dreptate : „Și soarele s'ar sătura de a mai veni dimineața la locul lui să lumineze, dacă nu l'ar aștepta o omenire întreagă să-i binecuvinteze lumina". Așa cum erai tu, îmi complectai viața. Nu m'am întrebat niciodată, dar desigur simțeam că mă înțelegi, sau mă vei înțelege. Plecând, oricât de târziu ai pleca îmi iei ceva din echilibru și probabil așa se face că m'am sprijinit deodată cu totul pe tine silindu-te să mă sculți. Dar nu vreau să te întristezi Mihai, în locul veseliei tale de adineaori. Schimbul acesta nu merită să-l faci.

— Nu sunt trist maestre. Sunt copleșit numai de frumusețea ceasului acesta, când un suflet mare ca al d-tale mi s'a confiat. Sunt rușinat de a fi venit triumfător de fericirea mea, alături de bucuriile d-tale atât de înălțătoare și curate.

— Oh, ce vorbești tu Mihai — zise Rucăreanu bătându-l pe umăr — nu trebuie să te înșeli dragul meu băiat. Bucuriile mele sunt bucurii întârziate, bucuriile refugiului. Nu sunt pentru vârsta ta. Tu trăește viața vârstei tale, cum mi-am trăit-o și eu și ferice de tine dacă fericirea de azi iți va fi tot atât de tânără și când vei avea vârsta mea. Și cred că așa și va fi. De Mira ta sunt sigur, de tine deasemeni. Voi amândoi, cu frumusețea voastră, cu firea voastră îmi încântați ochii și sufletul. De aceia îmi sunteți dragi. Voi întrupați pentru mine, în cea mai curată și mai ideală formă, concepțiunea fragedă a creației, bătaia cea mai sublimă a pulsului vieței: Dragostea. Fii fericit și mândru de fericirea ta și lasă pentru mine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932-

lumea mea fantastică, bucuriile acelea pe care le-am plătit de mult, cu destule decepții.

O bătae sfioasă la ușă trădă degetele subțiri ale Anuței. Îi poftea la masă.

Lui Mihai, timpul cât fu lăsat să se odihnească în vreme ce Rucăreanu, închis în biurou cu Grigore, asculta citirea registrului de socoteli, cum făcea în fiecare Duminică după prânz, i se păru o veșnicie. Când socotelile fură gata, îi așteptau la scară doi cai înșeuați. Vizitară satul, stâna, moara, herghelia, bisericuța și se opriră în drum ca să privească hora cu scârțâit de viori, împestrițată de culori vii, curate. Făcură apoi ocolul iazului și străbătură în pas încet pădurea. Un nor rătăcit scutură o bură de ploae peste frunzișul pădurii făcându-l să foșnească și în curând razele soarelui reapărut, făcu să strălucească o puzderie de lumini în picăturile de apă. La fiecare pas, Rucăreanu îi desvăluia noi frumusețî în natură lui Mihai, care singur nu le-ar fi descoperit niciodată. Îl învăța să înțeleagă natura.

— Știi Mihai ce este ceia ce dă suflet naturii? E spațiul. Privește cum de după fiecare copac sau tufiș, distanța deschide noi orizonturi, noi perspective, noi surprize. Câtă măestrie în accentuarea umbrei după măsura distanței. Natura își are melodia ei, de aceia cine știe să asculte muzica, știe să asculte natura. Ca și în muzică, melodia naturii e alcătuită din spațiuri. Un tablou oricât de bine executat, nu va avea niciodată melodie fiind redus la un singur plan. Câtă armonie este în spațiul ce detașează un arbore de altul, făcând între ei goluri de lumină sau umbră; în spațiul ce-l străbate raza de soare ce cade pe creștetul copacului, apoi picură printre frunze până ce se varsă în iarbă. Ici spațiul se adâncește în umbră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până se preface în grote de întuneric, dincoace se deschide larg în lumină sub binecuvântarea razelor de soare. Şi îţi simţi sufletul turburat pentrucă e în adevăr o melodie. Dar cu câtă sfântă seninătate îşi poartă toate din natură frumuseţea, fără nici o tendinţă de exploatare. Cu câtă nepăsare şi-o dăruesc fără să ceară măcar o privire. Câtă subtilitate de culori risipită în penajul păsărilor, pe aripile fluturilor, pe spinarea omizilor, a şopârlelor, pe carapacea gândacilor, în forile gingaşe ale fânului, în umbrele încreţiturilor apei. Se dăruesc privirii cerului care nici nu le bagă în seamă, ca o curtezană prea încărcată de daruri. Când vezi toate acestea, nu ţi se pare ciudat, că atâţi oameni fără nici o calitate, se plâng veşnic că nu sunt răsplătiţi pentru calităţile lor?

Când eşiră din pădure, cerul era cu totul senin şi drumul mirosea a praf spălat de ploae. Soarele era spre apus când se reîntorceau spre casă. Descălecară, apoi merseră deasupra pe terasă ca să privească toată întinderea şi apusul soarelui. Natura liniştită, întinsă, părea că respiră puternic, voluptos şi respirarea ei se ridica în adieri până sus sub cupola de lumină. Pe câmp luceau ochiuri de apă şi în verdele umbrit al pajiştelor se vedeau gâştile păscând, ca nişte puncte albe, nemişcate. Câte o barză se înălţa de-asupra iazului. Vitele începeau să se întoarcă pe la case, oprindu-se în drum la câte o baltă; şi toate sgomotele, se topeau în acel suflu voluptos al naturii. Rucăreanu şi Vladeş îşi răzimară coatele pe balustrada terasei şi rămaseră multă vreme tăcuţi. Mihai era contagiat de extazul lui Rucăreanu, de felul lui de a simţi natura. Toată această frumuseţe din jurul lui, îl îmbăta ca un narcotic. Respira puternic, era ameţit.

— Frumoasă e viaţa Mihai, zise într'un târziu Ru-

căreanu. Să trăeşti, numai să trăeşti! Lipsit de ambiţii stupide, nezorit de patimi către scopuri himerice, să te simţi liber, singur şi mare ca un Dumnezeu. Oamenii au uitat să gândească, au uitat să contemple. Omenirea a devenit cu vremea un mecanism de iuţeală, de activitate cu tendinţe spre civilizaţie, spre perfecţionare. Dar care este aşa zisa perfecţionare? Nu merge mereu totul spre degenerare şi fizică şi morală? Unde e perfecţionarea? Unde e fericirea? Recunosc progresul omenirei pe calea ştiinţei; Dar prin aceasta sufletul e mai fericit? Viaţa e mai lungă şi mizeria sufletească mai puţină? Menirea progresului este de-a aduce fericirea omenirii; ori asta n'o poate aduce de cât perfecţionarea sufletelor. Nu vezi lipsa de contemplare, de visare cum distruge sufletele zi cu zi? Ce este frumos în epoca noastră? Au fost epoci de martiriu pentru căutarea luminii, epoci de eleganţă, de cultivarea frumuseţii morţii, de cavalerism, de respectarea fanatică a prieteniei... Epoca noastră e a negustoriei, a goanei, a automobilelor, a telefoanelor, a perversităţilor de tot felul, a uitării de a gândi, a desfiinţării sufletului. Activitatea a suspendat gândirea. Toţi sunt bolnavi de nebunia activităţei. Ne stricăm singuri viaţa pe care ne-a dat-o Dumnezeu, prin invenţiile spiritului nostru dezorientat şi îndărătnic. Ca toate animalele avem şi noi un instinct al vieţii curat şi just, după care să ne orientăm a da existenţii noastre ceia ce este necesar şi afară de asta avem sufletul, sentimentul înăscut în noi al binelui şi al răului, darul dumnezeesc asupra noastră care să ne arate calea dreaptă a fericirii.

Dar există cealaltă parte, acel lucru preţios, acel dar minunat, o parte din puterea dumnezeească cu care Dumnezeu a cinstit pe om: Spiritul. Spiritul independent, nelegat de nici un instinct, de nici o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legătură misterioasă sau fatală. Independența gândirii, putința de a inventa, de a creia; punctul în care omul scapă de sub tutela naturală a instinctului, unde scapă de sub mâna lui Dumnezeu, într'o libertate pe care El i-a dăruit-o, ca să-i dea o parte din fericirea supremă a creației. Câți înțeleg prețul acestui lucru și câți știu să se conducă pe această cale la înălțimea menirii lor?

Scăpați de sub frânele instinctului natural, în libertatea spiritului, se rătăcesc, se pripesc, fiecare se crede un Dumnezeu, care trebue să schimbe lumea după vederile sale. De aici naște înfrățirea omului cu spiritul rău, acel rău de care Dumnezeu nu mai e responsabil. E povestea șarpelui biblic.

Vor să întreacă pe Dumnezeu și devin niște Dumnezei grăbiți, meschini și neisprăviți, care lipsiți de puterea prevederii, orbiți de personalitatea lor, sfărâmă grosolan și orbește ceiace nu e creația lor și zădărnicesc opera naturii care s'ar fi desăvârșit de mult în mod firesc. Ori unde s'a înjghebat de-alungul secolelor, în mod natural, un început de civilizație din sămânța filozofiei și a simțului frumosului, a distrus-o gestul brutal al unui om care a voit să fie un D-zeu, a unui bolnav de nebunia activității. Furia activității face să debordeze popoarele din matca lor asupra altor popoare, cum în viața obișnuită aceiași nevroză a activității face să se zugrume unii pe alții într'o luptă în care deobicei cei mai buni, visătorii, sunt cei învinși.

Viața cere energie și iar energie! Ah, dacă energia umană s'ar putea orienta pe principii de renunțare personală și nu pe ambiții, atunci energia n'ar mai fi un element de ciocniri dezastruoase, ci de îndrumare către țelul sublim al fericirii egale și eterne. Ome-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nirea are două mari elemente cari cuprind adevărul şi fericirea: Creştinismul şi natura. Cine nu le înţelege nu poate înţelege fericirea. Şi prin fericire eu înţeleg: Emoţia înţelegerii frumosului, beţia înălţărei întru cercetarea înţelepciunii; aceastea aduc după sine înţelesul adânc al milei, purificarea sufletului. Fericirea este voluptatea înălţării de sine, prin sine, şi pentru sine. Dar cum vrei să o înţeleagă cine nu ştie să gândească.

Această nesfârşită goană după nu ştiu ce meschină himeră, înghesuiala oraşelor moderne, lipsa de spaţiu, de natură, cum închid toate acestea calea sufletelor către adevărata fericire! Câte suflete menite să fie mari nu s'or fi chircind înăbuşite de strâmtoarea oraşelor? Ce hrană sufletească vrei să aibă copilul negustorului, meseriaşului, funcţionarului, când n'are alt spaţiu de cât curtea înghesuită şi străină, sau caldarâmul sterp al străzii; alt orizont decât zidul dosnic al unei case, sau gardurile goale, de lemn ale curţii? Nu e oribil lucru să ai veşnic înaintea ochilor, şi când te culci şi când te scoli aceiaşi privelişte străină şi stearpă? Atunci bieţii, simt nevoia de a deveni sociabili. Se împrietenesc cu ori cine le ese în cale şi fug de gândire ca de o oribilă plictiseală. Iţi vine să plângi de mila lor, sărmanii de ei lipsiţi de atâtea bucurii frumoase, îndepărtaţi de natură, cea mai de seamă hrană a sufletului. Dacă m'aşi apuca de vre-o operă mare în viaţă, aşi face şcoli de contemplare a naturii, de visare. Aşi striga omenirii: Lăsaţi sufletele să viseze, să asculte glasul naturii. De acolo poate îi va vorbi vre-o dată înţelepciunea; căci dacă nu o va auzi de acolo, nu o va auzi de nicăeri.

Ca întotdeauna când critica o stare de lucruri, Rucăreanu avea un surâs trist şi ochii calzi. Vorbea rar şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

palmele lui împreunate peste balustrada terasei, închideau între ele, parfumul lor cald și mângâios. Își simțea sufletul înecat de spațiu și de purpura amurgului.

— Nu ți s'a întâmplat niciodată, Mihai, — continuă el, pe când te aflai în mijlocul naturii goale, la o oră când firea par'că își șoptește tainele, să te simți pătruns de puterea lui Dumnezeu, a veșniciei, a nemărginirii? Nu ți-ai simțit niciodată sub farmecul acela sufletul plin de lacrimi pornite din bunătate, din milă, de dragoste chiar pentru cel mai nedemn dușman al tău, gândindu-te că toți suntem la fel, copii nenorociți, stăpâniți de aceleași bucurii, de aceleași suferințe, că în curând și unul și altul nu vom fi decât un fir de iarbă din covorul acesta imens care îmbracă așa de minunat pământul, un strop din aburul unui nor plutitor? Intr'o astfel de oră simți o nevoe nemărginită de-a iubi, de-a te înfrăți cu tot ce respiră viață în lumea asta. Atunci îți alipești capul de-a cânelui care stă lângă tine, îl îmbrățișezi și plângi de bunătate. In clipa aceia simți mâna lui Dumnezeu cum ți se așează ușor pe suflet. Il vezi, Il simți, Il înțelegi. Înțelegi pentru ce ți-a dat un suflet și simți că te-a pătruns ceva din nesfârșita lui milă. Emoția asta sfântă nu ți-o poate da decât înțelesul frumuseții naturii.

Cu fața spre lumina de foc a apusului, stăteau unul lângă altul, sprijiniți de balustrada terasei. Vocea lui Rucăreanu se pierdea în spațiul deschis, melodioasă, liniștită, și largul spațiului îi dădea un sunet misterios, fantastic. Umbrele se întindeau pe câmpuri și pe sub dealuri cu cât lumina soarelui dispărea. Creștetul pădurii începea să se agite într'o tremurare ca de grijă la apropierea nopții; rândunelele țipau și se fugăreau nebune, bete de lumină și de libertate. Rucăreanu și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vladeş stătură încă mult unul lângă altul în vâlvătaia amurgului şi vorbele lor se pierdeau în spaţiu, învăluite de acel ceva misterios al depărtărilor. Jăratecul apusului se topea încet, acoperindu-se treptat de cenuşă, schimbându-şi culoarea în mii de nuanţe, pe când de partea cealaltă, la răsărit, albastrul devenea adânc turbure, rece.

Când ultimele nuanţe roşii se stinseră, se ridicară şi intrară în casă, Rucăreanu îşi schimbă hainele albe îmbrăcându-şi costumul de oraş, se înveli în haina de drum şi amândoi se urcară în automobilul care îi aştepta în faţa scării.

Pornind, Vladeş privi mult în urmă, luându-şi cu părere de rău rămas bun de la o zi aşa de rară în viaţa lui, dar al cărei înţeles avea să-l pătrundă târziu, mult mai târziu.

* * *

In duminica următoare, Vladeş şi Mira erau poftiţi la moşie la Rucăreanu.

Plecarea era hotărâtă pentru Sâmbătă după amiază.

Când veniră la Mira s'o ia, mica stăpână a acelei case mari, îi aştepta într'o uşoară rochie de muselină. O emoţiona gândul să-l vadă pe Rucăreanu. Se apropie de el zâmbind, cu capul plecat, privindu-l pe sub gene cu întrebare, cu sfială, cu aşteptare. Apoi de odată îl cuprinse cu braţele de după gât şi îşi ascunse faţa la pieptul lui.

— Ţi-a spus?

— Mi-a spus.

— Şi ce-ai zis?

Rucăreanu oftă, glumeţ.

— Ce să zic? Mi-am zis că voi fi un naş destul de caraghios.

Ea îl sărută cu vioiciune pe amândoi obrajii. In râsul ei tremura emoţia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Își aruncă peste zulufii negri pălăria cu boruri largi și se urcară cu toții în automobil. Alături de cei doi bărbați, Mira, mică și gingașă părea o floare în rochia ei de muselină.

* * *

In aceiași Duminică de Mai târgul Moșilor era în toată vigoarea lui sgomotoasă și înăbușitoare. Această binecuvântată nebunie asurzitoare, e ca o providență pentru acei nenorociți purtători ai jugului material al vieții, ce-și storc aici toată amărăciunea seriozității existenții, ca pe un burete prea plin. E bucuria săracilor, bucuria celor simpli, celor ce sufăr și de aceia e sgomotoasă, de aceia țipă. In fiecare chiot, în fiecare cântec sau râs, în fiecare trântitură de pahar, e un strigăt de răsbunare împotriva unei suferințe.

Ca un infim strop de esență a existenții, petecul acesta neînsemnat de pământ vibrează de viață. Mașinele acelea ce se învârtesc în diferite sensuri, par mici planete ce aleargă zorite în sferele lor și în cari generațiile se succed grabnic, cu regretul celor ce pleacă, cu nerăbdarea celor ce stau să intre. De iuțeala fugii lor par toți molipsiți. E un zor pe întrecute, a risipi, a aduna, a petrece, a țipa, a se ameți și astfel dau năvală în fața diferiților negustori cari îndată ce au apucat banul cu lăcomie repezită, au aerul de a zice : altul la rând ! și vând o minciună glumeață care nesăturând nici odată, îndeamnă a alerga după alta.

Mesele de prin restaurantele improvizate, cu pereți de pânză, sunt pline de lume. Chelneri de ocazie, murdari și stângaci umblă besmetici și încălziți, servind mititei și pastramă friptă peste care picură sudoarea ce le alunecă dealungul obrajilor. Câini, slabi, sfioși se învârtesc în jurul meselor, apropiindu-se cu mișcări piezișe de frica loviturilor de picioare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fluerăturile cornetelor şi a altor diferite instrumente, se încâlcesc dese în aer ca nişte serpentine nevăzute şi pocnete dese proclamă puternic, în fiece minută, o nouă forţă musculară.

In deschizătura unui restaurant de pânză cenuşie, o femee puţintică şi negricioasă, se ivi, căută câtva cu ochii, apoi chemă cu mâna pe cineva din afară.

— Hai încoa, uite e loc aici.

O altă femee grasă, blondă cu o figură senină, idioată, cu mâinile încrucişate peste piept, veni îndată după ea. In urma lor, un bătrân uscat şi gârbovit, sprijinit de braţul unui tânăr, îşi târa picioarele tremurânde, privind nelămurit, cu ochii decoloraţi, lungiţi de lacrămile ce-i umezeau veşnic. Se lăsa dus de purtătorul lui, care avea mare poftă să-l asvârle cât colo, dar care totuşi îl suporta cu o generozitate veselă. Era un tânăr cu trăsături regulate, cu haine curate, ras şi pieptănat cu îngrijire. Aproape n'ai fi putut spune ce era aceia ce-i dădea un aer atât de respingător ce ţipa ca un stigmat al vulgarităţii făpturii lui.

Puţin întârziat îi urma un bărbat mare, brun şi posomorât.

Era familia Cosmintzchi.

Hărţuiţi între bucuria câştigului pentru care veniseră din oraşul lor şi necazul cheltuelilor ce erau nevoiţi să facă în vederea acelui câştig, umblau zăpăciţi şi fără tragere de inimă. Inchipuirea bogăţiei viitoare le aţâţa un curaj ce era mereu întunecat din pricina nesfârşitelor cheltueli neprevăzute. Astfel, cu cât dorinţele creşteau, cu atât stăvilirea lor era mai supărătoare şi furioşi şcrâşneau din dinţi împotriva aceleia ce le stătea în drum. Se răsbunau de timpul pierdut în aşteptarea procesului, cutreerând Bucureştiul, târându-se şi îndemnându-se unul pe altul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se grupară în jurul mesei, în picioare, căutându-şi scaune.

— Stai aici elegantule, — zise tânărul bunicului său, îndesându-l de umeri într'un scaun ce se poticni din pricina unui picior prea scurt, ceia ce făcu pe bătrân să tresară, iar pe tânăr să râdă cu poftă.

— Nu te clătina, că încă n'ai băut papa.

In limba ei cepeleagă, femeia blondă, apărând cu mâna ultimul scaun ce mai rămăsese liber, îndemnă pe băiat:

— Tai lângă mama Gută, tai colea, tai.

Dar cealaltă îl smuci îndată, împingând cu cotul pe băiatul care se apropia:

— Ţine-l pentru fii-tu; Par'că numai el s'a ostenit. Să-şi caute, că e tânăr,

— Nu te supăra tanti Pelaghio, scuzele mele, — spuse tânărul îndepărtându-se şi luând un scaun dela o masă vecină.

Bărbatul posomorât rămase în picioare.

— Ei haide, caută-ţi şi tu un scaun şi aşează-te, ce aştepţi? se răsti Pelaghia.

— Ce să mă aşez? bine c'aţi avut grija voastră. V'aţi întins ca pomana ţigănească; unde vrei să mai încap şi eu?

Pelaghia se ridică încruntată.

— Uf, că nevolnic mai eşti! Ţie până nu ţi-o pune cineva toate sub nas, mori da'npicioarele.

Ii trânti scaunul ei, în care el se lasă aţintind asupra ei o privire lungă.

— Vai de păcatele tale!

— Baroane, fii politicos cu damele, ce naiba, interveni Guţă ridicându-se şi dând din nou locul lui; mătuşă-sei care se trânti în scaun cu aşa avânt, încât isbi pe bătrânul care-i sta alături şi care poticnindu-se iar pe piciorul cel scurt al scaunului tresări scâncind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hop, hop, papalicule, — râse Guță, — bagă de seamă, ești între două furii, poți să și sbori de-acolo nu numai să cazi.

Se depărtă căutând cu ochii vre-un scaun și strigând cu vocea lui de ocazie pe care o strângea în gâtlej ca într'un corset, vrând să și-o facă astfel mai elegantă.

— Ei, garsoane, care servește aici?

De și lipsit de puterea de-a mai simți ceva pe de-a întregul, bătrânul Pavel Cosmintzchi avea impresia că este foarte nenorocit. Nu înțelegea pentru ce nu-l lăsau să se odihnească. După un drum nesfârșit în tren, în înghesuială și zăduf, nu-i lăsară o zi de repaos. După cum cerșetorii schilodesc copii pe cari îi poartă cu ei pentru a inspira milă, tot astfel ei îi târau bătrânețea și slăbiciunea pretutindeni, în orice împrejurare, nădăjduind să înduioșeze inimile, încredințați fiind că aceasta ar ajuta câștigării procesului. El îi urma împboldit, scâncind și nepricepând niciodată nimic.

Ca de un vis îndepărtat își amintea de Vanda, fata lui cea mai mare, cu părul negru, care dispăruse de acasă încă de mică. I se spuse acum că murise. Ce-i putea face lui asta? Ea era de atâta timp moartă pentru el. Știa doar că odată avea oarecare asemănare cu băiatul din urmă, cu Ignatie, bărbatul posomorât care-i sta alături. Și era mare deosebire între acești doi copii voinici, și bruni și făptura lui firavă și spălăcită, căci ei semănau cu mama lor, țiganca, a cărei poveste era singurul lucru ce-și mai amintea. Lucra, de mult, când era tânăr, la construcția nnui canton și cum trebuia să facă de pază noaptea cu rândul, asupra materialului, îi venise și lui rândul să doarmă în câmp. Peste noapte se pomeni cu cineva culcat lângă el. Era o femee. Ea îi povesti că este fiică de ursar și o cheamă Durda. Trecând prin apropiere cu mica lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

caravană, fugiše, ascunzându-se prin şanţuri pentru că o dăduseră unui bărbat ce o schingiuia ca s'o înveţe să fure. Alergase peste câmpuri înspăimântată de a se vedea singură şi se îndreptase spre zidurile acelea nădăjduind să întâlnească un suflet de om. Astfel, văzându-l culcat, se aciuiase lângă el.

Băiatului nici nu-i trecu prin gând să o gonească şi Durda în ciuda neamului ei negru, se lăsă luată de acest flăcău auriu ca un spic prăjit de soare. Primul lor copil fu Vanda, nume pe care Pavel i-l dădu în amintirea mamă-sei; şi copilul acesta parcă sorbise într'însul cu egoism, tot ce era mai bun şi mai viguros în aceste două neamuri unite, ne mai lăsând nimic bun pentru copiii ce urmară. Astfel negriciosul Ignatie şi blonda Rufina, fata a doua, păreau că întrupează toate slăbiciunile unite a celor două rase.

Pasărea menită să se înalţe îşi luă sborul curând, lăsând locul celor meniţi a rămâne. Şi iată că acum sborul ei puternic îi târa pe toţi după ea.

Bătrânului Pavel, însă, îi era dor de casa lui, orî cum era, căci de bine de rău era casa lui. Zidar de meserie, nu-i fu greu ca din resturi dela case noi şi vechituri dela dărâmături să-şi închipuiască o căscioară în care se cuibăriseră cele două familii a celor doi copii ce-i rămăseseră şi dela care primea în schimb o hrană păcătoasă în mijlocul înjurăturilor şi îmbrâncelilor.

Totuş în timpul din urmă gâlceava ajunsese de nesuferit.

Cu câţiva ani înainte de moartea Vandei, aflaseră de bogăţia ei şi bănuiau rivalitatea Mirei. Dar de când vestea morţii şi a testamentului ajunse până la ei, Pelaghia, nevasta lui Ignatie, pe care cei ce o cunoşteau o porecliseră veveriţa, nu mai avea astâmpăr şi nopţi întregi, de-a rândul, nu-l lăsa pe bărbatu-său

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să închidă ochii, tot şoptindu-i la ureche, căutând să învie voinţa lui. tocită:

— Trebue să ridicăm proces, nu înţelegi? Să luăm banii noştri din mâna veneticei. Iţi cade pruna în gură şi tu o scuipi ca un nevolnic? Vrei să mori de foame în zdrenţe şi sărăcie?

După o îndelungată răbdare Ignatie o isbea pe neaşteptate cu dosul mânei peste gură, repetând definiţia scurtă a tot ce gândea:

— Vai de păcatele tale!

In cele din urmă Pelaghia se mai descurajase şi era aproape să-şi mute gândul, când fără de veste sosi Guţă, băiatul vădanei Rufina. Fugise din slujba lui de lacheu, căci într'o seară îmbrăcându-se în ascuns cu nişte haine noi ale lui stăpânu-său şi sărind peste un gard, le sfâşiase şi acum îi era teamă de pedeapsă. Seducătorul şi civilizatul Guţă, auzind de moştenire şi de Mira, îşi zise că n'ar fi o afacere de lepădat să ia şi banii şi fata. Şi cepeleaga Rufina începu a povesti în poartă cu mulţumirea ei tâmpită:

— Gutu mamei merge la Bucureti tă te întoare.

Această nouă întorsătură. puse pe foc pe Pelaghia.

— Vezi nevolnicule că se deşteaptă altul dacă nu te deştepţi tu? Ca mâine îl vezi pe palavragiul ăsta milionar. Iţi ia norocul de sub nas şi tu închizi ochii numai ca să nu-ţi mişti oasele.

Şi Ignatie, de data aceasta se puse pe gânduri şi se lăsă dus.

Masa mică, acoperită cu hârtie, era plină cu talere cu mititei, ceapă, usturoi, ridichi şi rachiuri. Mâncau tăcuţi socotindu-şi îmbucăturile unul altuia. Bătrânul Pavel întinse mâna şi apucă un mititel, dar din pricina ostenelei, mâinile îi tremurau atât de tare, încât voind să-l ducă la gură, îl scăpă jos.

— Ptiu mortăciune! Ho, jigodie,—strigă Pelaghia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dând o lovitură de picior unui câine care se şi repezise. Luă bucata căzută, suflă peste ea şi o trânti în farfuria lui Pavel, făcând să scârţâie nisipul.

— Dar ce e el, câine, să-i dai să mânânce de pe jos? se încruntă Ignatie.

— Ba o fi ăl boer mare! Ce, n'a dat-o el singur? Dă-i dela tine dacă vrei. Par'că dacă o să-i dai alta, n'o s'o scape iar.

Nenorocirile bătrânului înveseleau pe Guţă. Tinereţea lui prindea în plin orice prilej de petrecere.

— Acum e tocmai bun papà. Zău, îi trebuia puţin piper. Vivat, à la votre! şi mormăi dând paharul peste cap: — In sănătatea voastră şi norocul meu.

Pelaghia care nu prinsese decât cuvântul noroc, se umflă într'un oftat:

— Of, norocul! Când se pune dracul în cale, doamne iartă-mă, par'că nici Cel-de-sus nu mai poate nimic.

— Da ce-ţi mai trebue, vai de capul tău; — o întrerupse bărbatu-său, acrit de gândul că iar o să înceapă.

— Ce-mi trebue mie? Da ţie nu-ţi trebue nimic, pricopsitule? Tu ai de toate, nu?

Se priveau ţintă într'o pornire războinică. Dar sub privirea lui adormită de îndelunga amorţire a beţiei, sub care totuşi mocnea o veşnică ameninţare, privirea ei nu rabdă mult şi de-odată îi întoarse spatele trântind cotul pe masă. De partea cealaltă întâlni figura surâzătoare şi plină de încredere a cumnată-sei care căuta din când în când cu coada ochiului către fiusău cu admiraţie şi nădejde. Simţea cum i se urcă sângele la cap. Ca să se poată stăpâni, se întoarse aproape cu spatele la masă, privind spre baraca cântăreţilor.

Pelaghia era ajunsă la disperarea ce o provoacă începutul sfârşirii puterilor într'o luptă. Nu numai că avea de împins voinţa mai grea decât un jug înţelenit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a lui bărbatu-său, dar încă mai căutau să-i pue piedici. Gândurile ei umblau repezi, besmetice: Adică ce-şi închipuia toanta de Rufina? că o să treacă împreună cu fiu-său de partea duşmancei şi pe ea să o lase baltă.... Vulpea! pe cât era de proastă, pe atât era de şireată în afacerea asta. Işi tot dau ochiade şi râd pe sub nas cu sclivisitul de fiu-său. Dar măcar de-ar şti că moare cu ei de gât, odată ce a venit până aici trebue să iasă ceva. Şi vita de bărbatu-său, mai greu de mişcat ca un bou. Ea era aceia care le deschisese ochii asupra averii, ea îi adusese aici şi tot impotriva ei erau toţi. Of, că n'a avut şi ea noroc de un bărbat mai desgheţat. De mult ar fi fost pricopsită. Numai soarta ei blestemată o făcuse să intre în familia asta de nevolnici.

Privea cu încordare către gâtul slab şi negricios al cântăreţei, care era legat pe la mijloc cu o panglică neagră, probabil pentru a dovedi o oarecare tranziţie de culoare. Dar nu vedea nici panglica neagră, nici faţa uscătivă pe care pudra era prea albă pentru culoarea pielei, nici nu auzea vocea cântăreţei ce eşia din adâncul plămânilor ei plictisiţi:

„Nu vezi luna cum într'una
„Luminează părul tău buclat"...

Ignatie bea mereu tăcut şi tacticos cu lungi pauze după fiecare înghiţitură, pe când bătrânul Pavel cu privirea pierdută în farfuria goală, rumega domol vre-o urmă de mâncare de mult înghiţită. Rufina mânca cu poftă din nişte ridichi plescăind din limbă şi întinzând mereu mâna către sarea din mijlocul mesei. Guţă îi privea pe rând pe toţi, făcând un studiu asupra lor în legătură cu planul lui. Căci el avea un plan astăzi.

Pornise de acasă cu gândul de a face o „cucerire" şi trecuse atâta timp fără să facă ceva. Dela prima

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întrevedere cu Mira rămăsese cu impresia că totul va veni dela sine și iată că tărăgăneala aceasta începuse să-l pue pe gânduri. Nu mai era vreme de pierdut; trebuia să ia o hotărâre. In privința succesului nu se îndoia prea mult. Mira doar îl privise adesea și chiar cu simpatie în ziua când se duseseră cu toții la ea pentru a-i aduce la cunoștință pretențiile lor și a lua notă de averea disputată. Și de ce nu l'ar fi privit? Nu valora el cât ori și care alt „fanfaron" al Bucureștiului? Și apoi cu câtă îngrijire era el gătit în ziua aceia. Își înfoiase cât putuse mai bine părul lui ondulat lăsându-l să cadă puțin peste tâmpla stângă, își curățise amănunțit cu benzină cravata albastră și-și spălase fața și mâinile cu săpun de trandafiri al cărui miros puternic se amesteca strident cu mirosul benzinei, al nespălării și al mâncărilor proaste. Apoi deșteptăciunea lui era vădită și afară de asta cunoștea destule cuvinte „radicale". Cât privește de situația lui socială, la drept vorbind era mai bună decât a ei. El, cel puțin, era rudă cu bogata răposată; pe când ea ce era? O fată necunoscută, crescută de milă. Putea fi chiar foarte încântată de curtenia lui.

Era adevărat că Mira îl privise. El nu se înșela decât asupra cauzei. Incolțită pe neașteptate de aceste ființe cari i se păreau atât de ciudate prin vorbă, prin îmbrăcăminte și prin intenții și cari, în prima ei spaimă, i se întipăriră în minte ca niște bestii cu gurile căscate spre ea, privea spre el ca spre un refugiu, căci nu-și putea închipui un băiat tânăr, lipsit de cavalerism și curtenie față de o femee și cum el părea că le are, era o nădăjde pentru ea. Apoi în timpul celor două ședințe la tribunal sub privirea lui pătrunzătoare și continuă, ea întorcea capul sau pleca ochii.—„Se rușinează, merge bine",—își zicea el convins.

Increderea pe care o avea în impresia ce-și închipuia că o făcuse asupra ei, îi întreținea o liniște ce îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îngăduia să aştepte desfăşurarea firească a întâmplărilor. O singură grijă îl preocupa: Să nu piardă momentul. Şi pentru a fi pregătit, rumegase în minte, toate mărturisirile de dragoste, toate aventurile amoroase pe care le citise în foiletoanele gazetelor lui stăpânu-său. Se perindau în mintea lui, amestecate şi întortochiate, încâlcite de propria lui fantezie, când stătea seara întins în patul încovoiat, alături de bunicu-său, în camera scundă din mahalaua Colentinei, în care se ingrămădiseră cu toţii. Nu se oprise la nici unul din toate aceste feluri de mărturisiri, însă el se socotea foarte pregătit. De multe ori chiar se plimbase prin faţa casei Mirei cu scopuri bine stabilite; dar în faţa acelor zidurĭ şi a scării largi cu acoperiş de sticlă tăiată în forme fantastice, îl cuprindea o sfială neaşteptată; servitorul reînvia în el şi atunci uita începutul discursului.

Când într'o zi veni cu un buchet de flori, tufele bogate de trandafiri de de-a lungul gardului de fier îi potoliră avântul galanteriei. Plecă cu buchetul pe care seara, la „şantan", îl dărui unei cântăreţe.

Înţelese că nu era aceasta calea pe care trebuia să o urmeze şi decise să aştepte momentul. Incepu a se sătura totuşi de a repeta zadarnic în minte, atâtea planuri şi cuvinte, mai cu seamă când Bucureştiul nu-i mai oferi nimic nou, adică după ce vizitase toate stradele, toate grădinele publice, toate şantanurile. Banii erau pe isprăvite şi unchiul său Ignatie de câteva zile pomenea mereu de întoarcerea acasă; să lase toate astea în grija avocatului şi să se întoarcă. Asta îi clătina încrederea în aşteptare şi-l făcu să gândească la o hotărâre. Se gândi deci la o lovitură pe care o ticlui cam în acest chip: Se va duce la Mira şi după ce o va înspăimânta că rudele lui sunt fiare sălbatice, gata la orice, va căuta să o încredinţeze că amestecul lui între dânşii este numai pentru apărarea ei; că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII"

plecase de-acasă numai cu scopul de-a se opune faptelor lor ticăloase și că de va trebui va lupta împotriva oricui, va lupta chiar împotriva mamei lui și când totul se va sfârși cu bine va pleca purtând amintirea ei, care nu i se va șterge din piept decât odată cu viața. Se mai gândea că vre-o câteva lacrămi venite la timp ar fi de minune. Ah, dacă le-ar putea avea! Atunci ea desigur l'ar mângâia i-ar șterge lacrămile zicându-i: Apără-mă, ia-mă, mă las în voia d-tale. De ce n'ar zice-o? Și atunci să poftească tanti Pelaghia! O face el să zacă în așternut acasă, de să-i treacă pofta de umblat după avere.

Ignatie bea tacticos, bea mereu. Scopul lui Guță însă era să bea și cele două femei, pentru ca, amețiți cu toții, el s'o poată șterge frumos fără să i se simtă lipsa; și se adresă mătușe-sei care stătea mereu întoarsă:

— Mai lasă supărarea tanti Pelaghio. Bea colea cu noi. Pentru chilipir mare trebue și strădanie multă. Aibi răbdare, ce naiba!

Ea se întoarse tăcută și cu o mișcare ciudoasă, bău până la fund paharul umplut.

Prin deschizătura birtului se zărea șoseaua de intrare a Moșilor. Pe măsură ce după-amiaza înainta, șoseaua devenia tot mai populată și văzduhul devenea tot mai cețos din pricina prafului ridicat în aer. Peste drum, în fața cortului unui fotograf „la minut", un băetan striga cât îl ținea gura pentru a aduna lume, deși clienții se perindau destul de des prin ușa cortului. Spre dreapta se învârteau niște căluței vopsiți proaspăt în culori bătătoare la ochi, în ritmul orchestrei unui flașnetar; iar pe deasupra îngrăditurii restaurantului se zărea partea de de-asupra a unui „dulap" în mișcare.

Pentru Pelaghia, tot ce vedea în jurul ei, era ultima expresie a belșugului, a luxului și a plăcerii. Privea la toate astea cu ciudă, ca la un drept al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei de care toţi se bucurau afară de ea. Ea ar fi putut avea totul şi totuşi era cineva care îi lua acest drept. In tot ce i se părea bun, plăcut, nu vedea decât averea ei de care alţi se foloseau şi toţi acei ce petreceau, erau legaţi în mintea ei de un singur nume: „Mira". Ea se aştepta să o vadă peste tot: la mese, pe căluşei, în scrânciobe, dar mai cu seamă când trecea vre-o trăsură mai elegantă, sau vre-un automobil pe şosea, ea înălţa capul, sigură par'că de a o vedea. De odată scoase un oftat adânc şi sgomotos şi începu cu darul ei de a potrivi blesteme în cele mai ingenioase şi mai neaşteptate fraze, pentru care îşi potrivea gura anume, îucreţindu-şi buzele:

— Of, arde-o-ar focul cum îmi arde ea mie sufleţelul! Bubuliţa cea neagră opri-i-ar înghiţitura în gât! pune-i-s'ar noaptea în ochişori, cum mi s'a pus ea mie'n drum!

Şi făcându-şi cruce, invocă pe D-zeu, pe Maica Domnului şi pe toţi sfinţi arhangheli să-i împlinească urările. Cuvintele ei căzură întâmplător drept în mijlocul urzelii socotelilor lui Guţă, care se simţi jicnit direct.

— Mai slăbeşte-o cu blagosloveniile, tanti Pelaghio. Par'că te văd linguşindu te pe lângă ea când ţi-o fi nepoată.

Pelaghia ţâşni, de par'că o lovise peste ochi. Să se linguşească ea, cu dreptul ei? Adică ce însemna vorba asta? Că ea o să rămâe păcălită şi o să aibă nevoie să se roage de ei? Dacă avea aşa ceva în gând apoi să bage bine în cap că ea era hotărîtă să-şi ascută bine unghiile. Şi ca pentru a dovedi adevărul spuselor ei, se ridică depe scaun, întinzând către nepotu-său. degetele desfăcute şi încordate. Dar în acelaş timp, tăcuta şi zâmbitoarea Rufina, se ridică roşie dela locul ei, ca o cloşcă sburlită, strigând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tă nu care cumva tă te agăti de băiatul meu tărghito ! — pe când de cealaltă parte, Ignatie apucând pe nevastă-sa cu mâna lui puternică de cot, o trânti pe scaun.

— La balamuc, vai de capul tău !

Guţă care la amenințarea mătușă-sei, se trăsese cu scaunul înapoi, se dădu la loc privind cu un zâmbet, umilitoarea ei înfrângere. Ea nu avea pe nimeni de partea ei ; asta îi dădea şi mai multă îndrăsneală. N'avea să se teamă prea mult de rivalitate în privința stăpânirii averii. Privi la Ignatie. Trupul lui mare, cu umeri largi, era încovoiat şi sub fruntea lui încruntată, cu gene stufoase, ochii atârnau grei şi fără privire. Nimicirea aceasta îi gâdila inima ca la vederea unui monstru pus în lanțuri, când prin asigurarea lanțurilor întrevezi grozăvia făpturii.

Ignatie apucă paharul gol, îl plecă, privi pierdut la picătura de lichid ce se scurgea pe fund, apoi se scărpină la ceafă. Guţă mai ceru o sticlă de vin şi acum Ignatie duse la gură paharul plin, lăsând să se scurgă printre buze, lin, până la fund, conținutul, ținând ochii închişi, pierdut cu totul în plăcerea băuturii.

— Când are de băut, are tot ce-i trebue — gândi Guţă. La urma urmei, putea să-i facă o mică pensie, sau un mic capital să aibă de băutură, bunăoară vre-o douăzeci de mii de lei. Cât o mai trăi el îi ajunge. Şi-şi făcu socoteala că băutura putea să-i scurteze mult viața. Cu dânsul era uşor de aranjat şi atunci nevastă-sa n'ar mai fi avut încotro. Când ochii lui Ignatie începură a se înroşi, Guţă găsi potrivit momentul să-şi facă propunerea. Ce atâta tărăgăneală ? Era mai cuminte să primească vrabia în mână decât să aştepte cioara din par. Oferta lui era destul de bună şi dacă o făcea, o făcea numai cu condiția ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ignatie să-şi ia nevasta cu sila şi să plece acasă la ei, chiar a doua zi; altfel se strică totul.

In vinul ce se scurgea încet din pahar către gura sa, Ignatie, pe când asculta cuvintele lui Guţă, vedea într'o slabă licărire a minţii, prelingându-se un vis ce zăcea de mult amorţit într'un colţ al capului său. Se săturase de a mai fi, până la vârsta asta tot lucrător, să aştepte Sâmbăta pentru a-şi primi plata muncii lui şi ar fi dorit să poată fi însuşi stăpânul unei fierării, să aibă lucrători cari să lucreze pentru dânsul pe când el ar fi putut încasa imediat orice sumă venită fără să ceară socoteală nimănui, ori de câte ori ar fi avut poftă de un păhăruţ de vin. Cu douăzeci de mii de lei putea face ceva şi chiar îi mai rămâneau. Dacă Guţă făgăduia, totul era învoit. Şi întinzând şovăelnic mâna lui neagră şi boltită la mijloc, înspăimântătoare la vedere, dar pe care de abia şi-o putea purta, zise mişcând cu greu buzele a căror colţuri albeau de spumă:

— Laba!

Disperarea Pelaghiei ajunsese la culme. Va să zică nu mai era nici un D-zeu în cer care să-i vadă şi să-i trăznească? Se înţelegeau între ei şi pe ea o lăsau de-o parte. Se lepădau de ea, când fără dânsa nici prin cap nu le-ar fi dat să vie să-şi ceară dreptul lor. Era o pungăşie să se folosească de ameţeala unui om la beţie şi să-i fure partea lui. Şi lighioana de bărbatu-său, o Iudă lângă care îşi mâncase tinereţea, pe care-l îmbrăcase şi-l îngrijise de i se albise părul şi i se ofticase sufletul, acum făcea toate fără să o întrebe şi pe ea. Nu-i păsa de ea nici ca de un câine. Pârjolul tartarului să cadă pe capul lor dacă e vorba pe aşa.

Ţipă lovindu-şi pieptul şi smulgându-şi părul şi se strâmba căznindu-se să scoată lacrămile pe care ciu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

da i le înoda în gât. Nedeprinsă să bea, băutura lăsa urme vădite pe chipul ei. Faţa îi era roşie, tâmplele îi svâcneau. De-odată se sculă de pe scaun şi-l apucă pe bărbatu-său de umeri, sguduindu-l puternic.

— Deşteaptă-te adormitule! Te-ai îmbătat ca o oaie şi alţii te pradă. Uită-te la mine Ignatie şi nu te uita la nepotu-tău că e un hoţ.

Şi răcnea din ce în ce mai ameţită :

—Ignatie nu mă lăsa în disperare, Ignate, că mă omor. Să-ţi dea dreptul tău, că e dreptul tău dela D-zeu.

Bălăbănindu-şi capul sub zguduitura ei, Ignatie mormăia abia:

— Eu vreau partea mea şi gata socoteala.

Intre acestea, lumea ridicându-se de pe la mese, începu a se aduna curioasă împrejur. Pelaghia ţipa mereu :

— Aşa firește, partea ta, să-ţi dea partea ta, nu pungăşeală.

Isbi cu pumnul în masă făcând să se clatine sticlele şi paharele şi speriind pe bătrânul Pavel care clipea des din ochi, aşteptând mereu să primească ceva în cap.

— Nu mă mişc de-aici, nu plec din Bucureşti până când nu-mi iau dreptul meu. Ce credeţi voi câinilor, că sunt moartă? Decât să plec mai bine mă duc acum şi-i scot ochii, îi dau foc veneticii. O fac eu să plece din dreptul meu.

Şi tot înghiontea pe bărbatu-său să se scoale.

— Haide, haide cu mine, haidem la ea, să ne luăm dreptul nostru că e dela D-zeu şi dela Maica Domnului.

Sprijinindu-se de masă, Ignatie se ridică clătinându-se, bolborosind :

— Eu vreau partea mea şi gata!

Lui Guţă îi păru rău acum că provocase scandalul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acesta nefolositor şi care îi încurca socotelile, în loc să fi plecat în liniște şi pe nesimțite. Dar de-odată se plesni cu palma peste frunte. Intâmplarea îl conducea mai bine la scop decât planurile lui. Era minunat. Dacă ei mergeau acolo porniți pe scandal, era şi mai bine. Ii va lăsa până când scandalul va fi în toi, apoi dând vraişte printre ei, ceiace nu-i era greu să facă, se va arunca la picioarele Mirei, declarându-se protectorul ei. Rezultatul era sigur.

Schimbând pe neaşteptate atitudinea, începu tare adresându-se lui Ignatie:

— Are dreptate femeia d-le! Bravo tanti Pelaghio, aici am vrut să te aduc. Până când să răbdăm? Să-ți dea dreptul d-tale şi chiar acum, pe loc. Nu mai putem aştepta nici un minut. Să luăm cu forța, dacă nu ne dă de bună voe — şi lămuri pe cei ce întrebau de pricina scandalului:

— Are niște bani la una care vrea să-i tragă clapa şi vrea să se ducă să-i ia. Are dreptate săraca!

Chelnerul veni nechemat să facă socoteala căci se temea ca scandalul să nu iasă în paguba lui.

Roşcovana Rufina, care în tot timpul scandalului stătuse gata să sară spre a lua apărarea lui fiu-său, se mai potolise deçând văzu oarecare înțelegere; şi în timp ce Guță ridicând pe bunicu-său de braț, îi înfunda pălăria în cap, Pelaghia grăbită să plece îşi tot potrivea părul sub barizul pe care îl strânse apoi împrejurul gâtului, repetând cu voce mai potolită dar hotărâtă:

— Acolo, la venetica, chiar acum...

Lumea adunată împrejur începu a se rări, întorcându-se fiecare la locul său şi comunicând altora:

S'au potolit. O daraveră de niște bani.

Vederea casei boereşti turnă o răceală peste por-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nirea lor. Pelaghia se simți străbătută de un fior. Deschiseră poarta cu oarecare sfială. Curtea era pustie. Trecură prin fața ușei principale uitându-se lung la ea, dar nu îndrăzniră nici unul, nici să sune, nici să atingă clanța. Ocoliră casa până în dosul ei la bucătărie. Încercară la ușă. Era încuiată. Servitoarea nu era acasă. Se întoarseră împrejur privind iarăși amănunțit zidurile celor două caturi și curtea impunătoare cu copacii ei bătrâni. Guță așeză pe bătrân pe trepte și Ignatie bălăbănindu-și capul greu, se lăsă cu voluptate să cadă alături. Rufina, în poartă, privea dealungul străzii nerăbdătoare. Era stăpânită de o emoție de mireasă ce așteaptă o declarație și nu-l uită cu ochii pe fiu-său care plimbându-se de-a lungul curții, făcea proecte de noi aranjamente. El se mira cum de nu există un grajd în curte și își evoca scenele din trecut când învăța să mâie armăsari cu vizitiul lui stăpânu-său. Trecu în dosul casei ca să chibzuiască asupra locului pentru grajd.

Alături de bărbatu-său, Pelaghia părea preocupată. Impresii necunoscute încă, o încremeneau. Privea lampa suspendată deasupra scării, stâlpii albi pe care se cățărau viță înflorite de salcâm albastru, trotuarul curat de mozaic dealungul casei. Asta era aceia ce ea râvnea! Dar ce putea face ea cu toate acestea? Prin geamurile ce luceau în lumină, nu se vedea nimic înăuntru. Ea simți o răcoreală alunecându-i pe șira spinării. Era lumină înăuntru? Era întuneric? Ce se petrecea în acel moment, în haosul acela de odăi? I se părea că ceva mistic, turburător, amenințător stăpânea înăuntru. Apoi și-o închipui pe Wanda așa cum putea să-și închipue ea o femee elegantă și impunătoare: cu părul alb, buclat, în rochie cu trenă, cu degetele pline de inele.

O femee de acelea în fața căreia ea nici n'ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îndrăsnit să crâcnească. Privea cu sfială către geamuri de teamă să nu-i zărească undeva chipul care ar privi-o fix şi nimicitor. Dar ea era moartă şi Pelaghia o vedea acum în cimitir, sub pământ sfărâmată de putreziciune. Ea respiră uşurător. Privi cu îndrăsneală geamurile. Nici o viaţă nu mişca după ele. N'avea de ce să-i fie teamă. Nimeni n'o oprea; ea putea să intre acolo şi să ia orice, să distrugă orice. Un simţământ de dispreţ îi umflă pieptul şi îi îndreptă spinarea încovoiată până atunci. Lux, mofturi; nu-i trebuiau ei fleacurile astea. Ei îi trebuiau bani, dreptul ei.

Fruntea începu a i se înfierbânta din nou, cu atât mai mult, cu cât ea singură se silea să-şi revie din sfiala ce o cuprinse. Şi scuturând pe bărbatu-său care adormise alături, începu din nou să-i înşire aceleaşi cuvinte de-atâtea ori repetate, pentru a întreţine, sau mai curând a trezi în el un pic de aţâţare. Orice urmă de şovăială îi pierise şi din potrivă, era nerăbdătoare să dea ochii cu Mira.

Peste o bucată de vreme servitoarea se întoarse acasă. Cum intră în curte îi recunoscu.

— D-ra nu-i acasă, zise ea posomorâtă.

Pelaghia se ridică venind către ea.

— Mă rog d-tale nevastă, ia deschide colea să intrăm înăuntru. Trebue să aşteptăm pe duduca D-tale. Doar nu suntem vite să stăm pe afară, că de, suntem şi noi ceva mai dihai de cât dumneaei. Uite, — şi arătă pe Ignatie care moţăia,—dumnealui e frate cu cucoana cea bătrână şi averea asta nu e numai a dumneaei, că şi noi avem dreptul la ea.

Servitoarea tăcu încurcată, se duse până în fund la bucătărie, intră înăuntru, apoi eşi în dată încuind bine uşa pe din afară şi trecând pe lângă Pelaghia, îi zise:

— Să mă duc să iau cheia, că nu e la mine; am lăsat-o la o prietenă. — Şi eşind pe poartă gândi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Puteți să așteptați voi mult și bine ; nu deschid nimic până nu vine D-ra.

* * *

Mira și Mihai porniseră spre pădure. Rucăreanu îi rugase ca ducându-se, să-i culeagă ramuri lungi de ederă pentru piedestale. Căldura părea mai potolită de când soarele se înclinase înspre coborâș. Părăsind adăposturile lor de umbră în care ațipiseră de căldură păsărelele începeau a eși una câte una străbătând iute, cu exactă și ușoară măestrie, drumul încâlcit, de pomi al văzduhului pădurii și scoțând câte un ciripit prelung ce se înălța înăbușindu-se în broderia grea de frunze a bolții. In sus, printre frunziș, frânturile albastre de cer păreau mici laiuri de infinit. Pădurea toată se deșteptă din toropeala în care o adâncise căldura de peste zi. Pământul părea că respiră mai ușor și deși nu adia nici un vânt, se simțea viața ce începea să palpite în toată firea ușurată. La fiecare pas se simțeau gângăniile sbughind în umbră, se simțea la fiecare pas vibrând veșnicul instinct de apărare ce trăda miile de vieți ascunse în ierburi prin mișcări atât de spontane că ochiul nu le putea prinde. Doar musculițele și țânțarii jucau nepăsători, în grupuri, la înălțimea capului, neînspăimântați de nici o atingere, vrăjiți de purpura razelor de amurg.

Mihai și Mira, după o lungă plimbare prin pădure, ajunseră într'un luminiș în preajma lacului. In partea aceasta lacul formează un mic golfuleț, gâtuit fiind de o bucată de țărm ce coboară în apă, în formă de cot, în capătul căruia un buchet de sălcii fac un adăpost umbros. Apoi lacul cotește lărgindu-se, ascuns după o insulă de trestii. Pe luciul de opal al apei, umbrele lungite ale sălciilor păreau spărturi largi prin care se vedeau adâncuri de gol. Soarele lăsându-se în partea cealaltă a pădurii, în colțișorul acesta, lumina rămânea

www.transilvania.ro/mdr/1901-1932

puțin mai umbrită și vecinătatea apei rărea uscăciunea aerului. In jurul golfulețului pădurea ocolește într'un contur colțuros, deschizând rărișuri ce se pierd în umbra copacilor cari închid de pretutindeni luminișul. Doar limba de apă pare o cărare de argint pe care par'că se așteaptă să alunece o corabie de purpură, purtând vre-o făptură de o fantastică divinitate, ce ar veni să patroneze o slujbă sfântă. Părea în adevăr un templu, cu bolta de de-asupra de un albastru curat, pe care nici un abur de nor nu se mișcă, un templu ascuns, deschis numai către cer, în care fiecare ființă, fiecare lucru din lăuntru, își îndeplinește slujba pentru care este menit. Și fiecare ființă, fiecare lucru, își trimite către bolta înaltă, ca o rugăciune mută, ca o exalare parfumată, prinosul lor de frumuseți de o majestuasă inconștiență.

Ținând pe Mihai de mână, Mira se înălță în vârful picioarelor privind peste tufișuri.

— Par'că ar fi o barcă sub sălcii, Mihai, nu ți se pare și ție ?

Fără a mai aștepta răspuns, porni în goană într' acolo și când ajunse sub sălcii, strigă făcând semn cu mâna :

— E o barcă Mihai, vino repede.

Din depărtare glasul ei suna purificat, larg, cristalin. Mihai alergă la ea. Barca de pescuit a lui Rucăreanu se legăna ușor pe apă.

— Vino Mihai, vreau să ne plimbăm pe lac,—se ruga Mira și ochii ei scânteiau de bucurie căpilărească.

Se așezară în barcă. Mihai apucă lopețile și după câteva vâsliri șovăelnice, barca se depărtă de țărm, apoi se pierdu printre tufele de trestii cari însemnau după bunul lor plac, cărări de ape. Lacul se lărgea rotund și insulele de trestii, rămâneau departe, pe lângă țărmuri. Mihai lăsă lopețile și întinse brațele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

către Mira. Ea le întinse pe ale ei. Se priveau tăcuți drept în adâncul ochilor și din privirea unuia într'a celuilalt, pătrundea ceva ce le umplea inimile ; și când sufletul le ajunse pe buze își rupseră privirile îngreuiate. Apoi își surâseră amândoi, fără să-și spună vre-un cuvânt.

Mihai apucă lopețile și începu din nou să vâslească. Suprafața apei era acoperită de un puf ușor, suflat de pe arbori de vreun vânt în treacăt și unde ajungea vre-o rază de soare, se adunau grupuri de țânțari ce jucau deasupra apei, cu aripioarele lor străvezii lucind în lumină. Câte o rândunică trecea săgeată printre ei, plesnind din vârful aripelor înmuiate în apă; ei se risipeau o clipă, apoi se adunau iar.

Mira voi să lopăteze și ea, și se ridicară pentru a schimba locurile. Barca se plecă într'o parte și ea se sprijini de Mihai care o prinse în brațe cumpănind în acelaș timp barca din partea cealaltă. Câteva clipe stătură îmbrățișați, legănându-se după mișcarea bărcii. Mira se lăsă, alunecând din brațele lui Mihai și se așeză pe banca dinspre lopeți.

— Te-ai speriat? o întrebă el.

— Nu, de ce? Nu mi-e frică atunci când sunt lângă tine. — Și adăugă zâmbind, cu o emoție tainică ce îi îmbujora obrajii.

— Și apoi n'are ce face frica la mine, nu mai am loc pentru ea.

Mihai o privi fericit și făcu o mișcare către dânsa.

Ea se necăjia râzând, silindu-se să vâslească.

— Stai la un loc. Nu vezi că nu merge barca dacă te miști mereu?

— Pentru că nu știi să lopătezi. Și Mihai îi apucă lopețile peste mâinile ei, vâslind din partea lui în sens invers ca să o învețe.

— Acuma știu, lasă-mă pe mine!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar voind să vâslească singură, lopeţile se întorceau în lat şi nu puteau prinde apa ce luneca peste tăişul lor. Ea se încrunta, silîndu-se să poată vâsli bine. Oboseala îi îmbujorase faţa; pălăria legată cu panglici sub bărbie, îi alunecă pe ceafă. Câteva şuviţe de păr îi căzură peste frunte, peste fruntea ei foarte albă, puţin boltită spre colţuri, ceia ce îi dădea o expresie de inteligenţă. Mihai râdea de sforţarea ei şi ea se supără la început, apoi râse împreună cu el din toată inima. Barca condusă rău se apropia de ţărm.

In partea aceasta pădurea se răreşte. Doar un desiş izolat de arbori bătrâni, uitaţi de multă vreme de topor, un desiş mic dar strâns şi umbros, predomină partea aceasta a pădurii care se rotunjeşte în jurul lacului, într'un tufăriş din ce în ce mai rar.

— Trebue să fie ederă acolo; să coborâm aici, — zise Mira.

Apropiară barca de mal şi Mihai sări pe pământ; apoi plecându-se, prinse barca ţinând-o până ce Mira coborâ la rândul ei. Orizontul înaintea lor era larg, deschis şi senin. Surâsul acela imens de frumuseţe al naturei, făcea să le surâdă inimile. Albastrul cerului se oglindea răcoritor în fundul apei.

— Ai putea să-mi lămureşti culoarea lacului, Mihai? — întrebă Mira —. Cerul îl zugrăveşte cu albastru, oglindindu-şi faţa în el şi totuşi el rămâne verde. E un albastru cu sclipiri verzi întocmai ca ochii tăi. Şi ea îl privi în ochi cu adâncimea sufletului ei îndrăgostit.

Mihai o cuprinse peste umeri. Ea, cu o mişcare instinctivă de cochetărie, se trase în lături şi zise repede arătând spre malul din faţă:

— Uite flori de nufăr acolo. Niciodată n'am avut în mână o floare de nufăr, şi ce mult îmi plac!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu gândul aiurea, ea se lăsă cuprinsă în neştire de îmbrăţişarea lui Mihai.

— Ce singurateci sunt şi cât de suavi în albeaţa lor!

— Pe toţi ţi-i aduc dacă vrei tu, — zise Mihai, lipindu-şi obrazul de al ei.

— Nu pe toţi, numai unul adu-mi. Lasă-i pe ceilalţi să se bucure de singurătatea şi frumuseţea lor. Pe unul din ei însă, l-am ursit să-mi poarte în frunzele lui uscate, ziua aceasta, ca s'o păstrez toată viaţa. Şi acela va fi cel pe care-l vei alege tu. Adu-mi-l!

Mihai îi prinse mâinele.

— Vino cu mine.

— Nu, du-te singur; eu voi căuta ederă în timpul acesta; du-te!

Mira avea ceva de halucinat în ochi. Ziua aceasta cu tot plinul ei de iubire, de libertate, de frumuseţe o ameţea. Simţea nevoia să-l privească pe Mihai din depărtare, o clipă măcar. O clipă să rămână singură cu fericirea ei, să-i măsoare cuprinsul. Privea printre genele tremurătoare pe Mihai depărtându-se pe apă frumos şi singur în splendoarea singuratecă a naturii şi sufletul ei de copil sta năpădit de mistere din basme neînţelese şi închipuiri fantastice. Mihai îi strigă ceva. Ea vru să-l audă dar nu înţelegea cuvintele lui. Işi aminti de ederă şi alergă spre desişul de stejari. Văzduhul îi sorbea sgomotul paşilor. Doar vre-o ramură uscată trosnea uneori sub picioarele ei, cu un sunet deschis, clar, care era un acompaniament al tăcerii. Pe trunchiul unui stejar umbros, Mira zări un des ţesut de viţe grase de ederă; dar jos la rădăcină un stufăriş spinos, o oprea să se apropie. Ea trebui să ridice braţele pentru a culege ştuviţele de ederă din susul arborelui. In rochia ei neagră, de muselină, trupul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei părea subțire și diafan, ca o libelulă. Din părul ei negru, strâns într'o panglică la spate, scăpau câțiva mici cârlionți ce se alintau pe ceafa albă și pe obrazul ei puțin înbujorat. Părea o floare crescută acolo sub ocrotirea copacilor bătrâni. Zgomotele ce se năsteau din ruperea viților, alunecau atât de fin, atât de larg în spațiu încât Mirei i se părea că ele se scufundă într'o mare adâncă. O șopârlă trecu ca o părere peste picioarele ei. Ea tresări și se întoarse. Barca nu se mai vedea. În fața ei, peste lac se întindea un orizont deschis, îndepărtat. Nici un sgomot nu se mai auzea.

O libelulă trecu prin fața ei cu sborul lin, tăcut și mândru. Mira privi împrejur. Era cu desăvârșire singură. Din niște trestii din partea cealaltă a lacului, se înălță în văzduh o barză, mișcând aripele ca o salutare, și se adânci în depărtare. Apoi nemișcarea rămase iar întreagă. Mira simți atunci un vag fior de frică. Cu privirea încordată căuta pe Mihai. Ar fi voit să-l strige; dar în acelaș timp de după sălcii, dinspre apă, se ivi un cap care o privi zâmbindu-i. Ea încercă un sentiment de spaimă care oprindu-se la jumătate, se prefăcu într'o liniște nespus de dulce. I se păruse o clipă că ar fi un străin; dar era un străin așa de frumos, așa de drag, că ea nu dorea altceva decât să vie să o ia, pentru a o robi pe toată viața.

De odată în mintea ei se înjghebă un joc:

Adică ea ar fi o fată frumoasă de împărat, rătăcită într'o insulă pustie și el un prinț exotic, care venind la vânătoare, o găsește și se îndrăgostește de ea.

Repede își înodă câteva vițe de ederă în jurul frunții și altele în jurul mijlocului.

Barca înconjură pe după sălcii și se apropia de mal. Mihai coborâ, aducând floarea de nufăr. Alergând, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brațele întinse, Mira îi eși înainte. El fu în adevăr surprins și rămase privind-o extaziat.

— Ești zâna pădurii tu?

— Sunt zâna pădurii și tu ești prințul indian care ai venit să mă ei și să mă duci într'un palat frumos, unde totul să fie frumos, frumos ca tine.

Îi cuprinse gâtul cu brațele, ținând fața în sus și linia bărbiei se întindea în toată elasticitatea ei într'un contur grațios ca la păsări când vor să înghită apa. El se înclină către ea, prinzând-o într'o îmbrățișare și se sărutară nesfârșit. Sub sărutul acela, năștea în ei o patimă pe care nici unul dintre dânșii n'o cunoscuse până atunci.

Ea se lăsă să alunece din brațele lui Mihai și îngenuchie în iarbă. El îngenunchie lângă ea ținând-o de mijloc, își rezemară capetele unul de altul și rămaseră îngenunchiați în fața orizontului deschis.

— Mira, simți tu cum ne binecuvântează natura?

Ținând mereu fața ridicată, ea respira greu ca de oboseală.

— Privește cum vibrează în sus văzduhul, Mihai. Par'că e o pizderie de fulgi de argint ce pornește de lângă ochii noștri și se înalță până în adâncul cerului. Par'că cerul ar începe drept de lângă ochii noștri. Uită-te bine, vezi? Ne plouă lumină Mihai.

Ea îi luă o mână între ale ei.

— Spune-mi drept Mihai, poate fi în clipa aceasta cineva mai sus ca noi, mai fericit ca noi? Nu suntem noi niște zeități? Ce frumusețe, ce fericire mai mare poate cunoaște vre-o zeitate? In clipa asta noi suntem zeități Mihai.

El îi strânse capul la pieptul lui și își mângâe fața de părul ei.

Buclele părului lor negru, aproape de aceiași culoare se uneau contopindu-se. Doar ochii lui albaștri, mândr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi îndărătnici nu se înfrăţeau cu ochii ei negri, umezi de duioşie. Dar fineţea pielei, claritatea liniei profilului, sunetul glasului care la amândoi era alintat ca la copiii prea mult iubiţi, îi făcea să pară fraţi de aceiaşi vârstă. Amândoi erau la prima lor dragoste şi el nu cunoştea mai mult din iubire ca dânsa, ci dinpotrivă : având totdeauna în aversiune dragostele ce i se arătaseră până atunci, se lăsa luat cu mai multă sfială decât ea, de dragostea aceasta. Pe când ei, toate i se păreau firesti. Sufletul ei desvoltat în mijlocul unei vieţi plină de nelămuriri, învăluit ca într'o mreajă de poveşti fantastice, nici odată argumentate, era lăsat în voia fanteziei şi orice minune i se părea cu putinţă. Totuşi toată acea lume bizară a minţii ei, fusese până atunci vagă, pierdută într'un orizont nesigur. Acum pentru întâia dată o trăia în realitate şi pentru întâia dată o uimea.. Privea la băiatul acesta frumos, cuminte şi bun, care o iubea aşa dintr'odată, îşi dădea seama că e tânără, bogată, stăpână pe viaţa ei şi tot acest bine, toată frumuseţea ce o înconjura şi care îi surâdea binecuvântând-o, toate i se păreau un vis. Şi faţă de toate acestea par'că se aştepta să capete de-o dată aripi amândoi să se înalţe desrobiţi de pământ. liberi în tot văzduhul, stăpâni peste întreaga fire.

Ea continuă ameţită :

— E oare în adevăr totul aşa de desăvârşit cum îmi pare mie? Nu pot crede că sunt o fiinţă pământească, că ceasul acesta se va sfârşi. Par'că visez. Visez un vis de lumină. Frumuseţea ta e lumina visului acesta Mihai.

Lacul începuse a se împurpura cu încetul şi umbrele trestiilor se întindeau tot mai lungi pe apă. Câţiva nouraşi subţiri, furişaţi pe nesimţite, se destrămau lenevos pe cer.. Un suflu cald de vânt abia simţit, venea dinspre pădure. Câte un bondar sbârnâia drept

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe lângă urechile lor şi fluturi de seară cu aripi catifelate, sburau greoi pe aproape de pământ, tăcuţi şi orbi. Ziua îşi apleacă încetul cu încetul genele lungi de umbră; şi umbrele ce cresc dau mai mult relief tufişurilor, arborilor: toate par mai invoalate, mai estompate, mai gătite. Mireasma pământului ne mai fiind absorbită de soare, se exală puternic, plutind în valuri de adieri pe suprafaţa lui şi în larga bae a văzduhului, toate fiinţele dăruite cu harul sburărei, vin să se scalde în purpura apusului. Mici de tot, îngenunchiaţi în iarbă, cu capetele alipite, Mira şi Mihai stăteau muţi, vrăjiţi. El simţi de-odată o picătură caldă căzându-i pe mână. O privi; ochii ei erau plini de lăcrămi.

— Mira, dragostea mea!

Şi Mihai ii sărută mângâios ochii înlăcrămaţi.

— De ce plângi Mira? Mă dor lacrămile tale.

— Lasă-mă, zise ea şoptit. Imi face aşa de bine. Mi-e sufletul prea plin. Trebue să se reverse într'un fel când cuvintele nu mai folosesc la nimic. Ascultă Mihai, mi-aduc aminte în clipa asta de o poveste pe care am citit-o cândva, nu ştiu unde: Povestea cântului. Ascultă ce frumoasă e: Cineva iubea şi într'o seară când totul e învăluit în lumina caldă, purpurie a apusului, când frunzele tremură uşor pe crengi, iar câte o pasăre întârziată planează înspre soare—apune, într'o astfel de seară a voit să-şi spue dragostea fiinţei iubite. Dar toate cuvintele pe care le spunea nu-i răcoreau inima şi simţea acolo înăuntru ceva mult mai frumos şi mai puternic. Şi pentrucă nu putea să arate ce simţea, a început să plângă de necaz. A plâns mult, mult, apoi cu încetul a simţit în suflet o linişte dulce, o înseninare. Părea că ii vibrează în suflet coarde de harpă şi atunci privind adânc în ochii dragi în seara aceia minunată, a început să cânte. Din ochii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dragi isvorau lacrămi și cântecul devenea mai frumos, mai cald. Și toată lumea a început să cânte după cântecul acela, căci fiecare avea un dor în inimă și fiecare cânta așa cum înțelegea el iubirea. De atunci e lumea plină de cântec.

Vorbea ținând ochii mari deschiși către orizont ca și cum ar fi văzut toate acestea petrecându-se în orizontul acela. Coronița de ederă rămasă în părul ei și privirea halucinată, încălzită de urma lacrămilor se potriveau cu cuvintele ei până la desăvârșire. Mihai o privea cu adorare. Părea în adevăr o zeitate de gingășie, de duioșie și dragoste.

Sunt rare clipele când proza ridicolă nu se furișează în poezia vieții. Sunt totuși clipe binecuvântate de D-zeu în cari totul se armonizează într'un complect de frumusețe atât de desăvârșit, încât și ridicolul rămâne înmărmurit și fără putere. Sunt clipele sfinte din viață. Pentru Mira și Mihai, clipa aceasta era o clipă sfântă. Și ca să o desăvârșească, dinspre bisericuța din sat venea plutind pe de-asupra copacilor, melodia ce o lasă sunetele de clopot ce se sting în depărtare. Ei surâseră amândoi de-odată ca la ivirea unui lucru pe care îl așteptau. Acum totul era complect. In această biserică a lui D-zeu în care totul e sfânt pentrucă totul îndeplinește porunca Creatorului, doar un sunet de clopot mai, trebuia ca să desăvârșească slujba divină.

—Suntem cununați Mira. Ne-a cununat D-zeu și numai D-zeu ne va putea despărți!

La orizont roșul amurgului se stinsese lăsând în urmă-i o pulbere aurie. Ei își aduseră aminte că trebuiau să plece. Ea zise:

Se înserează Mihai. Vino să luăm ederă și să ne întoarcem.

Cu brațele încărcate de vițele curgătoare se așe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zară în barcă. Mihai lopăta. Ea era puțin obosită. Tufele de trestii rămâneau în urmă ca niște palate plutitoare pe lângă care ei treceau și revărsate din barcă, câteva fire lungi de ederă, tăiau ușor apa cu tulpina lor subțire. Când ajunseră acasă, Rucăreanu îi aștepta gata de plecare.

Nu se stinsese încă lumina zilei când ajunseră în oraș. Ajuns în dreptul casei sale, Rucăreanu se coborâ. Era mai bine să-l lase pe Mihai singur să o conducă pe Mira. De sigur aveau să-și mai spună un ultim cuvânt, un „bună seara" mai altfel.

Rămași singuri, Mira și Mihai obosiți de fericire, încercau un simțământ nou. Pentru întâia dată eșiau pe stradă, împreună, ei singuri. Și acum aveau să treacă prin străzile principale, printre atâta lume cunoscută, amândoi în automobil, ca soț și soție, îndreptându-se către casă, casa lor. Nu-și spuneau nimic. Își strângeau mâna în taină, se priveau adânc, zâmbind și suspinând din când în când de greutatea mulțimirii.

Când se apropiară de casă, Rufina era încă în poartă. Mira crezu că e servitoarea și nu-i dădu luare aminte; însă Rufina o cunoscu de departe și repezindu-se către ceilalți le dădu vestea;

— Vine, vine!

Guță, între unchiu-său și mătușii-sa, îi ațâța;

— Bagă de seamă, nu te lăsa de loc, n'are dreptul să stea în casă; ori dacă îl are ea, îl avem și noi. Trebue aranjat asta acuma, azi și numai cu gura poți s'o scoți la capăt. Trebue speriată sdravăn.

Apoi adresându-se către unchiu-său pe care îl îmboldea ori de câte ori da să închidă ochii:

— Și mai cu seamă D-ta, auzi? Trebue să te repezi la ea cu pumnul cel mare al d-tale. Când l'o vedea îți dă tot de frică. Rămâi stăpân aici, înțelegi?

Automobilul alunecă puțin mai departe de portiță,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în dreptul unor tufe de trandafiri, cari astupau oare cum vederea în curte.

Nici Mira, nici Mihai nu văzură pe cei dinăuntru. Ochi în ochi îşi luau rămas bun.

Ea îi şopti: „Mâine".

Strada era deşartă în partea aceia. Ei se sărutară repede, furişat; apoi ea coborâ. Din poartă mai întoarse capul, îi zâmbi şi întinzând gâtul către el mai zise odată:

„Mâine".

Apoi intră.

Când văzu pe cei din curte Mira rămase un pas în loc, nehotărâtă. Apoi înaintă, încet, şovăelnic, privindu-i uimită. Le dădu bună seara. Nimeni nu-i răspunse decât Guţă, care îşi ridică pălăria tăcut.

Mira sună. Pelaghia simţea urcându-i-se furnici dinspre picioare la cap.

— Nu e aici madama, — zise ea şi cu o mână tremurătoare îşi aşeză broboada sub bărbie—că dacă i-am spus să-mi deschidă, a trebuit să-mi întoarcă spatele şi să plece. De, o fi auzit ea vorbindu-se ceva prin casă, că altfel cum? Da deschide, lasă, că trebue să ai d-ta vre-o cheie, că doar nu eşti la cheremul slugii.

Mira se scuză încurcată.

— Dac'aşi avea cheia, v'aşi pofti înăuntru. Dar aşteptaţi numai puţin; trebue să vie îndată.

— D'apoi nu e nevoie de atâtea pofteli — reluă Pelaghia, — că nu suntem nici noi aşa de străini de casa asta. Putem aştepta cum aştepţi şi d-ta. Şi poate mai degrabă d-tale ţi s'ar cuveni s'aştepţi că de, noi suntem ceva mai de aproape, nu de pe drumuri. Că acuma va să zică, dacă suntem în judecată n'are nimeni dreptul şi dacă îl ai d-ta s'ar cuveni să-l avem şi noi. Nu se ştie cui o veni partea. Şi s'ar cădea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fie celor cu dreptul, nu a străinilor. Iaca aşa ne-am vorbit cu toţii.

Şi arătă cu mâna către ceilalţi, întâlnind în acelaş timp, privirea aţâţătoare a lui Guţă, ceia ce îi spori limbuţia. Bărbia îi tremura din ce în ce mai tare; pometii i se păreau de un roşu vânăt.

— Şi mă rog d-tale s'o mai isprăveşti cu stăpânirea că nu te cunoaşte nimeni pe d-ta. N'ai obraz să te înfigi în averea cumnată-mi. Uite, tată-său olog, frate-său bolnav, soră-sa, nepotu-său, am ajuns să stăm pe scară la uşa ta şi tu să te lăfăeşti înăuntru. Deschide uşa mai repede, că acum trec prin ea cu tine cu tot.

Mira încremenită se lipise de uşă, privind pe toţi cu ochii mari deschişi şi dinţii îi stăteau încleştaţi.

In timpul acesta, automobilul făcând un mic înconjur pentru a întoarce, trecu pe dinaintea porţii, şi Mihai privi printre gratii. Văzând adunarea aceia, opri brusc automobilul, care mai dădu puţin înapoi până în dreptul porţii. Mihai se ridică în picioare să vadă mai bine. Pelaghia dând mereu din mâini, striga cât putea:

— Să pleci de-aci neruşinato, venetico, adunătură!

Guţă, trecând pe lângă Ignatie, ca din întâmplare, îl împinse cu cotul către Mira. Ignatie se opri la câţiva paşi de ea, scuipă şi se scărpină la ceafă. Rufina cu priviri repezi ca de vrabie, se uita când la fiu-său când la Mira cu vădită intenţie neruşinată, pe când Guţă aştepta cu încordare momentul ca pe o pradă.

Dintr'o privire, Mihai înţelese despre ce era vorba. Sări din automobil şi veni aproape alergând la Mira. Pelaghia neaşteptându-se la asta, se dădu înapoi. Mihai apucă pe Mira de mijloc, trăgând-o către el.

— Lasă-i Mira, haidem.

Cu o mişcare instinctivă Guţă se repezi către el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar în acelaş timp, el însuşi se simţi isbit cu putere. Ca o fiară care vede răpindu-se hrana puiului său, Rufina, îmbrâncindu-l la o parte, se repezi către Mira.

— Iii căteaua! De aetea îmi erai! Umbli cu handralâcul după tine? Cătea, tpurcătiune!

Ii apucase rochia de pe un umăr sfâşiindu-i-o, pe când cu celălalt pumn ridicat în aer sta gata să o loveaască.

Cu o singură isbitură Mihai o descleştă de Mira şi o trânti jos. Ceilalţi stăteau nehotărâţi. Guţă îşi dădea seama îndată că dacă sărea la bătae putea să aibă de-a face cu poliţia, mai cu seamă că era în casă străină. Indemnă totuşi pe unchiu-său.

— Nu-i lăsa să plece, sări la ei, n'auzi? Nu te alegi cu nimic!

Ignatie, punându-i o mână pe umăr se rezimă greu de el.

— Mie să-mi dai tu partea mea şi pe urmă gata.

Adăpostind pe Mira cu trupul lui, Mihai într'o atitudine de luptă, aştepta. Dar nimeni nu înainta către dânsul. Pelaghia, privea toate acestea uimită şi cu oarecare satistacţie. Ignatie asculta cu ochii împăienjeniţi pe Guţă care ii şoptea ceva cu gesturi scurte pe când grasa Rufina se ostenea cercând să se ridice de pe jos.

Mihai nu-şi dădea seama de măsura forţei acestor oameni şi ce erau în stare să facă. Gândul că-şi apără iubita ii dădea un curaj nebun. In clipa aceia simţea că ar fi sdrobit pe oricine s'ar fi apropiat de dânsa.

Dar de-odată ii trecu prin minte că, mai întâi ea trebuia ferită de orice neplăcere; şi apropiindu-se de poartă eşiră, închizând-o repede în urma lui, căci Rufina care isbutise să se ridice, alerga spre ei.

— Urcă-te în automobil — strigă el Mirei ţinând poarta pe care Rufina o sgâlţâia puternic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O clipă el privi pe bestia aceasta cu ochii însângeraţi de necaz, dar nu era să-şi pue mintea cu o femee. De ce nu veneau ceilalţi? Şi pentru a scăpa mai curând de ridicolul acestei situaţii, sări şi el în automobilul aproape în mişcare. Fiindcă n'avea pietre ca să arunce, Rufina în turbarea ei, arunca în urma automobilului cu pumni de ţărână din straturile de trandafiri, ţipând mereu:

— Ho, ho, tpurcătiune, cătea!

Mira simţea un frig grozav în tot corpul. Dinţii îi clănţăneau, mâinele îi erau de ghiaţă. Mihai strângându-i capul la piept o mângâia:

Fii liniştită Mira, nu-ţi fie teamă de ei. Nu sunt eu lângă tine să te ocrotesc, să te iubesc? Ce bestii! Dar lasă, să nu ne mai gândim la ei.

Dar Mira se simţea în adevăr rău. Acele clipe lungi în care inima îi stătuse strânsă, fără bătăi, neştiindu-l pe Mihai aproape şi crezându-se pierdută, îi îngheţase tot sângele. Nu-şi putea descleşta fălcile şi tremura toată.

Automobilul se opri în faţa casei lui Mihai. D-na Vladeş aţipise pe un divan sub fereastră. Ii auzi venind şi le eşi înainte. Mihai se opri în faţa ei, susţinând mereu pe Mira de mijloc.

— Mamă, — zise el privindu-le pe rând pe amândouă, — e Mira.

D-na Vladeş îi întinse braţele şi Mira strângându-se la pieptul ei porni într'un plâns ce o înăbuşea. La privirea mirată a mamă-sei, Vladedş îi făcu un semn punându-şi un deget pe buze. Conduseră pe Mira în casă şi o aşezară pe divan. D-na Vladeş nu înţelegea nimic.

— Tremuri drăguţa mea, ţi-s mâinile înghеţate. Trebue să-ţi dăm ceva cald.

Şi plecă pentru a prepara un ceai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihai culcă pe Mira pe divan în locul mamă-sei și o înveli cu șalul ei, vorbindu-i drăgăstos :

— Aici nimeni nu-ți va face niciodată vre-un rău Mira.

Potolită din plâns, ea ținea ochii mari deschiși. Dar capul îi era gol și ea nu putea înțelege dacă ceiace o lovise mai mult era teama asupra persoanei ei însăși, sau răutatea și lăcomia oamenilor pe care întâia dată le cunoștea. Gândurile i se încâlceau ; nu mai știa unde se află. Revăzu atunci casa copilăriei ei : Un monument ale cărui ziduri închideau eleganța lucitoare, grea, pustie, care o privea cu ochii morți ai geamurilor negre și a cărui poartă era păzită de o haită de câini flămânzi. Un fior ca de frig o făcu să tremure. Se strânse la pieptul lui Mihai privind în jurul ei.

Odăița în care era, i se păru sărăcăcioasă ; dar umbra amurgului o acoperea cu un văl de taină, bun și cald. In ochiul de lumină al ferestrei, doar figura lui Mihai, plecată asupra ei, se clarifica. El surâdea îndrăgostit, ocrotitor.

Cântec, lumină, splendoare, fericire, toate bogățiile lumii, se reflectau în surâsul acela și ea le sorbi adânc în inimă, închizând ochii. Emoțiile zilei acesteia o obosiseră. Simți cum mintea îi amorțește, pierzându-se în beatitudinea conștiinței fericirii. Frumusețea și dragostea lui Mihai, o învăluiau ca o mângâere. Ea îi cuprinse gâtul cu amândouă brațele, își culcă capul aproape de umărul lui și adormi acolo, încrezătoare și fericită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II-a

Vis de groază.

Era în ultima lună de vară. Bătrâna verandă întinerise de viaţă nouă, de dragoste, de veselie.

Patriarhala linişte, ordinea monotonă, se sparse ca un geam mohorât în mii de ţăndări, prin care pătrundea mlădiţa plăpândă a tinereţii cu uriaşa putere ce insuflă natura vieţii proaspete.

Acum, tânăra D-nă Vladeş era aceia care se ridica dela masă, cu o săltare sprintenă, spre a lua din prag bucatele din mâinile tremurătoare ale babei Maria şi cu aerul ei comic de gravă gospodină îşi servea bărbatul şi pe noua-i mamă cu mai multe sărutări decât feluri de bucate.

Dar nevinovata desordine, care îmbrăca ca o rochie de primăvară vechea gospodărie, era atât de plină de drăgălăşie, că nu dădea răgaz nici unei neplăceri să-şi arate faţa. Se necăjeau unul pe altul pentru a face pe celălalt să râdă cu gura plină, sau se ridicau deodată dela masă fugărindu-se prin odăi şi cel învingător potolea spaima celui prins cu nesfârşite sărutări; apoi, pocăiţi, se întorceau îngenunchind de-o parte şi de alta a bătrânei mame care îi priviea cu fericire.

In potriva închipuirilor ei, D-na Vladeş mama, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

simţea nici cea mai slabă umbră de gelozie împotriva acestei noi stăpâne a vieţii şi sufletului lui Mihai. Ci din potrivă, o largă liniştire cu luminişuri de speranţe îi mângâia dragostea pentru copilul ei. In sufletul ei se împletea cu încetul nădejdea unui sfârşit senin şi simţea aproape recunoştinţă pentru fetiţa aceasta care adusese fericirea lui şi un mare izvor de speranţă pentru ea. Nădăjduia tainic, că noul sentiment va amorţi în sângele lui Mihai ambiţiunea atât de tristă pentru ea de-a fi un erou de război.

Indată după masă Mihai trebui să plece. Mira îl conduse până la poartă îmbrăţişându-l cu o mână peste umăr. In grădiniţă ea rupse un fir de busuioc pe care i-l prinse la butonieră şi aproape de poartă se sărutară, îşi şoptiră ceva râzând, apoi Mihai plecă. Mira îl mai privi câtva depărtându-se şi se înapoie mergând pe potecuţa de pietre late ce scânteiau în soare şi intră în verandă.

Veranda largă înlocuia aici „hall"-ul caselor moderne şi era orânduită în chipul vechilor gospodării româneşti, având la fiecare din cele două capete, câte un pat larg acoperit cu saltele îmbrăcate în stămburi colorate şi împodobite pe deasupra cu scoarţe româneşti.

Peste duşumelile roşii, lustruite, erau întinse lăicere în multe culori. In faţa unuia din cele două paturi sta masa pentru mâncat vara, pe când la căpătâiul celuilalt, pe o măsuţă mai mică stătea necontenit o tavă cu tot ce trebuia pentru preparat cafea şi era una din micile pasiuni ale D-nei Vladeş să se aşeze după masă în colţul acela, unde, după ce îşi pregătea şi sorbea cafeaua, aţipea câte-va minute.

Mira strânse masa păturind şervetele, apoi îşi luă din casă un lucru şi veni să se aşeze pe patul rămas liber, ca să lucreze, vrând astfel să stea liniştită în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

timpul celor câteva minute de somn ale soacră-sei. Lucra un „porte-feuille" în pânză românească pentru Mihai.

Impunse de câteva ori, apoi lăsă lucrul pe masă, pufnind într'o respirare puternică. Ii clocotea sângele de tinerețe și fericire. Privi pe D-na Vladeș care dormea, cu obrazul de deasupra acoperit cu un colț din șalul ei de dantelă neagră. Și ea trebuia să tacă! Avea mare poftă să facă vre-un sgomot ca astfel deșteptând-o să-i sară de gât și să o sărute și apoi să n'o mai lase să doarmă. Totuși nu se îndura s'o deștepte.

Reluă lucru dar în curând se trezi privind pe fereastră. Acum ar fi voit să alerge după Mihai, să meargă alături de el, povestind, râzând și să meargă mult, mult, cu mersul ei sglobiu și neobosit. Apoi, peste câteva clipe îi veni poftă să poată cânta în gura mare; și în sfârșit, supărată pe ea însă-și și ca să nu-i mai vie nici o poftă, își vârâ capul în pernele patului și începu a se gândi.

Cât de fericită era! Nu-și putea măsura fericirea; nu-i mai încăpea în suflet. O uimea bogăția de bucurii pe care dragostea le revărsa neîncetat, înflorind mereu. In expansiunea ei ajungea uneori până la nebunie și atunci își impunea stăpânire plesnindu-se cu palma peste obraz: — Destul, unde vrei să ajungi? Se gândea cu teamă că prea e mult și frumos. Merita ea în adevăr atâta fericire? Ce dădea ea în schimbul iubirii acestui băiat atât de frumos, atât de bun și cuminte? Atunci se gândea la averea ei.

Rucăreanu o încredințase de nenumărate ori că o va câștiga și ea o dorea acum mai mult ca oricând, pentru Mihai. Vechea-i locuință era sigilată, după cum ea însă-și dorise și nu luase cu ea decât îmbrăcămintea, câte-va cărți, câte-va bibelouri; dar nu re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

greta nimic, căci adăpostul acesta cald și luminos prin iubire, îi dădea mai mult decât ar fi putut dorì. Noua ei mamă era un simbol de blândețe, alături de care tinerețea lor scăpărà de belșug.

Ii rămăseseră săpate în minte cu sunetul lor cu tot, cuvintele pe care le auzise în biserică, pe când trecea în rochia albă, cu coroniță de beteală, alături de Mihai, printre cele două rânduri de asistenți: „Ce admirabilă pereche!" Apoi stătuseră vre-o câte-va săptămâni pe malul mării la Movilă. Orizontul larg al mării se deschidea să le cuprindă avântul sufletelor lor și razele fierbinți ale soarelui le pârguia dragostea ca pe un rod sănătos și tânăr. Și tot ce urmase de atunci încoace, fusese la fel de frumos și amețitor. Beția fericirii lor nu încetase o clipă și nu se micșorase. Unul în fața celuilalt se găseau stăpâniți de aceleași înfiorări ale începutului iubirii, iar despărțiți, nu făceau decât să se gândească unul la altul. De îndată ce Mihai pleca de acasă, Mira și D-na Vladeș nu vorbeau decât de el.

Nevoită să tacă acum, își înfundase capul în pernă și se gândea la el. Dar căldura era apăsătoare și gândurile neîmpărtășite deveneau tot mai obosite, mai grele, până dispărură pe nesimțite.

Când D-na Vladeș se deșteptă, Mira dormea. Adormise așa cum o surprinseseră gândurile, îmbrățișând perna, cu capul dat spre ceafă, cu gura întredeschisă. O rază de soare îi cădea drept peste față, făcând să lucească o umezeală de sudoare prin puful fin al pielei. Câte-va muște se jucau în pervazul ferestrei aproape de ea. D-na Vladeș se apropie ușor și potrivi bine perdeaua spre a opri raza de soare. In umbră capul Mirei rămase într'o lumină mată, albăstrie, transparentă. Cele câte-va muște își schimbară locul unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

era mai multă lumină şi D-na Vladeş intră în casă după treburi.

După un somn sdravăn de vre-un ceas, Mira se deşteptă uimită de a se găsi dormind. In capătul celălalt al verandei, D-na Vladeş cârpea nişte rufe.

— Ce leneşă sunt, — zise Mira, certându-se drăgălaş. Şi apucând în mâini faţa zâmbitoare a soacrăsei o sărută pe amândoi obrajii. Aduse apă rece şi luară dulceaţă, stând de vorbă pe îndelete. Apoi Mira luându-şi lucrul, veni să se aşeze lângă D-na Vladeş; dar căutând printre mătăsuri, băgă de seamă că i se împuţinase firul cafeniu. Trebuia să mai cumpere.

D-na Vladeş primi bucuros să o întovărăşească în oraş şi hotărâră să iasă când soarele se va mai lăsa şi căldura se va mai potoli. Peste câtva timp, străbăteau strada Lipscani, mergând alături şi Mira îşi stăpânea cu greu mersul în pasul măsurat al bătrânei.

După ce-şi isprăviră târguelile, se înapoiară venind prin Calea Victoriei.

Soarele se lăsase spre apus de-a binelea. Câte-va raze mai ajungeau doar pe creştetele caselor într'o strălucire galbenă şi în ferestrele caturilor superioare pe care le împroşca cu o roşeaţă de foc de par'că îndărătul lor ardea lumină.

In răscrucea drumului din Piaţa Teatrului, era mare adunare de lume, sgomot şi strigăte. Grăbiră paşii îndreptând într'acolo priviri curioase. In mijlocul mulţimei, un om ridicat pe ceva ce nu se vedea, părea că citeşte ceva pe o hârtie. Trecătorii dinspre str. Câmpineanu, veneau alergând. De prin cafenele lumea eşise afară cu capetele goale. Gardurile apropiate din str. Regală erau pline de chelnerii restaurantelor şi băeţii de prăvălie, care se căţăraseră acolo pentru a vedea mai bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când ajunseră aproape, auziră în mijlocul unei fraze nelămurite cuvântul:

„Mobilizare".

In aceiaşi clipă un fior le pătrunse în inimă; dar nu un fior istovitor şi fugarnic, ci o înfiorare care se încleştase puternic de inima lor, spre a le ţine multă vreme încă într'o trezire înfrigurată. Şovăelnic şi lacom căutau să găsească o asigurare în expresia figurilor celorlalţi.

Strigătele de entuziasm şi aţâţare veneau din mijlocul mulţimii dela cei ce veniseră cu alaiul, sau dela cei obişnuiţi cu ideia, în timp ce parcurseseră stradele; pe feţele acelora însă, cari primeau cu noutate vestea, se aşeza o preocupare înfrigurată, o seriozitate ce încremenea orice zâmbet. Un amestec de îngrijorare, conştiinciozitate, îmbărbătare, făcea să se dilate ochii, să se contracteze frunţile. Apăsa asupra tuturor o voinţă misterioasă, sfântă, fatală şi grozavă. O groază fără revoltă şi fără crâcnire; o groază sfântă. Era ca şi cum s'ar fi deschis de-odată cerul şi s'ar fi auzit un glas de sus zicând: Fiţi gata căci a sosit ceasul judecăţii. Era o groază sfântă!

Mulţimea se scurse sgomotoasă, în alai, spre a striga vestea la altă răspântie şi în urmă rămaseră pe trotuar, grupuri mici, rare, discutând într'o murmurare nervoasă.

La braţul D-nei Vladeş, Mira privea fix, sub un văl de ameţeală, locul gol din răscrucea drumului unde citise omul acela, ridicat, în mijlocul adunării şi prin negura care îi împăinjenise ochii i se păru că vede o pată mare, neagră, ca urma lăsată de un foc în mijlocul câmpiei şi în care fiinţa ei se nimicise până la scrum. Şi tăcute, fără nici o lacrimă, fără nici un suspin, sub încordarea stranie ce o provoacă loviturile mari,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strângându-se una lângă alta, își urmară drumul cu pasul liniștit către casă.

Fără să-și vorbească, ca adâncite în uimirea propriilor lor cugete, aproape surprinse de sunetul glasului lor, când întrebau despre vre-un lucru neînsemnat al menajului, așa îl așteptară pe Mihai la masa de seară. Mihai nu veni. Ele nici nu se gândiră să atingă vre-o hrană de gura lor și într'un târziu se retraseră fiecare în camera sa. Stăteau fiecare în patul ei, cu ochii deschiși, cu mintea înțelenită, cu sufletul înghețat.

După miezul nopții Mihai veni acasă. Sunetul pașilor lui făcu pe D-na Vladeș să închidă ochii într'o strângere prelungă, încordată, ca ceva profund dureros. Mira auzindu-l, își îndreptă capul pe pernă și se prefăcu că doarme. Nu i-ar fi putut vorbi și nu știa ce să-i vorbească. El zâmbi mulțumit de liniștea pe care o găsi. Se desbrăcă cu băgare de seamă să nu facă vre-un sgomot și se furișă în pat alături de Mira cu nesfârșită delicatețe în mișcări ca să nu o deștepte și adormi în curând.

Când îl simți adormit; Mira deschise ochii și înălțându-și cu o mână perna sub cap pentru a-și ridica fața, îl privi. Lumina slabă a lămpii de noapte contura cu o dungă de umbră figura lui Mihai peste marginea feței. Tăia cotitura tâmplei, se întrerupea de-asupra ochiului și se contura peste umărul obrazului și colțul gurii. Câteva șuvițe de păr resfirate de-asupra tâmplei acentuau cu umbra lor, albeața și frăgezimea pielei. Din gulerul răsfrânt al cămășii, gâtul lui eșea alb, rotund, fără nici o cută, ca la statuile primitive. Umărul larg se contura pronunțat în sus. Nările îi palpitau ușor în respirarea ce-i ridica cu o mișcare regulată umărul și gulerul cămășii; și căldura somnului degaja din trupul lui mirosul acela special al tinereții sănătoase, miros de fructe coapte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi tot misterul acela adânc şi fermecător, mai puternic ca însuşi misterul vieţii şi al morţii, misterul acela nesfârşit, în care se revarsă ca într'o mare, toate misterele frumuseţilor naturii şi a simţirii, a zilelor şi a nopţilor, a primăverilor şi toamnelor, a pământului şi a zărilor, al cântecelor şi al lacrămilor, a tot ce-a mişcat vre-o dată inima omenească de-a lungul vieţii, întreg misterul iubirii, plutea in jurul acelui pat în care dormea trupul unei fiinţe iubite şi înăbuşea sufletul Mirei ca exalarea caldă a unui foc sfânt în care ard miresme ameţitoare.

Privindu-l mereu, Mira simţea în inima ei o mole-şire, o descordare treptată din împietrirea în care o lăsase surprinderea durerii. Simţea cum i se urca o tremurare dela inimă până la buze şi se împrăştia în tot corpul.

„Va pleca, va pleca", — repeta ea în gând. Nu putea exista pustiu mai complect şi mai dureros de cât cuvântul acesta.

Va pleca! şi patul ei va rămânea pustiu şi rece, noaptea neagră, camera ei, un mormânt. Il vedea, sub ochii ei, alunecând într'un abis groasnic şi neinduplecat şi ea nu avea nici o putere să-l reţie.

De ce trebuia să plece? Ce era aceia ce îl atrăgea, ce îl mâna ca o fatalitate? Iubirea de patrie? El avea legături sufleteşti mai vitale şi mai imediate. N'ar putea să le rupă cu atâta uşurinţă dacă n'ar fi altceva. Dar ce?

Mira se întreba cu ochii mari, uscaţi de lacrămi, deschişi în întuneric: Să fie numai ambiţia? Aşteaptă cu nerăbdare, doreşte războiul acesta pentrucă îi va satisface ambiţia de a fi un erou... ambiţia... repeta ea rar în gând, privindu-l ca pe ceva necunoscut şi straniu. Cum putuse găsi loc în făptura aceasta atât de frumoasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atât de dreaptă, atât de duioasă, monstrul acesta cu fețe ademenitoare?

Ambiția! I se părea că vede sub trăsăturile lui clare și senine de zeu tânăr, germenii cruzimii și ai distrugerii scăldându-se în sângele lui, nesupărați și batjocoritori în puterea lor de stăpânire. Îi simțea în sângele ei, îi simțea în vibrarea naturii. Oare în seninul cerului nu sălășluesc tot atât de nesupărați și nebănuiți germenii furtunii? În miezul acestui pământ încărcat de eflorescență nu zac germenii distrugători ai arderii și descompunerii? Dedesubtul păcii omenirii, nu lucrează germenii distrugerii care toarnă fierul ucigător în mii de forme? Și pacea surâde de-asupra, senină ca și chipul copilului acestuia frumos.

Mira strânse pumnii și își strigă în minte gândul cu atâta intensitate par'că ar fi dorit ca el să poată străbate adâncurile firii:

„Tu spirit al frumosului și al blândeții, nu vei avea tu nici odată puterea să cârmuești lumea pe căile tale drepte? Veșnic spiritul distrugător al răului te va învinge ca să stăpânească numai el?

Desnădăjduită de neputința gândurilor ei, continuă să privească pe Mihai și lacrămile se porniră din nou revărsate, sporite de însăși zădărnicia lor. Respira tare, cu gura larg deschisă spre a opri înăbușirea ce-i strângea gâtul și întoarse capul cât putu mai sus, spre a împiedica lacrămile de a picura peste fața lui Mihai. Cădeau acum în părul lui negru și se înfundau în puful pernei.

Într'un târziu plânsul îi secă și cu ochii uscați și fierbinți, ea privea mereu această a ei comoară dei fericire, îl privea necontenit par'că temându-se că în clipa când l'ar scăpa din privire, el s'ar prăbuși în prăpastia pe margina căreia stătea.

Brațul ei peste care Mihai printr'o mișcare incon-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ştientă îşi culcase capul, nu şi-l mai simţea de amorţeală. Dar nici o durere fizică n'ar fi putut să-i preocupe simţirea.

Intunericul nopţii începu a se rări. Geamurile se colorară de o lumină albăstrie spălăcită. Mihai se întoarse în aşternut şi atunci Mira ridicându-şi abia braţul înţepenit, gemu încet ca un copil bolnav, capul îi căzu în partea cealaltă pe pernă şi adormi.

Deşi Mihai se deşteptă târziu, Mira dormea încă. Fu surprins de a o vedea dormind, când de obicei ea se scula de dimineaţă şi mai cu seamă azi, când desigur aflase cele ce se petreceau. Era mulţumit că putea pleca înainte de a da ochii cu dânsa.

Se îmbrăcă cât putu mai repede, prinse un moment când mamă-sa era în bucătărie şi eşi aproape pe furiş.

Se duse de-a dreptul la regiment. Se aştepta să găsească cazarma în plină zarvă. Spre surprinderea lui găsi tăcere şi pustiu. Doar câte un ofiţer trecea febril pe culuoare şi dispărea după vre-o uşă care se închidea în urma lui solemn, poruncitor şi misterios. Soldaţii erau lăsaţi liberi pe trei zile pentru pregătire şi dăduseră năvală afară, cu toţii, umplând oraşul. Peste trei zile regimentul lui Mihai pleca.

Restul zilei până la prânz, Mihai îl petrecu cu avocatul Rucăreanu şi către ora prânzului, sigur de el şi liniştit, se îndreptă spre casă.

Cele două femei palide şi înfrigurate, păreau bolnave. Răspunseră de-abia veseliei şi glumelor lui în timpul mesei şi în cele din urmă tristeţea lor îi învălui şi lui sufletul pe nesimţite. I se părea că abia acum începea să-şi dea seama de imensitatea durerii lor şi conştiinţa lui se agita ca atinsă de o înfiorare. Servind, Mira îşi contracta cu mişcări silite gura, pentru a stăpâni suspinele ce-i năvăleau în gâtlej şi D-na Vladeş. ne mai putând răbda, întoarse capul acope-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rindu-şi ochii cu batista. Atunci el se ridică şi venind între ele le cuprinse capetele amândurora, drăgăstos, apropiindu-le de pieptul lui. Sărută obrajii înlăcrămaţi ai mamă-sei, mângâind-o mişcat;

— Măicuţa mea dragă!

Apoi sărută creştetul Mirei, cu ochii înecaţi de lacrămi:

— Mira!

Sub căldura mângâerii, inimile lor încărcate se deschiseră de-odată şi într'o isbucnire de lacrămi şi suspine se aruncară amândouă la pieptul lui, cuprinzându-i gâtul cu braţele.

— Aşa e că nu pleci Mihai? Spune-mi că nu pleci dragostea mamei! Mai ai timp să te gândeşti Mihai, mai ai timp să incerci să rămâi. Mă îngrijesc eu să poţi rămâne, doar eşti singurul mamei copil, numai să-mi spui tu că vrei. Rămâi frumuseţea mamei, mângâerea mamei! Tu ştii că eşti singura mea bucurie şi cine ştie dacă voi mai avea puterea să trăesc până te vei întoarce, să te mai pot vedea!

Şiroae de lacrămi, Mira continuă rugăminţile bătrânei:

— Rămâi Mihai, dacă ne iubeşti cât de puţin, nu te duce, rămâi cu noi!

Mihai se simţea înfrânt. Il chinuia dragostea care suferea în el la gândul să se despartă de Mira, pe cât îl durea mila ce simţea pentru mamă-sa.

Cu blândeţe îşi culcă capul în părul albit al D-nei Vladeş.

Niciodată poate, el nu răsplătise cum se cuvine această dragoste sfântă, această întreagă viaţă de sacrificii şi devotament şi se putea foarte uşor să n'o mai găsească în viaţă, lipsind-o astfel de ultima lui mângâere. Ridicându-şi capul încet şi îngândurat, îşi plecă acum celălalt obraz în părul negru al Mirei. Şi fetiţa aceasta pe care cu voinţa lui o târâse după sine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și cum ai schimba o plantă dintr'o grădină în alta, îi înfipsese rădăcinile în această viață nouă, în care urma fatal 'să trăiască și acum, după ce o plantase aici, o părăsea, pornind în urmărirea altui ideal.

O clipă i se făcu întuneric în minte. Nu mai înțelegea ce însemna acel ideal și pentru ce îl avea. Ca să-și recapete conștiința de sine, strânse fruntea închizând prelung ochii, chemându-și rațiunea, în ajutorul voinței. Se desfăcu din îmbrățișarea lor și făcu câțiva pași de-a lungul verandei ștergându-și lacrămile. Apoi scuturându-și rebel peste cap părul, de par'că ar fi aruncat o îndoială, reveni și se așeză pe divan lângă mamă-sa, cuprinzând cu un braț speteaza scaunului Mirei.

— De ce nu puteți voi să mă înțelegeți? începu el. Nu puteți crede doar că sunt fără inimă și știți cât de mult vă iubesc. Aseară chiar, în momentul vestirii mobilizării, gândindu-mă la voi, vă mărturisesc cu rușine acum, m'am simțit slăbind îndoindu-mă de datoria mea. Mă făcea să tremur gândul să mă despart de voi și am intrat palid și tremurând în cel dintâi local ce mi-a eșit în cale, ca să mă îmbărbătez de curajul altora. Toți erau în delir de entuziasm. Nici urmă de grijă pe fețele lor. In picioare pe mese, pe scaune chiuind de înflăcărare, își urau întâlniri în inima Ardealului, vorbeau de soții, de mame, de logodnice pe care le vor apăra brațele lor; și atunci, tot pentru voi, m'a cuprins un sentiment de datorie pioasă și de revoltă împotriva oricărei șovăeli. Când fiecare va reprezenta acolo o soție, un copil, un părinte, pe care-l va adăposti cu scutul vieței lui, cine vă va reprezenta pe voi, cine vă va apăra? Un altul? Nimeni? Nimeni să nu lupte în numele vostru, când mă aveți pe mine, când vă iubesc, când am două brațe tinere și voinice? Nu-mi puteți cere sacrificiul mândriei, senzului exis-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tenții mele. La ce vă pot fi de folos aici? Acolo mi-e locul. Vă voi trimite de acolo lucruri frumoase, trofee de războiu, vă voi scrie zilnic ca să vedeți că sunt mereu în viață și sănătos, căci doar nu e scris să moară toți cari se duc. Dac'ați vedea voi ce veselie, ce entuziasm este în oraș! Din momentul proclamărei războiului trupele noastre au și trecut granița. Acum sunt aproape de Brașov. Ungurii numai la auzul numelui nostru fug de nu li mai vede urma. Aproape n'ai cu cine lupta; și vouă vă e frică și voi vreți să mă lipsiți de bucuria de a ajuta isbânzii? Mamă, Mira, gândiți-vă în adâncul conștiinței voastre, judecați bărbățește: puteți să-mi cereți sacrificiul liniștii conștiinței mele pe toată viața, stima de mine însumi și rostul vieții mele? Spuneți!

Cu fața ascunsă în batistă, D-na Vladeș își clătina capul încet, într'o mișcare uniformă, pe când Mira îl asculta cu ochii uscați, pătrunși de înțelesul resemnat al inevitabilului. Mângâind mâna pe care Mihai i-o lăsase peste umăr, o sărută și-apoi zise cu o voce hotărâtă deși răgușită de plâns:

— Tu ai dreptate Mihai, trebue să te duci. Eu sunt o fricoasă, o egoistă, căci nu mă gândesc decât la plăcerea mea și la nenorocirea ce m'ar amenința pe mine, fără să mă gândesc la țară și la toți cei ce se vor sacrifica pentru ea. Du-te dragule și în vreme ce tu îți vei face datoria ta acolo, eu îmi voi face datoria mea aici. Voi îngriji pe mama și mă voi strădui să-i procur toate mulțumirile cu putință ca să-ți simtă cât mai puțin lipsa.

Și trecând de cealaltă parte a D-nei Vladeș o îmbrățișară amândoi, iar Mira continuă:

— Lasă-l să se ducă mamă. Să ne luăm fiecare partea de sarcină în ceasul acesta de datorie. Și eu simt acum că așa trebue. Numai așa ne vom putea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întâlni iar mulțumiți și cu sufletele senine pentru a continua mai departe viața noastră de fericire, fără nici o umbră de părere de rău sau neînțelegere. Mihai are dreptate.

Aiurită, cu mâinile căzute în poală, D-na Vladeș se uita când la unul, când la altul, apoi cuprinzându-i pe amândoi, șopti gâlgâitor printre lacrămi:

— Dragii mamei copii!

Cu un suspin sec și desnădăjduit, dădu din umeri și-și făcu cruce:

— De-ași trăi cel puțin să te văd întors și-apoi să nu mai aud de război.

* * *

Cu o zi înainte de plecarea lui Mihai, D-na Vladeș ținu să dea o masă la care să invite rudele cele mai apropiate și dela cari Mihai urma să-și ia rămas bun.

Și cele câteva rude apropiate erau: profesorul Niçon, fratele D-nei Vladeș, soția lui și Nania, fata lor cea nemăritată; apoi Natalia, cea mai mare fiică a lor, cu soțul ei Tudor și doi copii. Masa era hotărâtă mai devreme, căci seara nu se putea aprinde luminile.

Mira isprăvise de așezat ultimile lucruri în bagajele lui Mihai, în care nici un obiect nu rămăsese ne strâns la pieptul ei și ne sărutat; Mihai isprăvise ultimile treburi prin oraș, pe când D-na Vladeș, umbla năucă, cu ochii încremeniți într'o mirare naivă, disperată.

Mai întâi sosi D-na Nicon abia suflând, văitându-se de boala sa de ficat și se întinse pe un divan. Era întovărășită de Nicon, care se retrase cu Mihai în verandă și de Nania care, de cum veni, fără să zică o vorbă își ascunse fața într'o carte.

Nania venise de doi ani în țară, din Germania, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fusese internată la călugăriţe. Dela prima întrevedere cu Mihai se îndrăgostise de el şi hotărâ că nu se va mărita cu altul niciodată, deşi ştia că Mihai n'o iubeşte. Era împietrită în voinţa ei ca o stâncă şi nimic n'o clintea. Pentru ea, faptul să se îndrăgostise de Mihai era o fatalitate nenorocită dar neînlăturabilă. Ea nu putea concepe că în viaţă se pot făuri două idealuri. Calea îi era dreaptă. Pornise către un ideal şi-l urma ori ce s'ar fi întâmplat. Când o văzu pe Mira ca aleasa lui Mihai, o dispreţui din prima dată. Făptura aceasta fragilă şi alintată, nu era menită să susţie sarcina sfântă a căsătoriei, nici să stăpânească un om. Unicul scop al Naniei era să ajungă ziua în care Mihai să se convingă, că nimeni nu-l iubise ca dânsa.

Nu trecuse un sfert de oră de când sosise şi Nania văzuse tot, citise pe feţele tuturor, cunoştea aproape toate gândurile fără ca cineva să fi băgat de seamă când s'a sculat dela locul ei, sau când a ridicat ochii din carte.

In curând sosiră şi ceilalţi aşteptaţi: Natalia cu Tudor şi copiii. Asta aduse puţină veselie. Copiii dădură năvală prin odăi cu gănguritul lor sgomotos. Natalia alergă să îmbrăţişeze pe Mira şi pe mătuşi-sa căutând să le înveselească şi să le îmbărbăteze. Tudor începu o discuţie animată, de comerţ cu cei doi bărbaţi.

Mira îi pofti la masă. Se ţinea cu voinicie în durerea ei, doar vocea îi tremura puţin sub zâmbetul ce i se aşezase pe faţă, inconştient, ca o mască discretă. Prânzul trecu fără animaţie cu toată străduinţa Nataliei de a aduce puţină veselie. Chestiunile comerciale expuse de Tudor, lâncezeau din lipsă de interes ce arătau atât Mihai cât şi profesorul Nicon pentru asemenea chestiuni. Mira în rolul ei de gospodină îi îndemna din când în când la mâncare şi băutură, cu vocea uşor tremurătoare, care înduioşa mai mult prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stăpânirea ei. Privea cu luare aminte la toți, sculându-se adesea, având o atenție pentru fiecare. Servind, întinse sticla cu vin către paharul Naniei.

— Eu nu beau vin, zise Nania cu un ton atât de neașteptat de hotărît, încât Mira se uită la ea speriată. Natalia care observă uimirea de pe fața Mirei, începu să râdă.

— Nu mai insista Mira ; când Nania spune o vorbă, nu mai e nimic de făcut.

Natalia avea darul de-a înveseli prin vocea ei argintie și prin zâmbetul ce îi lumina toată fața. Ea continuă a povesti râzând.

— Nu mai pot uita ce s'a petrecut înainte ca Nania să fie trimisă în Germania la călugărițe. Cu o iarnă înainte, mama o luă în târg să-i cumpere haină de iarnă. Naniei nu-i plăcu alegerea mamei și hotărî că nu va purta haina aceia. Toată iarna Nania a mers la școală numai în rochie și încă în cele mai subțiri. Mama o lăsă ca să-i înfrâneze voința. Nania a voit să nu răcească și n'a răcit.

Nania ridică o clipă asupra soră-sei o privire de sfinx, apoi plecă iar ochii spre farfurie și continuă să mănânce.

— E adevărat, multă spaimă ne-a făcut cu îndărătnicia ei, continuă d-na Nicon. Odată tată-său, pentru nu știu ce greșală, o amenință că o va închide în pivniță. Ea îi răspunse : „Dacă vrei să mă vezi acolo, mă voi închide singură. S'a închis pe dinăuntru în pivniță și trei zile a stat acolo. A trebuit în cele din urmă să cedăm tot noi, să spargem ușa și să o scoatem de acolo ca să nu moară de foame.

Se făcu o pauză. Nimeni nu făcu vre-o observație, căci replicile Naniei erau de temut.

Natalia o privia pe furiș zâmbind. In cele din urmă Tudor care ducea cu Nania o luptă înăbușită, zise :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Voința dusă la extrem nu poate fi niciodată bună ; căci ce hotărîre a omului poate fi atât de perfectă, să nu poată fi schimbată ?

Fără nici o tremurare de gene, Nania răspunse cu vocea ei tăioasă, abia mișcând buzele :

— La călugărițele germane am învățat că hotărîrea și voința sunt baza cinstei. Cine e slab nu poate fi cinstit !

Toate privirile se îndreptară spre dânsa, căci fiecare voia să știe cui se adresa intenția din vorbele ei. Dar Nania privea în farfurie cu fața ei nemișcată de statue.

— Știți că se eftinesc casele. ? In câteva luni poate ne cumpărăm și noi una, zise Natalia, căutând vădit să schimbe subiectul vorbei. Și începu să povestească mamă-sei cum bărbatu-său se angajase cu aprovizionarea totală a unui regiment. Tot ce erà de trebuință regimentului, se procura prin el : stofe, pânzeturi, băcănie alimente zilnice, etc. Erâ rost de făcut avere, nu glumă. Povestind, Natalia mângâia drăgăstos pe cei doi copii ai ei, cari îi stăteau de-o parte și de alta și își îndopau gurile cu prăjituri prăfuite cu zahăr.

Mihai privì pe Tudor cu admirație. „Ce forță de muncă, ce curaj", gândi el deprins a vedea în orice împrejurare un exemplu de bravură și socotindu-se întotdeauna pe el mai puțin decât toți. Apoi oftă adânc. Nu mai erà mult și devenea și el un om. D-na Vladeș care nu-l slăbea din ochi, oftă după el fără să-și dea seama. Nicon mânca tăcut, mângâindu-și din când în când barba lui căruntă de profesor bătrân și înțelept. El înțelegea pe toți. Înțelegea pe Tudor, înțelegea pe Mihai, pe d-na Vladeș, o înțelegea pe Nania. Intrerupse tăcerea, răspunzând gândurilor lui :

— Totul e bun, când e făcut cu cinste.

Natalia șterse cu un șervet obrajii unsuroși ai co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

piilor şi îi trimise să se joace în curte, pe când ceilalţi mai rămăseseră în jurul mesei.

— Şi unde vă duceţi acum? — întrebă Nicon întorcându-se către Mihai, — sau nu ştiţi nici voi încă? Şi mi se pare că nici nu aveţi voe s'o spuneţi,—răspunse tot el. Apoi întrebă iarăşi după o pauză:

— Şi ai de gând să te duci chiar în foc?

— Dar de ce mă duc la războiu?—răspunse Mihai.

— Nu vrei să cânţi ceva la pian Natalia, cât mai este lumină? — spuse repede Mira, văzând ochii D-nei Vladeş umezindu-se.

— Dacă bărbatul meu ar pleca la războiu nu m'aşi gândi la cântat, zise Nania fără să privească pe nimeni.

Tudor părea că aşteptase cu nerăbdare un cuvânt din partea ei ca s'o înfrunte.

— De ce să nu cânte? O femee trebue să fie curagioasă. Şi ea porneşte la o luptă în felul ei, aşteptându-şi bărbatul şi păzindu-i căminul. Acum toţi trebue să cânte căci fiecare ia parte la războiu în felul său.

Nania nu răspunse; dar cuvintele lui Tudor aduse o bună dispoziţie asupra tuturora. Femeile ridicându-se începură să ajute la strânsul mesei.

— Unde a dispărut fantoma? întrebă Tudor despre Nania. Ciudată e fiinţa asta. E pretutindeni şi nicăeri, având aerul că nu s'a mişcat din loc; vede tot, părând că nu ridică ochii din pământ.

Mira scoase câteva scaune în grădiniţă, unde bărbaţii eşiră să-şi fumeze ţigările. Când totul în casă fu rânduit, femeile se grupară pe lângă ei.

Se înoptase de-a binelea şi începu a se vorbi despre sosirea zeppelinului.

In primele zile de mobilizare nopţile fiind luminate de lună plină, zeppelinele nu prea înspăimântau. Faptul că în cele dintâi zile nu făcură nici o victimă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

omenească, făcuse pentru mulți un spectacol interesant din sosirea lor.

— N'ar fi mai bine să mergem acasă? întrebă Natalia pe Tudor.

— Ași, dece? Vine târziu, mai putem sta.

— Eri noapte a fost pe la ora 12, zise Nicon.

— A fost și pe la 2 noaptea, adăugă Mihai.

— Am auzit că eri noapte a sfărâmat o mică tipografie din str. Academiei. Din fericire nu erà nimeni înăuntru.

— Alaltă-seară a căzut două bombe în gropile lui Oatu—zise râzând Tudor. Mai sporesc gropile mahalalelor. Ce altă treabă au?

Își povestiră pe rând impresiile ce au încercat, când a doua zi de mobilizare, s'au deșteptat noaptea, pe negândite în bubuiturile tunurilor și luminile reflectoarelor.

— Eu credeam că au și intrat nemții în București —zise Natalia. Imi îmbrăcasem copii să fug.

— Stingeți luminile! se auzì în apropiere glasul disperat al unui gardist.

— N'ați văzut pe băiatul meu jucându-se pe aici? întrebă din poartă, negustorul vecin, un om gras și așezat la vorbă.

— L'am găsit! strigă din urmă nevasta lui, apropiindu-se, ținând de mână un copil de vre-o șase ani.

— Cum merge negoțul, nene? întrebă Tudor pe negustorul care se oprise în poartă.

— Cum vedeți; seara nu merge de loc din pricina întunericului. Trebue să ne mulțumim cu ce câștigăm ziua.

„Nea Mitică", negustorul de alături ținea o cârciumă restaurant, despărțită de curtea D-nei Vladeș printr'un gard, înălțat cu un spalier, peste care atârna o bogată viță sălbatecă. De ani de zile D-na Vladeș târguia dela

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el; dar nici odată nu schimbaseră două vorbe mai mult, de cât ce privea comerțul. Imprejurările de față însă îi apropia pe toți. Toți aveau de aflat ceva, toți aveau de povestit ceva. Din deschizătura portiței negustorul și nevastă-sa, vorbeau despre treburile lor, despre noutățile de pe front. D-na Vladeș ii pofti înăuntru și ei se așezară sfios puțin mai la o parte.

Stăteau astfel grupați în întuneric, vorbind cu o îngrijorare care tremura tainic chiar în cuvintele glumețe și cei doi copii ai Nataliei sprijiniți pe genunchii ei, ca și copilul cârciumăresei ce-și încleștase pumnii în fustele mamă-sei, ascultau cu gurile căscate ca la niște basme fantastice cu lupte de smei.

Nu trecu mult și văzduhul fu străbătut de flueratul lugubru, prelung, înfricoșat, al gardiștilor și în curând urmară sunetele clopotelor alarmante și sinistre. Un fior trecu prin spinarea tuturor. Nevasta negustorului se ridică să plece luându-și copilul de mână.

— Stai, mai e până or veni, îi zise bărbatu-său.

Zăpăcită, făcându-și cruci după cruci ea plecă totuși, uitând să-și mai ia seara-bună. Celelalte femei, cu toată încurajarea bărbaților, intrară în verandă să privească de acolo; dar Natalia nu avu liniște până nu coborâ în pivniță cu copiii și Mira o urmă ca să n'o lase singură. Aprinseră acolo o lumânare și Mira aduse pături pe care le așternură peste niște lemne și pe care se culcară copiii.

Era aproape de ora zece. Bărbații rămaseră în curte; își traseră doar scaunele lângă zid sub streșină. In curând începură bubuiturile tunurilor și fulgerele reflectoarelor.

— Intrați înăuntru! intrați înăuntru! strigau femeile disperate, bărbaților de afară.

— Iată-l se vede, strigă Mihai, bucuros că desco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

perise misterioasa ghicitoare nocturnă, căutată de mii de ochi.

Prins în lumina unui reflector, zeppelinul strălucea ca un meteor în forma lui de ţigară de foi uriaşă. Odată văzut, nu mai inspira teamă. Femeile căutau să-l vadă prin geamuri şi nevăzându-l eşiră în prag, apoi în mijlocul ogrăzii. Mihai se duse să cheme pe Mira din pivniţă. Natalia se lăsă şi ea ademenită şi copiii i se agăţară de poale cerând să-l vadă şi ei.

Cu toţii în mijlocul curţii, în bătaia lunei, priveau fără teamă acum, zeppelinul, care trecea prin apropierea casei lor plutind greoi, urmat de luminele reflectoarelor şi de ghiulelele tunurilor.

— Cum îl latră tunurile! ca pe un câine străin intrat în sat, zise negustorul.

Când Zeppelinul nu se mai văzu, totul intră în liniştea de mai înainte.

— Ai văzut mătuşică, — zise Natalia cuprinzând cu un braţ mijlocul D-nei Vladeş, — asta e tot, nişte mofturi. Nu-ţi fie grijă de Mihai. O să se întoarcă sănătos cum a plecat! — Apoi se întoarse către bărbatu-său şi-i şopti la ureche: — E ultima lor noapte, să-i lăsăm, săracii.

Se pregătiră de plecare. Rămasul bun pe care şi-l luară dela Mihai, fu duios, căci le era drag şi mai cu seamă erau impresionaţi de despărţirea dintre fiu şi mamă, a cărei dragoste excepţională, făcea din despărţirea aceasta o tragedie.

Doar Nania îi întinse mâna bărbăteşte fără să spună un cuvânt.

Rămaşi singuri, intrară să se culce. După ce sărutară pe D-na Vladeş, Mihai şi Mira, trecură în camera lor.

Era ultima lor noapte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi Mihai pleca. Era o zi liniştită, searbădă cu un cer ceţos, uniform, fără soare şi fără nori.

Era ora unsprezece dimineaţă.

In faţa portiţei stătea o trăsură în care Mihai îşi urcase lădiţa cazonă de lemn. Nu voise ca mamă-sa şi Mira să-l însoţească la gară. Voia să păstreze viziunea neturburată, de-a le fi lăsat, în casa lor, una lângă alta.

Il conduseră până la portiţă, apoi el se urcă în trăsură. Când trăsura porni, roţile ei călcau pe inimile celor două femei. Intre inimile lor şi a lui Vladeş era legat un fir care se trăgea dureros cu cât se lungea distanţa dintre ei, iar când trăsura trecu după cotitură firul se rupse, lăsându-le în suflete un gol şi un întuneric de moarte.

* * *

Topirea înceată a trupului prin bătrâneţe este o binefăcătoare pregătire pentru moarte. Ne părăsesc pe rând toate simţurile, până când pe nesimţite trecem în nefiinţă, uşor şi simplu, căci moartea atunci se potriveşte în mod firesc. Dar de atâtea ori în viaţă ne părăsesc sufleteşte aşa de complect toate, încât prezenţa morţii pare atât de firească!.

Ziua aceasta era pentru Mira o zi de moarte. Cu o zi înainte i se stinsese cea din urmă nădejde: Avocatul Rucăreanu plecase. Veni să-şi ia rămas bun dela ea. O găsi slăbită, obosită, cu ochii arzători ca de friguri. Privi către patul în care zăcea mama lui Mihai şi văzu că e de prisos să o întrebe dacă e hotărâtă să plece sau să rămână.

O mângâe cu ochii plini de lacrămi, zicându-i:

— Nemţii sunt aproape, fetiţa mea dragă. In noaptea asta sau mâine vor fi în oraş; trebue să plec!

Ii lăsă o bună sumă de bani, pe care Mira nu îndrăsni să o refuze; ea îi dete o scrisoare şi o iconiţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru Mihai, dacă s'ar întâmpla să-l găsească şi Rucăreanu plecă, lăsând-o urmărindu-l cu ochii din prag într'o disperare încordată, ce-i sdrobea creerul.

I se închise poarta speranţelor. Poate aceasta era ultima scrisoare, ultima solie ce o lega încă de Mihai.

Se aşează la căpătâiul bolnavei cu o resemnare de condamnat; privi faţa ei topită de suferinţă şi la disperarea ei se adăugă o milă nesfârşită pentru această mamă, care nici nu putea şti ce se petrece cu dragostea ei, că între ele şi Mihai se interpunea duşmanul ca un zid de nepătruns.

In fiecare zi o va întreba ca şi până acum de este sau nu vre-o ştire dela Mihai şi ce îi va putea răspunde? Biata mamă!

Işi petrecuse nopţile ghemuită într'un jilţ lângă patul bolnavei, jumătate dormind, jumătate veghind. Baba Maria dormea la fiică-sa dela începutul războiului căci bărbatul acesteia plecând, o lăsase singură, cu doi copii mici şi se rugase de dânsa să se mute la ea. Dar baba Maria nu-şi putea părăsi stăpâna la care slujise atâta timp şi pe care o iubea, deşi inima o trăgea către fiică-sa; aşa că se învoi să vie numai ziua la slujbă, iar seara să-şi adoarmă nepoţii; şi ca să le împace pe amândouă îşi trudea bătrânele ei picioare, bătând drumuri lungi sub ameninţarea morţii ce cădea de sus.

Veni deci ca de obicei, de dimineaţă, aducând svonurile oraşului.

Se dăduse ordin să se ridice de pe la casele părinteşti toţi băeţii de cincisprezece ani în sus, spre a fi trimişi în Moldova. Pe străzi se lipise afişe prin care publicul erà îndemnat la linişte, încredere şi bunăvoinţă faţă de inamic, căruia i s'a predat oraşul. Erau aşteptaţi în fiecare moment.

Baba Maria rânduì în pripă ce avea de rânduit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

apoi se rugă să fie învoită a sta ziua aceasta lângă fiică-sa, care o rugase plângând, să n'o părăsească la venirea nemţilor. Mira o lăsă fără opunere şi rămase singură.

Se învârti de câteva ori pe lângă patul bolnavei, care nemişcată părea că doarme şi nu mai cerea nimic ; apoi se aşeză pe un scaun în faţa mesei din mijlocul odăei. Intinse braţele peste masă şi lăsă să-i cadă de-asupra capul greu, cu gândurile amorţite. Erà la sfârşitul puterilor. Işi consumase ultima picătură de energie.

Pornise cu mult curaj în lupta aceasta de rezistenţă şi de sprijin moral al acestei mame chinuite, dar piedicile pe care împrejurările i le puneau în cale, erau mai puternice decât voinţa ei. Cu ce ingenioase precauţii o ferise de veştile alarmante ; cu cât eroism îşi ascunsese tristeţea sub o veselie necurmată şi chinuitoare, câtă desfăşurare de dragoste şi grijă, pentru ca una după alta, întâmplări crâncene, de nesuportat, să-i distrugă toată această grea operă. Abia trecuse o săptămână dela plecarea lui Mihai, când d-na Vladeş în drumu-i obişnuit către biserica unde plătea slujbe pentru viaţa copilului ei, fu lovită de o schijă a unei ghiulele ce căzu din văzduh. O schijă mică, cât un grăunte, dar pentru a fi scoasă trebui o tăetură adâncă şi sângele ei sărăcit şi bolnav nu mai avea puterea vindecărei. Cangrena se declarase, se lăţise şi o cuprinse tot mai mult.

Mira ştia că nu mai e mijloc de scăpare ; dar putea să o părăsească ? Nu era de datoria ei să-i uşureze până şi cea din urmă clipă ? Avea datoria aceasta faţă de Mihai, faţă de durerea mamei părăsite, faţă de conştiinţa-i proprie. Erà ceasul sacrificiilor. Işi răcorea sufletul îngreuiat de sforţări, privind îndelung tabloul lui Mihai în mărime naturală, asezat în faţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

patului din camera ei. Când se simțea slăbind, alerga în fața portretului ca spre un sprijin. Zâmbetul lui copilăresc îi mângâia inima și ochii lui în adâncul cărora ardea vie energia ambiției, o îmbărbăta. Ștergându-și lacrămile, intra în odaia soacră-sei veselă, cântând, glumind. Când strigătele de alarmă și bubuiturile bombelor lăsate din aeroplanele dușmane, umpleau lumea de groază și-i făcea pe toți să se retragă prin adăposturi, ea găsea mijlocul să-i sustragă atenția recitindu-i vre-o scrisoare de-a lui Mihai, cântând sgomotos la pian, sau născocind vre-o ispravă a armatei române care i-ar fi dat speranța de ocrotire a vieții lui Mihai și de sfârșirea războiului. Îi împrospăta veșnic iluzia, că în curând se va însănătoși și atunci vor pleca împreună în vre-un orășel de munte, în apropierea regimentului lui Mihai de unde ar putea să-l vadă adesea. Petrecuse nopți de groază neînchipuită, singură, fără ajutor, în îngrijirea acestei bolnave care adesea părea că i se stinge în brațe, pe când afară, fluierăturile lungi, clopotele și bubuiturile întovărășite de limbi de foc ce se încrucișau pe cerul întunecat, cântau o infernală simfonie a morții. Cu dinții clănțănind, cu carnea crispată, căuta cuvinte de îmbărbătare, mângâeri, ținea mintea atentă la îngrijirile ce avea de dat. Trăind toate acestea, ea se și vedea în acelaș timp povestindu-le lui Mihai, care poate se va întoarce curând și se va uimi de devotamentul și bărbăția ei. Asta îi dădea puteri. Acum își vedea nădejdea rostogolindu-se în abis și lipsită de reazim, se clătina, cădea. Mihai nu se va mai putea întoarce; singuru-i prieten și sprijin, Rucăreanu, plecase. Nu mai avea pe nimeni. D-na Nicon abia o singură dată după operație, veni să-și vadă cumnata, apoi nu mai eșise din casă de teama aeroplanelor. Natalia plecase ca soțul ei în Moldova unde-l chemau interesele ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gustoriei. Până şi doctorul refuză în ultimul timp să mai vină. Doar Nania, cu privirea ei scrutătoare, rece ca o sentinţă, venea uneori, stătea câteva minute aproape mută, privind împrejurul ei ca şi când ar fi venit pentru o cercetare, apoi pleca tot cum a venit, ca o vedenie. Şi Mira se găsea singură în stăpânirea acestor străini şi duşmani despre care auzise atâtea grozăvii. Auzea în amintirea ei cuvintele lui Mihai: „Mă duc să lupt pentru voi, să vă ocrotesc". Şi acum duşmanul erà aici, pe când dragul ei ocrotitor erà atât de departe! Nu mai dorea decât un singur lucru: să moară, Să moară şi ea şi d-na Vladeş acum, neîntârziat, chiar în ceasul acesta. Ideia morţii care se agitase atât în jurul ei, o obosise până a o face să o dorească ca pe o binefăcătoare odihnă.

De ceasuri stătea acolo, amorţită, cu capul culcat peste masă. Pe ceafa ei albă, slăbită, câţiva cârlionţi negri se răsuceau strengăreşte. Moleşeala liniilor gâtului desina o oboseală atât de profundă, de par'că uriaşa sarcină a vieţii, ar fi apăsat cu o greutate strivitoare acest grumaz de copil gingaş şi răsfăţat. Nourii groşi ce acopereau tot cerul, aduseră repede seara. O ploae mocnită, de o răceală înţepătoare, întuneca şi mai mult văzduhul şi aburea ferestrele. In timpul acesta trupele germane intrară în oraş pe care-l ocupară aproape pe nesimţite, fără sgomot şi fără manifestări. Comisari de poliţie, întocmiţi pe cartiere, cercetau casele pentru încărtiruirea străinilor. Erà aproape noapte, când unul dintre ei, întovărăşit de un ofiţer german cu ordonanţa sa, bătu la uşa Mirei. Neprimind răspuns, deschise uşa şi intrară. In odae erà un întuneric desăvârşit. Comisarul scăpără un chibrit şi căta împrejur. Zărind pe Mira la masă, încercă s'o deştepte, clătinând-o uşor. Ea gemu încet ca un scâncet şi rămase nemişcată. Comisarul aprinse chibrit, după chi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brit şi cercetă încăperea. Se îndreptă către pat, apropie lumina de faţa d-nei Vladeş, o pipăi, apoi adresându-se ofiţerului care aştepta nerăbdător, spuse în nemţeşte :

— Aici este un mort.

— Nu, nu vreau unde este mort,—se grăbi să răspundă neamţul, — dă-mi un alt loc.

— Şi se şi îndreptă către uşa, care rămăsese deschisă.

Comisarul îl urmă, privind înapoi lung şi nedumerit. Uşa se închise în urma lor şi în odae rămase iarăşi o linişte de mormânt.

Erà aproape de miezul nopţii când Mira ridică de peste braţele amorţite, capul. Muşchii îi erau înţepeniţi, gura amară, buzele uscate. Deschise ochii, uitându-se înainte cu o privire împaienjenită. Nu se zărea nimic. Ii erà frig. Işi ghemuì genunchii pe scaun, se rezimă de spetează şi închise iar ochii. Dar simţurile mai odihnite acum, îi reveneau încetul cu încetul. Deschise deodată ochii mari şi căută împrejur prin întuneric. Trecu mâna pe dinaintea ochilor. Nu-şi vedea nici mâna. Rămase nemişcată, ascultând cu luare aminte. Nu se auzea nici un sgomot ; doar vâjâitul sângelui în urechi. Pendula uitată neîntoarsă, amuţise. Vru să şoptească : „mamă" dar dinţii îi rămaseră încleştaţi şi fălcile înţepenite. Simţì deodată mii de fiori mărunţi mişcându-i rădăcina părului şi cari coborau către umeri şi spre spinare. Ar fi voit să-şi frece tâmplele, dar ceva îi oprea braţul ca şi cum, dacă l'ar fi întins, i-ar fi fost înghiţit în aceiaşi clipă de o făptură nevăzută, sau s'ar fi petrecut ceva înspăimântător.

— Totuşi unde sunt? gândi ea. De ce nu se aude respirarea mamei? de ce nu se aude bătaia ceasornicului?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Își rememoră cele ce știa că se întâmplaseră. Trebuiau să vină nemții. Dar când? Nu mai știa dacă e azi, e ieri, sau mâine. Poate veniseră și poate în timpul somnului ei, o duseseră undeva, o închiseseră în vre-o încăpere pustie, de nu se auzea nici un sgomot în jurul ei. Ochii încordați i se măreau din ce în ce, în întuneric până la extrem. I se părea că alunecă lin, apoi tot mai iute, apoi vertiginos, într'un abis negru. Ochii îi eșeau din orbite. O răceală puternică o pătrundea până în măduva oaselor. Tot trupul îi tremură.

Zări deodată printr'o rază oblică a ochiului, o slabă lumină în cadrul ferestrei. Era vreun crâmpei de lună răsărită în dosul norilor groși? sau licărirea dimineții? Nu se putea desluși. Era atât de slabă lumina aceia încât apărea și dispărea din privire rând pe rând par'că n'ar fi avut puterea să se menție. Dispărea când o privea drept și apărea fugitiv, ca o părere, când privea în lături.

Mira se regăsi puțin câte puțin. Avu puterea să-și stăpânească privirea ce i se încordase peste măsură, clipi de mai multe ori și după multă șovăire și încordare, se mișcă încet și se îndreptă ca spre un refugiu spre zarea aceia palidă și se așeză pe canapeaua ce se afla sub geam. Își dădea acum seama unde se află, dar nu știa ce se petrecuse în jurul ei. Ce făcea d-na Vladeș? De ce nu-i auzea respirația? Un sgomot, un suflu, un cuvânt, i-ar fi dat puterea să se miște, să caute împrejur, să facă lumină, să-și dea seama de ce se petrece. Incercă să asculte mai bine; dar în creer îi umblau atâtea sgomote neclare, țiuituri și uruieli, că ea nu-și putea lămuri nimic, pe când în privire i se perindau, se învârteau, cădeau pete de întuneric sau scântei, săgeți, cercuri de lumină. Îi răsună deodată în urechi un uruit groasnic de mii de sticle

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sfărâmându-se, din care țâșniră puzderie de scântei; apoi sgomotul acela se prelungi într'un țiuit nesfârșit și uniform.

D-na Vladeș murise, sau plecase de acolo? Ce era în jurul ei? Îi trecu prin minte că în întunericul camerei vecine, un monstru enorm, negru, rotund, fără brațe și fără picioare, se isbea de pereți, de tavan, de podele, neîntrerupt și fără sgomot. Apoi își închipui că ea însăși ar putea deodată sări din loc, rânjind, țipând, isbindu-se de pereți. Atunci spaima că ar putea înebuni, îi trezi rațiunea. Închise ochii ghemuindu-și capul pe genunchi și își zise, că deoarece totul era liniștit și nu i se întâmplase nimic rău, putea să stea locului nemișcată, așteptând lumina zilei. Urechile însă, continuau să asculte cu încordare disperată țiuiturile ce se urmau pe diferite tonuri.

Când baba Maria sosi dimineață, găsi pe Mira cu fruntea lipită de genunchi, cu pumnii încleștați, înghețată. O deșteptă clătinând-o ușor și șopti plângător cu mâna la gură, legănându-și capul în semn de jelanie:

— D-zeu s'o ierte! Dar când a murit?

Mira își desfăcu cu greu membrele paralizate și se ridică. In cei doi pași ce-i făcu până la masă era să cadă de zece ori. Se rezemă de masă, își frecă ochii, fruntea și apoi mâinile, repetând aiurită:

— A murit... a murit... a murit...

Baba Maria își luă șalul pe umeri și eși să vestească pe d-na Nicon de cele întâmplate. Mira păși mașinal, ca o fantomă, către camera ei, deschise ușa și se îndreptă către portretul lui Mihai. Încercă să-l privească, dar pământul i se clătină sub picioare, privirea i se întunecă, capul îi era gol. Se simți ușoară; i se părea că se ridică dela pământ. Căzu în genunchi, apoi dealungul pe podele și rămase în nesimțire.

Baba Maria se întoarse fără întârziere și nu mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după ea sosi și d-na Nicon urmată de Nania. Cu multă greutate și îngrijire, deșteptară pe Mira și o așezară în pat. Capul îi ardea și trupul îi tremura de frig. Soția cârciumarului vecin veni în grabă, emoționată și îndatoritoare și împreună cu d-na Nicon și baba Maria deteră ultimele îngrijiri moartei, punând toată casa în mișcare și răscolind dulapurile pentru a găsi cele trebuitoare îmbrăcămintei ei din urmă. Era o mișcare zorită, mută, apăsătoare.

Nania rămase îndelung la căpătâiul Mirei. In mintea ei, toate acestea se înfățișau ca o luptă grozavă, a cărei închipuire îi dilata ochii și-i zorea obositor respirarea. Din povestirile babei Maria, putu să-și înfățișeze scena petrecută: singurătatea, întunericul, moartea; dar căută să și le imagineze puternic ca și când le-ar fi trăit ea însăși, Cum le-ar fi suportat ea, a cărei putere de sacrificiu și voință le credea de neînvins? Aceste evenimente, luau în închipuirea ei imaginea vieții însăși și ea avu același simțimânt pe care îl încercă când privi pentru întâia dată marea. O văzu uriașă, întinzând peste un abis înspăimântător fața-i fioros de nepăsătoare, Cu ușurința unui joc, ridică urlând în înălțimi, valurile-i enorme față de care toată uriașa voință de a le stăpâni, a omului, rămâne cel mai neînsemnat dintre nimicuri. Și fetița aceasta care se odihnea sub ochii ei, trecuse prin mijlocul acelor valuri răsvrătite.

Ținea asupra Mirei o privire adâncă în care se amesteca invidia și mila.

— Te-a doborât sărmană făptură plăpândă! Nu ești făcută tu să birui viața!

Pieptul i se umflă într'o respirare adâncă. Simțea în ea o putere uriașă și neclintită. Ea nu ura pe Mira și nu-i dorea răul. Doar pentru sine însăși aștepta acel ceva nelămurit care era ținta ei. Rolul ei începea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la sfârșitul puterilor Mirei și aștepta împrejurările care ar fi adus acel sfârșit. Cu un sentiment aproape protector dar amestecat cu trufie, ea gândi : „Ceiace nu vei putea tu, voi săvârși eu !"

Lumânările pâlpâiau la căpătâiul moartei și se auzeau sughițurile înăbușite ale babei Maria, care așezându-i pantofii în picioarele înțepenite, picura lacrămi în poala fostei ei stăpâne.

Moarta, slăbită de boală, lungită prin încordarea morții, părea mult mai tânără decât fusese și mai frumoasă prin zâmbetul ușurării de chinuri ce i se întipărise pe față. Apăruse din nou zâmbetul ei obișnuit, aducându-i expresia de duioșie ; doar sprâncenile puțin ridicate, vădeau o nuanță de spaimă și mirare.

Către prânz sosi și Nicon. Rânduise prin oraș tot ce trebuia pentru transportarea și înmormântarea soră-sei. Era adânc mișcat și bărbia îi tremura ușor, nestăpânit, când vorbea. Se apropie de moartă încet, cu inima strânsă. Privi mâinele ei încrucișate, cu unghiile învinețite. De atâtea ori mâinele acelea îi șterseseră lacrămile, când certat sau bătut pentru sburdălniciile lui de copil, alerga în brațele ei ca spre cea mai sigură ocrotire. De atâtea ori degetele acelea, îi legaseră cravata de școlar, sau în taină îi dreseseră rupturile hainelor spre a nu fi certat. Păstra încă în suflet șoapta mângâerilor și a sfaturilor ei de soră înțeleaptă.

Trecuse prin viață ca un suflu de desmierdare, ca un surâs de duioșie. Nimeni nu o auzise vre-o dată vorbind aspru, nimeni nu-i văzuse vre-o dată fruntea încruntată.

In acele vremuri când spiritele erau saturate și împietrite de groaza svonurilor ce înțesau lumea, dispariția acestui suflet senin și simplu, aducea o impresie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neştirbită şi nouă. Incă o rază de bunătate, de frumuseţe, se topea în oroarea universală, cum s'ar stinge într'un orizont îndepărtat o ultimă nădejde de bine.

Erau cu adevărat îndureraţi şi acest frate cu sufletul plin de amintiri duioase şi baba Maria care îi fusese atâţia ani tovarăşa micilor griji şi bucurii ale vieţii şi D-na Nicon care o iertа din toată inima de a nu-i fi găsit nici un cusur în viaţă.

Inmormântarea trebuia să aibă loc a doua zi de dimineaţă. In noaptea aceia toţi stătură de veghe.

Către seară Mira se simţi mai rău ; frigurile îi sporiră. Aiura. Avea tresăriri atât de puternice încât fără supravegherea Naniei ar fi căzut peste marginea patului. Deschidea adese ori ochii mari, ţinând privirea fixă şi şoptind: „sst! auzi! ascultă!". Apoi pleoapele îi cădeau peste ochii obosiţi şi aţipea. După puţină vreme tresărea din nou şi privea îndelungat un punct nedefinit, ascultând. Uneori îşi încorda degetele în cearceafuri strigând cu disperare: „cad, cad, ţineţi-mă mă scufund!"

Nania nu se îndepărta dela patul ei. Cu grijă primenea fără încetare şervetele înmuiate în apă îngheţată de pe fruntea Mirei ce ardea dogoritor, sau îi freca degetele îngheţate.

Cele trei camere erau luminate ca într'o seară de petrecere şi prin ferestrele cu storurile ridicate, lumina lămpilor şi lumânărilor, străbătea prin pâcla de afară, atingând ici colo bălţile de ploae din curte, făcându-le să lucească în întuneric.

După miezul nopţii temperatura Mirei începu să scadă. O toropeală adâncă o cuprinse. Deschidea arare ori ochii, se liniştea văzând în jurul ei lume şi iarăşi adormea profund.

Baba Maria tăcută şi încovoiată, aluneca uşor, prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

odăi, îndreptând vre-o lumânare, potrivind mucul candelei, schimbând apa pentru comprese.

D-na Nicon se întinsese îmbrăcată pe canapea, îmboldită de boala ei de ficat ce nu-i îngăduia prea multă oboseală, pe când profesorul Nicon, lângă patul moartei, cu capul plecat pe speteaza scaunului își frământa mintea de aceleași veșnice gânduri chinuitoare de cari orice om a fost frământat în fața morții dar la cari nimeni nu și-a putut răspunde.

Își repeta în minte continuând să gândească: Ce este aceia ce face atât de înspăimântătoare această prefacere, când ființa noastră nu este altceva decât elemente în prefacere? Trupul nostru: o alcătuire de elemente mereu noi. Sufletul nostru: rezultatul de fie ce clipă a unor noi impresii și împrejurări, după cum lumina candelei este pe fiece clipă rezultatul unui alt suflu de aer și a altui strop de untdelemn. Așa zice Buda: Eul nu există. Dar poate amintirile sunt eul nostru. Ele sunt ale noastre și nu se pot preface; ele ne alcătuesc sufletul, eul nostru. Dar oare ținem atât de mult la amintirile noastre? Dacă în schimbul morții ni s'ar propune să renunțăm la amintiri, n'am renunța bucuros la ele? Iubim atât de mult chipul nostru? Nu l'am da pe un altul? N'am schimba niciodată sufletul nostru pe un altul, n'am da amintirile noastre pe altele? Ce iubim atât de mult în noi? Ce iubim atât în viața noastră ca să nu vrem a schimba? Orice am da bucuros: totul însă niciodată. De ce? — se întreba el.

Și întrebare după întrebare se perindau în mintea lui, a căror răspunsuri nășteau alte nesfârșite întrebări, până când rărite, amorțite de tristețe, gândurile se opriră și atunci capul i se lăsă mai greu pe braț și ațipi.

La picioarele patului, de partea cealaltă se ghemui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însfârșit și baba Maria, pe podele, cu bărbia sprijinită pe genunchi.

Fumul lumânărilor îngroșa aerul cu mirosul lor straniu, mistic.

Nania nu închise ochii toată noaptea.

* * *

A doua zi dimineată, Mira deschise ochii limpezi și odihniți. Dormise bine și nu mai avea călduri. Se ridică și voi să se coboare din pat, dar slăbiciunea o făcu să se reașeze îndată pe marginea patului. Își desfăcu părul încâlcit să și-l pieptene. Pielea capului arsă de fierbințeala din ajun nici nu simțea urma pieptenului. Când se uită în oglindă, aproape nu se recunoscu, atât de adâncite ii erau trăsăturile feței. Își răcori fața și mâinile cu apă rece ceia ce-i dădu puțină înviorare și trecu în camera de alături.

Mintea ei istovită și amorțită de odihnă nu putea încă prinde importanța faptelor. Trăia ca în mijlocul unor împrejurări fatale și firești. Numai când carul funebru, negru și înfiorător se opri în fața porții, începu să înțeleagă. Apoi când în cântecele preotului, bocetele babei Maria și în suspinele D-nei Nicon sicriul fu scos din casă, crezu că i se sparge inima. Atunci înțelese limpede, că aceia pe care o duceau de-acolo pentru totdeauna, era mama lui Mihai; că la întoarcerea sa Mihai n'o va mai găsi.

Alergă aiurită, se urcă la portretul lui Mihai, să agață cu degetele încleștate de rama grea și ținând fața strâns lipită de sticla rece gemea sfâșietor

Voi să-și însoțească soacra până la cimintir, N'o lăsară. Era sfârșită. Baba Maria rămase s'o îngrijească Abia se găsise o trăsură pentru preot și D-na Nicon. Nania și Nicon urmară carul pe jos până la cimitir. Pela ora prânzului se întoarseră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mira, obosită de plâns, părea mai liniştită. Suspina doar din când în când, ca un ecou îndepărtat al sbuciumărilor ei.

Baba Maria înjghebă în pripă o gustare şi se aşezară la masă toţi afară de Mira. Mâncau tăcuţi, întristaţi şi totuşi cu poftă, căci întristarea le absorbise toată vlaga şi erau morţi de foame.

Îndată după prânz Nicon plecă la treburile lui. Femeile mai rânduiră prin casă şi baba Maria ceru învoirea să plece acasă, căci se întuneca şi fiică-sa de sigur era îngrijată de lipsa ei din noaptea trecută. D-na Nicon de-asemenea era nerăbdătoare să se întoarcă acasă să se odihnească căci boala de ficat îi dădea ameţeli.

Ea spuse Mirei:

— Ce vei face acum aici singură, drăguţă Mira? Ar trebui să vii să stai cu noi cel puţin până te vei mai înzdrăveni!

Şi tot odată ceru babei Maria să aducă hainele Mirei şi să o ajute să se îmbrace. Nania în faţa oglinzei îşi aşeza pălăria, Privi pe Mira prin oglindă. Ea, obosită, aiurită, se lăsa îmbrăcată, purtată de ici colo, în neştire.

Erau gata de plecare.

Când se văzu în faţa uşei deschise, ca o revenire a unei amintiri trecu peste fruntea Mirei. Îşi purtă privirea peste încăperile lăsate pustii, apoi prin uşile deschise, zări portretul lui Mihai şi privirea i se prinse de el.

Nania aştepta cu înfrigurare. Era un moment hotărâtor pentru ea. Cu o nerăbdare voluptoasă aştepta primul pas al Mirei peste prag. Mintea ei se exalta. Dacă Mira pleca, ea va rămâne, ca o preoteasă de veghe în căminul lui Mihai.

Aştepta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sufletul obosit al Mirei sentimentele stăteau nedesluşite, nehotărâte. Era un regret ce-i vorbea din mijlocul acestor încăperi, era o mare dorinţă de odihnă, ce o chema afară. Simţi privirea arzătoare a Naniei şi ochii lor se întâlniră.

Din scânteerea adâncă a ochilor ce o priveau se aprinse o lumină clară în conştiinţa ei. Citi în ochii Naniei atât de lămurit, de par'că i-ar fi auzit prin cuvinte tot gândul. Se întoarse şi se aşeză în primul scaun ce-i eşi înainte; apoi scoţându-şi cu mişcări încete pălăria, spuse:

— Duceţi-vă fără mine. Eu rămân aici!

D-na Nicon insistă, neînţelegând refuzul ei, dar Mira obosită de a mai vorbi, ridică asupra ei ochii săi grei, în care era atâta hotărâre încât D-na Nicon văzu în ei ca o poruncă de a nu mai stărui. Nania gâfâia de emoţia prin care trecuse. Se apropie de Mira şi-i strânse mâna:

— E frumos ce faci Mira. Asta aşteptam dela d-ta!

Apoi întorcându-se către D-na Nicon o luă de braţ.

— Haide mamă, las'o să-şi facă datoria.

Când D-l Nicon veni seara acasă fu surprins că n'o vedea pe Mira la ei. D-na Nicon cuprinsă de migrene din pricina nopţii nedormite, stătea pe o canapea, cu ochii închişi căci lumina îi făcea rău.

— N'a vrut să vină cu noi, — zise ea abia vorbind.

Nania o întrerupse.

— Mira a rămas în casa bărbatului ei. Ea trebue să stea acolo şi să-l aştepte.

Nicon dădu din umeri.

— E extraordinară fetiţa asta, zise el.

Işi aduse aminte că o lăsase bolnavă, dar se gândi că baba Maria era lângă ea. De sigur că de va fi nevoe de ei, va alerga să-i vestească.

El nu ştia că Mira era cu desăvârşire singură.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sgomotul produs, când Nania târând pe D-na Nicon de braţ, închise uşa după ea, răsună în sufletul Mirei ca un ecou înfiorător într'un pustiu. In aceiaşi clipă casa îi păru mai întunecată, mai rece şi mai mare. Privi în jurul ei, apoi trecu dintr'o odae într'alta, căutând cu ochii împrejur, vrând par'că să citească ceva în tăcerea şi singurătatea acelor încăperi. Se ghemui apoi într'un jilţ şi gândul îi porni peste depărtări către Mihai.

Când se trezi din gânduri, se înserase de-a binelea. In casă era frig. Gura neagră, deschisă, a sobei, o privea sinistru ca un ochi de mort. Apropierea nopţii apărea înfiorătoare şi Mira se înfioră.

Trebuia să o găsească cel puţin înarmată cu un foc în sobă, şi cu lumină.

Plecă să caute vre-un braţ de lemne la bucătărie. Sala era întunecoasă şi nimeri cu greu mânerul rece al uşei bucătăriei. Mirosul aerului închis şi umed îi opri în loc răsuflarea. Prin fereastra afumată, curgea înăuntru o lumină vânătă. La sgomotul paşilor săi. câţiva gândaci de noapte, negri ca ochii nopţii, fugiră pe podele şi se ascunseră în întuneric. Mira se opri aproape de uşă, neputând să mai înainteze. Un fior o cutremură ca la atingerea a ceva mort. I se părea în adevăr, că ceva era mort aici. Lipsea focul harnic şi vorbăreţ, care face să palpite de-asupra casei acel suflet al gospodăriei, fumul viu şi alb. In fumul acela ce se înalţă tremurător de-asupra unui acoperiş, stă imaginea vieţii căminului. Intrevezi mâna neobosită a femeei, masa curată, bucatele aburind, inima căminului, bucătăria.

Mira îşi repetă dureros în minte: Aici a îngheţat inima căminului, aici nu mai e un cămin!

Şi totuşi ea fusese sufletul acelui cămin. Ea îi dădea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viaţă, când cu pasul ei uşor, cu ochiul ager era peste tot, supraveghind toate, rânduind toate.

Dar toate acestea fuseseră atât timp cât mai rămăsese o urmă de scop în viaţa ei, cât timp o flacără abia licăritoare îi mai lumina drumul unei datorii.

Acum nu mai era nimic.

Rămăsese nemişcată în mijlocul acelei încăperi şi ochii ce îi stăteau aţintiţi prin geam, asupra înserării livide, i se înegurară de lacrămi ce alunecau ferbinţi peste obraji. O mâhnire grea îi apăsa creerul, ameţind-o.

In privirea ei vagă răsări, mai întâi fugar, apoi tot mai statornic, un punct luminos ca într'o nemăsurată depărtare, ce se lungea în dungi de lumină până în centrul ochilor ei. Se întindeau şi iar se strângeau pentru a se lungi mai mult. In mişcarea aceia a luminei i se părea că zăreşte din când în când neclar şi fulgerător, ochii Naniei. Apoi lumina devenea iar un punct unic şi statornic.

Mira strânse fruntea şi ridică umerii.

Avea încă un drum lung de străbătut, drumul unei datorii care părea că abia acum începe. Ea ştia un lucru: că orice s'ar întâmpla, oricât timp ar treçe, ea trebuia să aştepte neclintit pe Mihai, aici în locul unde o lăsase, în altarul datoriei ei.

Copiii cari nu s'au ros în viaţă de nevoia brutală şi dureroasă, de a renunţa adesea la principiile lor de cinste, de datorie, de dreptate, nu pot înţelege şi nu-şi pot îngădui compromisuri în viaţa lor. Şi Mira nu era mai mult întinată de viaţă ca un copil.

Era o datorie şi trebuia s'o împlinească.

Adună un braţ mare de lemne şi eşi în sală închizând uşa cu grijă în urma ei, parc'ar fi vrut să în chidă acolo noaptea cu toate misterele ei.

Stând pe un scăunel în faţa sobei, începu a aşeza

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lemnele pentru a le aprinde şi curând flăcările începură jocul lor năvalnic, lupta de întrecere în avântul către viaţă.

O lumină vie, pâlpâitoare umplu camera şi Mira închise cu grabă uşa sobei. Deprinsă cu întunericul silit în care îşi petrecuse nopţile dela începutul războiului îi era teamă de lumină ca de o primejdie. Îşi pregăti candela ce stătea ascunsă în dosul sobei şi se aşează iar pe scăunel. Abia acum îi trecu prin minte să-şi imagineze aspectul oraşului. Îşi amintea de vorba auzită în treacăt: „au venit nemţii" ; dar încătuşată de durerile-i proprii nu se gândise nici o clipă la aceasta. Îşi imagina copilăreşte această „venire a nemţilor" ca năvălirea unui imens stol de păsări de pradă ce stăteau pâlcuri pe acoperişuri, pe străzi, apăsând asupra oraşului ca un fior de pustiire.

„Au venit nemţii !".

Afară întunericul se îngroşa mereu şi pământul sgribulit, răbda căderea unei ploi tăcute, fine şi joase ca o ceaţă. Nici un pas, nici o vorbă nu se auzea pe drum. In jurul ei se întindea o linişte, a cărei limite se pierdeau în nesfârşit.

Dincolo de zidurile casei ei, lumea îi era un mister Acolo, în adâncul acelei tăceri, a acelui întuneric, a acelui mister de dincolo de zidurile casei ei, se cufundase D-na Vladeş, tovarăşa ei de până eri. Acolo în acel nepătruns tăcut şi întunecat, în lumea unui infern de cruzime, de groază, de moarte, era frumosul şi dragul ei Mihai. Pierduţi în acel mister erau baba Maria, Nania, D-na Nicon, cu toţii, tot oraşul. Poate alergau peste vre-un câmp, departe, urmăriţi de spaimă, sau zăceau undeva morţi cu toţii şi ea era aici singură, izolată, fără să ştie nimic, fără ca o mână prietenă să-i bată la uşă, fără un cuvânt de lămurire.

I se părea că tot pământul stătea înăbuşit sub o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aripă neagră, uriașă, a morții care desființase viața din jurul ei și ghemuită pe scăunel stătea amorțită neîndrăznind nici să clipească.

De-odată auzi de afară un cântec fluerat de un glas de copil, care îi păru ne mai auzit de vesel și argintiu și sufletul ei se deșteptă ca revenit dintr'o altă lume. Era deci viață afară, era mișcare. I se zugrăvi atunci în minte căminuri luminoase, calde. cu lume multă care se sfătuia, se încuraja, se ajuta.

Incepu să judece mai firesc, mai lămurit. De sigur nemții fuseseră încărtiruiți. Fiecare fusese nevoit să le sacrifice o parte din locuință. Poate că nemții erau oameni buni, veseli și dornici de ospitalitate. Dar cum nu veniseră și la ea? I-ar fi văzut, ar ști cum sunt, ar ști ce se petrece, n'ar mai fi atât de singură. I-ar fi întrebat atâtea lucruri despre război! Poate știau unde se află regimentul lui Mihai, ar fi aflat poate ceva despre dânsul.

Sgomotul unei uși trântite îi opri gândurile în loc și rămase ascultând cu inima țintuită. Erau de sigur ei; veneau să ceară găzduire.

Intr'o clipă, nenumărate gânduri îi fulgerară prin minte. Ce voiau? cum se va înțelege cu ei.? Unde îi va găzdui? In patul în care eri își dăduse sufletul mama lui Mihai? In patul în care dormise el ultima oară și în care îl aștepta plângând, în fiecare noapte? Îi va vedea bând, râzând, petrecând în casa aceasta, pe acești „nemți" cari acolo, departe, poate îl omorau pe Mihai.

De bătăile inimii nu mai auzea nimic. Apoi tăcerea care se prelungea lină, acoperi totul în adâncul ei.

Dela cârciuma de alături, băiatul care fluerase în curte, intrând în casă închise ușa, rupând brusc firul cântecului.

Inima Mirei se liniști.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mulțumită că nu era aceia ce-și închipuise, singurătatea i se părea acum bună, casa prietenoasă, liniștea dulce. Îndrăsni chiar să se scoale dela locul ei și se apropie de fereastră.

Pe zidul alb al unei case de peste drum, în lumina unui felinar, se chinuia umbra unui copac sbuciumat de vânt. Pe pavagiul negru lucea ploaia. La câteva case pe care le zărea, storurile groase ascundeau lumina, dar ea simțea viața care era înăuntru.

Cântecul acela aprinsese un suflu de viață, pe care ea îl vedea acum peste tot ce o înconjura.

Se întoarse și privi odaia. Lumina tainică a candelei, căldura focului ce începea a moleși atmosfera, toate îi păreau mângâietoare. Îi era foame. Trecu în camera de mâncare unde la lumina unei lumănări, pe un colț de masă neașternută, gustă ceva, ce putu găsi, apoi reveni în odaia ei, încuie ușa și începu să se desbrace cu liniștea și încrederea cui-va care se pregătește pentru un somn bun.

Așternutul alb și moale îi primi trupul obosit și bolnav ca într'o îmbrățișare dureroasă. Gemu ușor și rămase mult timp nemișcată sub senzația aceasta.

Gânduri mai lunecau ca slabe scântei în întuneric. dar se stingeau repede, căci creeru-i saturat nu mai avea putere să le primească. Nervii încordați se destinseră încetul cu încetul, cu unele tresăriri și creerul începu să i se întunece în amorțirea somnului.

Lumina flăcărilor care scăpă prin ușa sobei, se legăna pe pereți și podele, mângâioasă, băsmuitoare.

De-odată Mira tresări puternic și se ridică până la mijloc. Auzise lămurit bubuitul unei bombe ce explodase undeva, aproape. Putea să mai fie vre-un bombardament? Cine să bombardeze când nemții erau aici? Ai noștri asupra nemților? Era cu putință când erau români aici? Dar poate nu mai rămăsese nimeni de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât ea şi nemţii. Şi iarăşi necunoscutul se întindea imens şi nepătruns cu miile-i de închipuiri fantastice.

Ce se petrecea afară?

Acum auzea flueratul gardiştilor, flueratul acela prelung, sinistru. Inlătură grabnic părul de peste urechi şi ascultă cu încordare. Şueratul se prelungea mereu, uniform: Se auzea în adevăr, sau era numai ţiuitul urechilor ei? Nu putea deslusi şi işi strângea capul în palme ca să oprească haosul sgomotos din el.

Acum flueratul par'că se contcpise cu tăcerea şi se întindea la nesfârşit. De sigur că era o părere răsărită din creerul ei obosit, din nervii ei bolnavi.

Obosită de încordare zadarnică, capul îi căzu iarăşi şi somnul începu a-i îngreuià simţurile.

N'apucă să aţipească însă şi o nouă bubuitură o făcu să tresară mai puternic. Acum nu mai era îndoială. Auzise lămurit. Simţea încă zguduitura pământului şi îi rămăsese în urechi clănţănitul geamurilor. Poate izbise cineva în geamuri, sau umbla cineva prin celelalte odăi, trântind obiectele şi asta produse-se sgomotul? Căci nu se putea îndoi că auzise în adevăr.

Hotărâ să nu mai doarmă, spre a-şi da seama de ce se petrece.

De la începutul războiului de când începuse bombardamentul aerian şi până se sfârşise. ea nu şi-ar fi adus aminte să fi auzit, s'o fi impresionat, să-şi fi oprit atenţia asupra sgomotului provocat de explozia ghiulelelor şi iată că acum când acel sgomot amuţise, când nu mai era nimic, se deşteptau din lăuntru fiinţei ei unde se întipăriseră zi cu zi şi ecoul lor răsuna în tăcere mai puternic, mai înspăimântător.

Mira asculta cu atenţie. Nervii auzului încordaţi peste măsură, exagerau sgomotul mişcării sângelui în vine şi ar fi mărit de zeci de ori sunetul vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unui sgomot din afară dacă s'ar fi produs. Dar Mirei i se părea că în urechile ei e un haos care îi astupa auzul.

Ochii ei de asemeni, extrem de încordaţi vedeau strălucirea lor proprie şi adesea nu-şi dădeau seama dacă în jurul ei jucau lumini, sau era întuneric complect. Nesiguranţa aceasta îi complecta spaima. De închidea o clipă ochii, nu mai ştia unde se află: dacă e cu faţa spre uşă. spre perete, sau spre geamuri. Îi deschidea imediat, căutându-se. La un moment dat nu-şi mai dădea seama în ce parte e camera ei: la mijlocul casei, într'o margine?

Când îşi dădu seama că alături era camera D-nei Vladeş, îşi aduse aminte că colo ardea o candelă deasupra patului. S'o fi stins? Sau o fi pâlpâind prea tare? Poate s'a aprins ceva. Ar fi trebuit să vadă.

Gândind astfel nu putea măcar să clipească. Îşi închipuia patul peste care pâlpâia lumina. Umbrele se mişcau şi se lungeau. Treptat luau forma D-nei Vladeş. Îi vedea mâinile galbene pe piept, pantofii noi în picioarele ţepene. Dar ce lungă era... şi se lungea,.. se lungea necontenit. Acum picioarele îi trecuseră de marginea patului şi se întindeau lipite şi ţepene către peretele din faţa lor.

Dacă s'ar ridica şi ar veni în faţa ei, aşa de lungă, aşa de nesfârşit de lungă? Voia să privească uşa, dar nu putea întoarce capul.

Cel puţin dacă ar fi încuiat-o. Dar ce folos? Moarta ar fi putut trece prin lemnul uşei tot atât de uşor.

Mira simţea cum i se înţepeneau firele de păr, înfurnicându-i pielea capului. Îi era frig, dar n'avea curajul să mişte mâna spre a se înveli. Sângele îi îngheţase în vine ; tremuratul o istovea; îi era rău.

Starea ei fizică începu să-i atragă atenţia asupra ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însăşi şi halucinaţiile se îndepărtară puţin pentru un moment.

Incet, cu nesfârşite precauţii, îşi aşeză capul pe pernă şi se înveli. Ţinea faţa în sus, cu urechile libere, atente, cu ochii mari deşchişi.

Ii trecu prin minte de-odată că ochii ei trebue să strălucească înfiorător în întuneric. Cu cât şi-i închipuia astfel, cu atât simţea că se măresc mai mult, negri, sticloşi, adânci, ca două deschizături din altă lume care o atrăgeau ca un vârtej spăimântător.

Cu multă voinţă îi strânse puţin câte puţin şi îi închise; apoi repede îi deschise iar.

Intr'o încordare înţepenită de ghiaţă, cu ochii mari deschişi, privind numai cât putea cuprinde fără să mişte capul, cu auzul atent la cele mai neînsemnate sgomote, astfel îşi petrecu Mira noaptea. In zori căzu într'un somn greu ca de moarte.

* * *

— Tot nu s'a făcut încă bine de tot, săraca fată! Ce vrei d-ta, una după alta, nu-i puţin lucru! gândea baba Maria aşteptând pe scară, în veşteda căldură a soarelui de sfârşit de toamnă.

Era ora 11 dimineaţa.

Mira se deşteptase. Deschisese ochii, dar nu putea gândi nimic şi nu-şi putea mişca picioarele. Creerul amorţit nu putea să prindă nici înţelesul luminei zilei care o îndemna să se scoale.

O clipă părea că priceperea i se limpezeşte, apoi îndată se scufunda din nou în amorţire şi adormea cu ochii deschişi.

De mai bine de un ceas deşteptarea se lupta cu istovirea ei. Treptat, treptat, privirea începu a i se clarifica. Mişcă capul şi privi împrejurul ei.

Era târziu. Soarele era sus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O fi venit baba Maria? O fi plecat? Ce s'o fi petrecut în timpul somnului ei?

Se îmbrăcă grăbită silindu-şi muşchii îngreuiaţi ai braţelor.

Când cheia se întoarse în broască, baba Maria se ridică repede de pe scară, grăbită să o întrebe cu grije de pricina somnului ei îndelungat, dar întorcându-se, rămase câteva clipe mută, privind-o.

In dimineaţa aceia Mira era urâtă: galbenă, cu ochii umflaţi, sbârciţi, fără lumină, cu gura lăsată într'o desnădejde indiferentă.

Cu jumătate de glas baba Maria îngăimă:

— Ce facem măiculiţă? Ce să-ţi gătească baba de acum? Nu mai am nici vreme să mă duc la piaţă!

Mira ceru să-i facă un ceai, apoi intră în odaie îşi strânse patul şi se culcă de-asupra, sgribulindu-se sub şalul gros de lână. Nu putea gândi nimic; nu simţea nici o durere fizică şi nici o grije în suflet. Se simţea bine ca un copil după ce a plâns şi e gata să doarmă. Lumina slabă a soarelui trecând prin ferestre o încălzea cu o mângâiere tristă şi consolatoare. Sufletul i se descordase într'un surâs fără voinţă. Nu dorea nimic decât să se încălzească şi să doarmă. Baba Maria aduse ceaiul şi începu diretecatul obişnuit prin odae. Totul se petrecea în linişte şi natural şi clipele trecând sub ochii Mirei, îi spuneau: "Vezi, suntem aceleaşi, mereu la fel. De ce te-ai speriat"?

E bine totuşi să te regăseşti trăind, întors înapoi în aceiaşi viaţă în care cu câteva ceasuri înainte vedeai poarta întunecoasă şi groaznică a eşirii, simţea Mira. E bun un şal cald, un ceai aromat, un pat moale, o rază de soare. Şi mai departe ce e? Mihai, acolo! Poate şi el se bucură de raza aceasta de soare!

Simţi o slabă strânsură de inimă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La urma urmei, trebue să mă obişnuesc astfel, să-mi rânduesc viaţa după împrejurări. Toată lumea trăeşte. Baba Maria a străbătut oraşul aseară pe întuneric şi astăzi iar şi e aceiaşi, nu i s'a întâmplat nimic. Alături, la cârciumă, e activitate, se vorbeşte, se închid şi se deschid uşile; Pe drum trec oameni ca mai înainte. De ce numai ea trăia cu impresia că viaţa ei s'a prăbuşit într'un dezastru? Să fie mai puţin curagioasă decât toată lumea? Dacă ar fi dormit astă noapte, azi ar fi avut mai multă energie. S'ar fi sculat, ar fi deschis toate geamurlle şi ar fi scuturat praful adunat de atâta timp în odăi; ar fi cusut sau poate s'ar fi dus la cimitir să vadă mormântul D-nei Vladeş. Aşa trebuia să facă. Dar de ce nu dormise? Ii fusese frică. Ce prostie! De ce îi fusese frică? De bombe? ca şi când ar putea să fie bombardament de aici înainte! Apoi îi fusese frică de D-na Vladeş; ca un copil prost!

— Sărmana mamă, sufletul ei n'ar putea să-mi fie decât o tovărăşie mângâetoare!

La noapte însă va dormi şi mâne va începe o viaţă normală, de activitate, de curaj şi de răbdare. Şi îşi spuse mişcând buzele fără şoaptă:

— Nu mai sunt un copil; sunt o femee măritată. Bărbatul meu este pe front şi eu trebuie să-mi trăesc curagios partea mea de viaţă, de datorie.

— De ce o fi trecut aşa de repede ziua băbuţo? întrebă Mira pe baba Maria, care eşea şi intra în odae fără ca Mira să-şi dea seama.

— Dacă te-ai sculat aşa de târziu! Acu, cum ai să mai dormi la noapte?

— Am să dorm, babă Mario, am să dorm, că astă noapte abia la ziuă am adormit.

— De ce măiculiţă? Să nu-ţi fie teamă draga babei. Nemţii sunt oamenii lui D-zeu. Nu-i aşa de negru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dracu cum îl cred oamenii. Zău îs buni maică. Păi ordonanța care e la ofițerul de peste drum de noi, de toate bunătățile a adus la copiii fii-mi : și zahăr și ciocalată și marmalată ... Ba îs buni! Numai limba asta a lor este urâtă a dracului! Dacă ar vorbi românește, zău ar fi bine!

Pe nesimțite vorbele babei Maria alungaseră orice urmă de temă din sufletul Mirei. Nici nu știa când se ridicase din pat. Își îndreptă rochia, netezi cuvertura pe pat, apoi observând lipsa de simetrie în care baba Maria lăsase fotografiile pe pian, după ce șterse praful, începu să le rânduiască. Trecu apoi în odaia D-nei Vladeș deschise ferestrele, turnă untdelemn în candelă ...

In grădiniță mai întârziau în toamnă câteva vâzdoage chircite de frig, îmbrobodind în ele parfumul lor cuvios de icoane. Mira le culese și le așeză pios pe perna în care se odihnise capul bătrânei cu surâsul blând.

Mira trecu dintr'o odae în alta deschizând ușile cu o vagă impresie de curaj. Se duse și în bucătărie. O flacără pe sfârșite, licărea în plită. Era cald și măturat; era bine. Îi era foame. Baba Maria gătise din ce găsise prin casă, o biată mâncare de cartofi. Mirosul mâncării calde o îmbia și Mira zâmbi cu recunoștință descoperind în ea plăcerea de a mânca. Ceru o farfurie plină și mâncă cu poftă. Baba Maria o privea cu mulțumire văzând cum i se luminează din ce în ce fața, cum îi reînvie strălucirea ochilor.

— Ei, dare-ar Dumnezeu! Așa îmi place să te văd. Azi dimineață, să spun drept, rău mai arătai la față. Ei, maică, trebue să avem răbdare. Bun e D-zeu! S'o întoarce sănătos și cuconașul Mihăiță, s'o întoarce și gineri-meu...

Baba Maria liniștită pe de-o parte, simțea cum i se trezește altă grijă. Se înopta, trebuia să plece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Necăjită mai e și fii-mea, de când i-a plecat bărbatul. Cu un copil de țâță și altul de doi ani. Nu poate face un pas din casă. Aseară când am ajuns, am găsit-o în întuneric! N'avea un pic de gaz în casă și nici nu se putea duce să cumpere.

Mira se înduioșă. Curajul ce-l căpătase îi sporea generozitatea.

— Du-te babuțo, te-o fi așteptând. Lasă că-mi strâng eu masa.

Când baba Maria plecă, Mira o conduse până la poartă, din dorința de-a mai eși puțin pe afară. Pe urmă trebuia să se închidă în casă să se culce. Mai stătu în poartă până ce baba Maria se depărtă, mai privi strada cu trecătorii ei abstractizați de întunericul albăstriu al serii, închise apoi portița, trase zăvorul încercându-l bine și porni spre casă. Pe urma ei venea tăcută, cu pasul lat și târâtor, spaima. Mira o simțea înfiorându-i spinarea, dar nu voiă s'o simtă. Închise ușa casei scurt, întorcându-se cu fața spre ea, par'că ar fi voit să oprească cuiva intrarea.

Când Mira se găsi înăuntru, spaima umpluse toate odăile. Bravă, Mira nu voia să o recunoască și mergea dârz prin odăi, deși picioarele i se înțepeneau.

Strânse masa cu grabă și neglijență și îndreptându-se spre ușa odăei ei, simțea cum aerul se îngroșa de o vrajă care îi împiedeca pașii. Încue ușa odăei sale și ușa care dădea în camera D-nei Vladeș. Nu aprinse nici o lumină. Întunericul nu erà încă complect, ca și cum noaptea ar fi îmbrăcat d'abia o haină străvezie, înainte de a se înfășura în greaua manta de întuneric.

Un crai nou răsărise în fața ferestrei. Mira dădu perdelele într'o parte. Erâ mai bine să poată vedea afară. Privind ce se petrece afară, nu-i mai putea fi teamă.

Se desbrăcă și se vârî în așternut. Craiul nou o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privea mirat și nepăsător. In fața lui, spaima pălind, se pitulase prin colțurile întunecoase. Cu capul în pernă, Mira îl privea prin geamuri cu o liniște recunoscătoare. Pe nesimțite pleoapele îi alunecară peste ochi și adormi.

Mira se deșteptă de-odată cu mintea limpede, cu ochii clari. Era întuneric besnă. Craiul nou nu mai era pe cer și în locul lui o noapte oarbă, tăcută și neînțeleasă ca un vis straniu. În deschizătura perdelelor se profila, abia mai negre decât noaptea, crucea cercevelelor.

— De ce m'oi fi deșteptat? — gândi Mira.

Desigur că se petrecuse ceva care o deșteptase. O atinsese ceva sau fusese vre-un sgomot care încetase în momentul deșteptărei ei. Se petrecuse ceva; altfel, de ce s'ar fi deșteptat așa deodată? Sprijinită într'un cot, cu capul în sus, asculta și aștepta.

Nu-și dădea seama de câtă vreme stătea așa, dar se pomeni cu dinții încleștați, înghețată de un frig ce-i cuprinsese șira spinărei și tremurând.

— Ce chin! șoptì ea, cu plâns în gât. Ce proastă sunt! De ce mi-i teamă? De hoți, de bombe, de mama? Ce mi s'ar putea întâmpla? Să mor. Și ce rău ar fi în asta? La ce-mi folosește viața? Ce bine am în viață? Așa de bine ar fi să mor!

Își lăsase capul pe pernă și lacrămile îi curgeau mult, ușor, grele.

Plânse mult, cu obidă, cu istovire, ca o spovedanie apoi se ridică obosită. Nu-i mai era teamă. Își șterse ochii și nasul în plină voe, sgomotos, sfidând întunericul. Nu-i era somn. Era liniștită și desnădăjduită.

Dar cum se putuse gândi la moarte când Mihai trebuià să se întoarcă într'o zi? Dar de ce plecase? Nu trebuia să plece. Dar se putea prea bine să fi fost silit la aceasta și atunci n'ar fi fost acelaș lucru?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un simțământ vag îi răspunse neînțeles că totuși n'ar fi fost acelaș lucru. De ce? Nu-și putea da seama.

În clipa aceia își aminti de impresia ciudată ce încercă privindu-l în noaptea aceia neuitată a mobilizării. Îi revedea gâtul gol, brațul, vinele în care i se păruse că simte trăind un spirit străin, demonic, care îl stăpânea cu o forță liniștită și stranie. De ce plecase la războiu? Din iubire de patrie? Niciodată nu-l auzise vorbind despre iubire de patrie. Ea știa bine că plecase numai ca să arate că este mai mult decât il credeau. Oare cei cari au provocat războiul au făcut-o din iubire de patrie, sau tot ca să arate lumii că sunt mai mult decât se credea? Să existe oare un spirit al războiului, — își zicea Mira privind cu ochii mari deschiși în întuneric, — un spirit care mânuește soarta lumii și se furișează în sufletele oamenilor? Și ce e acest spirit? Ambiția? Știa că pe Mihai ambiția îl trimesese la războiu. Ambiția să fi pornit războiul? Ambiția e aceia care multiplificându-se în părticele neînsemnate se furișează nesimțit și imens, aprinzând micile și nesfârșitele războaie ale vieții? Și spiritul acela hidos, clocea, creștea, se scălda în sufletul lui Mihai al ei, al dragului ei Dumnezeu.

O cuprinse o milă chinuitoare de Mihai al ei. Ar fi vrut să-l aibă lângă ea, să-l strângă în brațe cu atâta iubire și putere încât să-l desfacă de ființa cealaltă, care trăia în el vrăjindu-l cu menirea ei sinistră. Încercă să-și amintească figura lui, să-i poată mângâia în gând obrajii, dar trăsăturile pe care și le amintea nu se uneau la un loc și nu puteau forma un tot. Se furișa mereu ceva între ele care le desbina. Mira se necăjea să le adune, se istovea și nu putea. Obosită, se lăsă în voia imaginației. Intr'o clipire a ochilor îi apăru de odată o figură spăimântătoare ce se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strâmba închizând ochii şi căscând o gură imensă

Acum închidea gura şi căsca ochii în orbite nemăsurate. Treptat, mişcarea devenea tot mai repede. Cu o iuţeală vertiginoasă se deschidea şi închidea pe rând, când ochii, când gura. Apoi capul acela se repeta, se înmulţea... Acum erau pusderie, cât se putea cuprinde cu ochii, capete fără trup, stând drepte în văzduh, strâmbându-se toate, făcând din toată mişcarea aceia un fior nesfârşit şi chinuitor de sinistru.

— Oh, nopţile astea de nesomn!—gemu Mira, frecându-şi cu degetele creştetul capului ca să-şi liniştească mintea. — O să înebunesc. Gândul meu este acela care se strâmbă astfel de oboseală şi frică. De ce a plecat baba Maria? Trebuia să stea aici să doarmă cu mine. La urma urmei ce-mi pasă de fiică-sa? Ea are copii, are rude. Baba Maria e servitoarea mea. Datoria ei este să stea lângă mine, nu lângă fiică-sa. Dacă ar fi aici, acum aşi deştepta-o aşi sta cu ea de vorbă, aşi pune-o să aprindă lampa sau aşi dormi şi nu mi-aşi mai chinui gândul. Dac'aşi avea cu mine un câine cel puţin n'aşi fi atât de singură. Dar nu, el s'ar mişca prin casă, ar lătra fără rost, i-ar lucì ochii în întuneric. Dar de mâine n'o să mai las pe baba Maria să plece. Nu vreau s'o mai las.

Teama se istovise în ea; îşi simţea sufletul plin de amărăciune şi oboseală îi aţâţà nervii gonindu-i somnul. Fruntea îi erà încruntată şi sprincenile ridicate într'o ciudă amară.

Privirea i se opri pe geamuri ca pe un umăr odihnitor şi mângâios. Se lumina de ziuă.

Baba Maria aprindea focul la bucătărie.

— Mai am vreme — îşi zicea Mira, deretecând prin odae; o să-i spun mai târziu.

Gândul că trebuia să fie hotărîtă, îi dădea o febri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

litate inconştientă. Trebuia să fie neînduplecată, de-ar fi trebuit să plângă, să o roage, să o ameninţe. Nu mai putea rămâne singură noaptea.

Se duse de câteva ori prin bucătărie învârtindu-se pe lângă baba Maria, dar nu găsi un moment potrivit.

— Mai am vreme — îşi repeta Mira.

Baba Maria intră pe nesimţite în casă. Avea ochii roşii şi îi şterse cu coltul şorţului. Nu închisese ochii toată noaptea. Copilul cel mic al fiică-sei, băiatul, se îmbolnăvise deodată şi toată noaptea o dusese într'un ipăt.

— Amărîtă mai sunt şi eu draga babei, nu mă mai ţin picioarele. Dacă nu mi-ai fi dragă ca fata mea, m'aşi lipsi de toate şi aş sta acasă. Săraca fii-mea şi-ar fi luat câmpii dacă nu eram eu lângă ea. O omoară bărbatu-său să-i moară băiatul. Toată noaptea a ţinut o gură. Să chemi un doctor îţi ia şi pielea. Trebuie să-i dai cu ce mănânci o lună. Cu cât mă mai pricep şi eu abia l'am făcut să tacă spre ziuă. Da' nu mai pot. Mă uit la dumneata, singură aici, cealaltă singură dincolo... Mi-aşi împărţi inima în două dac'aşi putea; dar nu sunt decât o biată babă păcătoasă.

Vorbind, se învârtea prin odae; mutând fără rost câte un lucru de ici colo şi eşi tot ştergându-şi ochii înlăcrămaţi.

Mira rămase rezemată de scrin, mută, cu ochii fixi.

Îi era copilul bolnav!

Şi femeia aceia avea ca şi dânsa o sarcină de îndeplinit şi pe deasupra mai avea şi copii. Ea o înţelegea. Şi ei îi lăsase Mihai un copil în pază: pe mama lui; dar nu putuse să-i păstreze viaţa. Şi când Mihai se va întoarce n'o va mai găsi. Ea înţelegea durerea aceasta. Femeia aceia, îi era o tovarăşă, o camaradă în lupta impusă tuturor soţiilor de a păstra neatinse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cinstea, căminul, copiii, pentru ca bărbaţii lor să le găsească intacte la înapoere. Nu trebuia să-i ia singurul sprijin ce-i lăsase Dumnezeu, ci dimpotrivă datoria ei era s'o a;ute.

Chemă pe baba Maria, o mângâie, îi şterse lacrămile şi îi dădu bani pentru doctor, silind-o să plece. Bătrâna nu se îndura.

— Du-te băbuţo şi nu uita să chemi un doctor. Gândeşte-te la tatăl copilului. Ingrijeşte-l şi vino mâine să-mi spui cum îi mai merge.

* * *

Rămasă singură, Mira se plimbă multă vreme prin curte, dealungul potecuţei, gândindu-se cum să-şi reguleze viaţa. Singurătatea îi era o nenorocire grea cu care totuşi trebuia să se obişnuiască. Nu trebuia să mai doarmă noaptea. Gândul de a se aşeza în pat o umplea de groază. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să schimbe noaptea în zi şi ziua în noapte.

Minunat, gândi Mira cu un surâs plin de resemnare. Ziua va putea să doarmă fără grijă un somn sănătos şi liniştit, iar noaptea putea să citească cărţi frumoase cu subiecte încurajatoare. Işi aminti din cărţile citite, despre: Prin foc şi sabie de Sienkiecicz, despre: Cei trei Muşchetari... Acolo erau eroi plini de curaj şi avânt. O vor îmbărbăta. Avea chiar cărţile acestea în casă. Printre citit va mai putea să lucreze, avea atâtea lucruri de cusut! Va pune fotografia lui Mihai pe masă lângă lampă şi va vorbi cu el, va citi, va lucra Ce frumos, ce minunată idee!

Era atât de vrăjită de gândul acesta că ar fi dorit acum să fie noapte, să se vadă în faţa mesei, cu fotografia lui Mihai înainte. Dar pentru asta trebuia să doarmă cât mai era ziuă. Işi pregăti ceva de mâncare în pripă şi se culcă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.patrimoniutransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu se deşteptă decât spre seară. Se trezi cu un simţământ de desnădejde profundă. Nu se putea obişnui cu ideea singurătăţii. Ce va face acum după ce a dormit? Ce zadarnic era să se mai deştepte!

Limpezindu-i-se cu încetul gândurile, îşi aminti despre cele ce plănuise.

— Da, e bine ce-am gândit, şopti ea sculându-se cu greutate de pe pat.

Îşi aprinse focul, pregăti lampa şi începu să caute printre rufe, ce avea de cusut. Îşi pregăti pe masă totul pentru lucrat. Căută cartea lui Dumas: Cei trei muşchetari şi o puse alături, apoi fotografia lui Mihai lângă ele. Când totul fu gata, privi dela distanţă pregătirea aceasta a nopţilor ei.

— E bine aşa, foarte bine!

Până se înoptă, stătu pe afară, fără nici o ocupaţie gândind inconştient la ceva uniform şi obositor, la tot deodată. Pustiul se cernea deasupra ei ca o bură deasă şi vânătă. Când se înoptă se încue în casă, aprinse lampa şi începu să citească. Îndrăsnelile cavalerului D'Artagnan, curajul lui vesel, farsele lui în mijlocul primejdiilor, o înviorau puţin câte puţin; apoi bărbăţia graţioasă şi inocentă a inimoasei Constance Bonacieux, o cucerea din ce în ce mai mult. Se opri din citit pe la miezul nopţei. Era liniştită şi plină de îmbărbătare. Lăsă cartea şi căută printre rufe ce ar fi putut începe să lucreze. Atunci privirea i se opri pe fotografia lui Mihai. O luă în mâinile ei mângâind-o cu ochii.

— De ce nu poţi şti tu acuma ce face Mira ta, îi şopti ea. — De-ar putea să ajungă la mine printr'un mister, o privire, o vorbă, un gând dela tine, câtă putere mi-ar da să duc povara asta a aşteptării. De ce ai plecat Mihai, de ce m'ai lăsat aici singură şi fără ocrotire, ocrotitorul meu drag?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Privi odaia ca şi când n'ar fi cunoscut-o. Ce căuta ea în casa aceasta, care îi fusese străină înainte de a-l cunoaşte pe Mihai şi care îi era străină acum când el nu mai era aici. O adusese aici ca s'o ocrotească. Dar frumuseţea lui era ocrotirea ei. Fără el era în stăpânirea spîritelor spăimoase, aici, ca şi în casa ei din care o luase.

— De ce ai plecat Mihai? repeta ea. Frumuseţea ta era aceia ce mă ocrotea. Unde e frumuseţea ta, unde e ocrotirea mea?

Vorbind cu el îşi lipise fotografia de obraz şi închise ochii. Atunci îi apăru în minte întreg şi viu aşa cum era în realitate. Îi auzea cuvintele, şoaptele cu care o mângâia când se culca seara alăturea de dânsa. îi vedea zâmbetul copilăresc sau severitatea dulce a ochilor, felul lui alintat de a vorbi, apoi îşi amintea de sărutările lui, apoi de strângerea braţelor lui.... apoi... apoi...

Apoi plângând repeta cuvintele lui, zâmbea cu zâmbetul lui, se înfiora de îmbrăţişarea lui. Simţea cum toate amintirile acestea îi chinuiau inima ca nişte degete care i s'ar fi înfipt acolo, răsucind-o, storcând-o Îşi aşează capul pe masă peste fotografie şi se lăsă să plângă.

Când sfârşi de plâns începu să-l certe. Nu-l pusese acolo ca s'o necăjească, s'o facă să plângă.

— Tu trebue să-mi dai curaj, să mă mângâi, să-mi spui, cu ochii tăi frumoşi cu care mă priveşti de aici, că ai să vii curând şi am să fiu iarăşi fericită.

Răsfăţându-se copilăreşte îl bătea cu vârful degetului, certându-l:

— Dac'ai să mă mai faci să plâng, am să te ascund şi n'am să mă mai uit la tine; n'am să mai vorbesc cu tine dragostea mea, frumuseţea mea, fericirea mea!

Aşează fotografia pe masă şi începu să lucreze pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vind în pauze lungi chipul lui Mihai, ştergându-şi adesea lacrămile ce-i picurau în cusătura albă. Era ora două din noapte. Lumea dormea de mult. Misterele nopţii jucau într'o vibrare tainică, în văzduh, făcând să pâlpâe uneori lumina lampei şi îngreuind aerul. Focul se stinsese. Mira simţea cum o prinde frigul. Respira tot mai stăpânit, atenţia i se încorda, nervii i se contractau, înfiorându-se la fiecare mişcare. Fără să bage de seamă încetase de-a mai lucra. Strânse pumnii unul în altul şi culcă gura peste ei, pe masă. In părul ei negru lumina lampei se odihnea purpurie pe când împrejurul ei se întindea o noapte tăcută şi imensă.

O clipă o cuprinse somnul şi aţipi, dar se deşteptă îndată, tresărind cu aceiaşi înfiorare stranie de necunoscut. Câtă vreme dormise? Ce se petrecuse în timpul acela? Ceasornicul îi arăta că trecuse abia o minută. Spaimele tăcute ale nopţii folosindu-se de clipa ei de somn, dădură năvală în jurul ei s'o împresoare. Mira nu avea putere să mişte mâinele ca să-şi ia lucrul. Dar cartea lui D'Artagnan era acolo şi curajul zâmbitor al Constance-ei. Mira îşi rechemă în minte aventurile cavalerului îndrăzneţ şi vesel şi spaimele dădură înapoi. Işi reluă lucrul tot povestindu-şi în minte ceia ce citise.

Spre ziuă adormi cu capul pe masă.

* * *

Mira nu mai dormea noaptea; în schimb, spre grija babei Maria, dormea toată ziua. Părea liniştită şi mulţumită; dar mişcările ei căpătau tot mai mult ceva hipnotic de umbră, de stafie. Călca uşor, de par'că îi era teamă de sgomotul paşilor ei. Când i se vorbea, asculta distrată, cu atenţia îndreptată spre nişte sgomote imaginare. Apuca ori ce lucru încet şi-l aşeza

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără sgomot şi ochii ei priveau încordat, deschişi mari, neobservând adeseori aceiace privea.

Cosea în fiecare noapte, citea şi vorbea cu Mihai.

Iarna venise de-a binelea. Nopţile cu lună pe zăpadă erau uneori aşa de albe că Mira nu mai lucra. In faţa ferestrei cu perdelele date în lături, privea afară. De multe ori aţipea în scaun şi albeaţa scânteetoare ce i se adunase în ochi făurea fantasme albe ce alunecau în jurul ei. Se deştepta tresărind şi ochii ei ameţiţi de somn, înşelaţi de scânteerile zăpezii, priveau mai departe fantomele albe ce alunecau pe omăt, ori se topeau în văzduh.

Dar luna se făcea din zi în zi mai mică, răsărea tot mai târziu şi iarăşi Mira îşi reluă locul lângă măsuţa ei de lucru, alături de lampa cu abatjourul verde, de care se sprijinea fotografia lui Mihai.

Era aproape de miezul nopţii. Afară era un întuneric profund şi un ger scârţiitor.

De-odată Mira tresări. Auzi o bufnitură ca şi când ar fi căzut ceva înăbuşit în curte. Apoi urmă o tăcere lungă în care Mira nu auzea decât puternicul vâjâit al sângelui în urechi. Apoi se auzi lămurit scârţâind paşi pe zăpadă. Mira se ridică brusc şi rămase în picioare încremenită. Din sgomotele ce urmară, înţelese că cineva forţa geamul dela bucătărie. Apucă lampa în mână şi se rezimă de perete în dosul uşei. Dacă cineva ar fi încercat să intre ea ar fi aruncat lampa de petrol dând foc casei. Dar stând acolo cu lampa în mână, ea nu ştia ce avea de gând să facă. Sgomotele se auzeau mereu, când repetate, când oprindu-se îndelung, când înăbuşite, când mai răsunătoare.

Trecu astfel vre-un sfert de oră. Apoi totul reintră în linişte. Mira mai stătu multă vreme lipită de uşă, cu mâna încleştată pe lampă. Apoi când se convinse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că nu mai era nimic, porni încet, oprindu-se la fiecare scârţiitură a podelelor.

Puse lampa cu băgare de seamă pe masă şi se lipi tremurând, de soba caldă. Acolo stătu împietrită până dimineaţa.

A doua zi, după multe cercetări şi chibzueli împreună cu baba Maria, constatară că băiatul dela prăvălia de alături, furase câteva lemne din pivniţă.

Baba Maria era revoltată. Voia să-l reclame la comisar, ori să se plângă lui stăpânu-său ca să-l bată. Dar Mira o opri cu teamă. Nu voia să aibă duşmani în jurul ei.. Dar nici singură acolo nu mai putea sta.

Dormi toată ziua şi spre seară se sculă hotărâtă de a pleca de acasă, ori unde ar fi. Dar unde se putea duce decât la D-na Nicon? Gata de plecare, se opri în prag. Peste pragul acela se îmbinau privirele reci şi pline de înţeles ale Naniei, cu zâmbetul ademenitor al lui Mihai. Mira ridică umerii desnădăjduită şi îşi scoase pălăria. Trimise pe baba Maria să cheme pe băiatul dela cârciuma de alături, oprind-o să-l certe. Ea îi spuse cu o voce rugătoare şi necăjită, care înmue privirea lui hotărâtă la negare şi cinism.

— Dacă stăpânul d-tale nu-ţi dă lemne ca să te încălzeşti, vino şi-mi cere mie de cu seară, ori câte vrei, şi-ţi voi da întotdeauna. Înţelegi?

Băiatul se roşi. plimbă o privire zăpăcită împrejurul lui şi zise înăbuşit :

— Sărut mâna.

Apoi plecă.

Mira respiră uşurată. Odată înţeleasă cu hoţul, nu-i mai era teamă de el. Totuşi noaptea aceia de spaimă o simţea în inimă ca un cui care îi ruginea sănătatea.

* * *

Nopţile se perindau uniforme, cu întuneric şi lună, cu spaime şi toropeală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era noaptea anului nou.

Mira refuzase invitația D-nei Nicon de-a petrece seara împreună. Noaptea anului nou ea voia să o petreacă numai cu gândul la Mihai.

Noaptea era luminoasă, deși nu era zăpadă. Luna era aproape plină și lumina frumos cu lumina ei verzue. Mira nu lucra. Privea afară și asculta muzica dela cârciumă. Acolo se chefuia. Se auzea vorbă sgomotoasă, cântece. uși trântite și curtea vecină era luminată de lumina ferestrelor.

Clipa anului nou trecuse. Era aproape ora unu. Deodată Mira auzi voci lămurite în stradă; apoi portița curții ei se deschise trântindu-se sgomotos și în curte năvăliră vre-o cinci-șase necunoscuți. Vorbeau tare nemțește și românește și nu se înțelegeau. Mira se ridică repede dela locul ei. Din cât știa nemțește înțelese vorbele rostite mai tare ale unuia dintre ei; „O femee tânără nu trebue să stea noaptea singură". Cârciumarul, în fața lor, cu capul gol, gesticula cu amândouă mâinile.

— Domnilor, înțelegeți, nu se poate.

Unul din ei care vorbea prost românește adăugă:

— Noi vrem facem la ea petrece, nu facem rău.

Mira înțelese. Se uită pierdută împrejur. Alături de pat era dulapul de haine. Cu o ușurință neașteptată, ea urcă un scaun pe pat, se sui pe el și se cățără pe dulap. Apoi plecându-se, luă scaunul și-l aruncă în mijlocul odăei.

Pe dulap erau câteva jurnale prăfuite. Mira se ghemui și se acoperi cu jurnalele desfăcute, strângându-și picioarele sub rochie. Deodată se înfioră. Nu știa dacă încuiase ușa. De când nu mai dormea noaptea, nu mai încuia întotdeauna ușa odăei ei, ci doar ușa verandei. Nu se mai putea da jos să încerce; era prea târziu. Îi clănțăneau dinții, înghemuită sub jurnale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In mijlocul discuțiilor de afară se auzi căzând în țăndări un mic gemulet dela ușa verandei și pași sgomotoși răsunară pe scândurile odăilor.

Ușa ei era închisă? Doamne!

— Wo bist du mein Schatz? — se auzi vocea lăbărțată de beție, a chefliilor.

Și chibrituri după chibrituri scârțâiau pe marginile cutiuțelor.

Cu o isbitură, ușa se deschise.

— Arată-te porumbiță scumpă, — pricepu Mira din vorbele nemțești.

— Nu e aici, a plecat, s'a dus la neamuri, — lămurea cârciumarul cu mai multe gesturi decât vorbe.

Căutară pe sub pat, prin odăile de alături, în dulapul de haine deasupra căruia se ascundea Mira. înjurând în limba lor și plesnind din degete cu necaz. Eșiră apoi pe rând, sgomotoși, bălăbănindu-se, lăsând ușile deschise în urma lor. Abia după câtva timp, Mira simți o sfârșeală în stomac și în creer. Brațele i se moleșeau dureros.

„Ciudat, — gândi Mira, — nu mai mi-e frică de loc; acum simt că am să dorm".

A doua zi dimineață baba Maria găsind ușile deschise și gemulețul spart, intră înspăimântată în casă. Mira nu era nicăeri. O respirație șuerătoare venea de pe dulap. Baba Maria se urcă cu sprinteneala spaimei pe pat și pipăi cu mâna în sus. Dădu de picioarele Mirei.

Ingrozită, alergă la D-na Nicon.

Nania și Nicon veniră fără întârziere. Descleștară cu greu degetele Mirei înțepenite peste marginea dulapului și o scoborâră.

Mira se deșteptă aiurită; părea că nu cunoaște pe nimeni și nu-și aducea aminte cum ajunsese acolo sus.

Nania îi freca mâinele și tâmplele interogând-o. De-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

odată se făcu lumină în mintea Mirei. Își amintea bine tot, dar nu putea povesti. Simți o moleșeală în inimă și începu să plângă.

D-na Nicon veni după ei. Mira avea febră. O luară acasă la dânșii și chemară un doctor. Nu era nimic grav. Avea nervii prea sdruncinați și avea nevoe de liniște.

Tot timpul boalei, Nania o îngriji cu un devotament uimitor și pe care nimeni din jurul ei nu-l înțelegea.

Ii așezase un pat în camera sa, lângă patul său și îi priveghea liniștea.

Deșteptându-se din somn, noaptea, Mira se liniștea văzând pe cineva alături de dânsa. Își aducea aminte că e între oameni, că alături era domnul și doamna Nicon. Se mira că e trează, se mira că ceilalți dorm. Aci se petreceau altfel toate, nu ca în casa ei.

In primele nopți se deștepta la fiecare câteva minute. Apoi începu a dormi din ce în ce mai liniștit. Tinerețea învinse repede frigurile nervilor. Deșteptarea dimineața în sunetul vorbelor omenești, masa mai îngrijită și mai îndestulată, în mijlocul cuvintelor obișnuite care îi împrăștiau gândurile obositoare, după amiezile de lucru în comun, la gura sobei, sau de joc de șah cu care D-l Nicon o învățase, bucuros că și-a găsit un tovarăș, odihna de noapte. toate acestea erau medicamente sigure și grabnice pentru însănătoșirea Mirei. Ar fi voit să nu se mai sfârșească viața asta, să uite că avea o casă în care o aștepta singurătatea.

* * *

Săptămâni treceau și Mira era complect însănătoșită.

De câtva timp simțea cum Nania o pândea cu priviri fugare și tăioase. Intr'o zi Nania îi spuse:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce-ai zice Mira, dacă Mihai ar veni şi nu te-ar găsi acasă.

Mira tresări.

— Mihai nu poate să vie!

— Dar dacă ar veni?

Mira repetă cu obidă:

— Dar nu poate veni.

— Va să zică, numai pentru că nu poate veni părăseşti casa lui?

Mira privi în gol. Surâsul lui Mihai îi apăru trist, şi rugător, închis în camera aceia părăsită şi rece. Simţi că o îneacă plânsul. Ar fi voit să uite tot; să uite că trăeşte, să uite că avea un suflet.

Şi căuta să uite, dormindu-şi mai departe nopţile în camera Naniei, petrecându-şi zilele cu jocul de şah.

Intr'o seară Nania îi spuse:

— Mira, când vei simţi că nu te mai poţi întoarce acasă, te rog să-mi spui. Mă voi duce eu să păzesc căminul soţului tău.

A doua zi, Mira îşi strânse lucrurile ce le avea acolo, mulţumi cu lacrămi în ochi pentru găzduire şi plecă urmărită de privirile reci ale Naniei şi de regretele celorlalţi.

Nopţile de veghe reîncepură, dar primăvara se apropia şi nopţile se scurtau.

„Când nu faci nimic, vremea trece mai repede, deşi se zice dimpotrivă", gândea Mira. Nici nu-şi aducea aminte cum trecuse iarna.

Copacii erau înmuguriţi, nopţile erau călduţe. Mira îşi petrecea adesea noaptea în verandă, lucrând sau privind cerul senin. Incercase de multe ori să poată dormi noaptea, dar cum aţipea, tresărea. I se părea că auzise sgomote, că se petrecuse ceva misterios în jurul ei şi împresia aceasta o îngheţa. Nu mai putea readormi şi zăcea amorţită. A doua zi, obosită, tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

buia să se odihnească și astfel își risipea tot timpul. De aceia prefera să-și petreacă noaptea lucrând.

Mijloacele de trai împuținându-se, Mira găsi prin d-na Nicon câteva doamne care-i dădură de lucru: rufărie de brodat, lucruri ușoare de mână.

Mira primi lucru cu bucurie, fericită de a-și impune o obligație care îi punea un rost în viață. Acum lucra măi cu spor noaptea și viața ei căpăta o nuanță de regularitate.

Când isprăvea lucrul și noaptea era senină, se plimba prin curte sau stătea pe trepte privind cerul, citea în formele norilor soarta lui Mihai și a ei, după cum o ducea închipuirea, sau în figurile ce formau stelele. Uneori stând astfel singură în liniștea nopții se socotea stăpâna universului. Numai ea trăia pe când toți dormeau. Vorbea adesea cu luna, numind-o sora ei, căci amândouă trăiau noaptea, veghind peste lume.

— Sufletul meu e ca și tine de curat lună, dar tu ești mai fericită ca mine, căci tu îl vezi pe Mihai, pe frumusețea mea!

Toată vara Mira duse la mormântul D-nei Vladeș rodul de flori al grădiniței ei. Viața ei părea naturală și liniștită. Dar ochii ei erau mai adânciți în cap, pleoapele mai uscate și câteva fire de păr alb se ascundeau sub părul ei stufos, negru.

Mira avea optsprezece ani.

Pe nesimțite vara trecu și lumea începea să-și pregătească proviziile pentru iarnă. Mira pregătindu-și cămăruța cu merinde, zâmbia. Semăna cu Robinson în insula lui singuratecă. Își pregătea proviziile și aștepta să sosească corabia salvatoare.

Și pregătindu-și cămăruța, Mira cânta uneori.

Iarna se așternu, cu frigul, cu grijile, cu fiorii ei.

Baba Maria cu o criză de gută de făcea milă, fu nevoită să stea câtva timp la fică-sa. Mira o lăsă cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nepăsare. Nu-i mai era teamă. Se împrietenise cu noaptea şi cu spaimele; vorbea cu ele, trăia cu ele şi adormea când adormeau ele.

Căpătase un surâs liniştit, bizar, ca de sticlă. Era numai pe dinafară, fără fond. Vorbind cu oamenii, rostea adesea vre-un cuvânt neînţeles în cursul altor vorbe cu rost, uimind pe cine o asculta, dar fără ca să-şi dea seama. Tresărea cu surâsul pe buze şi asculta cu o atenţie liniştită ceva inexistent; avea mişcări şi şoapte misterioase şi inconştiente.

Nania dela o vreme începu s'o observe cu o grijă vagă. Mira trecea peste puterile sale. Nania nu încercase niciodată să măsoare în chip real, ceia ce socotea de neînvins în ea. De unde ştia ea, că ar fi în stare de atâta eroism? Nopţi întregi petrecea gândindu-se la Mira. Îi venea în gând uneori să plece noaptea în ger şi să stea veghind undeva, în pustiu şi întuneric. O chinuia o remuşcare neînţeleasă, o dorinţă de-a suferi, de-a se brava pe ea însăşi. Începuse să vie din ce în ce mai des pe la Mira şi adesea orî îşi petrecea nopţile veghind alături de dânsa. In nopţile când rămânea acasă, Nania era neliniştită; simţea ca un dor de tovărăşia Mirei. Îi aducea merinde dela masa ei, îi ajuta la lucru, o îndemna să iasă să se plimbe împreună. Mira, convinsă inconştient, rămânea la jumătatea îmbrăcării şi pe neaşteptate se apuca de alt lucru sau se culca, toropită. Uita de ce începuse să se îmbrace şi nu mai înţelegea ce-i spunea Nania.

Singură, în patul ei, Nania plângea adesea ori, fără să ştie de ce plânge.

* * *

Se sfârşia vara. Era pe înserate. Pe treptele din faţa casei, Mira privea distrată o rază ce se topea în pulbere. Un soldat intră în curtea ei şi-i dădu o scrisoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era dela Mihai.

— Eu am venit mai înainte cu „ausweiss". D-l ofiţer vine peste câteva zile.

Mihai ii scria că era sănătos şi va sosi în curând.

Avea decoraţii. Căpătase multe răni, dar toate se vindecaseră. Mai purta o frumoasă decoraţie pe obrazul stâng: o rană care ii lăsase o urmă largă, căci ii zdrobise carnea. „Ar fi putut să-mi coase pielea la loc scriea el, dar fiind zdrobită pe întindere mare, ar fi trebuit să-mi tragă prea mult pielea feţei descoperindu-mi în chip primejdios ochiul. Am preferat să-mi păstrez expresia ochilor lăsându-mi doar gura diformată. Doctorii m'au asigurat că se poate repara printr'o operaţie pe care nu ştiu cum o numesc ei. Vroiau să mi-o facă acum. Dar m'ar reţine prea mult departe de tine şi nu mai pot aştepta, vreau să te văd cât mai curând.

Continua, spunându-şi dorul lui şi nerăbdarea de-a veni acasă.

Mira plânse toată noaptea, citind şi îmbrăţişând scrisoarea. Plânse în noaptea aceia doi ani întregi de dor, de răbdare, de spaimă, de desnădejde şi adormi plângând.

* * *

Inserarea de toamnă îşi trimetea lumina grea de rugină prin perdelele ferestrelor.

Cu spatele spre uşă, Mira rânduia într'un scrin când uşa se deschise pe nesimţite şi intră Mihai, în mantaua-i ostăşească, legat sub chipiu cu un bandaj negru, care ii trecea pe sub bărbie, acoperindu-i un obraz aproape cu totul.

Dorise să intre în casa pe care o părăsise de doi ani, simplu, ca şi când niciodată n'ar fi fost plecat; s'o găsească pe Mira, ca de obiceiu, ocupându-se de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

treburile casei; să i se pară că n'o părăsise niciodată.

Mirosul odăei îl turbură, acel miros atât de cunoscut şi atât de plin de amintiri, miros de casă veche şi curată, ce pare un amestec de miros de cărţi vechi, de fum de tămâie şi de rufe proaspăt spălate.

Bătrânele mobile păreau că-l privesc; păreau că au să prindă viaţă şi au să-i vorbească.

Plecată peste sertarele scrinului, Mira părea mai înaltă, slăbită cum era, cu mijlocul strâns în rochia simplă de casă. Ceafa aplecată, era mai lungă şi mai subţire şi aceleaşi şuviţe negre, mici şi sburdalnice se răsfăţau acolo.

Îi veni în gând s'o strige, să se arunce în braţele ei; dar într'o clipă îi trecură prin minte cei doi ani de aşteptare, neliniştea, dorul ei. Surprinderea asta atingea o rană vie şi putea să-i facă rău.

Rămase pe loc şi şopti uşor:

— Mira!

Ea se întoarse brusc, dădu să strige, dar se opri înăbuşindu-se:

— Mihai... Mi...hai...

Vru să alerge la el. La mijlocul drumului se opri o clipă, apoi ameţită, clătinându-se, abia putu ajunge să cadă la pieptul lui. El îşi îngropă obrazul în părul ei şi rămaseră îmbrăţişaţi îndelung.

Ea încearcă să-i spună ceva, dar nu putea să-şi mişte buzele. Inima îi slăbise, nu mai respira, era un leşin treaz.

Simţind că o să cadă, îşi adună toate puterile să şoptească:

— Du-mă să stau jos, Mihai.

El o purtă şi se aşezară pe canapeaua de sub fereastre. Mira se lăsă pe umărul lui, fără suflare, cu ochii deschişi, mâinile reci, buzele vinete. Ingrijorat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihai o strângea la piept, o mângâia, o desmierda cu numiri drăgăstoase.

Incetul cu încetul ea își revenea în simțiri prin electrizări nervoase întâi mai rare, apoi mai dese, mai puternice, până când tot trupul îi fu cuprins de o sguduire de tremur și de plâns.

Pierdut, el nu mai știa ce să facă și să spună. Cu lacrămi în ochi o implora să se liniștească. Înăbușindu-se, ea putu abia să rostească:

— Lasă-mă puțin... așa... să plâng. Mă liniștesc îndată.

Tăcut și îndurerat, Mihai o strângea în brațele lui cu iubire și teamă. Numai sângele lor, prin aceiași simțire devenit unul și acelaș element, se sbuciuma cu aceleași talazuri, sub puterea aceleiași furtuni lăuntrice. Și în tăcerea îmbrățișării, inimile lor își vorbeau, se chinuiau, se consolau.

Trecu astfel câtăva vreme până când ea începu a-și recăpăta liniștea. Atunci începu să-l privească cu lăcomie.

— Ai venit Mihai! pentru totdeauna... da?

— Pentru totdeauna. Nu te mai părăsesc deacum, — răspunse Mihai, imbrățișând-o iarăși.

Se priveau și se îmbrățișau.

Era aici și nu va mai pleca; asta era tot. Restul, aveau tot timpul să și-l povestească.

Târziu abia, observă Mira legătura ce acoperea cicatricea lui Mihai și îl întrebă îngrijorată:

— Ești rănit la față?

Mihai încercă să zâmbească.

— Da, putin; dar nu-i nimic. Acum toate s'au isprăvit. Dorul de tine era ce mă chinuia mai mult, Mira. N'ași fi crezut vre-o dată că se poate suferi atât de mult de dor. Și de casă mi-era dor... — Ridicându-se, făcu câți-va pași prin odae privind în jurul lui cu înduioșare — ... de biroul meu, de bibliotecă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căsuța mea bătrână și dragă! Ați mai schimbat ceva pe aici? Vreau să le văd pe toate.

Trăgând pe Mira de mână o făcu să se ridice.

— Haidem împreună să le vedem.

Deodată amintindu-și se opri în loc.

— Dar mama? — întrebă el,—măicuța mea unde-i? Nu e acasă?

La întrebarea asta despre care Mira aproape uitase, ea ridică spre el o privire de spaimă: spaima de a se vedea deodată în pragul clipei în care trebuia să-i pricinuiască printr'un cuvânt, durerea care o îngrozea de atâta timp. Privirea îi alerga speriată pe chipul lui Mihai; nările începură ai tremura și își frângea mâinele în neștire.

Cuprins de neliniște, Mihai o apucă de brațe.

— Mira, unde e mama?

Silită, ea respică cuvintele:

— Mama... nu mai este...

Mihai se dete câțiva pași îndărăt, răzimându-se de prima mobilă ce-i eși în cale și-și duse mâinile la cap, strângându-și tâmplele. Rămase năuc ca și când pentru întâia dată în viață i s'ar fi prezentat ideia morții.

Doi ani trăise în împărăția morții; nu văzuse decât moarte, nu auzise decât moarte. La început îl îngrozea, apoi groaza se preschimbase în milă și în urmă într'un sentiment de resemnare fatală. O viață mai mult sau mai puțin, n'avea importanță acolo; și erau clipe când moartea lui însuși față de atâtea mii de morți, i se părea nimic. Dar în aceste împrejurări și când moartea aceasta, se raporta la o ființă atât de scumpă lui, nu o ființă pe care o întâlnise întâmplător într'o epocă din viață, dar alături de care, dela început, viața lui mersese alături; o ființă la sânul căreia crescuse, care îi pusese în gură primele cuvinte, a cărei asemănare o purta pe chipul lui, în firea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui, — i se părea o grozăvie a cărei înțeles nu-l putea pătrunde.

Cu pași țepeni, inconștienți, trecu în odaia de alături, odaia mamă-sei. Tăcută, acoperită de umbra serii ca de un lințoliu, odaia păstra aceiași înfățișare ca la plecarea lui. In fund, patul cu cuvertura rigid de netedă, iar deasupra, sub icoane, candela pe care Mira o ardea necontenit dela moartea D-nei Vladeș, își pâlpâia lumina peste pat și lui Mihail i se păru că e vibrarea sufletului ei care-l chema ca să-l îmbrățișeze.

Căzu acolo și isbucni într'un plâns, cum nu mai plânsese niciodată. Simțea că i se sparge inima, că-i va țâșni sângele prin urechi, prin ochi, prin nas.

Nu-și dăduse niciodată seama dacă o iubește pe mamă-sa mult sau puțin. Dragostea ei îi era obișnuită ca respirația, sau ca bătaia ceasului în perete, de a cărei existență ne dăm seama numai când tace.

Își aducea aminte cum zâmbise de atâtea ori de naivitățile, de neștiința, de eresurile ei; cum după vre-o scenă de lacrămi, de reproșuri provocată de lipsurile lui neanunțate, de întârzierile, de nepăsarea pentru sănătatea lui, el se închidea plictisit în odaia lui, cu impresia că dragostea asta exagerată îl sufocă. Doria uneori, abia îndrăznind să-și mărturisească, să se știe singur; să știe că din mijlocul drumului, unde se află, o poate lua spre răsărit, spre apus, peste țări și peste ape, fără ca nimeni să-l aștepte și să plângă de grija lui. Conștiința acestei imposibilități i se părea un jug apăsător. Acestei dragoste a mamei lui, îi atribuia și pricina sfiiciunei, a sensibilității lui femeești, care din copilărie ducea luptă înverșunată cu voința lui, a chipului „îngeresc" pe care-l disprețuia.

Cu aceste sentimente se amesteca dragostea lui instinctivă și mila, ceia ce alcătuia un tot vag, asupra căruia nu-și oprise gândul niciodată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar acum, când această ființă se deslipea de el, simțea pentru întâia dată că dragostea de ea, era legată de rădăcinile ființei lui. O parte din viața lui murea, o parte din sufletul lui se întuneca.

Gemea, hohotea, se ridica și iar cădea într'un hohotit.

Mira rămase lângă ușă neîndrăznind să se apropie sau să spună vre-un cuvânt. Nu mai avea putere să sufere pentru durerile din trecut, dar sub impresia suferinței lui Mihai, tremura din tot trupul. Abia când obosit, Mihai începu a se mai liniști, ea se apropie și începu să'l mângâe. Legătura de peste fața lui căzuse în timpul sbuciumului și urmele rănii congestionate se umflaseră luând o culoare vânătă-roșie. Spărtura din obraz, desemna prelungirea gurei într'o gaură neagră, fără dinți prin care se întrezărea limba mișcându-se.

Mișcarea de mângâere a Mirei rămase paralizată. Il privea cu milă și groază. Căuta cu lăcomie ceva pe figura lui Mihai, pe care și-ar putea opri privirea; o asemănare din trecut. Ochii lui înroșiți de plâns, cu privirea îndărătnică și aspră, păreau acum sângeroși și cruzi. Odinioară se armonizau fermecător cu zâmbetul natural al gurii, cari la un loc, îi dădeau o expresie copilărească. Unde se găsească acum expresia aceia?

Il privea cu înfrigurare și cu cât îl privea, cu atât i se părea mai străin. Nu mai era Mihai al ei. Crispată, se aruncă cu ochii închiși îngrămădindu-se la pieptul lui ca spre un refugiu de el însuși. Ii striga numele, îi pipăia trupul, îi săruta mâinile, își freca fața de mâinile lui, de gâtul lui, repetând necontenit:

Mihai, Mihai, Mihai... tu ești Mihai al meu! Te iubesc Mihai, te voi iubi înmiit de-acum înainte. Nu mai fii trist Mihai. Te voi iubi și pentru ea, pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mama ta. Nu crezi că prin iubirea mea aşi putea s'o înlocuesc în sufletul tău? Nu mai plânge Mihai, mângâe-mă, zâmbeşte-mi, zâmbeşte-mi dulce ca altă dată, cu zâmbetul tău drag... Mihai al meu frumos şi bun, Mihai, Mihai...

El se ridică greoi, îndepărtând-o uşor şi-şi desfăcu legătura căzută în jurul gâtului.

— Mihai al tău frumos... Uite ce a rămas din frumuseţea lui Mihai.

Apropiindu-se de oglinda dintre geamuri îşi privi rana cu o mândrie aspră. Coborând ochii care i se umpleau de altă revărsare de lacrămi, zise cu vocea tremurată:

— Biata mama, cel puţin s'a dus ştiindu-mă aşa cum îi plăceam ei, cu „chipul meu îngeresc!"

Atunci intră şi baba Maria. Auzise vorbă, dar în lumina slabă a odăei nu vedea cine e. Apoi distingând o siluetă de bărbat, îi dădu prin minte şi întrebă nerăbdătoare:

— Cine e? Doamne! Nu cumva?... Ba da, el e! Dragul mamei, mi-a ajutat D-zeu să trăesc să te mai văd.

Intinse mâinile ei aspre şi cuprinse în palme capul lui Mihai să-l sărute; dar apropiindu-se, zări gaura neagră din obraz şi se opri.

— Maică, măiculiţă, dar ce ţi-au făcut duşmanii ăia?

Şi întorcând celălalt obraz îl sărută cu ochii umezi.

— Dar tot frumos e băiatul mamei. Măcar aşa să fi avut parte cucoana mare să te vadă. — Şi simţind că o îneacă plânsul îşi înăbuşi răsuflarea cu şorţul şi eşi.

Prezenţa babei Maria redeşteptă în Mira conştiinţa gospodăriei. Era aproape ora mesei, Mihai trebuia să fie obosit şi flămând.

Işi şterse ochii, îşi netezei părul, căutând să-şi dea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puţină stăpânire de sine şi eşi după treburi, pe când în întunericul odăei, Mihai căzut într'un scaun rămase singur, nemişcat, împovărat de tristeţe.

Mâncară tăcuţi, obosiţi de obidă, apoi eşiră în verandă, unde prin uşile deschise trecea o adiere de toamnă, caldă încă. La orizont se stingea o ultimă licărire gălbue. In umbra serii, strânşi unul lângă altul, povestirile lor se scurgeau liniştit şi trist. El povesti cei doi ani de războiu; ea cei doi ani de aşteptare, de singurătate, de pustiu.

Baba Maria sfârşindu-şi lucru veni şi ea şi se îngrămădi jos, pe pragul uşei, la picioarele lor, ascultând cu uimire, ştergându-şi câte o lacrimă cu palmele ei sbârcite.

Acum era noapte. Baba Maria plecase de mult sărutând încă odată obrazul cel sănătos al lui Mihai. Se sculară şi ei, încuiară uşile şi se duseră să se culce. Obosite genele ude de lacrămi acoperiră ochii lor fierbinţi de plâns şi acelaş simţământ de durere pioasă de care erau cuprinşi amândoi, îi strânse într'o îmbrăţişare curată, o înfrăţire de suferinţă care le topea dorinţa iubirei într'o dorinţă de consolare şi odihnă. Mira adormi curând cu faţa ascunsă la pieptul lui Mihai; Mihai ceva mai târziu, dar adormi şi el.

Şi aceiaşi lumină slab albăstrie, răsări la ferestre de cum se stinse lampa; aceleaşi umbre se lungeau de-alungul obiectelor, acelaş tictac al ceasornicului, aceleaşi sgomote seci ale mobilelor se auzeau brusc speriind tăcerea.

Obişnuită cu vegherea, somnul Mirei nu ţinu mult. Se deşteptă cu creerul amorţit, cu aceiaşi senzaţie amară cu care se deştepta întotdeauna de doi ani încoace: că e singură, că afară în lume se petrec cine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

știe ce grozăvii, că în clipa asta poate se hotărâ soarta ei, undeva, departe, în noapte. Când se desmetici și își dădu seama că Mihai e lângă ea, se înfioră de fericire. Cămașa lui desprinsă la gât îi lăsa pieptul gol aproape de obrazul ei și ea își lipi obrazul de el. Voia să-i pipăe fața, să simtă că el, Mihai al ei, era acesta care îi stătea alături. Ridică brațul și-l mângâe ușor pe față. Degetele ei însă atinseră spărtura din falcă și ea retrase instinctiv mâna.

Mihai nu putea dormi cu fața legată noaptea, căci din pricina îndelungatului contact cu bandajul, pielea gâtului se rosese, producându-i dureri.

„L'o fi durut!" gândi Mira.

Dar durerea aceia ce-și închipuia că ar fi simțit-o Mihai, îi intrase par'că în vârful degetelor și se întindea în toată lungimea brațului, apoi se împrăștie în tot trupul care se crispă de odată. Se ridică mai sus de capul lui și sprijinită într'un cot, începu a-l privi.

In sfârșit era aici bărbatul ei, lumea ei. Era aici și nu-l va mai lăsa niciodată de lângă ea. Nu-i va mai fi teamă de acum. De acum va dormi și se va deștepta fericită, va lucra veselă, se va găti, va cânta Revenea la viață. Inima căminului ei se deștepta din îndelunga-i amorțire și toate prin el, ființa care îi sta alături.

Iubirea îi umplea inima de recunoștință. Se aplecă încet să-l sărute.

Lumina slabă ce venea dinspre fereastră contura vag profilul lui Mihai și în umbră cicatricea de deasupra părea o prelungire a gurii ce se întindea până spre ureche, într'uu rânjet înfiorător. Ea se opri privindu-l și o milă adâncă o cuprinse.

Se gândea la sacrificiul lui, la încurajarea ce ea îi dăduse să plece la războiu, la datoria ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Trebue să mă obişnuesc,— îşi zicea ea, privindu-l mereu, — ori cum ar fi, este Mihai al meu".

Intr'o licărire fugară a minţii îi apărură ochii Naniei.

„Ea de sigur l'ar iubi mai mult acum, ar fi mai mândră acum şi mai curagioasă. Şi apoi el e iubirea mea. Oricum mi l'ar fi schimbat războiul, acelaş sânge curge în vinele acestea, aceiaşi inimă bate colea, inima care m'a iubit şi m'a strâns lângă ea. Cu cât mai mult trebue să-l iubesc acum când are mai multă nevoe de iubire".

Se mai gândea, că dacă Mihai ar fi avut altă femee în locul ei, una care l'ar fi părăsit acum, cine l'ar mai iubi de aci înainte? Gândul acesta mai cu seamă o înduioşa.

Incet îşi trecu degetele peste părul lui de mai multe ori, privindu-l printre lacrămi. L'ar fi luat în braţe ca pe un copil, acest trup trudit şi schilodit ce se odihnea lângă ea, împăcat de a fi ajuns însfârşit în oaza lui de bine, de iubire. Acum ea era totul pentru el.

Îi apăsa sufletul un presentiment de adâncă nenorocire ce plutea asupra lui Mihai prin pierderea ireparabilă a frumuseţii lui şi toate consecinţele ei. Dacă i-ar da drumul din mâinile ei, el ar rămâne cu desăvârşire singur pe lume, căci nici o femee nu l'ar mai iubi deacum, cu tot eroismul lui.

Dragostea şi mila năvăleau mereu, odată cu gândurile. Îi umpleau sufletul şi îi exaltau mintea. I se părea prea neinsemnată fiinţa şi dragostea ei, faţă de aceia ce merita el. Simţea nevoia să-şi sgudue fiinţa, să descopere înlăuntru ei isvoare necunoscute de sacrificiu, de iubire. Şi-ar fi dat viaţa pentru el. Plecă capul şi îşi lipi buzele de părul lui Mihai. Intr'o respirare adâncă îi sorbi mirosul părului, miros de praf, de oboseală şi de haine milităreşti. Era un miros aspru, brutal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca o adiere de vânt, trecu prin trupul ei mirosul acela, lăsând în urma lui, o dâră de noi simțăminte. Ea închise ochii și rămase așteptând, ascultându-și adâncul ființei ei; apoi își zise cu gândul învăluit în tristețea ce-i cuprindea sufletul tainic.

S'a dus frumusețea, poezia, tinerețea. El e bărbat, eu o femee. De acuma liniște, resemnare, datorie. Și așa e mult, mult prea bine. Numai să rămâe lângă mine totdeauna.

Ținea ochii atintiți acolo în deschizătura din obraz prin care respirarea se auzea gâfâitoare, în dorința înfrigurată ce avea să-și familiarizeze această nouă înfățișare a lui Mihai cu care il trimise războiul. In imaginația ei se zugrăvea săvârșirea faptei:

Noapte, ploae, băltoace negre, bubuituri înfricoșătoare, țâșnirea fierului ucigător. Dar ce erà în jurul lui în noapte? Își imagina un câmp nesfârșit, al carui întuneric, ochii minții ei se încordau să-l străbată. Acolo erà războiul. Dar cum erà, ce erà războiul? Mintea ei, în prada nervilor bolnavi, nu putea închipuì nimic lămurit. De pretutindeni răsăreau capete negre, enorme, schilodite, cu guri fără buze, cu fălcile descarnate. Răsăreau din pământ, umpleau văzduhul dispăreau și apăreau la lumina explosibilelor. Imaginea aceasta o ținu mult timp împietrită gâtuindu-i respirația și ochii îi ținea țintă pe rana lui Mihai. Cum rânjeau și se mișcau capetele acelea, i se părea că însăși gaura aceia neagră din obrazul lui se deschidea, se mărea, mișcându-se groasnic. Erà unul din capetele acelea ce le plăsmuia închipuirea ei bolnavă, care se așezase în patul ei, în brațele ei, care se lipise de ea spre a nu o mai părăsì nici odată. Se scutură înfiorată apăsând mâna peste ochi, spre a goni închipuirea chinuitoare. Apoi atinse drăgăstos cu mâna capul lui Mihai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La urma urmei — își zise ea, rechemându-și liniștea, — ar trebui să mi-l păstrez în minte, așa cum a fost, așa cum l'am cunoscut și l'am iubit. Așa trebue să-l văd mereu și ceia ce e neplăcut în chipul lui nu trebue să existe pentru mine.

Incercă să-și recheme în minte chipul lui de odinioară, fixându-și privirea înaintea ei în spațiul odăei. Dar ochii obosiți de nesomn și întuneric nu distingeau decât pete mari de umbre fugare, ce se furișau prin colțuri. Erau goluri de întuneric ce se deschideau, dispăreau ici, ca să apară în altă parte. Acum vedea peste tot aceleași capete mari, negre, zburlite și rânjitoare, ce apăreau când ici, când colo și ea se mira că nu se ciocnesc între ele. Îi trecu prin minte că ar fi foarte natural să se producă de-odată un vârtej care să se năpustească cu un vuet teribil zdrobind totul. Îi eră frig. Incet, furișându-se, plecă capul pe pernă și se strânse lângă Mihai, cu un zâmbet de încredere.

„Ce bine că e lângă mine ! De acum nu mai mi-e frică de nimic".

Ascunse din nou fața la pieptul lui, dar simțea cum îndărătul ei capetele negre și zburlite răsăreau neîncetat, pretutindeni, cu acelaș rânjet și lipită de Mihai, rămase înțepenită, abia îndrăsnind să respire, până dimineața.

Spre ziuă Mira adormi câteva ceasuri bune și se deșteptă cu un sentiment de largă fericire.

Mihai, sculat mai de vreme, rânduia acum niște cărți în bibliotecă, privindu-le cu drag pe fiecare, sorbind mirosul hârtiei vechi și al prafului celor doi ani de despărțire.

Zâmbind, ea își frecă somnoroasă ochii beți de soare și întinse brațele strigându-l. El veni și o ridică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în braţe ca în toate dimineţile odinioară, apoi se aşează lângă ea.

Obrazul lui erà legat şi ochii îi surâdeau plini de mulţumire. Mira îl privea nesăturat. Acum abea îl regăsea, recunoştea pe frumosul ei Mihai, acum abia înţelegea fericirea revenirei lui. Erà dimineaţa unei vieţi noi.

Privì în jurul ei. In ce nepăsare trăise până acum! Erau atâtea de schimbat în casă, de curăţit, de rânduit. Câte treburi erau de făcut pe ziua de azi! Avea iarăşi ocupaţii, erà iarăşi o gospodină, avea un rost în viaţă.

Începu să se îmbrace şi Mihai o ajuta, în şagă, necăjind-o ca altă dată. Rochia de eri nu-i mai plăcu; căută alta mai deschisă, mai cochetă.

Trecând în bucătărie ajută babei Maria la făcutul cafelelor şi mâncară alături, pe o masă aşternută cu faţă de masă albă şi pregătită cu băgare de seamă, cu eleganţa voei bune.

Farmecul acestor mici ocupaţii înseninau întăritor sufletul Mirei.

Mihai se îmbrăcă apoi in hainele pe care le lăsase acum doi ani şi eşi, spunând Mirei că merge să vadă dacă Rucăreanu se întorsese. În realitate, primul lui drum hotări să-l facă la cimitir şi voia să fie singur. Îi apăsa inima o mâhnire plină de remuşcare şi voià să ceară iertare în taină, aceleia căreia îi fusese în viaţă prilej de bucurii dar şi de multe dureri.

Mira îl conduse până la portiţă, ca altă dată, apoi intră în casă cântând.

O strălucire argintie, rece, de dimineaţă de toamnă, străbătea înviorătoare în odăi, prin ferestrele deschise.

Baba Maria, apărând în uşă cu o mătură în mână, Mira alergă la dânsa şi o sărută de mai multe ori, apoi sprintenă, începu a rânduì prin casă, primenind totul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Măturând, baba Maria, o privea adesea ori, cu ochii înlăcrămați de înduioșare că o mai vedea odată veselă.

O țigancă trecând pe stradă cu crizanteme, Mira îi cumpără tot coșul și împodobi toate vasele.

Când Mihai se întoarse, găsi casa împrospătată, plină de flori, iar Mira în rochia-i deschisă îi eși înnainte, răsfățându-l cu zâmbetul ei drăgăstos. Orice urmă din tristețea trecută, dispăruse.

După amiază avură vizita familiei Nicon, care aflând de sosirea lui Mihai, erau nerăbdători să-l vadă.

D-na Nicon, căzu obosită pe un scaun și porni într'un potop de întrebări, la cari Nicon răspundea adesea:

— Nu-l mai întreba despre lucrurile astea, nu-i mai deșteptà amintirile. De acum trebue să se așternă uitarea peste ceia ce-a fost.

Nicon știa bine să prețuiască norocul de-a fi făcut parte dintr'o generație ce nu cunoscuse războiul. Totuși luase parte cu tot sufletul la evenimentele din timpul acestor doi ani și îi eră ca și când luase parte în realitate.

Îi cerură lui Mihai să le arate urma rănei. Cu aceiași mândrie copilărească ce o purta mereu în firea lui, Mihai își desfăcu legătura și-și arătă obrazul ciopârțit.

Emoționat Nicon se duse la el și-l îmbrățișă.

— Bravii noștri eroi!—, suspină el, ștergându-și ochii.

Nu eră numai pecetea eroismului ce-l înduioșa dar în mare parte și regretul pentru frumusețea lui Mihai.

D-na Nicon fu cuprinsă de un hohotit de plâns nervos, pe când Nania privea grozăvia cu ochii mari, uimiți, încremeniți acolo, până când iarăși dispăru sub legătura neagră; apoi cu fruntea strânsă își țintui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privirea concentrată în pământ, ca sub o năvală de gânduri furtunoase.

Mira îi ajută lui Mihai să-şi prindă bandajul şi d-na Nicon, văzând-o alături de el, printr'o compătimire instinctivă, îi întinse braţele, chemând-o la dânsa. Cuprinzând-o peste mijloc, o ţinu strânsă lângă ea şi începu a-i povesti lui Mihai, cum petrecuse ea cei doi ani, aşteptându-l.

Abia acum afla Mihai eroismul ei copilăresc, curăţenia concepţiei ei de viaţă, de datorie. Ascultând, o privea cu ochii plini de recunoştinţă şi iubire.

Nania continuă să privească în pământ, împietrită, cu fruntea strânsă.

* * *

După plecarea lor, Mira ramase pe gânduri şi Mihai veni lângă ea.

— Ciudată fiinţă mi se pare Nania, — zise Mira.— Ai înţeles-o vre-o dată?

— N'am încercat,— răspunse Mihai,— dar îmi face impresia că sufletul ei e ţeapăn ca şi atitudinea ei. Se întăreşte într'o voinţă şi nimic nu-l poate mişca de acolo. Simte ceva, nu mai are simţire pentru rest; are un gând, nimic alt n'o mai interesează. Eu cred că acest fel de a fi e o formă a egoismului.

— Ce putere are în privire—, continuă Mira.— Eu mă tem de privirea ei.

Stătură câtva tăcuţi, apoi uitând de Nania, reveniră la ale lor.

Soarele de toamnă coborâ repede spre apus învăpăind cerul. Erà un apus de acelea frumoase pe care privindu-l ai vrea să-l opreşti în loc şi îţi pare rău când se stinge.

După ce luară masa de seară şi baba Maria plecă, strânşi unul lângă altul, sub cerul plin de stele, îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reluară plimbarea lor obişnuită, de-a lungul potecuţei din curte, printre straturile de erburi bătrâne de toamnă. Aerul răcoros părea că poartă în el adieri de departe şi îi mângâia turburător.

Frumuseţea nopţii, amintirile, apropierea lui Mihai, toate, deşteptau în Mira, sângele amorţit atâta vreme, Tot mai mult se strângea lângă el, cu sufletul plin de iubire, ascultându-l. Obrajii îi ardeau de o pudoare tainică ce se înfrăţea pătimaş cu iubirea.

El o ţinea de peste mijloc, povestindu-i despre dorul lui îndelungat, despre gândurile lui către ea. Şi dorul lor răscolit de amintiri le învolbura dragostea şi dorinţa. Apoi când intrară să se culce, ea începu să aştearnă patul cu mişcări încete, înfiorate, desmierdătoare.

Când lampa se stinse, prin uşa deschisă dinspre odaia d-nei Vladeş, se strecura lumina candelei ce ardea acolo. Mira se duse să o închidă şi uşa aceia care îi tăia ultima rază de lumină, o închidea într'un abis de întuneric şi voluptate în care ea se cufunda ameţitor. Atingerea picioarelor goale de cearceafurile curate i se păru neobişnuit de turburătoare.

Se găsiră îmbrăţişaţi în prima lor noapte de dragoste după doi ani.

Trecuse miezul nopţei. Cu capul căzut într'o parte peste braţul lui Mihai, Mira dormea liniştită. De odată însă, începu să respire din ce în ce mai greu, pe când faţa şi mâinele făceau mişcări convulsive. Visa că asupra ei stătea plecat un cap imens, negru, din care ea nu distingea decât o gură deschisă într'un rânjet înspăimântător şi care îi căuta gura să i-o sărute. Mişca capul la dreapta şi la stânga să scape dar el o urmărea peste tot apăsând-o, înăbuşind-o. Ar fi voit să strige dar nu putea deschide gura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu dinții încleștați, cu buzele strânse, se sbătea, pe când pieptul i se chinuia de lipsa respirării.

Auzind-o gemând, Mihai se deșteptă și o sili să se trezească. Ea se trezi cu greu, ametită, cu buzele arse, cu limba uscată. Abia putu să-și descleștezе fălcile și începu a-și freca fruntea, îngăimând ca un copil:

— Tu ești Mihai? Visam ceva groasnic!

El o mângâe, o liniști, sprijinind-o cu un braț, pe când cu celălalt turnă apă într'un pahar pe care il dete la gură și ea îl bău până la fund.

Culcându-se din nou, ea apucă brațul lui Mihai peste mijlocul ei, ținându-l strâns, voind, prin îmbrățișarea lui, să-și dea o ocrotire împotriva viselor.

Capul îi era pustiit de oboseală și adormi curând.

Nu trecu mult însă și din nou respirarea începu să i se sbată în piept, chinuitoare și noi convulsiuni îi agitau trupul. Acum i se părea că brațul lui Mihai o strângea ca un clește greu de fier, iar capul lui se ridica pe gâtul ce se lungea neîncetat, până când din spate ajunse deasupra ei, iar din gura-i spartă curgeau bale peste fața ei de-o înecau.

Intr'o convulsiune mai puternică, se deșteptă. Deschise ochii și se uită împrejur cu disperare.

— Chinul ăsta îmi mai trebuia acum! —, șopti ea cu adâncă amărăciune.

Simțea cu groază cum somnul se depărta de ea și la gândul că-și va petrece noaptea iarăși cu mintea trează, cu ochii deschiși, începu să plângă cu o turbare dezarmată. Abia spre ziuă, obosită de plâns și de veghe, adormi iarăși pentru câteva ceasuri.

Mira nu știu niciodată că în aceiași noapte o altă ființă îi ținuse tovărășie la nesomn. Cu ochii uscați, cu gândul încremenit, Nania priveghea un vis mort, petrecându-și noaptea într'o trezire fără viață, ca în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faţa unei perdele căzute, care îi arăta pustie, toată lumea visurilor ei.

* * *

Mira se deşteptă obosită, bolnavă. Se îmbrăcă fără tragere de inimă şi se grăbi să-şi facă vreme pentru a se ghemui între perne pe canapeaua largă de sub ferestre.

Mihai eşi de vreme prin oraş ca să mai afle noutăţi. Mira rămase singură. Erà stăpânită de un haos de gânduri şi sentimente din care nimic nu se întruchipa într'o formă clară.

Visele ce o torturau gonindu-i somnul, se amestecau în mintea ei cu imaginea trupului lui Mihai. Gâtul, aproape de gura ei, pieptul cu cămaşa întredeschisă, umărul peste care îşi culca de obicei capul, toate acestea se amestecau cu senzaţii de plăceri şi dureri, de chinuri şi mulţumiri.

Se svârcolea ceva în sângele ei, ceva ce căuta o formă şi se chinuia de-a nu şi-o putea găsi.

După doi ani de părăsire şi dor, se regăsise în braţele omului pe care îl iubea, îi auzeà suflarea vălvătăind pătimaşă aproape de urechea ei, inima lui bătând alături de inima ei.

Amintirea simţurilor se oprea aici. Ceva usturător, enervant se opunea respingând-o brutal, lăsându-i în suflet ceva amar, o oboseală disperată. Erà în ea ceva ce căută şi totuşi nu putea să se desăvârşească.

Încercă în câteva rânduri să se sustragă din starea aceasta istovitoare de nebulozitate sufletească, căutând să se ocupe cu treburile gospodăriei. Dar braţele îi cădeau frânte, mintea ei nu putea prinde un interes pentru ceva anumit şi se trezeà adusă inconştient în colţul plin de perne al canapelei, grămădită peste gândurile ei informe, urmărindu-le cu o stăruinţă hipnotică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Așa își petrecu aproape toată ziua.

Mihai nu găsi nimic ciudat în starea aceasta, căci își amintea neliniștea somnului ei din noaptea trecută.

După amiază o lăsă să se odihnească și eși iarăși.

Singură, Mira își petrecu după amiaza într'o amorțire voluptoasă, într'o absență de neant. Odată cu apropierea serei însă, turburări misterioase, tresăriri tainice se nășteau în ființa ei, ca o chemare tăcută și fatală a nopții. Începu să respire mai adânc, ochii i se deschiseră mai mari, privirea îi devenea tot mai limpede, greutatea din ceafă se topea, lăsându-i agerimea mișcărilor.

Privind în oglindă fața ei pierdută, se înspăimântă. Se pieptănă, își aranjă figura, își rândui îmbrăcămintea mai cu grijă. Acum își aduse aminte câte mai avusese de făcut pe azi. Amânase de eri atâtea lucruri și astăzi nici o clipă nu se gândise la ele.

— Am fost nebună să stau o zi întreagă, așa în nesimțire,—zise ea.

Aerul din casă erà greu și plin de tristețe.

Deschise ferestrele și eși în verandă. Înserările de toamnă aveau apusuri învăpăiate.

În timpul fericit al căsniciei, ceasul acesta erà cel mai bogat în bucurii, frumusețe și voluptate. Ceasul de sfârșit al grijilor zilei, liniștea înserării, reîntoarcerea soțului, plimbările, convorbirile acelea de îndrăgostiți, cari fac din lucruri neînsemnate, lucruri de mare preț, apoi întunericul cari îi strângea unul lângă altul în imensa-i găoace de infinit, în care nu mai exista decât ei doi și simțirea lor.

Privea portița îngustă, slăbită din țâțânile vechi, cu vopseaua distrusă de vreme. Pe acolo venea el întotdeauna, la ceasul acesta de amurg; pe acolo venea frumusețea vieții ei. Îl vedea venind încet dealungul gardului, citind gazetele de seară; vedea surâsul lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minos cu care o întâmpina şi toată lumea ei se lumina de surâsul acela. Mira zâmbea închipuirii ; inima i se mărea de amintirea fericirii.

Scutură uşor capul dându-l pe spate cu o mişcare de cochetărie. Se simţea sprintenă, plină de avânt, de energie.

Intră în casă şi luându-şi cusătura ce avea de terminat, se aşeză pe un scaun în uşa verandei şi începu să lucreze. Nici nu-şi amintea de apăsarea în care zăcuse ziua întreagă. Acum viaţa i se părea desăvârşit de frumoasă şi fericită. Erà aceiaşi inserare de altă dată şi numai decât se va ivi silueta lui Mihai venind de-a lungul gardului.

Nu mai erà frumuseţea aceia care îi exalta iubirea, dar erà mai bine aşa. Prea marea ei fericire de odinioară avea o nuanţă de teamă, de neîncredere în continuitatea ei. Acum acest amestec de milă, de datorie, conştiinţa că fericirea lui stă în mâinele ei, făcea din fericirea ei ceva mai liniştit, mai trainic, rămânând totuşi o fericire. Voià să stea aici, în prag, până la sosîrea lui, să-l vadă venind, deschizând portiţa, apărând acolo ca odinioară...

Lucrând, continua să gândească la viaţa lor, la viitorul lor. Ea mai avea ceva de lucru, câteva comenzi de isprăvit. Făcu socoteala banilor şi a întrebuinţării lor. Dacă Rucăreanu întârzia, ea trebuia să continue a lucra, până când Mihai ar putea să câştige. Dar ce fel de avocat mai putea fi Mihai, cu gura lui diformă?

Atunci îşi aduse aminte de operaţia despre care îi scrisese. Trebuia să şi-o facă cât mai neîntârziat, de nu se va putea aici, în străinătate, oriunde, dar trebuia să şi-o facă. Va munci ea ca să strângă bani pentru asta.

Gândul acesta îi aduse o nouă bucurie. Găsea o îndrumare pornirii ei de devotament, răsărea fericirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unui scop, în iubirea ei. Lucra repede, mânată de sborul gândurilor. Broda o cămaşă după un model ce i se dăduse. Voind să măsoare o distanţă în broderie, lăsă lucrul pe scaun şi intră în casă spre a lua modelul. Când se înapoiă, Mihai erà în prag.

Văzându-se pe neaşteptate în faţa lui, tresări într'un fior ce o străbătu prin tot corpul şi mâinele începură a-i tremura.

Sosirea lui surprindea brusc gândurile ei înfierbântate, aşteptarea ei. Nu erà săvârşirea unei bucurii în suflet, ci o demontare timpurie, searbădă.

Înălţă capul şi-l sărută cu o înfiorare stranie. Se aşeză iar la lucru. Mihai începu a-i povesti cele ce văzuse şi auzise prin oraş şi pe când îl asculta, Mira simţea cum încetul cu încetul peste bucuria aşteptării ei, se aşternea un văl tulbure. Aceleaşi nelinişti neînţelese, care îi bântuiseră sufletul ziua întreagă, se iveau vagi, îndepărtate. Cu lucrul uitat în poală, cu privirea pierdută, căuta să pătrundă în sineşi.

„De sigur,—îşi zise ea,—adineauri îl aşteptam, acum e lângă mine. Ce dor să mă mai agite?"

Târziu, după ce baba Maria plecă şi rămaseră iar singuri, Mira simţi că i se deslueşte un sentiment de teamă de câte ori se gândea la culcare. Simţea nevoia să depărteze cât mai mult timpul acela.

Se strângea lângă Mihai de răcoarea serii, ascultând povestirile lui. Ar fi vrut să-l ţie treaz până dimineaţa lângă ea.

De odată, fără să se gândească, începu a-l ruga să o scoată undeva în lume, la teatru, ori unde.

El o privi uimit şi-i zise cu reproş alintat.

— Te-ai şi săturat să stai cu mine, tu, sălbateca, care nu voiai pe nimeni între noi? Vom eşi altă dată; azi sunt frânt de oboseală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din răspunsul lui, ea înțelese ce-i ceruse și-și dădu seama că nu ea ceruse asta, dar o voință străină de conștiința ei.

Nepreciziunea asta din suflet o înebunea.

— Nu știu ce e cu mine, Mihai, — porni ea într'o mărturisire,—mi-am pierdut voința cu desăvârșire ; nu mai știu nici ce vreau, nici ce simt. Gândesc una și mă pomenesc spunând alta ; doresc ceva și mi-e teamă să se îndeplinească. E o stare de nesuferit.

Apoi adăugă cu seriozitate naivă, încercând să se încurajeze.

— De mâine am să fac zilnic băi reci. Asta îți reînvie voința, nu e așa ?

Mihai îi strânse capul pe umărul lui, mângâind'o.

— Îți va reînvia voința când vei uita cu totul că ai fost singură și necăjită, când vei începe a crede cu adevărat că sunt lângă tine și nu te voi mai părăsi.

Târziu, în adâncul întunericului, în brațele lui Mihai, sufletul Mirei se sbătea să soarbă un strop de fericire. Se simțea despărțit de trup, ca și când i-ar fi fost străin. Sufletul nu se bucura de bucuriile trupului și strâns, sufocat, se svârcolea însetat de fericirea de altădată, care nu putea ajunge până la el.

Cu ochii strâns închiși în besnă, Mira își deschidea adânc simțirea, ca să poată sorbi ceva în suflet. Își zicea cu înfrigurare: E aici, e al meu, e fericirea mea, a mea pentru totdeauna. Și repeta mereu în minte : Mihai, Mihai, Mihai !...

Îl săruta nebunește, dorind ca sărutările acelea să pătrundă adânc în carnea ei, să ajungă ceva din gustul lor în suflet. Dar sărutările rămâneau pe buze : nimic nu străbătea înlăuntru ei. Sufletul ei orb și închis se sbătea căutând altceva, ceva ce nu putea găsi și sbuciumul acesta răspândea în toată ființa ei ceva amar, desnădăjduit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi în noaptea aceasta ca şi în celelalte, visele nu întârziară să turbure aţipirea ei vremelnică.

Visă o sală lungă, întunecoasă, în care Mihai zăcea os, topit până la mijloc într'o mocirlă de puroi şi murdărie. Se proptea în degete să se ridice şi degetele-i răschirate erau pline de murdăria aceia. Ea îl privea cu sufletul sfâşiat între milă şi oroare. Întindea braţele spre el, dar o forţă străină de ea, îi ţinea picioarele lipite de pământ.

Se deşteaptă ameţită, scăldată într'o sudoare rece. Inconştient se deslipi de Mihai, trăgându-se spre marginea patului, cu simţurile treze, atente, gata a se feri de orice atingere.

Stătu multă vreme aşa cu ochii ţintă în întuneric.

Simţind prin somn golul de lângă el, Mihai întinse un braţ şi-i cuprinse mijlocul. Ea tresări, se crispă şi-şi înăbuşi un strigăt în gât. Voia să fugă. Ca să se poată stăpâni, strânse dinţii şi ochii şi rămase înţepenită. Braţul lui Mihai îi pătrundea carnea, o ardea. Când i se păru că Mihai nu simte, încercă să-i înlăture uşor braţul. El se deşteptă şi cu un gemăt alintat, drăgostos, se strânse mai mult lângă ea.

Nevoită, ea se sgârci lângă el, tremurând şi repetă mereu în gând ca o încurajare:

E Mihai, e Mihai, e Mihai...

Astfel o apucă ziua.

* * *

Din ziua aceia dezastrul moral al Mirei se afirmă în chip hotărât.

Sguduit de noutatea evenimentelor prin sosirea lui Mihai, spiritul ei îşi agită o clipă aripile, dar bolnav şi neajutat de nimic din ce i se înfăţişă nou şi care din potrivă îi întuneca orice lumină ar mai fi putut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întrezări în depărtarea viitorului, aripile-i se frânseră şi căzu definitiv în prăpastie.

Viaţa ei spirituală îşi croise încetul cu încetul un făgaş în noapte, din care numai o întâmplare extraordinară, o putere din afară, ar fi putut'o reîntoarce.

Noapte după noapte de insomnie, timp de doi ani, imaginaţia ei făcuse exerciţiul de a-i manevra gândurile şi simţirea după măsura lor de exaltare. Veghe-rile acelea cari îi ţineau spiritul sub dominaţia nopţii, făceau să se ţese cu vremea în adâncul tainic al fiinţei ei fluide insinuante, afinităţi, înrâuriri ale misterelor vieţii nocturne.

Existenţa nopţii, mergea în pas cu existenţa ei; sufletul nopţii , vibra în sufletul ei. Din acele sgomote seci, bruşte din apropriere, sau acele şoapte ale nopţii cari nu se ştie niciodată de unde vin, din tăceri, din umbre sau licăriri fugare, vorbea existenţa nopţii atât de intensiv, încât tot ce îi dicta imaginaţiei ei, era exagerat, fantastic, spăimos. Totuşi această dominaţie covârşitoare a nopţii, nu o putuse împinge până la capătul scopului ei întunecat, nu o putuse învinge cu totul, pentru că Mira avea un talisman: adierea speranţei care îi primenea sufletul, o licărire care îi lumina întunericul, frumuseţea vieţii ei care trebuia să răsară într'o zi.

Portretul lui Mihai sub lampa cu abatjur pe măsuţa lângă care lucra, întreţinea această speranţă, această lumină ce o apăra ca o vrajă împotriva straniilor înrâuriri ale nopţii.

Dacă Mihai ar fi revenit aşa cum plecase, puterea fericirii ar fi topit cu un suflu tot acest mister. Dar acela care venise, nu era aşteptarea ei. In Mihai aşa cum era acum, ea vedea mai curând creaţia imaginaţiei bizare a nopţii.

Ea nu se putea mulţumi a vedea în reîntoarcerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Mihai liniștea ocrotirii unui braț de bărbat, reluarea vechilor obiceiuri, regularea existenții. Existența sufletului ei nu se reîntorsese și sufletul ei orb și aiurit, nu mai știa drumul pe care să-și caute speranța.

Sufletul Mirei nu putea trăi decât prin frumos. Sub influența frumosului crescuse și luase o formă. Dacă Wanda Cosmintzchi i-ar fi povestit vre-o dată în amănunt viața ei, de sigur că Mira ar fi învățat să cunoască și realitatea vieții. Dar din aluziile, din ce putuse să prindă în treacăt mintea ei de copil, nu-și imagina viața decât ca un basm cu femei frumoase care alunecă prin lume cu un convoi de bogății și de mistere, târând după ele, prin vraja cântecelor, prinți frumoși și îndrăgostiți ce li se prosternă la picioare. In orice cântec, în orice basm, în orice adiere de amurg, vedea trecând pe dinaintea ei sub vălul vrăjit al închipuirii acel convoi tăcut, misterios, turburător.

Mihai, așa cum îl cunoscuse, era desăvârșirea cerințelor ei sufletești. Numai pe dânsul l'ar fi putut iubi și pe nimeni altul. Și iată că în locul lui Mihai, acela pe care sufletul ei și-l alesese, i se înfățișa un altul, pe care, dacă conștiința ei îl îmbrățișa cu milă și devotament, sufletul ei nu-l putea recunoaște și primi.

Ea își zicea că dacă figura lui Mihai, ar fi fost în întregime schimbată, n'ar fi putut să steà o clipă lângă dânsul; ar fi murit. Dar în el, erau două ființe: aceia ce fusese fericirea sufletului ei odinioară și alta, halucinațiile ei nocturne, spaima, desnădejdea, ei. Bucuria ce i-ar fi dat una, i-o întuneca cealaltă; în el era bucuria în el disperarea și sufletul ei aiurit, se zbătea fără speranță și fără scăpare. Acum însă, sufletul Mirei simțise tot dezastrul; simțise că existența lui s'a sfârșit pentru totdeauna. Acel talisman, licărirea speranței se stinsese după o lungă și chinuitoare pâlpâire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și noaptea deplină stăpână pe spiritul ei, zâmbea misterios din colțuri de umbră, sporindu-și tainele sinistre.

* * *

Mira recăzu în liniștea de mai înainte, liniștea vegherilor de noapte și a zilelor amorțite, liniștea aparentă care îi stingea lucirea ochilor și îi scobora colțurile gurii, liniștea desnădejdei. Își reluase lucru de noapte, dar nu mai avea răbdarea și puterea de mai înainte, când îl aștepta pe Mihai. Acum Mihai era aici, aducând cu sine făptura cealaltă, acel mister care o îngrozea. O simțea străbătând întunericul cu ochi de foc care îi frigea carnea și degetele i se înțepeneau pe ac. Iar când Mihai deșteptându-se o îndemnă să lase lucrul, să se odihnească, ea relua cu înfrigurare cusătura.

— Am de lucru Mihai, tu nu știi că nu pot să dorm noaptea?

Îngrijat, Mihai consultase medici; cu o răbdare nesfârșită stăruia, o ruga cu mângâeri ingenioase, de nenumărate ori în timpul nopței, să se odihnească, ori veghea adesea alături de dânsa, căutând să o înduplece prin sacrificiul odihnei lui.

Îngrozită ea se crispa în voința ei.

— Nu pot Mihai, lasă, mai târziu: o să mă vindec cu încetul. Doi ani de veghere nu se pot uita atât de repede.

Când Mihai dormea, lucrul cădea din mâinile ei lipsite de vâință. Cu mintea stearpă și înțepenită, veghea; iar când Mihai se scula să-i ție tăvărășie, atunci Mira lucra cu zor, înpungând la întâmplare, ca să-l înșele. A doua zi, constata cu bolnava ei nepăsare, că stricase tot ce voise să lucreze. Spre norocul ei, Rucăreanu întorcându-se îi ajuta cu bani pe care îi silea să-i primească, în contul averei Mirei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

așa că încetul cu încetul ea își părăsise clientele și nu mai primea lucru. Mihai își petrecea timpul aproape în întregime pe lângă dânsa căutând prin tot ce-l slujea închipuirea să-i redea cu încetul energia pierdută, plăcerea de a trăi și ea primea îngrijirile lui, fantomatic, cu mintea și simțirea crispată.

Săptămâni după săptămâni treceau astfel uniforme, îngropând treptat sub nevăzuții funigei ai timpului, fericirea și viața Mirei.

Venise iarna.

Era o zi albă, plină de troene și de soare. După amiază Mihai trebui să plece de acasă și Mira rămase singură cu căldura sobei albe, cu tăcerea singurătății și tictacul ceasornicului. Vrăbiile ciripeau scăldându-se în zăpadă, straşinile picurau, geamurile scânteiau de albeața soarelui și a zăpezii.

Mira simți o ciudată senzație de voluptate de a se găsi singură. Amintirile începură a se cerne ușor în tăcere. Depărtarea învăluia cu farmec trecutul. O îndulșoare nelămurită se strecura din depărtarea timpului vorbindu-i despre trecut, când singură în insula ei, ca Robinson, aștepta să mai revadă odată chipuri de oameni; dar in insula ei ca și într'a lui Robinson, năvăliseră ființe înspăimântătoare și necunoscute. Numai că ea nu mai avea nădejdea că se va mai regăsi vre-odată între ai ei, cei din trecut. Acum cel puțin se regăsea iarăși singură, în insula ei și își încălzea sufletul, liniștit o clipă, la razele soarelui

Răsfoind în album, găsi fotografia lui Mihai, aceia care îi ținuse tovărășie sub lampă pe măsuța de lucru, în nopțile de singurătate. Îi surâse ca unui prieten bun și regăsit după multă vreme. Privind pierdut printre geamuri, își retrăia pe rând nopțile de atunci. Nu-și amintea să-i fi fost vre-o dată teamă. Știa numai că atunci vorbea cu Mihai, cu Mihai al ei cel adevă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rat, că aştepta şi spera. Dorea din suflet să se mai poată reîntoarce vremea aşteptării. Apoi. plecând iar ochii spre fotografie, începu să-i vorbească ca odinioară.

„Mihai, micul meu D-zeu, pe când te aşteptam, te rugam să vii mai curând; acum mă uit la tine şi nu ştiu ce să-ţi spun. Mihai al meu dulce, tu n'ai să mai revii niciodată? Pe unde mi-mi rămas Mihai? De-aşi şti că te pot regăsi, aşi cutreera tot pământul. Nu eşti mort, căci dacă ai fi, aşi muri cu tine, şi totuşi nu te-ai întors! Oare nu te voi mai regăsi niciodată, Mihai, Mihai, Mihai...

Ridicase faţa în sus şi lacrămile îi curgeau dealungul obrajilor. Ii era bine. Plângea deasupra unui mormânt şi lacrămile acelea îi fixau pentru câtva timp gândirea asupra unui punct stabil şi asta o odihnea. Sângele reînviat, începu să-i alerge mai viu prin vine şi-i năvălea tot mai puternic spre inimă. Acum îi vâjâia în urechi, i se sbătea în tâmple. Creerul i se îngreuia ca o piatră, picioarele îi ardeau, braţele i se moleşiră. Venea o furtună în sufletul ei, ca o nostalgie ucigătoare. Respira din ce în ce mai greu, gâfâind şi simţea cum inima i se umfla tot mai mult sub năvala sentimentelor nebuloase şi arzătoare. Strângând fotografia lui Mihai cu putere deasupra inimii, repeta gemând: Mihai, Mihai, Mihai...

Sbuciumul lăuntric îi paraliza mişcarea trupului. Simţi nevoia să se culce. Intinsă în pat, cu faţa în perne privea fotografia lui Mihai. Privirea lui părea că străbate un spaţiu îndepărtat şi totuşi o privea aproape de tot şi-i pătrundea adânc în inimă; părea că vine din altă lume, cu un foc întunecat şi mistuitor.

Acum ţinea fotografia deasupra ei şi prin puterea voinţei chipul acela mic şi nemişcat se mărea, lua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adevărata formă a lui Mihai, își pleca capul spre capul ei, întindea gura spre gura ei. Cu ochii înțepeniți în vag, ea deschidea gura să soarbă sărutarea de pe buzele acelea imaginare, îi mângâia conturul frunții, își trecea degetele prin părul lui, căuta cu ochii linia gurii lui cu colțurile zâmbitoare. I se tăia răsuflarea de puterea îmbrățișării lui, se înăbușea de sărutările lui.

Apoi totul se învălui într'un simțământ amar de zădărnicie. Brațele îi căzură obosite; imaginea fugise departe, dispăruse. Cu ochii pierduți privea bucățica de hârtie care schița chipul lui Mihai.

Dar necerută flacăra aceia misterioasă, din altă lume a ochilor lui, se insinua cu încetul în adâncul simțurilor ei și iarăși chipul acela nemișcat lua forme vii. Dorința ei îl întrupa în clipele cele mai emoționante: în prima lor întâlnire, în prima lor sărutare în prima lor singurătate. Retrăia pe rând toate emoțiile acelea în svârcolirile inimii, se amețea, se istovea. Când obosite imaginile se întunecau, ea le rechema încordându-și puterile gândului, se pierdea în ele cu o voluptate vicioasă, cu o dorință bolnavă.

Când Mihai sosi, Mirei i se păru că un străin o despărțea de o ființă dragă, cu care într'o înțelegere fugară, își dădu întâlnire într'un nou ceas de singurătate.

* * *

Mira pândea plecările de acasă a lui Mihai și le aștepta cu o dorință pe care se îngrozea să și-o mărturisească. In singurătatea amintirilor, sufletul i se sbuciuma, sângele se trezea. Erau singurele ceasuri în care simțea că trăește. Când Mihai uita să mai plece de acasă, și stătea prea mult pe lângă dânsa, Mira simțea o irezistibilă nevoe fizică de singurătatea în care își aţâță imaginația și își agita simțirea.

O chema viața.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De şi o viaţă trăită din cadavrele amintirilor, o viaţă de lunatec, era totuşi o imagine a vieţii care o atrăgea orbeşte ca pe un fluture, lumina geamurilor închise. Născocea diferite motive ca să rămână singură în vre'o odae, se prefăcea că vrea să doarmă şi atunci scoţând dela piept fotografia pe care o purta necontenit, îl rechema pe Mihai cel din trecut şi amintirile cu care îşi petrecea câteva ceasuri de o plăcere chinuită şi istovitoare.

De multe ori acele ceasuri se isprăveau înecate în lacrămile remuşcărilor. Atunci îl căuta pe Mihai şi pe neaşteptate îngenuchia în faţa lui sărutându-i genunchii şi mâinile jurându-i că-l iubeşte cu mult mai mult ca mai înainte şi slăvindu-l pentru eroismul lui. Mihai nu ştia ce să creadă. O îmbrăţişa, o mângâia, apoi rămas singur privea lung şi nedumerit în urma ei. Ciudăţeniile firii ei îi prindeau pe nesimţite atenţia şi dela o vreme gândurile lui nelămurite se chinuiau cerând o explicare.

Respingea apropierea oricărei bănueli dureroase. In mintea lui, alături de Mira nu putea sta gândul unui păcat, oricât de justificat ar fi fost. Şi totuşi simţea că se petrece ceva în sufletul Mirei, ceva ce i se părea o ameninţare neînţeleasă.

Povestirile despre război nu se terminau niciodată. In fiecare seară stând alături în aşternut, la lumina umbrită a abatjurului lampei de pe măsuţa de lucru a Mirei, se perindau ca pe o pânză de cinenatograf, răsărite din cuvintele lui Mihai, scene grozave şi mute: ploaia de foc, svârcolirile răniţilor, sosirea duşmanului, câmpul de răniţi rămas în urma luptei, spitalele ambulante, povestirile prizonierilor scăpaţi. Erau basmele cu spaime care îi adormeau în fiecare seară. In fiecare seară la sfârşitul poveştilor, hotărau să le lase uitării, să nu le mai reînvie, dar cum venea altă seară,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mira le cerea cu o bolnăviciasă nevoe de a se chinui şi pentru creerul prea încărcat de împresii sguduitoare a lui Mihai, povestirile acestea erau o uşurare ademenitoare.

Amintirile lui Mihai se învăluiau în ceaţa somnului până pieriră după greaua perdea a pleoapelor. Se trase în aşternut şi îşi culcă capul pe pernă, cu obrazul cel sănătos dedesupt, cu cicatricea descoperită, deasupra.

Mira îi mângâe uşor părul privindu-l cu milă, cu dragoste şi cu groaza remuşcărilor. Rânjirea neagră a golului din obrazul lui Mihai se schiţa în umbră, profundă şi mută. Simţea dorinţa de a-şi culca faţa pe obrazul acela desfigurat.

Oare rana aceasta mică să fie pricina suferinţei ei? Bucata aceia mică de carne distrusă cuprindea toată fericirea ei distrugând-o cu dânsa împreună? Ce lucru fără sens! Nu erau ochi lui, fruntea, părul, carnea, sufletul lui Mihai al ei pe care îl iubea? Puse uşor mâna peste cicatrice acoperind-o şi privi cu un surâs de iubire fruntea lui frumoasă, sprincenile şi forma ochilor lui închişi.

In scrisoarea în care îi descria rana sa, Mihai spunea: dacă i-ar fi cusut la loc rana, pielea trasă i-ar fi descoperit ochiul în mod primejdios.

I-ar fi stricat expresia ochilor. Ce oroare! Mai bine era aşa. Şi chiar asta se putea vindeca.

Şi-ar fi dat din carnea ei să-i redea cineva pe Mihai cum era altădată. Dar trebuia să aibă răbdare. Le trebuiau bani. Din ce le dădea Rucăreanu abia îşi întreţineau existenţa. Dac'ar mai fi putut să lucreze! De ce nu mai avea energie? De ce nu mai putea avea linişte? Era pentru fericirea lui Mihai, pentru fericirea ei.

„Sunt bolnavă, — gemea gândul ei, — sunt stăpânită de un spirit rău".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dorea din tot sufletul să poată avea energie, curaj, speranță. Dar ceva misterios îi îngreuia brațele și inima.

„Să nu-l mai iubesc pe Mihai"? — gândea cu un suspin greu, trecându-și mâna peste frunte. — " S'ar putea să nu-l mai iubesc? Dar pe cine aș mai iubi în lumea asta dacă nu l'aș mai putea iubi pe Mihai? Dacă nu l'aș mai iubi, ar trebui să mor, căci sufletul meu ar fi mort și fără suflet cum ar putea trăi cineva? ".

Cu capul rezimat de speteaza patului, Mira ațipise de greutatea mohârâtă a gândurilor. O tresărire și se deșteptă. In lumina moale a abatjurului verde, cicatricea rânjea crud. Mirei i se păru că nu se va mai putea ridica din pat; că ceva împotriva voinței ei o ținea misterios legată de trupul ce dormea lângă dânsa.

Duse mâna la piept și strânse cu o dureroasă încurajare mărginile bucății de carton ce purta chipul celuilalt Mihai. Se ridică din pat în rochia lungă, albă de noapte, își încălță pantofii de casă, își puse un șal peste umeri și se așeză la măsuță.

Apucă fără încredere lucrul neisprăvit prin care trecu de câteva ori acul, mișcând cu greutate brațul.

La pieptul ei, inima lui Mihai bătea în tact cu inima ei, cerea să-i vorbească. Ea lăsă lucrul și scoase fotografia cu o mișcare înceată de voluptate. Mângâerea profundă a ochilor ei dădea viață chipului de hârtie. Ea se aplecă să-i sărute gura simțind cu imaginația ei dornică, căldura buzelor de carne. Ii sărută ochii, îi mângâe obrajii, o apăsă pe obrazul ei, pe inima ei și iar o sărută adânc și repetat, chinuindu-și închipuirea în dorința amintirilor. Apoi obosită, cu capul sprijinit în palmă o privea nesfârșit, cu ochii pierduți în trecut.

Din pricina vegherilor Mirei, somnul lui Mihai devenise cu vremea întretăiat de treziri dese. Se deștepta, stătea câtva timp de vorbă cu Mira, apoi adormea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iarăşi, desnădăjduit de a o putea convinge să se culce.

Ca de obicei, Mihai se deşteptă şi voi să se ridice. Dar Mira şoptea ceva suspinând, privind o fotografie. Mihai rămase împietrit în mişcarea cu care îşi ridicase capul. Cu ochii înţepeniţi, dilataţi în umbră, o privea mut, cu gândul aiurit.

Mira se întoarse prin puterea aceia misterioasă a privirii şi zărind lucirea ochilor deschişi ai lui Mihai, scoase un ţipăt ascunzând cu o mişcare instinctivă neaşteptată, fotografia sub cusătura de pe masă.

— De ce ţipi? o întrebă Mihai aspru, ridicându-se în pat.

— Nu ştiu, m'am speriat. Tu nu dormeai? răspunse Mira în picioare cu spatele rezimat de masă.

Mihai îşi plecă faţa în palme cu un suspin inconştient, cu dinţii încleştaţi. De teamă să nu se apropie de masă, Mira veni lângă el, aşezându-se în pat.

Pentru Mira, moartea ar fi fost o fericire neînchipuită pe lângă nenorocirea ce i se părea că ar rezulta dacă Mihai ar afla taina ei. Ar fi suportat orice chinuri decât să-i pricinuiască o durere. Făcându-l să sufere pe Mihai acesta, ar fi făcut o mare durere celuilalt Mihai şi asta n'o putea suporta.

Mihai se temea să gândească, se temea să vorbească. Strânse ochii şi se culcă, rămânând multă vreme deştept, cu ochii închişi într'o trezire încordată şi amorţită. Cu mişcări furişe de vinavat, Mira se întoarse cu spatele la el şi se culcă. O îngheţa teama că-l îndurerase şi-i era ciudă că o surprinsese.

Era multă vreme decând stătea astfel culcată lângă el, cu ochii deschişi într'o aşteptare nesfârşită şi zadarnică. Avea impresia că se întrerupsese din ceva frumos şi dulce care îi dădea emoţii ameţitoare. Fotografia lui Mihai era pe masă sub cusătură şi n'o putea lua. Pe nesimţite o cuprinse un vag sentiment

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de ură împotriva aceluia care o despărţise de Mihai al ei. Privind cu ochii plini de dor înspre măsuţă spuse în gând:

— Noapte bună Mihai; o să ne vedem în curând.

Noaptea i se păru nesfârşit de lungă şi nevoia de a sta culcată lângă Mihai, nesfârşit de silnică.

Când se lumină de ziuă prima ei grijă, sculându-se, fu să ascundă la piept fotografia.

Mira nu mai avea curajul să privească fotografia noaptea când Mihai dormea. Incercă să doarmă, dar altfel de vise o chinuiau acum. In diferite chipuri Mihai cel de lângă ea, căuta să-l omoare pe celălalt, pe iubitul ei. Cu un rânjet spasmotic se arunca asupra lui incercând să-l gâtue, să-l impuşte, să-i sdrobească faţa, să-l desfigureze, să-i strice frumuseţea.

Ţipând, sufocându-se, Mira se deştepta. Căuta tremurând fotografia sub colţul saltelei, unde o ascundea de cu seara şi o strângea cu înfrigurare la piept. Simţea o dorinţă nebună să-l vadă, să-l revadă frumos şi întreg cum îl ştia ea, cum era dragul ei Mihai, să-l sărute, să-l mângâe, să-i liniştească spaima.

Dar celălalt de lângă ea, o pândea cu lucirea privirilor care îi străpungeau spinarea.

Curând renunţă să mai incerce să doarmă. Aşează de cu seară lampa pe măsuţa ei de noapte de lângă pat şi cum simţea că Mihai a adormit, cu faţa întoarsă dela el, privea pe furiş fotografia. Încordată în aşternut, înăbuşindu-şi respirarea care i se agita, se lăsa în voluptatea închipuirilor, pândind cu teamă deşteptarea lui Mihai, urându-l când o întrerupea din beţia plăcerilor închipuite.

Apoi, când credea că Mihai a adormit, iar o îneca plânsul milei şi al remuşcărilor.

Constata înebunită de durere cum dragostea pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bărbatul ei se scufundă undeva, dispare, şi ea nu putea s'o salveze, nu mai putea s'o ajungă oricât ar fi întins braţele. Cu cât Mihai acesta devenea duşmanul iubitului ei, cu atât simţea cum îi moare iubirea.

Plângând, ea îşi chinuià gândul: „Dar Mihai acesta e un erou, e Mihai care s'a întors, care mi-a rămas credincios, e Mihai care mă iubeşte". Îşi pleca încet faţa peste picioarele lui şi le săruta plângând, şoptind: „Te iubesc Mihai, iartă-mă, scapă-mă de gândurile mele".

Prin ochii închişi Mihai simţea toate mişcările ei. Pocăinţa ei deşi necunoscută, nu putea fi decât a unor păcate criminale. Lacrămile ei îi întinau carnea. Ar fi vrut s'o lovească, să se scuture de ea. În clipele acelea o ura din tot sufletul; dar neputincios, încătuşat de nesiguranţă, stătea înţepenit, crispat de durere şi oroare.

Chinuit de gânduri Mihai avea nevoe la rândul lui de singurătate. Se scula dimineaţa tăcut şi pleca să colinde fără rost stradele, grădinile publice, obosindu-şi picioarele prin zăpada ce îi îngreuia mersul, nedându-şi seama de câtă vreme merge astfel, în neştire.

Nu se putea opri la nici un gând, dar stăruia constant în mintea lui un cuvânt: Fotografia; fotografia şi Mira. Acest al doilea cuvânt îl acoperea pe cel dintâi, îl ferea, îl purifica, îl făcea neînţeles.

Totuşi durerea creştea mereu în inima lui ca o bubă care se coace încet şi adânc. Cu picioarele îngheţate de ger, obosit, se îndrepta spre casă fără îndemn, ca spre o casă străină, între oameni necunoscuţi.

Intr'o după amiază când Mira se închise în iatac ca să se culce, după multe şovăiri şi sbuciumări, Mihai nu se putu stăpâni şi privi prin gaura cheii.

Mira privea o fotografie cu un zâmbet mângâetor, cu ochi plini de iubire. Mihai îşi ridică spinarea cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

greutate, strânse dinții, suspină și își trecu palma peste ceafă. Apoi începu a se plimba prin odae.

„Ar trebui să o întreb", — șopti el de-odată oprinduse. — „Ce să o întreb? Am văzut bine că se ascunde de mine,"

Își strânse tâmplele în pumni, închizând îndelung și dureros ochii.

„E îngrozitor lucru să nu știi!"

Și iar începu a se plimba prin casă. Se așează pe un scaun cu gândul încremenit, cu ochii mari, frecându-și în neștire palmele. Apoi, de odată, ridică brusc capul cu ochii oribil dilatați.

„Ar fi cu putință să mă înșele"? — spuse el mișcând buzele fără șoaptă. — „Cum? Cu cine?" — Știa bine că stătuse singură tot timpul lipsei lui. — „Dar cine mai știe tainele femeilor?", — continuă el să gândească. — „Poate a văzut pe cineva în treacât? Poate venea cineva pe ascuns! De aceea s'o fi învățat să vegheze noaptea", — își zise el cu o privire piezișă, scrâșnind din dinți.

De odată fața lui se schimonosi într'un surâs crud, dureros.

„O fi vre-un neamț"...

Simțea cum i se umflă creerul de furia unei furtuni. Îl fulgeră pornirea de a pătrunde în odaea aceia unde femeea lui se închidea cu o taină, de a o sgudui smulgându-i cu sila secretul; dar ceva din delicatețea lui firească îl oprea încă dela brutalitate. Nu știa nimic lămurit. Făcu un gest de dispreț amar către ușa după care se închisese Mira. Și el care luptase acolo cu gândul la dânsa. Voise să fie un erou, ca și când lumea asta merită să te străduiești ca să arăți că ești ceva. Se chinuise, se ciopârțise, își schimonosise fața și răsplata lui era ca a oricărui laș. Fusese iubit cât timp fusese o păpușă netrebnică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cui îi pasă de sacrificiul lui?

Își imagina răsplata de azi, tot așa de copilărește cum își imaginase altădată eroismul.

Crezuse că lumea se va prosterna în fața lui cu admirație și iubire. Acum iubirea Mirei era iubirea lumii și disprețul Mirei era disprețul lumii întregi. Revoltat împotriva Mirei se revolta împotriva vieții și îl chinuia constatarea zădărniciei idealului lui de a fi un erou.

Durerea i se înecă într'un desgust covârșitor, desnădăjduit și lacrămi grele începură să-i curgă de-a lungul obrajilor. Dar îndată se rușină de lacrămile lui. Ce-ar zice tovarășii lui de arme dacă l'ar vedea plângând? El era un erou și trebuia să rămână un erou. De aceia se călise în luptă, ca să poată îndura toate durerile vieții.

Trebuia să gândească bărbățește și să făptuiască bărbățește. Mândria jignită îl orbea și nu mai simțea durerea rănii iubirii lui primejduite. Suferința lui era îndârjită de revoltă.

Când seara Mihai se pregătea să se culce și deschise întâmplător sertarul mesuței de noapte, zări revolverul pe care-l purtase pe front și pe care-l păstrase de atunci lângă patul lui. Îl luă și întorcându-l între degete își zise cu un surâs ciudat:

„Mai am un dușman".

Intr'o seară pe când Mihai dormea, Mira se ridică încet de lângă el și ascunzând cu grije fotografia, trecu în camera D-nei Vladeș, unde își petrecu noaptea ghemuită în pat, învelită în șal, stând de vorbă cu Mihai al ei, la lumina unei lumânări.

Mihai o simți, dar rămase nemișcat la locul lui și până la ziuă se chinui între durere și mânie. Îi era teamă să afle adevărul. Știa că desnodământul ar fi fost prăbușirea pentru amândoi și nu îndrăsnea să se apropie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de el. Trebuia să-l aducă acolo o întâmplare sau exasperarea durerii. Simția că îi era mai ușor să sufere decât să afle. Inebunit se ridică din pat, învârtindu-se prin odae.

Lovind un scaun din întâmplare, sgomotul ajunse până la Mira. Ea înghețâ de odată, privind spre ușă cu ochii plini de groază. I se părea că dacă s'ar deschide ușa, ar apare în cadrul ei un monstru atât de groaznic încât ea ar muri în fața lui.

Desmeticit de sgomot, Mihai se grăbi să reintre în așternut și liniștea se așternu din nou, rămânând să se sbuciume numai sufletele lor bolnave.

Văzând că putuse pleca de lângă el fără nici o urmare supărătoare, Mira își petrecea aproape fiecare noapte în camera de alături, pe când în singurătate, durerea și revolta lui Mihai, clocotea, se umfla, apropriindu-se treptat, treptat, de insuportabil.

Inghemuit în pat, Mihai privea ușa cu o privire halucinată de nebun. Dincolo de ușa aceia era „dușmanul" lui închis cu Mira. Nesupărat de nimeni distrugea viața, rodea fericirea lui și el privea asta de aici, neputincios. Acolo se da o luptă împotriva vieții lui; acolo era câmpul de bătae în care dușmanul îi măcelărea dragostea, slobod și batjocoritor. Și el stătea nemișcat. N'avea decât să deschidă sertarul mesuței de noapte, să ia revolverul și să tragă în dreapta și în stânga, de aici de unde stătea; era momentul, acum până când fericirea lui nu era distrusă cu totul. In fața ochilor lui Mihai, realitatea dispărea, lăsând loc halucinărilor. Nu mai vedea decât sânge și creeri răspândiți. Mirosul prafului de pușcă îi pătrundea adânc în plămâni; voluptatea învingerii îi străbătea în mădulare.

Se încordă puternic strângând pumnii și dinții și atunci se trezi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Uşa îi apăru iar înainte, mută şi închisă. Alături de dânsul locul Mirei era gol. Simţi că lăcrămile îl îneacă. Privi cu groază sertarul mesuţei de noapte şi hotărâ că mâini dimineaţă va arunca revolverul.

* * *

Trecuse miezul nopţii. Ca de obicei Mira se ridică încet din aşternut, coborâ picioarele peste marginea patului, ţinând cu o mână fotografia la piept şi îşi potrivea pantofii în picioare.

Cu ochii închişi Mihai gâfâia. Când Mira se ridică să-şi pue şalul pe umeri, el o întreabă pe neaşteptate, răstit:

— Unde te duci?

Mira se întoarse cu un gemăt de spaimă şi rămase cu ochii pironiţi asupra privrii ascuţite a lui Mihai, privire pe care nu i-o mai văzuse niciodată. Nu avu puterea să zâmbească după cum ar fi făcut altădată. Simţea că dacă s'ar fi aşezat lângă dânsul, omul acesta cu chip groaznic, ar fi gâtuit-o. Trebuia să se ştie departe de el. Să poată ajunge doar până la uşă şi apoi se va încuia dincolo şi pe urmă întâmplăse orice, creadă orice.

In grabă, împleticindu-se, se îndreaptă către uşă.

Mihai sări după ea, apucând-o de braţ cu sălbăticie.

— Dă-mi fotografia — spuse el horăcăind răguşit.

Ea îşi acoperi pieptul cu mâinile îngălbenind.

— N'am nici o fotografie, lasă-mă!

Mihai îi dădu drumul, Mira deschise uşa şi trecu dincolo.

In graba ei, îngrozită, Mira voind să încue repede, deplasă din locul ei cheia, care intrând când prea în fund, când ieşind prea în afară, nu se potrivea şi nu putea să încue. Timpul acesta îi fu de ajuns lui Mihai să ajungă până la mesuţa de noapte şi să deschidă uşa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Avea revolverul în mână. Inaintea ochilor lui era un haos negru. Mira nu mai exista. Trupul ei se ascundea după fotografia care luând formă de trup, îmbrățișase, acoperindu-l, trupul Mirei, contopindu-se unul în altul. In fața lui nu mai era decât dușmanul care îi furase fericirea și pe care trebuia să-l doboare. Aerul era înăbușitor de praf de pușcă: călca pe sânge închegat. Dușmanul înspăimântat se ascundea laș din fața lui. Voluptatea urmăririi îl amețea. Triumful era de partea lui. O clipă doar și-l va doborâ.

Cu o sprinteneală nebănuită Mira fugea ascunzându-se după mobile, în jurul mesei, se adăpostea cu scaunele și fugi prin ușa deschisă în odaia de culcare.

Înțelese într'o clipă că nu mai avea nici o scăpare. In fața patului, sub tabloul lui Mihai în mărime naturală, era o canapeluță. Ea se urcă acolo ca la un ultim refugiu și agățându-se cu mâinile de rama grea a tabloului începu a striga cu disperare: Mihai, Mihai, Mihai...

Mihai era lângă dânsa, cu ochii rătăciți, cu fața descompusă, străină.

Acolo înăuntru, lângă inima Mirei era dușmanul care i-o luase, care săruta inima ei. Avu un rânjet de mulțumire. Dușmanul era aici în fața lui, îl ajunsese. Voluptatea învingerii îl îmbăta.

Glonțul porni înainte ca el să voiască.

Câteva clipe Mira mai rămase în picioare cu ochii mari deschiși asupra lui Mihai, dar nu-l mai vedea. O ceață ușoară îi părea că se coboară de sus și sub ceața aceia capul lui Mihai se mărea enorm, frământându-se sălbatec. Apoi acest tot începu a se multiplifica și fiecare parte se întruchipa deslușit aparte. Recunoștea acum pe Rufina, iată și pe Pelaghia și Guță, toți borborosind, schimonosindu-se, întinzând către ea degete enorm de lungi cu ghiare ascuțite. O

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clipă mai avu o înfiorare de teamă, dar de-asupra ei, din tablou, Mihai al ei, frumosul ei Mihai, întindea braţele şi o ridica uşor în sus, tot mai sus, într'o nouă viaţă de frumuseţe şi lumină.

Duşmanul căzuse. Acum el avea să-l cunoască, să-i vadă faţa; acum nu va mai săruta inima Mirei, acum îi va sfâşia el inima lui, acum era salvat. Nu-şi dădea seama de mişcările lui. Desfăcu brutal haina Mirei şi scoase fotografia. Ochii i se deschiseră spăimântător.

Era Mihai.

Omorâse pe Mihai.

Fotografia îi surâdea copilăreşte privindu-l cu ochii senini de odinioară, uşor încruntaţi de căutarea unui ideal eroic. Mihai era deci acela care fusese duşmanul lui? Nu, el fusese duşmanul lui Mihai.

Beat, inconştient, se îndreaptă spre oglindă, privind necontenit fotografia., apoi se privi pe el. Nu se cunoştea. Cicatricea din obraz rânjea cu o mulţumire stranie, hâdă. Mihai era iubirea Mirei şi el omorâse iubirea Mirei. Omorâse pe Mira. Omorâse pe Mira... omorâse pe Mira.

Deşteptat de sgomotul geamurilor sparte, cârciumarul vecin, uitându-se pe fereastră în curtea de alături zări o fantomă neagră alergând.

Mihai ieşise prin geamuri.

Deşteptând toată casa, cârciumarul aprinse câteva lumânări şi intrară în curte cu băgare de seamă, după ce fluerase de câteva ori după gardist. Găsind uşile încuiate, desfăcură geamurile sparte şi intrară cu toţii înăuntru. O găsiră pe Mira căzută alături de canapea, cu pieptul desfăcut şi plin de sânge. Băiatul de prăvălie alergă să caute gardistul; cârciumarul cauta prin odăi, iar nevasta lui freca mâinile Mirei şi îi spăla rana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era rănită aproape de umăr. Respira slab, dar ochii erau pe jumătate deschişi ca la morţi. Părea în agonie.

Rucăreanu se deşteptă în sgomotul sguduiturilor uşilor şi ferestrelor. Veni chiar el să deschidă. Mihai apăru o clipă în faţa lui ca un lunatec nebun, strigând:

— Am omorât pe Mira, — apoi dispăru.

In câteva minute Rucăreanu fu lângă Mira. Trimise după doctor.

Cu nesfârşită precauţie o transportară la un sanatoriu.

* * *

A doua zi pe la 11 dimineaţa, Mihai se întorcea spre casă, îmbătrânit, cu faţa descompusă, murdar ca după o noapte de umblet.

Pe când poliţia îl căutase pe la marginile oraşului şi în satele învecinate, el umblase aiurit pe stradele principale, pe unde îl duseseră paşii lui inconştienţi, prin grădinile publice, zăcuse pe băncile bulevardelor.

Nu-şi dădea seama că venea spre casă. In faţa porţii se opri. Un jandarm cu puşca în mână stătea în faţa porţii. Când Mihai voi să deschidă poarta, jandarmul puse mâna pe clanţă.

— D-ta locueşti aici? — îl întrebă el.

Mihai dădu din cap afirmativ.

Jandarmul tresări din ochi.

— D-ta eşti criminalul? — zise el deodată. O clipă lungă se priviră nedumeriţi în ochi. Instinctiv jandarmul întinse puşca către el.

— Sus mâinile!

— Vreau s'o văd! — gemu slab Mihai.

— Sus mâinile! repetă jandarmul, aplicându-i totodată cătuşa cu iuţeala fricii. Apoi împingându-l cu patul puştii ca pe un animal îi strigă:

— Inainte!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihai mergea abătut și nepăsător sub îndemnul îmbrâncelilor, pe când în urma lui trecătorii priveau lung și nedumiriți.

De două ceasuri Rucăreanu era în cabinetul procurorului. Era obosit de emoție, ochii îi erau bolnavi de roșii, glasul îi era răgușit de povara convingerii.

Procurorul sună și ceru să i se aducă pe „Dl. Mihai Vladeș" și spre mai multă lămurire, adause cu un glas vag: Criminalul de astă noapte.

Mihai fu introdus. Nu mai semăna a om. Părea un animal bolnav.

Rucăreanu avu un gemăt de milă.

Cu un glas înduioșat, procurorul se adresă lui Mihai când rămaseră între ei.

— Vei fi liber; dar bagă bine de seamă ce-ți spun; e în interesul D-tale să nu dispari până la sfârșitul instrucției. Ai lovit din imprudență.

Și adaugă cu un suspin;

— Nenorocirile războiului!

Către seară Mihai se întoarse acasă spre surprinderea vecinilor.

Aprinse lampa și se culcă îmbrăcat în pat, dar nu dormea.

Ca un nebun ce are o clipă de luciditate, încerca să-și dea seama de cele ce se petrecuseră, dar nu putea prinde rostul lucrurilor.

Se ridică în pat și privi în jurul lui. Nu știa unde este și de ce se află aici. Nu știa cine este el.

Văzu oglinda și o privi lung fără să gândească nimic, apoi tot așa veni către ea. Se privi lung fără să se cunoască.

Dar cu încetul i se lumină par'că ceva în cap. Da, acum se cunoștea. El era războiul, da, războiul, cu răni, cu capete de cadavre rânjite, cu miros de pulbere,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înăclăit de sânge. Ştia bine acum, se cunoştea. El era deprins cu răsboiul şi nu se înspăimânta de el.

El era răsboiul...

Dar răsboiul era undeva, departe. Se isprăvise şi el plecase acasă. Plecase să regăsească pe Mira.

Simţea umblându-i furnici prin creer ca şi când s'ar fi desmorţit. Privea aiurit în jurul lui, clipind adesea.

Patul era desfăcut, în dezordine, perna Mirei era mototolită, alături de a lui. Pe masă zăcea cusătura ei neisprăvită. O rochie îndoită pe speteaza unui scaun părea moartă frântă dela mijloc,

Mihai îşi amintea... îşi amintea! Intoarse capul repede spre canapeluţa de sub tablou.

Clipind din ce în ce mai des, privirile îi alergau lacome în jurul lui.

Unde era Mira? Ce se întâmplase cu ea? Cine o luase de aici? Unde o duseseră?

Cine putea să-i spue unde era Mira? Rucăreanu ştia desigur tot ce se întâmplase.

Ca o furtună eşi din casă trântind uşile în urma lui şi în câteva minute era în faţa casei lui Rucăreanu.

Acum îşi amintea cu exactitudine cum venise aseară aici, cum deşteptase pe Rucăreanu în sguduiturile uşei.

Nu voia să-l mai turbure.

Nici o lumină nu era la ferestre. De sigur că Rucăreanu dormea.

Ca un lup închis se svârcoli învârtindu-se încolo şi încoace pe dinaintea casei avocatului până dimineaţa.

— Unde e Mira? — întrebă Mihai, intrând ca un sălbatec speriat.

— Mira va scăpa, îi răspunse Rucăreanu. Rana nu e gravă. Dar nu se ştie ce va fi cu judecata ei. Deocamdată pare nebună. Aiurează necontenit şi nu se ştie dacă îşi va mai veni în fire. In orice caz nu vei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai putea s'o vezi până la complecta ei însănătoşire. E absolut oprit ; altminteri îi poate fi viaţa în primejdie.

Fiindcă Rucăreanu se ducea în fiecare dimineaţă la sanatoriu, il luă şi pe Mihai, lăsându-l la uşă să aştepte noile ştiri.

Rezultatul era acelaş: Viaţa îi era în afară de primejdie dar nu se putea şti ce va fi cu judecata ei.

Nania nu părăsea camera Mirei. Cu un devotament uimitor îşi petrecea fiecare clipă în îngrijirea ei. In câteva ceasuri învăţase tot ce trebuia să facă şi uimea doctorii cu priceperea şi atenţia ei. Ştia să păstreze o tăcere absolută, după cum ştia să surâdă la nevoe iar când nu mai avea nimic de făcut şi Mira se odihnea, se aşeza în fotoliul dela picioarele patului, acolo unde îşi petrecea noaptea şi de acolo, cu mâinile îmbrăţişate peste genunchi, privea pe Mira ceasuri întregi.

Figura Naniei era de nerecunoscut. Părea mai bătrână, dar o blândeţe divină se aşezase pe faţa ei, ceva ce semăna a milă şi resemnare. O slăbiciune umană înmuiase asprimea trăsăturilor şi a gândurilor ei.

Tresărea de grijă când Mira deschidea ochii, iar când somnul Mirei era chinuit de visuri, se aşeza la căpătâiul ei şi legănându-i perna sub cap, îi cânta cântece de leagăn, cu un glas atât de uşor şi armonios încât Mira surâdea prin somn şi adormea liniştită, visând flori şi soare. Adesea ori Mira, trează fiind avea halucinaţii. I se părea că e gonită de un spirit rău şi acela era războiul. El intra în trupul lui Mihai îi schimonosia faţa îi dădea înfăţişarea lui şi amândoi alergau după dânsa. Ea căuta să se ascundă sub pătură, după perne şi ţipa îngrozită.

Nania ştia să-i spună atunci poveşti cu îngeri, cu bătrânul D-zeu cel blând. Ştia multe poveşti de acestea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dela călugăriţele germane şi ascultând-o, Mira se liniştea şi figura i se însenina.

Se deprinsese atât de mult cu Nania, încât adesea i se părea că Nania însăşi e un înger şi era destul s'o simtă lângă ea, să-i strângă mâna cu putere într'ale ei, ca spaima să i se risipească. Adesea ori, ca să o liniştească, Nania îi ţinea fruntea strânsă în palme şi Mira adormea cu ochii în ochii ei, zâmbindu-i. Apoi Nania continua s'o privească gândind... gândind... Adesea ori gândul îi scăpa în şoaptă. Ea zicea:

„Puteam să-i pretind devotament, sacrificiu...dar ca să-l iubească aşa cum este, cine i'ar putea-o impune?

Alte ori se pomenea şoptind:

„O viaţă întregă! O viaţă întreagă să ţi-o închini unui ideal absurd şi crud, când renunţarea şi mila sunt lucruri atât de sfinte!„

Apoi gândurile i se înecau în fumul unei locomotive; un drum lung, nesfârşit, apoi necunoscutul se întindea hoatic. Şi întorcând privirea blândă asupra Mirei, şoptea:

„Să-mi isprăvesc menirea mea aici".

Suferinţa Mirei o învinse. Mira ajunse la o culme pe care nici ea, Nania, n'ar fi putut-o trece. Şi totuş Mira nu era decât un copil plăpând, cu sufletul făurit din basme; şi ce eroină fusese în romanul vieţeii ei.

Nania îşi pleca uneori fruntea peste picioarele ei şi rămânea aşa vreme îndelungată.

Nania nu era numai sora de caritate a Mirei, dar era şi a sufletului lui Mihai.

Ca un câine de pază Mihai stătea zi şi noapte pe treptele dela uşa de intrare a Sanatorului, aşteptând mereu noutăţi despre Mira. Arare ori intra acasă şi atunci groaza pustiului şi a nenorocirii lui, îl cuprindea ca răceala unui mormânt.

Baba Maria în nenumărate rânduri ceru stăpânilor săi să fie înlocuită, căci picioarele ei umflate de gută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu o mai purtau. Dar ei, preocupați de alte lucruri, o amânau neîncetat. In cele din urmă ea încetă dela sine de a mai veni.

În casă locuiau acum nesupărați locuitorii pustiirii paianjenii, gândacii, moliile, praful. Patul era neacoperit și aceiași dezordine din noaptea nenorocirii, domnea în odăi, gonindu-l ca un blestem.

Atunci revenea grabnic și se ghemuia pe treptele sanatorului.

Când Mira dormea liniștită, Nania venea uneori și se așeza lângă el, vorbindu-i cu o încetineală desmierdătoare. Îi vorbea necontenit de dragostea Mirei, de măreția și curățenia sufletului ei, de posibilitatea refacerii fericirii lor.

Mihai o asculta, întâi bolnav și desnădăjduit, apoi din ce în ce mai lacom și cu vremea simțea răsărind o rază de surâs în sufletul lui. Un surâs trist și slab, dar totuși o rază de viață.

Venea primăvara. Mira se însănătoșea din ce în ce, sub duioșia îngrijirilor Naniei.

Aerul de primăvară făcea să-i încolțească un suflet proaspăt, prin puterea tinereții. Privea prin ferestrele deschise, parcul sanatoriului în care iarba veche și totuși verde se juca de-a ascunselea cu razele soarelui cari căutau să o descopere, topind resturile de zăpadă de deasupra ei.

Copacii înmugureau, vrăbiile ciripeau sgomotos, sburlindu-se de bucurie:

„Am scăpat de-acum, am scăpat de-acum! Incepe iarăși viața!"

Și sufletul Mirei cânta cu ele:

„Incepe iarăși viața!"

Grijile Naniei se împuținaseră; nu mai era decât o convalescență și totuși sufletul ei din ce în ce mai trist, cânta în ciripitul pasărilor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Viaţa mea s'a sfârşit, pentrucă am început-o greşit ; viaţa ce începe va fi : renunţarea şi bunătatea".

Menirea ei aici se isprăvea, îngropând o jumătate din viaţa ei şi ea nu putea să nu sufere.

Rucăreanu hotărâse ca odată cu venirea primăverii să plece cu Mira, cu orice sacrificiu bănesc, într'o călătorie de convalescenţă prin Spania şi Italia. Până la plecare, Mira rămânea să locuiască în sanatoriu. Cu cât nervii Mirei se apropiau de însănătoşire şi visurile spăimoase n'o mai chinuiau, cu atât ea nu-şi mai amintea de Mihai. Avea o impresie ca de o poveste vagă, că trăise cândva o altă viaţă, dar nu-i plăcea să se gândească la ea, fără să-şi dea seama de ce. Viaţa de acum îi era aşa de bună, că nu voia să şi-o turbure cu vre-o închipuire străină.

Ca un hoţ, Mihai se ascundea pe după copacii din parc, să o poată zări, când Mira apărea la geam. Îi vedea privirea halucinată de om care a stat alături cu nebunia o vedea subţiată, albă, diafană ; o privea avid, cu toată concentrarea durerii şi a iubirii, apoi când ea dispărea se ascundea şi plângea sguduitor.

Peste trei zile pleca din Constanţa vaporul italian „Antares", cu ofiţeri italieni şi francezi. Rucăreanu pregătise totul pentru plecare. In ziua aceia el veni ca de obiceiu la sanatoriu, cu surâsul luminos cu care intra în fiecare dimineaţă în camera Mirei. Îi anunţă plecarea şi stătu îndelung de vorbă cu ea, descriindu-i în imagini vesele şi îmbietoare, ţările pe cari le vor vedea în curând. Apoi plecă, lăsând-o pe Mira într'o fericire inconştientă şi absolută. In seară aceia Mira adormi ţinând în palmele ei mâna Naniei.

Nania plângea tăcut şi lacrămile ei se înfundau în perna Mirei. Târziu, aţipi în scaunul ei, ameţită de fumul unei locomotive care străbătea un drum lung, necunoscut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi Mira trebuia să plece cu Rucăreanu la Constanța.

Dis de dimineață, Mihai veni acasă la Rucăreanu. Gândul că Mira va pleca pentru vreme îndelungată, fără să poată vorbi odată cu ea, îl înebunea.

— Ce voi deveni, maestre, ce voi deveni? — gemu el, căzând într'un scaun. Rămânând aici singur cu povara părăsirii și a remușcărilor mele, crezi că mă veți mai regăsi la întoarcere? Și oare trebue să mă mai regăsiți? La ce bun? Nu sunt decât un nemernic care a adus numai nenorocire în jurul lui și care trebue să dispară. Am văzut acum. Dispărând din viața Mirei, i-am redat viața, i-am redat mulțumirea; dispărând pentru totdeauna, îi voi lăsa fericirea neturburată. Trebue să dispar pentru totdeauna din calea ei, din calea tuturor. Văd bine că așa trebue.

Rucăreanu se apropie de el cu ochii plini de lacrămi mângâindu-l.

— Toate vor trece Mihai. Trebue să fii și tu fericit. O meriți. Gândește-te că te-ai sacrificat pentru țara ta; nu uita că ești un erou.

— Nu, nu sunt erou!, hohoti Mihai, strângându-și capul cu îndărătnicie. — Nu sunt decât ambiția hidoasă și brutală; ambiția care și-a deschis o gură în obrazul meu ca să-mi rânjească veșnic. De ce am apărut astfel în fața Mirei, când puteam să mă vindec mai întâi, dacă nu din trufie stupidă? De ce i-am impus chipul acesta hidos dacă nu din dorința îngâmfată de a fi iubit pentru bravura mea? Nu sunt un erou căci nu mi-am îndeplinit o datorie, ci o ambiție. Eroii, miile de eroi cari fără ambiții, fără fală și-au făcut datoria, stau cu modestie ascunși în ranele acoperite din trupul meu. Dar rana asta strigătoare care se fălește rânjind, e pecetea ambiției, a spiritului rău din mine care n'a adus decât dezastru. Eu nu sunt da-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toria, eu sunt provocarea. Mi-ai spus-o odată și am înțeles acum.

Mihai plângea frângându-și degetele, frecându-și obrajii, trăgându-și părul. Sufletul lui gemea de desnădejde.

La ce-i folosise tot sbuciumul care i-a împovărat viața, de copil? Îi dăruise natura frumusețe, iubire din belșug ca și pământului pe care l'a încărcat cu atâtea daruri, încât numai cu jumătate din ele omenirea ar putea trăi fericită. Și ca și oamenii ce se aruncă nesăturați și nerecunoscători asupra bunului aproapelui, astfel și el fusese un răsvrătit împotriva darurilor lui firești, opunându-le o ambițiune îndărătnică și stearpă care l'a făcut să semene nenorocire în jurul lui, care-l stigmatizase zugrăvind pe chipul lui gura căscată a unui infern, în care vedea colcăind toți acei eroi ai ambițiunilor, marii provocatori de cataclisme, pe care îi adorase în copilărie; un infern pe frontispiciul căruia stă scris cu sânge: Aut Caezar, aut nihil.

Rucăreanu plângea de-asupra lui, mângâindu-l ușor. Mihai continuă cu glasul gâtuit:

„Ah, dacă iubirea de țară m'ar fi adus aici, aș avea mângâerea fătălității, consolarea datoriei. Dar nu! N'am fost nimic decât o bășică de spumă goală pe dinăuntru și care se umfla de îngâmfare. Am voit să fiu mai mult decât eram, mai mult decât puteam fi și acum doborât, nimic din suflet nu mă mai poate susține. Sunt un nemernic sdrobit, un criminal nebun și care nu se va mai ridica niciodată.

— Nu e adevărat, Mihai! E ceva care trebue să te ridice. Fără voia ta poate, tu ai fost și ești un erou. Sărmana ta țară greu încercată îți poartă și ție recunoștință, fără să te întrebe ce gând te-a îndemnat s'o ajuți. Odată atrasă în vâltoarea pierzării avea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nevoe de orice ajutor. Vezi, nu-ţi mai vorbesc acum ca atunci când fiind pace în ţara noastră tu strigai cu înflăcărare inconştientă: Vrem răsboi! Acum e cu totul altceva. Acum ţi-ai făcut datoria. Eşti un erou ca oricare altul. Aceasta trebue să-ţi fie gândul care să-ţi înalţe conştiinţa şi să te ridice către o viaţă nouă. Refă-ţi sufletul sdrobit, refă-ţi puterile, refă-ţi chipul tău de mai înainte şi trăeşte de acum pentru datoria conştiinţei tale, nu pentru ambiţii înşelătoare şi nu vei avea nimic să-ţi reproşezi din trecut. Tu îmi pari un simbol Mihai şi trebue să întruchipezi acest simbol. Priveşte ţările învinse. Şi ele au voit să fie mai mult decât erau, mai mult decât puteau fi; şi au căzut schilodite ca tine. Dar nu se lasă să moară. Cu noi energii s'au şi ridicat să-şi lege rănile adânci, să-şi refacă puterile pierdute. Şi poate peste mulţi ani când se vor fi ridicat iarăşi acolo unde au fost, atunci poate ambiţiile vor fi însfârşit oropsite ca un vis nebun şi crud, atunci poate îşi vor îndrepta paşii către cucerirea fericirii egale a tuturor şi îşi vor învăţa ostaşii lupta pentru înfrăţirea prin iubire. Atunci poate vor fi cazarme în care în loc de aceia ce se învaţă azi, se va învăţa respectarea durerii şi măreţia umilinţii. Nu mai plânge dragul meu. Aibi încredere în tine. Eşti tânăr şi poţi să reîncepi o viaţă nouă. Fericirea ta va reînvia, numai să aibi răbdare. Mira va merge acum cu mine prin ţările cu soare dulce, cu privelişti noi, departe de amintirile dureroase. În timpul acesta tu caută să-ţi recapeţi încrederea în viitor şi liniştea. Fă-ţi operaţia pe care ţi-au asigurat-o doctorii. Refă pe cât posibil ceiace ai pierdut şi ceiace ar putea să-ţi dea fericirea în viitor. Trebue să o faci din datorie pentru tine şi din dragostea ce ai pentru Mira. Gândeşte-te că viaţa ei ţi-o cere, că viitorul ei aşteaptă lucrul acesta. Şi când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ți-o voi reda, vindecată, copil iarăși plin de energie și de încredere, veți reîncepe o viață sănătoasă, călită, care nu se va mai frânge la prima bătae de vânt.

Incovoiat pe scaunul lui, ținând cu încordare bolnavă fruntea strânsă peste mâna lui Rucăreanu, Mihai părea îngenunchiat. In picioare, lângă el, Rucăreanu îi mângâia părul cu o apăsare tremurătoare de înduioșare. Și tăcerea care se făcu îi strângea pe amândoi într'o îmbrățișare de simpatie îndurerată.

Deodată Mihai apucă între mâinile lui mâna lui Rucăreanu și o sărută cu putere de mai multe ori, apoi o strânse la piept. Se ridică greoi cu ochii rătăciți ca orbiți de o lumină ce îi întuneca vederea și fără să zică o vorbă, porni șovăitor și încovoiat către ușă.

Când atinse mânerul ușii, Rucăreanu zise, oprindu-l în loc cu vorba;

— Să dea D-zeu ca pasul acesta greu și șovăitor astăzi, să te ducă departe, acolo unde trebue să te ducă.

Fără a mai întoarce capul Mihai eși încet.

Pe la vremea prânzului Rucăreanu veni s'o ia pe Mira. După amiază pleca un tren spre Constanța.

Nania o îmbrăcă cu grijă, neuitând nimic; îi închee mănușile, îi așeză pălăria, ii parfumă batista. Mira primea toate zâmbind ca un copil care e fericit fără să știe de ce.

Când totul fu gata se îmbrățișară îndelung și plânseră amândouă ca două surori ce se iubesc și care se despart pentru multă vreme.

Infirmiera eși să-i conducă și Nania rămase singură în camera sanatoriului. Stătea cu brațele atârnate, privind în gol, apoi suspină dureros de profund. Își luă pălăria neagră pe care și-o așeză peste părul ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII"

lins, ridicat peste urechi, își închee mănușile negre de ață, își luă geanta veche și roasă și porni cu pas șovăitor, ca spre o țintă nesigură și îndepărtată.

Mihai era la poartă. Pândise plecarea Mirei și rămăsese rezimat de stâlpul porții, privind pierdut cu ochii uscați. Nania se apropie tăcută de el și atunci Mihai, în mod firesc porni alături de dânsa. Mergeau tăcuți, distrați, incovoiați.

Nu știau de câtă vreme mergeau astfel. De odată Nania se opri și privi împrejur. Nu știa unde se află.

La un colț de stradă citi numele unei străzi necunoscute. Nania surâse bizar și zise întorcându-se către Mihai:

— Ciudată coincidență Mihai. Am rătăcit drumul amândoi. N'am făcut oare acelaș lucru în viața noastră?

Intinzându-i mâna, adăugă:

— Să ne despărțim aici Mihai. Și despărțindu-ne făgăduește-mi, ți-o cer cu rugăminte, că vei încerca și tu ca și mine, cu încredere și curaj să găsești calea fericirii, și că nu vei desnădăjdui. Ți-o cer în numele dragostei cu care am îngrijit-o pe Mira. Trebue să mi-o făgăduești.

Mihai ținea mâna pe care i-o întinse Nania. Lacrămile care își făcuseră o obișnuință de a-i isvorâ din ochi, apărură fără sforțare, grele și ferbinți. El privi lung pe Nania, apoi șopti înecat:

— Iți făgăduesc.

* * *

Furișat ca un câine ce pornește în urma stăpânului care nu trebue să-l vadă, Mihai călătorea într'un vagon de clasa III-a în coada trenului. Așezat pe scară între soldați, era îmbrâncit din față, din spate de forfoteala soldaților cari îl călcau și-l înjurau.

El nu simțea și nu auzea.

Era noapte când ajunse la Constanța. „Antares"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.ltransilvania.ro/mdrr1901-1932

era în port. Mihai se învârti pe chei toată noaptea şi a doua zi, până la plecarea vaporului. Părea un sălbatec rătăcit şi besmetic.

Lumea începea să sosească la vapor.

Ascuns după nişte saci, Mihai pândea.

Zări capul lui Rucăreanu pe deasupra sacilor, apoi ridicându-se mai mult văzu pe Mira. Rucăreanu îi vorbea ceva plecându-se către ea, zâmbind. Mira părea că merge în vis.

Mihai îşi puse o mână peste inima care îl durea şi privea cu ochii aprinşi şi turburi urma paşilor ei. Îşi fixă un punct unde pusese ea piciorul, apoi când ea se depărtă, Mihai sări ca un nebun ca să nu treacă altcineva deasupra, apucă repede, sgâriindu-şi degetele, un pumn de ţărână pe care-l băgă în buzunar, apoi se pierdu ca o nălucă printre mulţime.

Vaporul era încărcat, gata să pornească. Mihai îl privea, stând lipit de un stâlp. Privea cu ochii mari deschişi, uscaţi şi beţi. Vedea că totul e pregătit pentru plecare, că vaporul stătea gata să pornească; simţea că moare şi voia să strige. Ţipa în el ceva ce se sbuciuma şi nu voia să moară.

Vedea în jurul lui schilozi lipsiţi de mâini şi de picioare, cu ranele ascunse sub haine; soldaţi purtând pe mâneca mantalei numărul ranelor ascunse. Numai rana lui ţipa şi rânjea.

„De ce?, ofta gândul lui, de ce toţi sunt liniştiţi, mândri sau indiferenţi şi numai asupra vieţii lui se abătuse cataclismul? Şi murmura inconştient printre buze frământând între degete, capetele cravatei desfăcute; Ei au fost datoria, eu am fost ambiţia, eu am fost provocarea."

Îi venea să strige ca să-l audă întreaga lume, pe când gânduri repezi i se rostogoleau în creer cu o iuţeală dementă: Aruncaţi dela voi ambiţia, fiţi simpli,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fiți umili și veți găsi fericirea. Uitați-vă la mine, priviți-mă și vă îngroziți văzând cât sunt de hidos și de nenorocit. Eu sunt ambiția; ambiția care roade de mii de ani inima omenirii; ambiția care a împărțit pământul în stăpâniri când nu e decât un singur stăpân a toate; ambiția feudalilor stupizi și brutali cari au hrănit pământul cu sânge; ambiția care a despărțit credințele învelind în minciună cuvintele profeților și rătăcind cărările către D-zeul unic, creind conflictele seculare; ambiția care a creat separatisme, secte care să lupte unele împotriva altora, din dorința de a se înfrânge unii pe alții și de a triumfa în ambiții; ambiția care a dus cataclismul de azi peste lume, care a ciopârțit omenirea, care s'a scăldat în gemete și în sânge; ambiția care distruge blândețea și frumusețea lumii. Eu, eu sunt ambiția, eu nechematul, care n'am luptat pentru apărarea sfântă, dar pentru ambiția mea proprie. Eu nu sunt datoria, eu sunt provocarea, pricina tuturor relelor; eu sunt ambiția, spiritul rău al omenirii. Distrugeți-mă, omorâți-mă cu pietre, aruncați-mă în mare, nimiciți prin mine ambiția, spălați-vă sufletele de ambiție în sângele meu! Vreau să fiu jertfa care să răscumpere omenirea de spiritul rău, s'o mântui ca să rămâe în fericire eternă, isbăvită de ambiție.

Buzele i se mișcau convulsiv într'o tremurare istovită. Pe obraji îi alunecau lacrămi și el șoptea neînțeles, sfâșiind în neștire capetele cravatei,

— „Omorâți-mă, omorâți-mă, distrugeți ambiția.

Se simțea slab, bătrân; un suflu l'ar fi putut doborî. Lacrămile îi înmuiaseră durerea; slăbiciunea îl înduioșa asupra lui însuși. Continuă să gândească desvinovățindu-se sie-și ca un copil.

„Dar cine îmi va arunca cel dintâi piatra? Nu poartă fiecare în inimă, acest vierme hidos? Nu-l răsfață și-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hrănește de cum deschide ochii în viață? Nu-l înfiltrează și desvoltă părinții în copii lor, pe care nu știu să-i învețe nimic fără să le sgândărească ambiția. A mânca, a vorbi, a umbla, nimic nu se învață fără măgulirea ambiției. De-ați ști voi ce venin împrăștiați în lume! Nu semănați ambiția în sufletele copiilor — striga gândul lui Mihai, — căci semănați germenii celui mai mare rău al omenirii. De ce în școli răsplătiți pe copilul care învață bine și umiliți pe cel care nu poate învăță, ca și când ar fi răspunzător de măsura inteligenței sau a puterii lui de muncă? De ce alt, decât să le sădiți în suflet o ambiție care mai târziu va face din ei niște tirani. Învățați pe copii renunțarea, învățați-i înălțarea prin puterea de umilință, iubiți pe cei simpli, pe cei lipsiți de ambiții căci ei vor fi împăciuitorii omenirii.

De pe bord Rucăreanu îl zări cum stătea rezimat de stâlp, cu privirea rătăcită. Cu o mișcare instinctivă întoarse pe Mira cu fața în altă parte, apoi scoțând binoclul de după gât, i-l dădu făcând-o să privească un punct în depărtare. Se întoarse apoi către Mihai, scoase din cap șapca albă și flutură discret cu batista un rămas bun în urmă. Mihai îl privea cu ochi de halucinat.

In costumul acela alb i se părea că-l vede în biroul lui de lucru dela țară, atunci când ii spuse: Să dea D-zeu să te întorci pentru lupta cea mare, unica adevărată: înfrățirea popoarelor.

Prin privirea lui fixă ochii i se impainjăneau. Vedeà cum apusul soarelui aureola capul acela cu păr argintiu. In lumină hainele albe a lui Rucăreanu străluceau într'o puritate de argint.

Vaporul se mișca încet și valurile mării se isbeau de scoarța lui neagră. In lumina roșiatecă a apusului marea părea că exală un ușor abur luminos, ce se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înălța nevăzut, mistic și liniștitor ca dintr'un uriaș calumet al păcii, învăluind din ce în ce vaporul ce se depărta. Aiurit, Mihai îl privea depărtându-se, ducând pe bordul lui, într'o strălucitoare lumină albă, o ființă supra-pământească, un nou Messia, un Manitù universal, venit să cuprindă într'o mână toate drapelele și să le frângă pe uriașul' lui genunchi.

— FINE —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Românului Românesc
revista.transilvania.ro

